

Център за междуетнически диалог и толерантност АМАЛИПЕ

ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ КАТО СРЕДСТВО ЗА НАМАЛЯВАНЕ ОТПАДАНЕТО НА РОМСКИТЕ ДЕЦА ОТ УЧИЛИЩЕ

ДОКЛАДИ

*ТРЕТА НАЦИОНАЛНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ
1–2 юли 2015 г.*

*ЧЕТВЪРТА НАЦИОНАЛНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ
4–5 юли 2016 г.*

ВЕЛИКО ТЪРНОВО

*Съставители
Теодора Крумова, Йонка Данова, Нели Николова*

**ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
КАТО СРЕДСТВО ЗА НАМАЛЯВАНЕ
ОТПАДАНЕТО НА РОМСКИТЕ ДЕЦА
ОТ УЧИЛИЩЕ. ДОКЛАДИ**

Българска, първо издание

Формат 70/100/16

Печатни коли 20,25

© Авторски колектив – 2019

© АСТАРТА – графично оформление, 2019

ISBN 978-954-350-271-4

Съдържание

УВОД.....	7
ОБРАЗОВАТЕЛНИ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ И ИНСТРУМЕНТИ В УСЛОВИЯТА НА МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА	9
Доц. д-р Милена Илиева. ОБРАЗОВАТЕЛНО-СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	9
Доц. д-р Мариана Мандева. ЕЗИКОВОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА ДЕЦА ОТ ЕТНИЧЕСКИ МАЛЦИНСТВЕНИ ОБЩНОСТИ – МИСИЯ НА УЧИТЕЛЯ И НА ЦЯЛОТО БЪЛГАРСКО ОБЩЕСТВО.....	14
Доц. д-р Антон Стойков . ПРОБЛЕМИ НА МЕЖДУКУЛТУРНОТО ОБЩУВАНЕ В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ВЪЗПИТАНИЕ.....	25
В. Велкова, А. Юсеин. ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИНСТРУМЕНТИ ПРИ ЗДРАВНА ПРЕВЕНЦИЯ В РОМСКА ОБЩНОСТ (12 – 18 г.)	29
Анита Дериджиян. ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ЕЗИКОВИ ИНТЕРФЕРЕНТНИ ГРЕШКИ В МУЛТИКУЛТУРНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА – ИНТЕРАКТИВНИ ТЕХНИКИ НА ОБУЧЕНИЕ	34
Ас. д-р Петя Марчева, Татяна Лилова, Анелия Петрова. ИНТЕРАКТИВНИ МЕТОДИ И РАЗВИТИЕ НА КРИТИЧЕСКОТО МИСЛЕНЕ У УЧЕНИЦИТЕ В УСЛОВИЯТА НА МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА	38
Милена Илиева, д-р. ДОБРОТВОРСТВО И ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ ОТ РАЗЛИЧНИ ЕТНОСИ.....	44
проф. д.п.н. Мариана Мандева, Глория Иванова. НАМАЛЯВАНЕ ОТПАДАНЕТО НА РОМСКИТЕ ДЕЦА ОТ УЧИЛИЩЕ – ПЪТУВАЩА РАБОТИЛНИЦА „ЧЕТЕНЕ И ТЕАТЪР”	50
доц. д-р Николай Цанков, доц. д-р Веска Гювийска. РОМСКИТЕ ДЕЦА И „ХИМЕРНИТЕ” ГРУПИ В УЧИЛИЩЕ	54
Таня Иванова Ценкова-Станчева. ЧЕТЕНЕТО В МУЛТИКУЛТУРНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА – И В УРОКА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК	59
Десислава Стефанова. ФИНАНСОВОТО ОГРАМОТЯВАНЕ В РАМКИТЕ НА ПРОЕКТ EDUFIN КАТО ДОБРА ПРАКТИКА	90
Деян Колев. НОВИЯТ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЗАКОН И ПЕРСПЕКТИВИТЕ ПРЕД ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ИНТЕГРАЦИЯ	94

СЕКЦИЯ 2. МОДЕЛИ ЗА ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ РОДИТЕЛИ И УЧИЛИЩЕ	110
Теменужка Христова. РОДИТЕЛИТЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА УСПЕХА НА РОМСКИТЕ ДЕЦА В УЧИЛИЩЕ	110
Димитър Костов. РАБОТА С РОДИТЕЛИ НА РОМСКИ ДЕЦА.....	115
Любимка Ламбова. ЗАЕДНО МОЖЕМ ПОВЕЧЕ. ЕФЕКТИВНОСТ НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	121
Даниела Христова, Марияна Дончева. РОДИТЕЛИ И УЧИЛИЩЕ – ЗАЕДНО ЩЕ УСПЕЕМ!	125
Димитринка Георгиева. ОБРАЗОВАТЕЛНИ МЕДИАТОРИ НА ПРАКТИКА.....	131
Милена Михайлова, Таня Иванова. ЗАЕДНО В УЧИЛИЩЕ.....	137
Николай Любенов. ЕЗИКЪТ, КОЙТО НИ РАЗДЕЛЯ И СЪБИРА	142
Любимка Ламбова. ЕФЕКТИВНО ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ РОДИТЕЛИ И ПЕДАГОЗИ – МОСТ ЗА ПЪЛНОЦЕННА ИНТЕГРАЦИЯ	147
Нели Славчева-Харитоновна, Емилия Иванова-Великова. УЧИЛИЩЕТО КАНИ БАЩАТА – СТРЕМЕЖ КЪМ ЕДНО ОБЕЩАВАЩО ПАРТНЬОРСТВО	150
Веска Петкова-Нетова. ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ УЧИЛИЩЕТО И РОДИТЕЛИТЕ.....	155
Петър Малинов. „ГОДЕЖ ИЛИ ГИМНАЗИЯ?“ ИЛИ ТЕХНОЛОГИКАТА НА „РАННИЯ БРАК“ В РОМСКИТЕ ПОДГРУПИ В БЪЛГАРИЯ	158
СЕКЦИЯ 3. МОДЕЛИ НА ОВЛАСТЯВАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ	165
Неделчо Неделчев, Емилия Цветанова. ДЕМОКРАЦИЯ НА ОБРАЗОВАТЕЛНО-ВЪЗПИТАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС ЧРЕЗ АКТИВИЗИРАНЕ ДЕЙНОСТТА НА УЧЕНИЧЕСКИТЕ СЪВЕТИ.....	165
Теменужка Томчовска. НАШИЯТ УЧЕНИЧЕСКИ СЪВЕТ	172
Мариета Балникова. РОЛЯТА НА УЧЕНИКА НАСТАВНИК ИЛИ ПРАКТИЧЕСКИ СЪПКИ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА КЛАСА И ПРИБОЩАВАНЕТО МУ В УЧИЛИЩНАТА ОБЩНОСТ	175
Стефан Йорданов. ПОЛЗИТЕ ОТ ДЕТСКОТО УЧАСТИЕ В МОДЕЛА НА ПРИОБЩАВАЩОТО УЧИЛИЩЕ	181
Стефан Станев. ОМБУДСМАН В УЧИЛИЩЕ	185
Борислав Петров. МЛАДЕЖКИ ПАРЛАМЕНТ КЪМ ЦЕНТЪР ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩНОСТТА В ГР. КНЕЖА.....	187
Нела Калова. ЩОМ СЪРЦАТА СА ЗАЕДНО, ПЪТИЩАТА НЕ НИ РАЗДЕЛЯТ	190

СЕКЦИЯ 4. ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ ЗА РАБОТА	
В МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА	195
Теодора Влахова, Поля Блажева, Теменужка Христова. КАЧЕСТВЕННОТО ОБРАЗОВАНИЕ – КЛЮЧ КЪМ УСПЕХА	195
Иванка Матева. ВСИЧКИ ДЕЦА МОГАТ ДА БЪДАТ УСПЕШНИ С JUMP Math	201
Минка Атанасова, Светлана Спасева, Цветанка Мъдрова. ЗА ЕДИН ПО-ДОБЪР СТАРТ – СИП „ФОЛКЛОР НА ЕТНОСИТЕ – РОМСКИ ФОЛКЛОР”	206
Веска Петкова-Нетова, Димитрина Николова. РОЛЯТА НА СИП „ФОЛКЛОР НА ЕТНОСИТЕ В БЪЛГАРИЯ – РОМСКИ ФОЛКЛОР” ЗА ПОДПОМАГАНЕ УСВОЯВАНЕТО НА ЗНАНИЯ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ	212
Донка Петрова, Райна Михова. ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ИНТЕРКУЛТУРНА СРЕДА	216
Валери Стоилов. ИНОВАТИВНИТЕ МЕТОДИ – СРЕДСТВО ЗА ПРИВЛИЧАНЕ И ЗАДЪРЖАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД В УЧИЛИЩЕ	222
Таня Григорова, Анна Миладинова. ЕДНО УЧИЛИЩЕ – ПРОБЛЕМИ И ОПИТИ ЗА РЕШАВАНЕТО ИМ	225
Катя Кръстева. ДОБЪР ОПИТ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩЕТО И ОБЩИНАТА В ПРОЦЕСА НА НАМАЛЯВАНЕ ДЕЛА НА ОТПАДНАЛИТЕ УЧЕНИЦИ	229
Мария Николова. МОТИВАЦИЯ ЗА УЧЕНЕ И УЧЕНЕ ЧРЕЗ ИЗВЪНКЛАСНИ ФОРМИ НА УЧЕНИЦИ ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД.....	232
Таня Кърджилова. ЕФЕКТИВНО РАЗВИТИЕ НА ИНКЛУЗИВНО, ИНТЕРКУЛТУРНО УЧИЛИЩЕ	237
Нина Пацева, Димитрия Паскалева. ИЗВЪНКЛАСНИТЕ ДЕЙНОСТИ – ЕДИН ВЪЗМОЖЕН И УСПЕШЕН НАЧИН ЗА НАМАЛЯВАНЕ РИСКА ОТ ПРЕЖДЕВРЕМЕННОТО НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ	242
Ива Пенкова. УЧИЛИЩЕ НА СЦЕНА	248
Нела Димова. С ДУХ КРИЛАТ И СМЕЛИ МЕЧТИ ОСТАВЯМЕ ВЪВ ВРЕМЕТО СЛЕДИ!	251
Петя Русинова. СПОДЕЛЯМЕ ЗА СПОДЕЛЕНИЯ ОПИТ	256
Славка Георгиева. ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ ЗА РАБОТА В МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА ИЛИ КАК ДА ДАДЕМ НА ДЕЦАТА КОРЕНИ И КРИЛА	261
Красимира Благоева. ПРИЯТЕЛСТВО И ПАРТНЬОРСТВО НА ЕДИН АДРЕС – УСПЕХ	264

Славена Карагеоргиева, Валентина Трифонова. РАБОТЕЩИ ПАРТНЬОРСТВА	267
Катя Кръстева. ИНОВАТИВЕН МЕТОД ЗА ОБЩУВАНЕ С УЧИЛИЩА ПАРТНЬОРИ.....	274
Мария Николова. УЧАСТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА ПРОГРАМА „ЕРАЗЪМ +“ – СРЕДСТВО ЗА НАМАЛЯВАНЕ ОТПАДАНЕТО НА РОМСКИТЕ ДЕЦА ОТ УЧИЛИЩЕ	281
Венета Горялова. НАШЕТО УЧИЛИЩЕ – НАДЕЖДНА ГАРАНЦИЯ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ И ЗАДЪРЖАНЕ НА ДЕЦА ОТ РАЗЛИЧЕН ЕТНИЧЕСКИ ПРОИЗХОД	287
Павлина Филева, Диана Георгиева, Маргарита Георгиева. УСПЕШНИ УЧЕНИЦИ – ДОБРО БЪДЕЩЕ	293
Теменужка Томчовска. МИСИЯ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО	298
Цеца Ценкова, Таня Станчева, Силвия Илиева. ЕДИННИ В МНОГООБРАЗИЕТО.....	304
Тотка Рибagina. ДА ОТКРИЕМ СЕБЕ СИ И СВОЕТО МЯСТО	309
Валери Стоилов. РАБОТА В МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА. НАЧИНИ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ И ЗАДЪРЖАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД В УЧИЛИЩЕ.....	312
Нела Димова. ЗАЕДНО МОЖЕМ ПОВЕЧЕ	316
Мадлена Георгиева. ЗАЕДНО МОЖЕМ.....	321
Десислава Бошнакова. ИЗХВЪРЛЕТЕ КЛЮЧА – ДЕТСКА ГРАДИНА НА БЪДЕЩЕТО	323

УВОД

През 2013 година Център „Амалипе“ заедно с ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ стартира реализирането на идеята да популяризира опита на педагогическата общност във въвеждането на интеркултурното образование чрез национален форум.

Днес идеята вече е традиция, подкрепена ежегодно от над 100 учители, директори, студенти, университетски преподаватели и всички те обединени от каузата: да намалим броя на децата, които отпадат от образователната система; да превърнем училището в място за получаване на знания и развиване на умения; да мотивираме активността на ученици, учители и родители, търсейки пресечената точка на мотото „Всеки ученик е отличник!“.

Този сборник е третото издание, обединяващ труда на теоретици и практики от педагогическите конференции, проведени през 2015 и 2016 г. в следните направления:

1. Образователни взаимоотношения и инструменти в условията на мултикултурна среда.
2. Модели за партньорство между родители и училище.
3. Модели за овластяване на учениците.
4. Иновативни методи за работа в мултикултурна среда.

Екипът на Център „Амалипе“ благодари на всички участници, които ни направиха съпричастни към успеха си, и на всички, които вярват, че „Няма невъзможни неща!“

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ И ИНСТРУМЕНТИ В УСЛОВИЯТА НА МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА

ОБРАЗОВАТЕЛНО-СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Доц. д-р Милена Илиева
Стара Загора

Според Иван Иванов постмодерните разбирания са, че педагогиката е културно определена (контекстна). Поради това за да можем да вникнем в проблемите на интеркултурното образование е необходимо да детерминираме и други две педагогически понятия, някои от които не са много навлезли в педагогическата парадигма, като ще се спра на две основни – монокултурно образование и мултикултурно образование.

Монокултурното образование е образование, основано на хегемония на една култура или културна общност (етнос, религия, идеология и пр.). Характерно е за XIX и първата половина на XX век (концепцията една нация, една държава, една църква, една идеология...) за общества от расистки или асимилационистки тип.

Всяко общество всъщност е мулти- плури- културно, тъй като е съставено от индивиди и групи, представящи различни култури. Мултикултурното образование се появява като пряко следствие от борбата за граждански права през 60-те години на XX век и носи политическата и идеологическа натовареност на това време.

Интеркултурното образование (intercultural education) поставя акцент върху динамиката на процесите на акултурация. Терминът има две части: „интер” – експлицитно предполага реални взаимоотношения (интеракции взаимозависимости); „култура” – свързва се с особености на ценностите, начин на живот, регламентации на взаимоотношенията между хората, представи за света, начини на взаимодействие, представи за време и пространство и други.

Същността на интеркултурното образование се изразява в документите на ООН и неговите организации, както и на Европейските неправителствени организации. В основата е Всеобща декларация за правата на човека, приета от Общото събрание на ООН на 10.12.1948 г.. Тя става универсален инструмент за развитие на процесите в тази област. В чл. 26 (и особено в § 2) от нея се разглеждат проблемите на образованието. Правото на образование се разглежда като основно човешко право, и то трябва да е изпълнено с дух на разбиране, дружелюбие и приятелство към всички народи, расови и религиозни групи и да е насочено към разбирателство и мир между народите.

Иван Иванов дава следното определение за интеркултурно образование: това е образователен процес, в който участниците, представители на разнообразни етнически, расови, религиозни и социални групи и съобразно със своите институционални роли, традиции и интереси, работят кооперативно, в дух на взаимозависимост и взаимно уважение, необходими за обединението на страната и света.

Това образование предполага културни различия, дълбоко познаване на собствената култура и съхраняване на собствения свят от позицията на правото да съхраниш собствената си идентичност. То конструира нов духовен свят, основа на който е толерантността при възприемане на другия и чуждия свят.

Интеркултурното образование може да се внедри във всички форми на учебно-възпитателния процес с оглед повишаване на учебните резултати в училище още от най-ранна детска възраст.

Все по-голяма е тенденцията в бъдеще голяма част от учениците да бъдат деца на етнически малцинства. Българската образователна система не е готова за това предизвикателство. Тя все още не е в състояние да осигури равен достъп до качествено обучение на децата от уязвимите малцинствени общности поне в няколко изключително важни аспекта:

- все още има значителна трудност при обучението на деца билингви, особено говорещите турски език;
- не е осъществила реформата в образованието, която би осигурила качествено обучение за децата от селските райони;
- не се предвиждат образователни пакети за деца от семейства с нисък социален статус и тяхното образование;

- не са изградени основите за интеркултурно и гражданско обучение;
- подценяват се въпросите за преквалификация на учителите за работа в мултикултурна среда;
- горепосочените проблеми се оставят за решение на гражданския сектор, а той не може да се справи без активното участие на държавата.

В началото на третото хилядолетие откритията в биологията и преди всичко молекулярната биология, в екологията, генното инженерство, прогресът на информационните технологии, глобализацията на икономиката и капитала, променят коренно парадигмата на образованието. Обществото на промени изисква бързо реагиране и адаптация към новите условия на живот.

Изграждането на демократично и хуманно общество изисква да се възпитават активно творчески мислещи и инициативни личности, способни съзнателно и самостоятелно да участват в различните форми на общественно-полезния труд, в общественно-икономическия и културния живот. Трудът в почти всички отрасли придобива все по-творчески характер. Това налага в училището да се положи основата за развиване на самостоятелното мислене и на творчески подход към науката, техниката, изкуството, труда.

Училището със своите преобладаващи традиционни методи на обучение, бавно изменящо се съдържание и т.н. за съвременните футуролози, социолози, психолози е безнадежно остаряло. За Тофлър то е обърнато назад към индустриалното общество, произвежда индустриални хора, подготвени за оцеляване в една система, която ще умре преди тях. За това е необходимо да се търсят целите и методите на възпитание не в миналото, нито в настоящето, а в бъдещето. Сега преобладава масовото училище, което подготвя децата за индустриалния начин на живот. Основава се на строеви порядък, авторитетност, групиране и т.н. по модела на индустриалната бюрокрация. Към това Тофлър добавя и учебното съдържание, което освен, че включва рутинни и ненужни знания, но не е в състояние да осигури формирането на човека, който ще живее в информационния век.

Основната цел на Тофлър е да разтревожи човечеството, че ако не обърне поглед към младите хора и да им помогне да се подготвят и да формират от най-ранна възраст у себе си очертаните от него качества на личността от третата вълна, нищо добро не го очаква. Основната му теза, е че тези бързо протичащи процеси, за които вече стана дума, предизвикват много негативни шокови последици и ако не се изгради съвършено нова образователна система, шокът е неизбежен. Новият тип личност Тофлър нарича „асоциран човек”. За Тофлър асоциираният човек е отворен към промяната, движението, изменението. Притежава висока степен на адаптивност и гъвкавост на мисленето и поведението си. Бързо е темпото на изменение на ценностната му система, актуализира непрекъснато

знанията и представите си за света. Силно отличителна черта на асоциираният човек е находчивостта, предприемчивостта, готовността и потребността да поема риска, краткосрочност на ангажиментите и връзките, отговорност към изпълняваната задача.

Специално внимание е отделено на формирането на личностните атрибути и социализацията на ученика. Акцентуването е върху самоизграждането на ценностната му система, умението да оценява самостоятелно и да изразява собствената си позиция. Първата цел е насочена към умението на ученика да ползва и обработва информация с компютър, да създава математически модели на явленията, които изучава; да прилага основни концепции и принципи от математиката, естествените, хуманитарните и обществените науки в живота; у ученика да се формират собствени ценности, свързани с промените в живота и при нови ситуации; да развива у себе си критично мислене; да развива у себе си способността да свързва и интегрира знанията от различни области в ново познание, идеи и т.н.; да развива нестандартно, творческо мислене; да развива комуникативните умения на ученика. Специално внимание се отделя на общуването в познавателната сфера. Не се отминава и потребността за изработване на умение за общуване в семейството, в приятелски кръг, като гражданин и в работа. Ако училището не направи това, когато детето порасне, то става изолиран и ограничен човек.

Мисията на интегрираното интеркултурно образование е да осигури личностно и обществено развитие, да предостави възможност на всеки да реализира интелектуалния си потенциал и способности, да придобие увереност в себе си, да постига стремежите си, да формира нагласи и умения за гъвкаво и адаптивно поведение и непрекъсната реорганизация на личното си време.

В тази насока според професор П. Петров водещи принципи на непрекъснатото интегрирано образование са: детето от най-ранна възраст да бъде научено да се учи самостоятелно, да работи над себе си непрекъснато, да овладява методите на познание и самопознание и за придобиване на непрекъснатата професионална преквалификация.” Технологиите на непрекъснатото интегрирано образование придобиват непознати досега измерения на многообразност, необичайност, непознатост. Това се дължи на установяващата се информационна и дигитална ера, която разкрива пред човечеството невероятни и неограничени възможности за непознато досега развитие на човешкия интелект, на неговата нестандартност, на неограничените му способности. Информационното общество не може да се развива, ако децата от най-ранна възраст не бъдат обучавани чрез съвременни информационни технологии (компютързация, електронни мрежи, база данни, дистанционно обучение и т.н.).

Семейството неотменно съпътства човека през целия му живот и в този смисъл то има своето място в развитието на подрчовека, независимо от възрастта му. Но неговата роля не е еднаква през различните възрасти. Влиянието на семейството е най-директно в доучилищната възраст, когато имплицитно съдържа в себе си целия социум на детето. Живата връзка на детето с другите хора, обществото и природата се създава и развива чрез семейството. То е своеобразен оазис, чрез който детето се научава да осъществява себе си.

Образованието има за цел да формира вярно виждане за уникалността, глобалността и вътрешните връзки и взаимна зависимост на всички представители на човешкия род и споделя заедно живота на нашата крехка планета.

Образованието на Новия век не налага еднозначни решения, нито се страхува от различността. То подчертава уникалността на човешкия опит, културното многообразие и дългата история на общуването между различните групи и общности. Идентичността е динамична, а не статична категория, следователно за нейното отстояване е нужна откритост и готовност за сътрудничество и обмен. Децата от малцинствата, а също и техните родители е необходимо да разберат, че привързаността към духовното наследство на миналото може да върви ръка за ръка с най-новите и понякога смущаващи завоевания на съвременния живот. Те трябва да бъдат насърчавани да учат езика на мнозинството като собствения си език.

Литература

- Иванов И. (1999) Интеркултурно образование – лекции, Шумен
- Иванов И. (1997) Проблеми на интеркултурното образование, Аксиос.
- Иванов, И., (2011) Проблеми на методологията на изследванията в интеркултурното образование, Шумен.
- Илиева, М., Илиев, Г. (2011) Единни в многообразието, Тракийски университет – ДИП-КУ, гр. Стара Загора, с. 19-36, ISBN 978-954-691-070-7.
- Колев, Д., съст. (2004) Интерактивни техники в обучението по ромски фолклор. ВТ.
- Колев, Д. (2007) Интеркултурното образование и СИП „Фолклор на етносите” – рамка за успешната образователна интеграция на ромските деца. В: сп. Български език и литература, бр. 5.
- Петров, П., (1998а) Дидактика, София.
- Петров, П., (1998б) Непрекъснатото образование – ключът към XXI век, сп. Педагогика, кн. 5.
- Тофлър, А., (1992) Шок от бъдещето, София.
- <http://www.thefreedictionary.com/>

ЕЗИКОВОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА ДЕЦА ОТ ЕТНИЧЕСКИ МАЛЦИНСТВЕНИ ОБЩНОСТИ – МИСИЯ НА УЧИТЕЛЯ И НА ЦЯЛОТО БЪЛГАРСКО ОБЩЕСТВО

Доц. д-н Мариана Мандева

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

„I Have a Dream!“ (M. L. King)¹

1. Учителската професия в „цивилизацията на знанието“

1.1. „Аз съм учител“ – една мисъл на Дж. Шлатър, която ще „допиша“ в нов контекст

„Аз съм учител и всеки ден благодаря на Бога за това!“ (Канфийлд, Хансен 1997: 176) – пише Дж. Шлатър в едно от най-вдъхновяващите есета за образованието. Тези думи сякаш „казват“ всичко за мисията на Учителя.

Ще поема риска да „допиша“ мисълта на Дж. Шлатър, поставяйки я в нов социокултурен контекст.

1.2. Образованието на XXI век – „изключително средство“ за борба с неграмотността, дискриминацията, бедността и социалното изключване

Образованието е особен вид битие на духа, подем на човека. То е цялото, което е повече от обученост и възпитаност. Става дума за поредица от събития, чрез които човек от природно същество се създава и самосъздава, групово битува и самобитува като знаещо и можещо културно, хуманно и социализирано същество (Радев 2013: 258).

През XXI век образованието се определя като „изключително средство“ (Ж. Делор) за демократичното развитие на индивидите, групите и нациите – за личностен растеж, за активно гражданство, за интелигентно и устойчиво развитие на икономиките, за подобряване на социалните системи (Делор, и др. 1996: 13). Превръща се в непрекъснат процес.

¹ M. L. King. <http://www.dadalos-iizdv.org/vorbilder/mlk/ml_king.htm> (09.05.2015)

1.3. Висшето образование в „цивилизацията на знанието”

Висшето образование е „... етап (степен) на формалното (институционално) образование след средното... Включва в себе си съвкупност от систематизирани знания, умения и компетентност, които позволяват да се решават теоретически и практически задачи и проблеми по съответния професионален профил... Правото за достъп до висшето образование се споменава в редица международни инструменти за правата на човека” (Радев 2013: 41).

Висшето образование има водеща роля по отношение „триъгълника на знанието” – образование, научноизследователска дейност, иновации (Европейското висше образование 2013).

1.4. Подготовката на учителите – европейски и национален приоритет

В европейските и национални образователни политики се обръща специално внимание на въпросите за подготовката на учителите. Поставят се акценти върху: качествена подготовка; по-добрата координация между различните етапи на подготовка; непрекъсната квалификация; повишаване привлекателността на професията, особено сред младите хора. Специално внимание се обръща на въпроса за утвърждаването на неформалните подходи в образованието и насърчаване на самостоятелното учене (Европейското висше образование 2013).

1.5. Мисията на Първия учител в мултикултурната класна стая

През последните години в България основателно се поставя акцент върху проблема за ученето през целия живот. Стратегията, разработена от МОН, е „... отговор на предизвикателствата, свързани, от една страна, с необходимостта страната ни да преодолее последиците от дълговата финансова криза в Европа и света, а, от друга, да запази националната идентичност и културно разнообразие при реализиране на политиките за сближаване” (Национална стратегия за учене през целия живот 2014: 3). „Сред първите предизвикателства е да се насърчи придобиването от всички граждани на универсални ключови компетентности” (Национална стратегия за учене през целия живот 2014: 24).

Главна сред ключовите компетентности е компетентността Общуване на роден език. Целенасочената, системна образователна грижа над тази компетентност започва в началното училище.

От това следва, че изключителна актуалност добива въпросът за адекватната квалификация на Първия учител. Предизвикателствата, пред които той е изправен, не са малко. Но според мен главно сред тях е осигуряването на качествено езиково образование на децата от етнически малцинствени общности. Този про-

блем ще добива все по-голяма актуалност в обществен, теоретичен и практически аспект.

2. Съвременни езикови политики: Европа – България

2.1. От монолингвизъм към мулти- и плурилингвизъм в езиковото образование на ученика

Европейският съюз зачита „... правото на идентификация чрез езика на над 450 милиона негови граждани. Разбирането, че езикът, който говорим, ни помага да определим кои сме, се оказва водещо както за формиране на вътрешните езикови правила (реализираната езикова политика) на Съюза, така и на програмите, които поощряват интегрирането на страните членки за съвместно намиране на решения на проблеми в областта на изучаването на езиците” (Стойчева 2006: 25). В условия на глобализация се приема, че „... владенето на Е1 и Е2 представлява единно явление” (Шопов 2012: 28), а билингвалният индивид е „обичайна реалност” (Шопов 2012: 224-227). Днес езикът става „мост” – „... мост за междуезиково разбиране” (Шопов 2013: 340).

Като ценност се утвърждава съхраняването на различията и многообразието на езиците. „Разноезичието или езиковото многообразие е владене на известен брой езици или съжителството на различни езици в дадено общество” (Рамка 2006: 14-15). Многоезичието е класически термин, означаващ ползването на много езици. „С постепенното разширяване на езиковия опит на даден индивид в културната му среда... той не класира тези езици и култури поотделно” (Рамка 2006: 15). Според новата терминология на Съвета на Европа в областта на езиковата политика многоезичието (мултилингвализъм: $L < multus =$ много) е със значение „... ползване на няколко езика в даден географски регион (изразяващо се във владене и ползване на няколко преливащи се книжовни норми и „устни” териториални говори)” (Стойчева, и др. 2011: 17). Понятието „плурилингвализъм” ($L < pluralis < plus =$ повече) се свързва с „... владене на няколко езика... и се противопоставя на географското определение на границите, в които се ползват в ежедневно общуване няколко езика, изразено с термина мултилингвизъм” (Стойчева, и др. 2011: 17).

В съвременния научен дискурс се отделя специално внимание на въпроса за индивидуалния плурилингвизъм и ролята на образователните институции на европейските страни. Политиката на многоезичие, и в този контекст ролята на училищата, е важен фактор в развитието на способността за комуникация през многото езикови бариери на континента. „Завършващите образованието си трябва да имат висока степен на грамотност по националния или официалните езици на

страната. Освен това за процеса на межкултурна комуникация им е нужна компетентност в допълнителни езици. Тази потребност, належаща за съвременната икономика и за бъдещото икономическо развитие на обществото, е отразена в документи и стратегии на национално и европейско равнище. Приема се също, че тя е комплексен процес, който трябва да започне от най-ранна възраст... Пренебрегването на езиковото и мултикултурното образование не само предпоставя неравен старт за голяма част от завършващите, но и разширява... пропастта, която съществува... при входа в задължителното образование” (Стойчева, и др. 2011: 13). Очевидна е преориентацията от монолингвизъм към мулти- и плурилингвизъм в езиковото образование на младата личност, при това още от детската градина и началното училище.

Актуалността на тези въпроси ще нараства, тъй като усвояването на няколко езика е средство за взаимно разбиране между народи с различни култури и води до формиране на съзнание за европейска културна идентичност. Владееенето на език е комуникативен континуум, конкретизиран под формата на Езиков паспорт. Той представя речевите действия, които езиковата личност може да извършва със средствата на използваните езици. Разграничават се три равнища и шест степени във владееенето на уменията за слушане, четене, участие в разговор, самостоятелно устно изложение, писане (Рамка 2006: 35 – 41).

Резюмирано и метафорично казано: днес езиковото обучение, провеждано в училище, строи „прозорец” на ученика към мултикултурния свят. Дава активен принос за това, езиковото образование да се превърне в нещо повече от владееенето на езици и да обхване и предаването на културните и на другите ценности в съвременните общества.

2.2. Борба с неграмотността и малограмотността

В съвременното „общество на знанието” думата „грамотност” се употребява в смисъл и на езикова грамотност (*literacy*), и на математическа грамотност (*numeracy*), и на грамотност в областта на природните науки и технологиите. В последно време все повече се говори за „новата грамотност на XXI век”, включваща умения за справяне с дигиталните технологии, за работа в мрежата с цел извличане и анализ на информация, за осигуряване на достоверност на намерената информация и т.н. (Уорлик 2008: 41). Става ясно, че понятието „грамотност” днес функционира в тесен смисъл – езикова грамотност (*literacy*), и в широк смисъл – комплекс от грамотности.

Езиковата грамотност (*literacy*) е фундаментална. Тя е определяща за формирането на всяка друга грамотност, вкл. на „новата грамотност на XXI век” – дигиталната грамотност. В основата на езиковата грамотност са компетентности,

свързани с четене и писане на родния език или на езика, официален за дадена страна, но също така и други компетентности (по слушане, говорене). Става дума за „... способността на човека да идентифицира, да разбира, да интерпретира, да създава, да обменя, да общува, да изчислява, като използва отпечатани и написани на ръка материали, свързани с различни видове контекст” (Национална стратегия 2014: 3).

Езиковата грамотност е фундаментално човешко право и фундаментална човешка отговорност. Тя е главен фактор за личен и обществен просперитет в съвременната „цивилизация на знанието”. Има решаваща роля за способността на личността да се учи и развива през целия живот, да участва пълноценно в обществото и да живее независимо, отговорно и успешно. Езиковата грамотност е мощен инструмент за повишаване производителността на населението в трудоспособна възраст, което води до интелигентен и устойчив икономически растеж и подобряване на социалната система.

„Съгласно определението на ЮНЕСКО от 1958 г. неграмотен е всеки, който никога не е учил да чете и да пише. Терминът малограмотност се отнася до хора, които въпреки че са посещавали учебно заведение, не притежават достатъчни умения за четене и писане. Следва да се разграничава една особена форма на малограмотност – функционалната неграмотност, която означава, че дадено лице не е придобило четивните и писмените умения, необходими във всекидневния живот” (Становище 2010: 3). В актуални документи на европейските институции с тревога се посочва, че „... явленията неграмотност и малограмотност съществуват във всички страни на света, като 960 милиона души са засегнати от това бедствие... Според резултатите от проведените от ОИСР проучвания по PISA броят на младежите със слаби четивни умения в Европейския съюз се увеличава – ... от 21,3% през 2000 г. до 24,1% през 2006 г.” (Становище 2010: 2). „Тъй като четенето и писането са основни елементи на всеки образователен процес, Европейският съюз следва да допълва и координира действията на държавите – членки с цел да се засили борбата с малограмотността и да се зачита правото на образование” (Становище 2010: 3). Тези констатации изискват повишена мобилизация на европейските и на националните институции – както в образователната сфера, така и по отношение на социалната и икономическата политика.

През последните години различни фактори провокират актуализирането на тази тема у нас – постиженията на българските ученици в националното външно оценяване и в международните изследвания, както и констатирането на пряка зависимост между равнището на езикова грамотност и социално-икономическите и демографски реалности (Национална стратегия 2014).

Специално внимание заслужава въпросът за ограмотяването на децата от етнически малцинства. Формираните умения за слушане, говорене, четене и писане на официалния български език (като втори език)² са мощен инструмент за намаляване на бедността, насърчаване на заетостта, гражданската активност и социалното включване (Стратегия 2013).

3. Изучаването на официалния български език от деца от етнически малцинствени общности — „ключ” за отговорен и успешен живот в променящия се свят

3.1. Обучението по български език като втори език в 1. – 4. клас – инструмент за предотвратяване отпадането от училище в следващи образователни етапи и степени

Преждевременното напускане на училище е актуален проблем, поставящ сериозни предизвикателства пред държавите членки на ЕС (Препоръка на Съвета 2011).

„В България се наблюдава тревожно висок процент на децата в задължителна училищна възраст, които или не са обхванати от системата на образование, или впоследствие отпадат от нея. Най-голям е относителният дял на децата от рискови групи, и в частност сред ромското население. Последицата е създаване на големи диспропорции в степента на образование, в резултат на което относително компактни групи остават в периферията на обществения живот и са допълнително затруднени в интеграцията си (подчертаването мое – М.М.). Този проблем има по-широки социални измерения и не може да бъде решен само с мерки в областта на образованието” (Национална програма 2006: 5). Идентифицират се причините за преждеременно напускане на училище – социални, етнокултурни, икономически, педагогически причини. Очертават се мерки на национално, регионално и училищно равнище за решаване на проблема (Стратегия 2013).

² В ситуация на мултикултурни отношения актуалност добива триадата: първи език – втори език – чужд език. Първият език е езикът на първичната група, в която се социализира индивидът. Вторият език е познат на обучаваните от социокултурното им обкръжение – понякога само на рецептивно равнище, но в домашни условия се практикува етнодиалект на друг език. В повечето случаи вторият език е официален за страната, в която се изучава. Чуждият език е вид втори език, който се овладява в учебна обстановка, но не се използва интензивно в речевата среда на учещия. Отношенията между понятията „втори език” – „чужд език” са отношения между родово понятие и видово понятие.

Статутът на българския език в Република България е решен в чл. 3 на Конституцията: „Официалният език в Република България е българският” (Конституция: 2). Правата на гражданите, чийто първи език е различен от официалния, са защитени от член 36, ал. 2.

Интерес в случая представляват педагогическите причини. Те имат съществено влияние върху отпадането от училище и се проявяват в различни направления. Според изследване на тема „Причини за отпадането от училище”, проведено от Витоша Рисьрч, „Макар две трети от отпадналите деца да смятат, че им е харесвало да ходят на училище, 47% определят изучавания материал като много труден за тях, а 30% не са разбирали това, което им е преподавано. Така... 41% от изследваните отговарят, че в училище не им е интересно” (Проект 2006: 7). „Учителите са на мнение, че голяма част от децата, срещащи трудности с ученето още в първи и втори клас, имат проблеми с говоренето и разбирането на българския език” (Проект 2006: 7). От тук следва допускането, че ако в началото на училищното обучение компетентностите по общуване на официалния българския език (като втори език) се формират устойчиво и удовлетворително, това ще предотврати/ограничи отпадане в следващи етапи и степени на образованието.

3.2. Непреднамерено изучаване на официалния български език като втори език

Българският език (вкл. като втори език) се учи от детето преднамерено и непреднамерено, в училищни и в извънучилищни условия. За преднамереното изучаване на езика като втори език в училище напоследък се говори и пише много. Встрани от вниманието остава проблемът за непреднамереното му изучаване в извънучилищни условия. От значение тук е степента на владение на официалния български език на старта в училище, формирана в контекста на групите езикови ситуации в районите със смесен етнически състав.

Основни компоненти на езиковата ситуация са езиците, които се говорят, и броят на хората, които ги използват. Като релеванти за описанието на езиковата ситуация се посочват още типове езици и тяхната субординация, езиците лингва франка и езиците с широко или местно разпространение. Езиковите общности се класифицират в зависимост това като моно- или мултилингвални.

Диференцират се три групи езикови ситуации в районите със смесен етнически състав (Георгиева 2004: 4 - 9). Първа група. В населеното място няма интензивни контакти с българи и не съществува социална необходимост от усвояването на официалния български език. Турският/ромският език обслужва почти всички сфери на общуване. Налице е билингвизъм, при който турският/ромският език е първи език, а официалният български език е втори език. Втора група. В населеното място живеят различни етнически групи. Турският/ромският език се ползва в семейно-битовата сфера и в междуличностното общуване на обществени места, когато ситуацията разрешава това, но в останалите сфери (културна, обществена) се ползва официалният българският език. Трета група. В населеното

место живеят различни етноси, но езикът за общуване във всички сфери, без семейно-битовата, е официалният български език.

Конкретната група езикова ситуация в районите със смесен етнически състав оказва съществено влияние върху равнището на владеене на официалния български език на старта в училище и върху произтичащите методически решения за постигане на регламентираните образователни стандарти в края на 4. клас. Отделен е въпросът за обновяване на учебниците и на учебните помагала по български език (1. – 4. клас) в контекста на тази проблематика. Разглеждането ѝ изисква отговорно отношение и самостоятелно внимание, вкл. на институционално равнище (МОН), и затова тук само я отбелязвам.

3.3. Преднамерено изучаване на официалния български език като втори език

Влиянието на системата на първия език върху системата на изучавания втори език води до образуване на ненормативни форми и фрази на втория език, повлияни от нормата на първия език. Открояващи се езикови интерферентни грешки на различни нива – фонетично, морфологично, синтактично, създават сериозни затруднения при овладяването на официалния български език като втори език (Георгиева 2004: 17 – 23). Например в 1. – 4. клас подчертано внимание заслужават интерферентните грешки на фонетично ниво, които препятстват успешното оgramотвяване. Широкото артикулиране на тесния български вокал [ъ], неправилното омекотяване на звуковете [к], [л], [н] в краесловие, елизията или замяната на звук [х] с друг съгласен звук, метатезата на звук [ц] със звук [с], протезата и/или епентезата на гласни звукове при струпани съгласни препятстват формирането на т.нар. „фонологична увереност”, определяща за изграждане техниката на четене, която, на свой ред, гради основа за разбиране на прочетеното и за пробуждане на желание за четене.

Как да се преодолее това? Богати възможности дава „потопянето” на детето в обогатена образователна среда, отразяваща сложността на живота, неговото езиково и културно многообразие. Интерактивното обучение по български език, провеждано в мултикултурна училищна среда, формира търсеца общност, която споделя въпроси, идеи и решения. Ученици с различни езикови умения вземат еднакво участие при обсъждането на проблеми, които се решават заедно. Синергичната учебна речева дейност провокира естествена потребност за интензивно и отговорно общуване чрез официалния български език.

Създават се подходящи условия за преодоляване на интерферентни грешки на различно ниво – фонетично, морфологично, синтактично ниво. Обединяват се мотивацията, когницията и метакогницията. Формират се социални и граждан-

ски компетентности. Училището става „място за деца”, където „населението” се превръща в „общество”. Изгражда се мултикултурната личност, способна чрез езика да бъде „себе си” и да взаимодейства успешно с Другия, за да „създава” живота в променящия се свят.

4. „I Have a Dream” – за мисията на учителя и обединените усилия на цялото общество

„Имам една мечта!” – казва Мартин Лутър Кинг през 1963 г. в една от най-великите речи в историята на човечеството. Години по-късно хората са оценявани не според етнически, езикови, културни и др. различия, а според техния характер. Задължително е тази реалност да отразение в съвременното ни училище.

Думите „слушане”, „четене”, „говорене”, „писане” са съществителни имена. Време е да ги превърнем във важни „глаголи” за всяко дете. Ключова е ролята на учителя. Но той не може и не бива да е сам по пътя към този образователен идеал. Неотложна е единна държавна политика, интегрираща усилията на цялото общество – училища, семейства, библиотеки и др. (Национална стратегия 2014). Всяка от тези институции трябва да поеме отговорност – не толкова да „преподава” „велики” книги, колкото да „преподава” любов към четенето (Б. Ф. Скинър).³

Няма „готови отговори” на въпроса: как да реформираме българската образователна система, за да се развива тя като гъвкава институция, адекватна на новите социокултурни реалности и на потребностите на ученика за настоящето и за бъдещето. Сами „пишем” нашата „Книга на образователната промяна” – не с думи, а с дела. От всички нас – политици и експерти, студенти, учители и родители – зависи да кажем: „Имам една мечта днес!”. Мечта да осигурим равен достъп до образование и качествено образование на всяко дете, независимо от неговия етнос, език, култура.⁴ Сега!

⁴ „We shouldn't teach great books; we should teach a love of reading” (B.F.Skinner) <http://bg.wikiquote.org/wiki/%D0%91%D1%8A%D1%80%D1%8A%D1%81_%D0%A4%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA_%D0%A1%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D1%8A%D1%80>(09. 05. 2015)

⁵ ”Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права” е записано в Конституцията на Република България, член 6, ал. 1 (Конституция: 5).

Ползвани съкращения

E1 – първи език

E2 – втори език

ОИСР – Организация за икономическо сътрудничество и развитие

PISA – Програма за международно оценяване на учениците

Литература

- Георгиева 2004: Георгиева, М. Обучението по български език в условия на билингвизъм. Шумен: УИ „Еп. К. Преславски”.
- Европейското висше образование 2013: Европейското висше образование в световен план. Брюксел, 11.07.2013, COM (2013) 499 final.
- Делор, Ж., и др. (1996). Образованието – скритото съкровище. София: ЮНЕСКО.
- Канфийлд, Дж., М.-В. Хансен. (1997). Пилешка супа за душата. 101 истории, които стоплят сърцето и възвисяват духа. София: „Кибеа”.
- Конституция: Конституция на Република България. <<http://www.government.bg/cgibin/ecms/vis/vis.pl?g=&n=4&p=0034&s=001>> (09. 05. 2015).
- Национална програма 2006: Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.). <http://www.mon.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/strategies/programa_obrazovanie.pdf> (09.05.2015).
- Национална стратегия 2014: Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020). МОН. <www.mon.bg> (09. 05. 2015).
- Национална стратегия за учене през целия живот 2014: Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2014 - 2020 година. МОН. <www.mon.bg> (08. 04. 2015).
- Препоръка на Съвета 2011: Препоръка на Съвета от 28 юни 2011 г. относно политики за намаляване на преждевременното напускане на училище. Официален вестник на Европейския съюз, 01. 07. 2011, С 191/1.
- Проект 2006: Проект „Предотвратяване на отпадането от училище в България”. МОН и УНИЦЕФ. <<http://www.unicef.bg/public/files/press/12.pdf>> (09. 05. 2015).
- Рамка 2006: Обща европейска езикова рамка. Учене, преподаване, оценяване. Варна: „Relaxa”.
- Радев, Пл. (2013). Енциклопедия на науките за образованието. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”.
- Становище 2010: ЕС. Становище на Комитета на регионите относно „Борба с малограмотността”. Изготвяне на амбициозна европейска стратегия за предотвратяване на изключването и насърчаване на личната реализация. <www.eulaw.egov.bg/DocumentDisplay.aspx?ID=302908> (09. 05. 2015).
- Стратегия 2013: Стратегия за превенция и намаляване дела на отпадащите и преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020) < www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=3302> (09. 05. 2015).

- Стойчева 2006: Стойчева, М. Европейска езикова политика. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Стойчева, и др. 2011: Стойчева, М. и др. Езикови политики. България – Европа. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Уорлик 2008: Warlick, D. Redefining Literacy. 2.0. Columbus, Ohio, Linworth Publishing.
- Шопов 2012: Шопов, Т. И даде човекът имена. Увод в педагогическата психоллингвистика. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Шопов 2013: Шопов, Т. Педагогика на езика. Наръчник по комуникативно преподаване и учене на английски език. София: УИ „Св. Климент Охридски“.

Assoc. Prof., Dr. habil. Mariana Mandeva;
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
E-mail: mandeva_m26@abv.bg

ПРОБЛЕМИ НА МЕЖДУКУЛТУРНОТО ОБЩУВАНЕ В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ВЪЗПИТАНИЕ

Доц. д-р Антон Стойков

Катедра „Социални дейности“, Медицински факултет,

Тракийски университет

В днешно време се наблюдава повишен интерес към проблемите на общуването, свързан с доказаната важна роля, която то изпълнява при формирането на човешката личност, нейният мироглед и най-важните и качества. Предучилищна възраст е сензитивен период за неговото развитие, поради което стимулирането и подпомагането на общуването между децата при престоя им в детската градина е изключително важно.

Според мнозина автори (Д. Гюров, Б. Ангелов, И. Колева, Е. Русинова, А. Бодалев, Е. Смирнова, Г. Андреева, М. Лисина, Я. Коломински, U. Bronfenbrenner, G. Mead и др.) високото му ниво на развитие в тази възраст се явява като необходимо условие за успешната адаптация на детето в дадена социална среда, което определя практическата значимост на формирането му още от най-ранно детство.

В редица изследвания се обръща внимание, че развитието на комуникативните умения повлиява пряко върху психическото развитие на детето от предучилищна възраст и влияе на общото развитие на дейността му (Н. Витанова, З. Богуславска, Н. Галигузова, М. Лисина, Е. Смирнова, D. Aram и N. Hall, R. Bakeman, A. Jates, M. Wingate и др.).

На сегашния етап от развитието на обществото в нашата страна се наблюдават редица трудности в междуличностното общуване на децата, свързани с известен дефицит в тяхното възпитание, култура и собствените им нравствени критерии.

Межкултурното общуване е процес на общуване между индивиди, които са представители на различни култури. Според К. Саркисян Межкултурната комуникация е налице тогава, когато „отделни индивиди, повлияни от собствените си културни възприятия осъществяват процес на споделяне на мнение при взаимодействието помежду си“ (Саркисян 2016: 98).

Детската градина е едно от първите места, в което децата се срещат за пръв път със социо-културните различия в рамките на взаимодействията, които осъ-

ществяват, като по този начин те натрупват мултикултурен опит. И. Ризов и М. Минчева смятат, че развитието на междукултурен опит не означава поставяне на детето в неутрална позиция спрямо другите идентичности и спрямо неговата собствена идентичност. За същите автори различието е синоним на съществуващото. Дори само заради това то изисква разбиране. Следователно не винаги е необходимо разбирането на различието да преминава през етап на социално категоризиране, към което мултикултурализмът обикновено проявява особена чувствителност. Разбирането на различието, ограничено единствено до параметрите на социално откриване и запознаване с чуждото, очертава тенденция, която противоречи на самата същност на междукултурното образование. (Ризов, Ил. и М. Минчева-Ризова, 2000)

За Р. Радкова темите, върху които е съсредоточено вниманието в областта на междукултурното образование са:

- образованието и обучението в мултикултурното общество днес в световен, европейски и местен мащаб,
- терминологията, свързана с това обучение,
- междукултурната комуникация и компетентност,
- зачитане на човешките права,
- антирасистското обучение,
- плурализъм в бившите комунистически и бившите колониални държави и провежданите там езиковите политики,
- въпросите, свързани с миграцията, бежанците, емиграцията,
- организацията на езиковата класна стая,
- местната програма за развитие на всяко едно училище (Радкова 2016)

За С. Динчийска и А. Стойков във връзка с приобщаването на децата от различни етноси, педагогическата среда в детската градина би трябвало да включи:

- изграждане на езикова компетентност на личността по посока на включване в култура и традиции;
- изграждане на стратегия за действие чрез комбиниране на следните подходи: човешки права, малцинствени права, права на децата, социална мобилизация, развитие на общността;
- създаване и прилагане на специална програма за възпитание и образование на децата от етническите групи. (Динчийска, Стойков 2011:87-89)

М. Илиева и А. Стойков считат, че е необходимо засилване и подкрепяне на самооценката/интеркултурното образование и учебните програми. Усилването на вярата в собствените сили прави децата по-кооперативни в съвместните дейности както с връстници, така и с възрастните. Учебната програма да включва и игри, близки до културата на децата, които да стимулират овладяването на съв-

местни умения за съвместна работа и планиране на дейността (Илиева, Стойков 2013: 61-62)

За В. Шошева и колектив децата, израснали в относително затворена или изолирана ромска общност до постъпването си в училище са общували предимно на майчиния си ромски език. В този смисъл при постъпване в училище тези деца се оказват в неравностойно положение. Налага им се да усвояват съвършено ново за тях учебно съдържание на непознат език. Този неравен старт на обучение допринася за изоставането в усвояването на нови знания. Ромските деца започват да проявяват несигурност, неувереност и понижено самочувствие.

Формирането на представи за обществена среда при ромските деца и ученици е сложен процес. Той е свързан с традиционните за високорисковите затворени общности (каквато е ромската) елементи на резервираност и предубеденост към придобиване на образование и по-нататъшна социална интеграция. (Шошева и др. 2013: 157-161)

Според Й. Нунев: „Образователната ни система, съотнесена към обучението на ромските деца, изобщо не би изглеждала по сегашния проблематичен начин, ако подготовката в подготвителните групи и класове за ромски деца се водеше от учители (без да отдаваме особено значение на това дали те са роми или нероми), които владееха добре ромския език и познаваха основите на ромската култура. Тогава ромските деца нито щяха да бъдат толкова стресирани при досега си с непознатия език и култура в детската градина и особено в училище, нито очакванията към тях щяха да бъдат толкова ниски и като към обречени в аутсайдерство” (Нунев 2008).

В заключение следва да се посочи, че проблемите на межкултурното общуване в предучилищна възраст могат да бъдат успешно разрешавани най-вече чрез „взаимно опознаване и участие в съвместната социализация между деца от различни етнически групи и то от най-ранна детска възраст“ (Шошева и др. 2013: 161) Това може да бъде постигнато чрез осигуряването на равен достъп до качествено образование и чрез създаването на подходяща подкрепяща среда в детската градина, стимулираща проявите на етническа толерантност и опознаване и приемане на различията.

Литература

- Динчийска, С, А. Стойков. (2011) Организация на педагогическата среда в детската градина за приобщаващо образование. Списание Science & Technologies, Volume I, Number 7, с. 87-89. ISSN 1314-4111.
- Илиева, М., А. Стойков. (2013) Предизвикателствата пред образователната интеграция и включване на деца и ученици от ромски етнически произход. Списание Известия, СУБ-Сливен, Том 22, с. 61-62, Издателство ОБНОВА-БТ-СИЕ, ISSN 1311-2864
- Нунев, Йосиф, 2008, Предразсъдъци и стереотипни представи за ромската общност в процеса на интеграция на децата и учениците от моноетнична в мултикултурна образователна среда – Педагогика, 2008, № 2.
- Радкова, Р. Ролята на интеркултурното и езиковото обучение за успешна междукултурна комуникация. Електронно научно списание „Реторика и комуникации“, бр. 21, януари 2016 г. <http://rhetoric.bg/>
- Ризов, Ил. и М. Минчева-Ризова. Образователна програма за развитие на междукултурен опит (Програма “РаМО”). Методическо ръководство. София, МИЧП, 2000.
- Саркисян, К. Проблеми на културната комуникационна адаптация /изследване на български фирми/. Сп.Диалог, април, 2013, с. 98.
- Шошева В., К. Бенкова, Ст. Динчийска, А. Стойков, М. Илиева (2013) Социални и здравни параметри на ранното образование при деца - роми (3-5 г.), International scientific on-line journal “SCIENCE&TECHNOLOGIES”, Publisher “Union of Scientists - Stara Zagora, p. 157-161, ISSN 1314-4111./

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИНСТРУМЕНТИ ПРИ ЗДРАВНА ПРЕВЕНЦИЯ В РОМСКА ОБЩНОСТ (12 – 18 г.)

В. Велкова, А. Юсеин

студенти в Тракийски университет

Присъствието на ромите в Европа датира отдавна в историята. Те са се заселили през 14 и 15 век предимно в Испания, Португалия, Франция, Германия, Русия, Румъния и Унгария. Макар да има обща културна идентичност, европейското ромско население не може да бъде описано като една група, а по-скоро като съставено от разнообразни общности. Тази хетерогенност, която се забелязва във всяка от държавите, както и в различните региони, в голяма степен се дължи на адаптирането на това население към местната страна чрез различни миграционни процеси след напускането на родното място – региона Панджаб в Индия. Някои от ромските обичаи са намерили място в културата на местните страни, като например ритми и фолклорни танци, както и думи от първоначалния им език – ромския. (Колев и др. 2013). Според Колев достъпът до качествени здравни услуги продължава да бъде предизвикателство в условията на здравна реформа, продължила по-дълго и от най-смелите прогнози. Най-голямото предизвикателство обаче, остава за лицата, принадлежащи към етнически малцинства, особено за живеещите в селски райони, далеч от общински или областен център.

Състоянието и тенденциите на здравето на нацията, включително на лицата, принадлежащи към малцинствените етнически общности, се оценяват в зависимост от демографските процеси, заболяемостта, рисковите фактори, физическото развитие и дееспособност, и самооценката на здравето. Основните причини за влошаване на здравето на българските граждани, особено на ромите, са бедността, нездравословният начин на живот, свързан с непълноценното хранене, дистрес, съчетани и с други рискови фактори, като тютюнопушене, злоупотреба с алкохол, употреба на наркотични вещества, ниска двигателна активност и др. Към тях се прибавят различни проблеми, свързани с провеждането на здравната реформа. Тези неблагоприятни процеси се задълбочават в момент, когато държавата не може да увеличи средствата за здравеопазване, а ниската покупателна способност на преобладаващата част от ромските и турските домакинства прави платените медицински услуги и медикаменти не-

достъпни за тях. Бедността при лицата от турски и ромски произход се оказва допълнителна пречка за предоставяне на необходимите здравни грижи и за социалната им адаптация. (Колев и др. 2012)

Както отбелязва Колев в Европа и в България неравенствата в областта на здравеопазването се увеличават. Доходите, възможността за влияние и услугите са неравномерно разпределени, което води до неравнопоставеност в сферата на здравеопазването у нас. Нуждата от адресиране на тези проблеми се подчертава и от Световната здравна организация (СЗО).

Подобряване на здравето и благосъстоянието са залегнали в новата рамка за здравната политика за Европа, Здраве 2020 г., приета от Регионалния комитет на СЗО за Европа през 2012 година. Рамката на стратегията Здраве 2020 г. се основава на ценности и доказателства, която позволява да се предприеме стратегически подход за постигането на тази цел. (Колев и др., 2013)

Здравната програма на ЕС включва дейности за промоция на здравето и превенция. Те са насочени към факторите за заболяемост и ранна смъртност. Определени инициативи и проекти имат стремежа да разпространят информация и да подобрят обмена на успешни практики. ЕС провежда информационни кампании и инициативи във връзка с повишаването на осведомеността, например за вредните последици от консумацията на алкохол, тютюнопушенето, наркотичната зависимост, промоция на сексуалното здраве, предотвратяването на ХИВ/СПИН заразяване и намаляване на броя на травмите и злополуките. Също така се насърчава обособяването на програми за профилактични прегледи (скринингови програми) за превенцията на раковите заболявания.¹

Сътрудничеството между европейските страни и различните международни организации повишава успеваемостта на политиките за превенция. ЕС стимулира обмена на данни и добри практики, допринасящо за повишаване на защитата на здравето в общността.

Програмите за превенция на наркоманиите са ефективни, единствено когато отговарят на нуждите на общността. Участието на всички видове заинтересовани сектори се основава на програми със силен мониторинг и солидни научни доказателства. Тези програми са изключително рентабилни.²

Службата на ООН, занимаваща се с борбата срещу наркотиците и престъпността е разработила два основни проекта, отразяващи добрите практики с помощта на различни обществени и младежки организации. Тези проекти са Глобалната младежка мрежа срещу злоупотребата с наркотици и Глобалната инициатива за първична превенция на злоупотребата с наркотични вещества. С

¹ <http://social.famar.bg/>

² <http://social.famar.bg/>

помощта на експерти (университетски преподаватели, лекари и представители на агенциите на ООН), се установява какво функционира и какво не в различните методи за превенция на наркоманиите.

Семейните програми за обучение са натрупали безспорни доказателства, че именно те осигуряват подобаващо обучение и придобиване на умения. Подобни програми са един от най-ефективните начини да се предотврати използването на наркотични вещества сред децата и юношите. Тези програми имат насоченост към семейството и предлагат супервизия на действията на децата и подрастващите.³

Училищата са една от най-важните институции, за превантивно въздействие над максимален брой деца. Доказателствата са събрани на база обучението в областта на превенцията на наркотичните вещества. Въз основа на житейския опит, предлагащ лични, социални, комуникативни умения и информация относно ефектите от различни лекарства се провеждат поредица от часове по здравно образование, предлагащо се от адекватно обучени учители. Подобни програми в училище имат изрична насоченост към превенцията на търсенето. Познава се на доказани във времето европейски практики, които се съобразяват с условията в българските училища и характерните социално-икономически характеристики на страната ни. Програмата е съчетала разнообразни стратегии и богат спектър от действия с насоченост към:

- едновременно натрупване на конкретни знания и умения за здравословен живот и отхвърляне на застрашаващото поведение. Добре функциониращата превенция се стреми не само към предаване на информация във вид на някакво количество данни, но и формирането на умения за воденето на здравословен начин на живот. Поради тази причина тази програма цели повишаване на нивото на информационен запас сред подрастващите за проблеми, обвързани с употреба и злоупотреба с наркотици вещества, като осигурява обективна информация. От друга страна подобни кампании изграждат у тях умения за взимане на решения, формиране на ценности, справяне със ситуации с високо ниво на стрес;
- ангажиране на множество партньори за изграждането на здравословна среда: понижаване на търсенето на наркотици, посредством реализирането на различни системни и навременни действия в различни сфери от живота на подрастващите – училището, семейството, местата за забавление. Моделите, заложили в програмата не са ограничени само до сътрудничеството с ученици, а включва и учители, родители, медии, експерти по превенцията и образованието на общинско ниво и т.н. В основите на тази

³ <http://social.framar.bg/>

обществена програма е заложено и схващането, че функциониращата профилактика се нуждае от здравословна среда, изграждаща се посредством активен ангажимент на обществото. Именно поради това програмата се базира на т.нар. всеобхващащ подход – действията по превенция не се спират само до учебната среда или до семейството, а обхващат по-голям спектър, осигуряващ утвърждаване на положителните послания за здравословен живот и модел на поведение.⁴

Пример за групова работа в програмите за здравна превенция може да се постигне чрез взаимно опознаване и участие в съвместната социализация между деца от различни етнически групи и то от най-ранна детска възраст. В това отношение изключително важно е осигуряването на равен достъп до качествено образование за подрастващите в обособените в почти всяко населено място в България ромски квартали и в условията на десегрегация, като се отчита влиянието на субгруповите характеристики и се подобри достъпът до ясли и детски градини в най-ранна възраст. (Шошева и др., 2013)

Ежегодно над 250 милиона души в световен мащаб заболяват от гонорея, около 50 милиона– от сифилис, а около 180 милион– от трихомониаза, и други 90 милиона– от урогенитална хламидиоза, се констатира в доклад на Световната здравна организация.

Централният орган за координация на дейността на националния апарат по ограничаване разпространението на полово предаваните заболявания в България и редуциране на проблемите от икономически, здравен, демографски, социално-икономически характер е българският комитет по профилактика на СПИН и полово предавани болести към Министерския съвет.⁵

България се намира в регион с бързо нарастваща епидемия от ХИВ и това налага да се вземат спешни и ефективни мерки за предотвратяването на нарастването на ХИВ. С оглед на това, Програмата цели да се запази сравнително ниското разпространение на ХИВ за страната като за тази цел трябва да се постигне осъществяването на определени специфични дейности и използване на многосекторен подход, за да бъдат допълнени съществуващите вече услуги, структури, и капацитет и да се осигури гаранция за целесъобразността, ефективността и всеобхватността на Програмата.⁶

Превенцията се явява изключително важен и основен ключов фактор за борбата с nelечимите полово предавани инфекции, каквито са ХИВ и херпес. Нужно е в процеса на здравното образование сред населението да бъде насърчавана упо-

⁴ <http://social.famar.bg/>

⁵ <http://social.famar.bg/>

⁶ <http://social.famar.bg/>

требата на презервативи, като наред с това е нужна активна агитация сред най-уязвимите групи на общностите.

Най-ефективният начин да се предотврати заразяването с различни полово предавани инфекции е правилната употреба на презервативи. Въпреки, че презервативът е ефикасен, предаването на инфекциозните заболявания може да се случи въпреки всичко. Според Илиева използването на интерактивни средства в ромска общност ще доведе до съществени промени, отнасящи се не само до повишените здравни знания, но и до промяна на нагласите. (Илиева 2013)

За да бъде осъществена добра степен на превенция е желателно и двамата партньори се изследват за полово предавани инфекции, преди да заживеят съвместно и да имат пълноценна връзка или ако подновяват отношенията си, особено ако преди време са имали са имали сексуални контакти с трети лица. Много инфекции не могат да бъдат отчетени непосредствено след полов контакт и поради това е нужно да измине определен период, след рисков полов контакт, за да бъде получен точен резултат.

Както отбелязва Илиева напредъка по овладяването на това социално-значимо заболяване, както и на други заболявания появили се през последните години стана възможен благодарение на финансирането от страна на Глобалния фонд за борба срещу СПИН, туберкулоза и малария чрез програмите „Подобряване на контрола на туберкулозата в България” и „Укрепване на Националната програма по туберкулоза”. (Илиева, Шошева 2014: 24)

Литература

- Илиева, М. Интерактивни методи на обучение в ранна детска възраст при деца билингви. Сборник доклади от научно-практическа конференция „Интеркултурното образование като средство за намаляване отпадането на ромските деца от училище” ЦМЕДТ „АМАЛИПЕ”, Велико Търново, юни, 2013.
- Илиева, М., Шошев, М. Туберкулоза, сп. „Практическа педиатрия”, бр. 3, 2014 г., ISSN 1311-0756, с. 24.
- Колев, Д. съавтор. Общностен мониторинг на здравните услуги в общините Павликени и Велико Търново. Пловдив, Астарта, 2012.
- Колев, Д., съавтор. Сърцето на общността. Пловдив, Астарта, 2013.
- Шошева, В., Бенкова К., Динчийска, Ст., Стойков А., Илиева, М. . Социални и здравни параметри на ранното образование при деца роми (3-5 год). Сп. Наука и технологии. Двадесет и трета международна научна конференция, Съюз на учените – Стара Загора, 2013.
- Наръчник за работа с ромската общност в областта на здравеопазването, Фондация „Инициатива за здраве”, София, 2004.

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ЕЗИКОВИ ИНТЕРФЕРЕНТНИ ГРЕШКИ В МУЛТИКУЛТУРНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА – ИНТЕРАКТИВНИ ТЕХНИКИ НА ОБУЧЕНИЕ

Анита Дериджиян

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, Педагогически факултет

I. Въведение в проблематиката

„Неотменно право на билингвите е да развиват съзнанието си за етническа принадлежност чрез изучаване на първия си език. Но в съвременните мултилингвални и мултикултурни общества приоритетна е ролята на официалния език, който... предлага големи възможности за вграждане на индивида в социалните структури” (Димчев 2010: 104-105). Като се има предвид това разбиране, в съвременните образователни политики се обръща специално внимание на проблема за успешното и необратимо ограмотяването на ромските деца с цел преодоляване на отпадането от училище и насърчаване на социалното включване, гражданската активност, заетостта.

В процеса на ограмотяване, при изучаване на официалния български език като втори език учениците от ромски етнически произход срещат затруднения от различно естество. В доклада ще се акцентира върху езиковата интерференция, тъй като тя е сериозна бариера, която ромското дете среща при „влизането” в българския писмен код.

II. Езиковата интерференция в българската реч на ромското дете

Системата на първия (ромския) език влияе върху системата на изучавания втори (български) език, в резултат на което се образуват ненормативни форми и фрази на втория (българския) език, повлияни от нормата на първия (ромския) език. Става дума за явлението „езикова интерференция”.

Направени проучвания позволяват да се систематизират интерферентни грешки, проявяващи се при изучаване на официалния български език като втори език, вкл. от ромските деца. Конкретно, става дума за: фонетични, морфологични, синтактични интерферентни грешки (Георгиева 2004: 17-23).

През първата година в училище, когато започва ограмотяването на ученика, е необходимо целенасочено да се работи за преодоляване на фонетичните интер-

ферентни грешки, а именно: широко артикулиране на тесния български вокал [ъ], неправилно омекотяване на звуковете [к], [л], [н] в краесловие, елизия или замяна на звук [х] с друг съгласен звук, метатеза на звук [ц] със звук [с], протеза и/или епентеза на гласни звукове при струпани съгласни (Георгиева 2004: 19). Основанието е: „Интерферентните грешки на фонетично ниво, допускани от децата при устното общуване на официалния български език като втори език, препятстват формирането на фонологична и фонемна компетентност, които... имат определящо значение за овладяване на техническия компонент на четенето. Това, на свой ред, ограничава разбирането на прочетеното и води до демотивиране на тази група ученици” (Мандева, Гаджева 2016: 11-112).

III. Интерактивни техники на обучение с цел преодоляване на фонетични интерферентни грешки в българската реч на ромското дете

Богат потенциал за преодоляване на фонетични интерферентни грешки в българската реч на ромското дете имат интерактивните техники на обучение – дидактична игра, светофар, завъртане/кръг, пирамида и т.н. Това са такива техники, при които учителят фасилитатор насърчава децата да си сътрудничат и да извършват самостоятелна дейност с очакван синергетичен ефект. Съчетават се отговорностите и правата на педагога и на учениците за моделиране и управление на образователното пространство. Осъществяват се модификации в преподаването, ученето, оценяването. Обединяват се когницията, метакогницията и мотивацията. Учебният труд протича в условия на психологически комфорт и генерира творческа енергия. Изграждат се умения за активно и отговорно участие в училищна общност, за работа във взаимодействие с другите участници в образователния процес. Формират се ценни нравствени качества и социални нагласи. Комуникативната езикова компетентност се развива в единство с формиране на когнитивна, метакогнитивна, социална, емоционална компетентност. Постига се многостранно, хармонично изграждане на детската личност.

В подкрепа на защитаваната теза ще се посочат примери от училищната практика.

Дидактична игра „Папагали”

Дидактическа задача: преодоляване на фонетични интерферентни грешки – широко артикулиране на тесния български вокал [ъ]

Игрова задача: Ти избираш предмет, аз казвам дума. Повтаряме думата – всички заедно и поотделно.

Игрови действия. Ученик избира предмет от набор предмети, в чиито названия се съдържа тесният български вокал [ъ], напр.: [ръкавица].

Учителят ясно изговаря думата, като обръща внимание на артикулацията на [ъ]. Следват: хоров изговор, изговор от ученици, посочени от учителя. Който сгреша, изгаря.

Правила на играта. Всяко дете следва описаните игрови действия. Време за изпълнение – не повече от една минута. Който сгреша, изгаря. Играта продължава със следващ предмет и неговата дума.

Резултати от играта. Играта се печели от учениците, справили се успешно със задачата в рамките на регламентираното време. Те получават скрити картинки за оцветяване.

Дидактична игра

„Картина избери, думата кажи, последният звук произнеси”

Дидактическа задача: преодоляване на фонетични интерферентни грешки – неправилно омокотвяване на звуковете [к], [л] и [н] в краесловие

Игрова задача: Избери една от картините, поставени във „вълшебната ку-

тия” на класа:

Кажи дума по картината. Състави изречение с тази дума. Аз започвам, ти продължаваш (напр.: Петелът е...).

Изговори отново думата. А сега изговори последния звук.

Игрови действия. Посочен от учителя ученик вади от „вълшебната кутия” на класа предметна картина, в чието название се съдържа звук [к], [л] или [н] в краесловие. Следва указанията, заложи в игровата задача: актуализира дума по картината, съставя изречение с думата с помощ от учителя, изговоря думата отново чрез интонирание и определя последния звук, изговаря го ясно.

Правила на играта. Всяко дете работи самостоятелно, като следва описаните игрови действия. Време за изпълнение – не повече от една минута. Играта продължава със следващ, посочен от учителя ученик. Който сгреша, изгаря.

Резултати от играта. Играта се печели от учениците, дали верни отговори в рамките на регламентираното време. Всички участници в играта биват поздравени с песен („Азбучно хорце”).

IV. Заключение

В заключение ще се изведат основни изводи:

- (1) Неотменно право на ромското дете е да се идентифицира чрез своя първи език и да го изучава.
- (2) Това обаче не отменя задачата за овладяване на официалния български език като втори език с цел насърчаване на личностното и социално израстване на ромското дете.
- (3) За успешното ограмотяване на ученика от ромски етнически произход важна роля има коригирането на езиковата интерференция, и в частност на фонетичните интерферентни грешки.
- (4) Ефективен инструмент за постигане на това са интерактивните техники на обучение, и конкретно дидактичната игра.

Библиография

- Георгиева, М. (2004). *Обучението по български език в условия на билингвизъм*. Шумен: УИ „Еп. К. Преславски“.
- Димчев, К. (2010). *Методика на обучението по български език. Реалност и тенденции*. В. Търново: Знак 94.
- Мандева, М., Д. Гаджева. (2016). *Начално ограмотяване в променящия се свят*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“.

Научен консултант: проф. д.п.н. Мариана Мандева

ИНТЕРАКТИВНИ МЕТОДИ И РАЗВИТИЕ НА КРИТИЧЕСКОТО МИСЛЕНЕ У УЧЕНИЦИТЕ В УСЛОВИЯТА НА МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА

ас. д-р Петя Марчева

ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Педагогически колеж – Плевен

Татяна Лилова, студент

ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Плевен

Анелия Петрова

студент, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Плевен

В новия Закон за предучилищно и училищно образование, в чл. 3. се посочва, че образованието е национален приоритет и се регламентират залегналите в него принципи. Открояват се водещи от тях: равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик; ориентираност към интереса и към мотивацията му и, не на последно място по важност, е иновативност и ефективност в педагогическите практики. В унисон с тези водещи принципи са и основните акценти, залегнали в Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020 г.): утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система и поощряване на взаимното уважение, разбирателството и сътрудничеството между всички деца и ученици, независимо от етническата им принадлежност. За В. Кильовска интеркултурността е „част от съвременната образователна действителност“ (Кильовска 2014: 70) и формирането на интеркултурна компетентност, според Б. Здравкова, е „сложен процес, изискващ достатъчно време за овладяване на определен обем от знания за мултикултурната действителност“, за да се „разберат културните различия и да се осъществяват приемливо поведение и успешни взаимодействия в мултикултурна среда“ (Здравкова 2014: 124).

За подобряване качеството и ефективността на образователната система и задържане учениците в училище, по мнение на Д. Тодорина, е необходимо създаване на интерактивна образователна среда (Тодорина 2010: 2), което само по себе си предполага използването на интерактивни методи и техники в учебния процес

(Кръстева 2014: 184). Според Н. Атанасова, те се „приемат като пътища, прилагани в качеството си на модели, за откриване на оригинални решения на учебни проблеми и задачи, в процес на взаимодействие и равнопоставеност между субекти“ (Атанасова 2011: 5). По този начин се засилва вниманието и познавателната дейност на учениците, развива се критическото им мислене и те стават активна страна в учебния процес. Взаимодействието учител – ученик се превръща в партньорство.

В специализираната педагогическа и психологическа литература съществуват множество определения за критическо мислене. Според американския философ и педагог J. Dewey, критическото мислене възниква, когато учениците започнат да се занимават с даден проблем. И допълва, че „главният въпрос, който може да се зададе по повод на ситуация или явление, взети за отправна точка на процеса на обучение, е въпросът какъв род проблеми поражда това явление“ (Dewey 1916: 182). Мнението на Dewey е, че проблемите стимулират естественото любопитство на учениците и ги насърчават към критическо мислене. В тази връзка е мисълта му, че „само борейки се с условията на проблема, търсейки и намирайки собствено решение, той (ученикът) мисли“ (пак там, 188). В тази връзка А. Кръстева характеризира критическото мислене като „интелектуална дейност, насочена към решаване на проблемна ситуация“ (Кръстева 2015: 33).

Д. Тасевска определя критическото мислене като „способност за действие чрез използване на менталните процеси на разбирането, анализа и оценката“ (Тасевска 2014: 16), а канадецът R. Johnson го свързва с „особен вид дейност на ума, която позволява на индивида да достигне до здраво съждение по въпрос, на който трябва да реагира или повярва“ (Johnson 1985: 1). Той изтъква ролята на критическото мислене при определянето на въпросите и решаването на проблемите.

За учения D. Hunter, критическото мислене е „смислено, разсъдъчно мислене, чиято цел е да решим на какво да вярваме или как да постъпваме“ (Hunter 2009: 2). Според J. Mulnix, критическото мислене е „обвързване с употребата на аргументи при формиране на вярвания“ (Mulnix 2012: 464). В тази връзка се разглеждат няколко метода, подходящи за развитие на критическото мислене у учениците в условията на мултикултурна среда.

Изключително интересен е SWOT анализът. Той е създаден през 1960-те и 1970-те години от Albert Humphrey. SWOT е акроним на: Strengths – силни страни; Weaknesses – слаби страни, Opportunities – възможности; Threats – заплахи. Отделната личност (група) изследва характеристиките: силни и слаби страни, възможности и страхове (опасения) на личността или проблема (Гюрова и др. 2006: 45). Силните страни трябва да бъдат поддържани и изградени, слабостите – отстранени, променени или спрени. Възможностите трябва да бъдат приоритети-

зиращи, заснети, построени и оптимизирани, а заплахите – предотвратени или минимизирани и управлявани (пак там, 46). Учениците могат да си направят анонимен SWOT анализ, чрез който да се самооценят.

Друг подходящ метод за развитие на критичното отношение у учениците е мозъчната атака (Brainstorming). Методът е въведен за първи път през 1953 г., в книгата „Приложно въображение“ на А. Osborn (Osborn 1953/1979) и е колективен творчески подход за генериране на голям брой идеи, за разрешаване на даден проблем. Методът стимулира мисленето и инициира активността на всеки един от учениците към творческото решаване на проблемите, към генерирането на нови идеи, към приемането и приложението на одобреното решение. Чрез него учениците свободно изказват идеи или мнения, без каквато и да било намеса, оценка или обсъждане от страна на останалите участници. Идеите се записват от учителя на дъската, а мозъчната атака продължава дотогава, докато не се изчерпят идеите или не завърши определеното за мозъчната атака време. От всички изказани идеи се избират най-подходящите за използване на практика (Гюрова и др. 2006: 50).

Панелната и изследователската дискусия дават възможност на учениците да прилагат аналитичен подход при осмисляне на информацията. При обмен на мнения и търсене на решения по сложен проблем, критичното мислене излиза на преден план. Работи се в подгрупи, като всяка получава специфична задача – дискусия върху част от общия проблем. Решението на комплексния проблем се явява сбор от отделните решения на проблемите в подгрупите. Аквариумът е метод за постигане на общо решение чрез консенсус. Няколко ученици формират пространството като „аквариум“ и работят по поставената задача като „експерти“, останалите са в ролята на наблюдатели. Те следят работата на „експертите“, задават им въпроси и коментират резултатите от тяхната работа (Гюрова и др. 2006: 59).

За постигане на ефективна комуникация в мултиетническата среда е уместно да се използва ролевата игра, която е подходяща за формиране на умения за адекватно реагиране в определена ситуация или за да се „почувства“ поведението на други хора (герои). Характеристиките на ролевата игра са: ролева ситуация, мястото на действието и действащи, които влизат в определени роли. Ролевите игри са три вида: симулационни – действието се развива по въображаем сюжет или реална ситуация, целта е да се възпроизведат характеристиките на възможна ситуация, която изисква адекватно поведение; ситуационни – те дават възможност учениците да използват някои аспекти от реалния живот в образователната среда; целта е да се симулира решението на трудна ситуация, която реално провокира напрежение и конфликт; драматизация – при тях се възпроизвежда определен

сценарии под формата на монолог, диалог, пантомима. Учениците влизат „в кожата“ на героите, мислят и действат като тях (пак там, 63). Етноразговорите са добра възможност, при която двама доброволци излизат пред класа и влизат в роля, като прочитат кратък диалог, взет от ежедневието (Петков 2008: 40). След това целия клас обсъжда случката и прави предложение за промяна на диалозите така, че да са приемливи за всички.

Друг интересен и практически приложим подход е Методът 635. Той е разработен за първи път от Б. Рорбах, през 1968 г. и е разновидност на мозъчната атака в писмена форма. Често се среща под името „записване на идеи“ – представяне на идеите в писмен вид. Методът 635 е креативна техника, чрез която учениците в групата прочитат първоначално записаните идеи и ги доразвиват. Целта е намирането на идеи за разрешаването на даден проблем, чрез изпълнение на няколко стъпки: шест души записват своите 3 предложения за разрешаване на даден проблем, в рамките на 5 минути. След изтичане на определеното време участниците в групата предават своите предложения на съседа си, който доразвива техните идеи или дава нови три идеи. Предаването на предложения между участниците в групата продължава, докато всеки от тях види предложенията на останалите и даде своите предложения към тях.

Използването на разнообразие от интерактивни методи в общообразователното училище, в условията на интеркултурна среда, предвижда моделиране на множество жизнени ситуации и превръща учениците в активни творци на собственото си знание. Чрез интерактивните методи ученикът се поставя в творческа ситуация и учителят е организатор на търсенията на учениците, ръководител на самостоятелната им работа. А. Кръстева споделя, че обучението в екипи е добра възможност за прилагане на интерактивните методи и така „учениците се учат да работят заедно, в екип, усвояват определени интерактивни умения и най-вече осъзнават собствените си възможности и ценности“ (Кръстева 2004: 268). Интеркултурното образование и възпитание С. Чавдарова-Костова свързва с „интегрирането на културните общности една с друга, без да потиска тяхната идентичност“ (Чавдарова-Костова: 17). В тази връзка, Й. Нунев подчертава, че приносът на интеркултурното образование е „опознаването и приемането на другия, с неговото зачитане и уважаване като по-различен“ (Нунев 2009: 34). И. Иванов извежда на преден план идеята, че по този начин учащите постигат съгласие със себе си и с другите и повишават толерантността в училище (Иванов 1999: 46).

В заключение можем да акцентираме на очакваните резултати от приложението на интерактивните методи в общообразователното училище, в условията на интеркултурна среда. Несъмнено, най-същественият момент в ученето е свързан с ролята на критическото мислене в условията на учебния процес. Като под-

хожда критически ученикът осмисля наученото, прониква в неговата същност и значение и формира правилно отношение към новото знание. Интерактивните методи стимулират гъвкавостта на мисленето и действието, личностния познавателен опит. Учениците са активни, с желание участват в дискусии, изразяват мнение, съпричастност, съпреживяват. Уменията им за критическо мислене се свързват с интелектуалните операции: анализ, синтез, сравнение, абстрахиране, конкретизация, класификация, систематизация и обобщение.

В резултат от прилагането на интерактивни методи, в условията на интеркултурна среда, се повишава качеството на общуване на учениците, като провокира интерес към учебния предмет, развива познавателните им компетенции, критическото им мислене. Повишава активността им и разчупва стереотипите. Не на последно място, адекватното използване на интерактивни методи в обучението е предпоставка за ефективност и организираност. Превръща обучението в динамичен и интерактивен процес, който провокира чувствата, емоциите и въображението, възпитава в толерантност и творчески подход към решаване на проблемите.

Библиография

- Атанасова 2011: Атанасова, Н. Интерактивни методи на обучение в начален етап на СОУ. Автореферат. ПУ „П. Хилендарски“.
- Гюрова 2006: Гюрова, В., В. Божилова, В. Вълканова, Г. Дерменджиева. Интерактивността в учебния процес (или за рибаря, рибките и риболова), София, Изд. „Агенция Европрес“.
- Здравкова 2014: Практическите учебни форми като фактор за формиране на интеркултурна компетентност. Педагогически алманах, бр. 2, В. Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“.
- Иванов 1999: Иванов, И. Интеркултурно възпитание (курс лекции). Шумен, Изд. „Аксес“.
- Кильовска 2014: Кильовска, В. Съвременни методи за обучение в областта на културологичния елемент. Педагогически алманах, бр. 2, В. Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“.
- Кръстева 2004: Кръстева, А. Иновации в училищното образование. Велико Търново, Изд. „Астарта“.
- Кръстева 2012: Кръстева, А. Критическо мислене. В. Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“.
- Кръстева 2014: Кръстева, А. Интерактивни образователни технологии в началното училище. Велико Търново, Изд. „Астарта“.

- Кръстева 2015: Кръстева, А. За критическото и творческото мислене. Юбилейна международна научна конференция 30 години Педагогически факултет. Сборник доклади. В. Търново, Изд. „Фабер“.
- Нунев 2009: Нунев, Й. Мениджмънт на етнокултурното разнообразие в образованието. С фокус към интеграцията на уязвимите малцинства. София, Фондация С.Е.Г.А.
- Петков 2008: Петков, Вл. Пътеводител на междуетническия стопаджия. Наръчник за общуване и работа в мултиетническа среда. София, Фондация С.Е.Г.А.
- Чавдарова-Костова 2001: Чавдарова-Костова, С. Интеркултурно възпитание. София, Изд. „Веда Словена – ЖГ“.
- Тасевска 2014: Тасевска, Д. Образование за равни права. Технологично осигуряване на класни ръководители за оптимизиране на възпитателното взаимодействие. В. Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“.
- Тодорина 2010: Тодорина, Д. Създаване на интерактивна образователна среда (теоретични и приложни аспекти). Интерактивните методи в съвременното образование. Благоевград, УИ „Н. Рилски“.
- Dewey 1916: Dewey, J. *Democracy and Education. An introduction to the Philosophy of Education.* New York: Macmillan.
- Hunter 2009: Hunter, D. *A practical Guide to Critical Thinking: Deciding what to do and believe.* 2nd Edition, Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Johnson 1985: Johnson, R. Some observations about teaching Critical Thinking. Ct News, Critical thinking Project, California State University, Sacramento, 4.
- Mulnix 2012: Mulnix, J. Thinking Critically about Critical Thinking. *Educational Philosophy and Theory*, 44(5).
- Osborn 1953/1979: Osborn, A. *Applied imagination: Principles and procedures of creative problem-solving.* New York: Scribners.

ДОБРОТВОРСТВО И ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ ОТ РАЗЛИЧНИ ЕТНОСИ

Милена Илиева, дп

*Медицински факултет, Тракийски университет,
сдружение „Свят без граници”*

А. Тофлър в редица свои трудове последователно обосновава съвременните тенденции в развитието на обществото. Той прави убедителен анализ и обобщение на “стремително” настъпващата нова ера, основан на вълновия модел на развитие на обществото. Според него човечеството е преминало през три стадия на развитие, които нарича вълни. Първата вълна се характеризира като аграрно общество, втората вълна идентифицира с индустриалното общество и третата- като постиндустриално общество. Своя вълнов модел А. Тофлър представя като океан, в които бушуват и трите вълни. Първата вълна, която е в основата е загубила своята сила, но е залята от втората. Върху тях връхлита най-мощната- третата вълна, която образува гребена, айсберга на трите вълни. Именно на гребена на вълната се създава силно напрежение и се пораждат опасни конфликти между региони, нации, религии, етноси и т.н. Размиват се и се разпадат ценности.

Когато се преплитат личностни качества (добродетели) и ценности една от основните сфери на работа, в която алтруизмът може да бъде активно приложен е социалната работа.

Основните дефиниции описващи добротворството в научната литература могат да бъдат обобщени по следният начин:

Добротворството е

- когато те е грижа за другите;
- същността на живота;
- основната характеристика на най-благородните мъже и жени;
- ключ, който отваря врати и изгражда приятелства;
- смекчава сърцата и създава отношения, които могат да продължат за цял живот.

Алтруизмът и желанието да помогнеш на другият, които са в корените на социалната работа и добротворството са описани за първи път в Свещеното Слово- Библията, така добре познатата ни Притча за добрият самарянин. Немезий, в

своята книга „За природата на човека“ споменава, че основната разлика в доброволното и добротворното е, че се прави с радост, от вътрешна убежденост от деятеля ѝ.

Настоящата статия не си поставя за цел да анализира потребностите на човека и причините за неговото поведение и избори, а да опише една малка част от вече съществуващите практики на добротворство в образователните дейности, реализирани по инициативи на неправителствени организации в България.

Русаля – частно училище за социално слаби деца

Сдружение „Русаля“, докато се занимава със създаване, разпространение и продуциране на изкуство, стига до извода, че децата не могат да доразвият своя потенциал, бивайки в домове за деца, лишени от родителски грижи. Така на 15.09.2014 г. в с. Русаля отваря врати Училище по изкуства и занаяти за социално слаби деца „Димитър Наумов“. Изграждат училищна и административна част, къща за живеене за 30 деца и 10 възрастни, офиси, къща за хранене. Това, което ги отличава от познатите за България социално-педагогически институции и пансионни е уникалният подход за работа с децата и приеждането им като равноправни участници в образователния процес. Стигат до решението за училище след експертната си оценка от дългогодишна работа с деца в неравностойно положение, а именно, че около 40% от подрастващите сред тях имат интелектуален потенциал доста над средното ниво, а всяко второ дете притежава ярък талант или дарба. Така се ражда проектът им Училище по изкуства и занаяти за социално слаби деца с основна мисия да предостави възможност на талантиливи и даровити деца да получат абсолютно безплатно качествено образование и възпитание; да помогне за запазване, развитие и усъвършенстване на природния им потенциал и да го превърне в капитал за тяхното бъдеще; да осигури индивидуален подход на работа, професионална грижа, отличната база и среда изпълнена с уют, спокойствие и любов; да съдейства за израстването на добри и умни хора, които мотивирани и със самочувствие ще реализират своя професионален и житейски старт; да предостави най-добрия екип от учители, ментори, експерти и вдъхновяващи творци, които водят деца към себепознание и себеизява.

Междупоколенческа къща „Свят без граници”

Сдружение „Свят без граници” възниква като студентска инициатива на група от 8 младежи през 1999 г. Официалната регистрация на организацията в Стара Загора е през месец май 2000 година. Основна цел на неправителствената организация е формиране на общност от прогресивно мислещи

млади хора, споделящи ценностите на демокрацията и гражданското общество, реализация на инициативи, кампании, проекти и програми за подобряване достъп до различни услуги – здравни, социални и други. Една от инициативите на сдружението е междупоколенческата къща.

Междупоколенческата къща поставя жените и семействата в центъра на живота и ги подкрепят в изграждането на вярата им и способността да си помогнат сами и един на друг.

Междупоколенческата къща предлагат възможност за разговори на чаша чай или кафе. Участниците не са „целеви групи” за образователни услуги. Вместо това, те предявяват своите претенции за обществено място, където да идентифицират и обменят своите таланти и ресурси, за да допринесат за подобряването на техния живот, общностите им и града, в който живеят.

Междупоколенческата къща въздействат на много нива. Те повлияват качеството на родителството и семейните взаимоотношения, а също така и добрите съседски отношения. Междупоколенческата къща създават защитено пространство, атмосфера на доверие, жените могат да споделят всичко което искат без да бъдат ограничавани или наказвани. Тя е насочена към подобряване и развитие на комплекс от услуги, целящи ранни интервенции за превенция на отпадането от училище и пълноценна образователна интеграция на деца от ромски етнически произход.

Формирането на представи за обществена среда при ромските деца и ученици не е обикновен процес, защото е свързан с елементи на резервираност, предубеденост, консерватизъм, които от най-ранна възраст се насаждат в семействата на децата.

Ефикасността на прилаганите подходи (описани по-долу) се базира на някои ключови фактора за работа в затворени общности: Междупоколенческата къща е базирана в Ромската махала; екипът е мултиетнически и разполага с експерти в областта; организацията е добра позната и приета от местната ромска общност; има създадено доверие между целевата група и екипа; организацията поддържа мрежа от контакти с разнородните институции, работещи по проблемите на децата и малцинствата.

Идеята на Междупоколенческата къща е не да организираме детска градина в махалата (в смисъл на целодневно обучение), а да се развие достъпна услуга, базирана в общността за маргинализирани семейства и/или такива, които поради много малката възраст на децата (3–4 години) не биха посещавали детска ясла и/или градина извън махалата. Процесите на социална изолация в общността имат дългогодишни корени и са силно свързани с Ромската култура. Нереалистично е очакването, семейства, които почти не излизат от гетото да изпращат децата си

на обучение извън махалата. Липсата на развитието на ранни интервенции за превенция на отпадането от училище в по-късна възраст, резонират в невъзможността ромските деца да се задържат в образователната система. Междупоколенческата къща предлага развитие на вече пробирана достъпна услуга за деца от маргинализирана общност за развиване на основни социални умения, без които е невъзможна по-късната интеграция в системата на българското образование и респективно десегрегацията на ромските гета.

По този начин Междупоколенческата къща става мотиватор за придобиване на образование още в най-ранна възраст, работейки активно с родителите и други „центрове на влияние” в разширеното семейство; предоставя на базисни знания за успешно и ефективно включване в предучилищна възраст чрез преодоляване на езиковите бариери и непознаването на българската общност; мост между общността, маргинализираните семейства и процесът на десегрегация.

Център за междуетнически диалог и толерантност “Амалипе” е водеща ромска организация, която работи за равноправно интегриране на ромите в българското общество. Организацията играе централна роля в организирането на ромското гражданско движение и реализира застъпнически дейности за интеграция на ромите пред държавните институции. Център „Амалипе” е член на Обществения съвет към Министерство на образованието и науката, Национална мрежа за децата, Националната пациентска организация, Европейско женско лоби и др. Председателят на организацията, Деян Колев, е избран за представител на ромските НПО в Комитета за наблюдение на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”. Център „Амалипе” е и единствената одобрена ромска неправителствена организация със статут на наблюдател в Комитета за наблюдение на Националната стратегическа референтна рамка. Организацията е единствената неправителствена организация в България, която участва в работата на Европейската ромска платформа.

Образованието е област, в която Център „Амалипе” работи от самото си създаване и приносът и не може да бъде оспорван. Основната кауза на ЦМЕДТ „Амалипе” тук е въвеждането на интеркултурно образование (с основен фокус върху въвеждането на часове по „Фолклор на етносите – ромски фолклор“, като средство за запазване и обновяване на културната идентичност на ромите, както и за взаимно опознаване и формиране на толерантност между децата от различни етноси. По отношение на образователната интеграция Център „Амалипе” работи в партньорство с над 250 училища, над 2500 учители, висши учебни заведения и множество културни центрове в България.

„Основната кауза на Амалипе тук е да превърнем училището в място, където всяко дете може да намери себе си, място, където всяко дете да повярва, че може да бъде отличник, място, където да получи шанс да мечтае и да бъде човек!

„Всеки ученик ще бъде отличник” е дългосрочна програма, реализирана от Център Амалипе и подкрепена от Тръст за социална алтернатива. Основните дейности са насочени към превенция на отпадането и задържане на ромските деца в училище, повишаване на образователните резултати, увеличаване на броя на реинтегрираните (записаните отново в училище) деца, чувствително увеличаване на процента на ромските младежи, които продължават своето образование в средни училища.

Проектът надгражда богатия опит на Център “Амалипе” по въвеждане на СИП „Фолклор на етносите – ромски фолклор” от 2002 г. до днес и Програмата за намаляване отпадането на ромските деца от училище, която бе изпълнявана от 2010 до 2013 г. в 170 училища от цяла България. Основната група, към която са насочени дейностите на програмата са над 40 000 ученици (от които над 20 000 ромски деца) от I до VIII клас в 196 училища през учебната 2015/2016 г (177 основни и 19 асоциирани училища). Дейностите включват също така техните родители и близки, както и по-широката общественост.

Програма „Всеки ученик ще бъде отличник” доразвива и прилага образователния модел на Център „Амалипе“ „Включващо интеркултурно училище”, който включва няколко основни елемента:

- Въвеждане на интеркултурно образование чрез часове по „Фолклор на етносите – ромски фолклор“ или включване на интеркултурни елементи в часовете по задължителна подготовка.
- Индивидуална работа с учениците, в риск от отпадане.
- Развитие на ученическата активност чрез създаване/развитие на активен Ученически съвет/ парламент.
- Въвеждане на подхода „връстници помагат на връстници“ за работа с ученици в риск от отпадане чрез метода „Ученици – наставници“
- Създаване на активен Родителски клуб и организиране на общностни събития и лектории за активно включване на родителската общност
- Подкрепа за повишаване на квалификацията на учителите за работа в мултикултурна среда.
- Обменни визити за споделяне на добри практики и опит между училищата.
- Създаване на мрежа за подкрепа за училища, работещи в мултикултурна среда.

Представените три добри практики са крайно недостатъчни за всички образователни опити и успехи и на други неправителствени организации в България,

но представят един дългогодишен и целенасочен модел на влияние и промяна в сферата на образователните услуги за деца и ученици в неравностойно положение.

Библиография

Библия, Евангелието от Лука 10: 25-37, Официален превод на Българската синодална църква, ББД, София, 1982.

Немезий, епископ на Емеса, За природата на човека, ИК „ЛИК”, София, 2003, с. 118.

Тофлър, А., Шок от бъдещето, София, 1992.

<http://amalipe.com/>

<https://www.sviatbezgranici.org>

<http://www.romaeducation.com/bg/>

<http://rusalya.org/>

НАМАЛЯВАНЕ ОТПАДАНЕТО НА РОМСКИТЕ ДЕЦА ОТ УЧИЛИЩЕ – ПЪТУВАЩА РАБОТИЛНИЦА „ЧЕТЕНЕ И ТЕАТЪР”

проф. д.п.н. Мариана Мандева

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Глория Иванова

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий, Педагогически факултет

Ти трябва да си промяната, която искаш да видиш в света! (М. Ганди)

I. Четенето – инструмент за намаляване отпадането на ромските деца от училище

„Бедните хора имат големи телевизори, богатите хора имат големи библиотеки” (Дж. Рон)¹. Метафората е в подкрепа на тезата, че четенето е нещо повече от владеење на лингвистичен код. От една страна, се изисква разпознаване на езикови елементи във възприеман текст (дискурс). От друга страна, четенето е активен, интерактивен и продуктивен процес, при който читателят конструира значения – прилага общите си познания за света и изгражда и проверява хипотези за значението на четивото. Отделните равнища на читателска способност си влияят, като четящият не само извлича съхранявани в текста (дискурса) значения, а също така активно ги съконструира (Spivey 1989: 21). Обобщено казано: става дума за е „тежка физическа работа на ума” (П. Коелю).²

Четенето е в основата на всеки образователен процес. То строи „мост” към знания, опит и култура, към духовно развитие и усъвършенстване на човека, към интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, социално включване и гражданска активност. Иначе казано: четенето е „ключ” за личен и обществен просперитет в съвременния свят, определян като „цивилизация на знанието” (П. Дракър) (Макиариело 2013: 30).

¹ Дж. Рон. 35 цитата за успеха. <<http://profit.bg/news/35-tsitata-za-uspeha/nid-91553.html>> (30. 06. 2016)

² П. Коелю. Мъдри мисли и цитати. <<http://xn----gtbmbarc7a06g.com/%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8>> (30. 06. 2016)

В контекста на изследваната проблематика „преводът“ на представените постановки е:

- Неотменно право на всяко ромско дете е да се идентифицира социокултурно чрез своя първи език и да го изучава, което обаче не отменя задачата за овладяване на официалния за страната ни език с цел успешно вграждане на индивида в социалните структури.
- Четенето на официалния български език (като втори език) е “ключ” за личностно и социално израстване на ромското дете.
- Овладяването на четивни умения на официалния български език като втори език е инструмент за предотвратяване/ограничаване на отпадането от училище.

II. „Преподаване” на „любов към четене” в мултикултурната класна стая – образователен театър

Овладяването на четенето е дълъг и нелек процес. Важният за нас въпрос е:

- От къде започва ограмотяването на ромското дете – от формирането на умения за декодиране (техника на четене), от формирането на умения за разбиране на прочетеното (съзнателност при четене), от синхронното формиране на двете групи умения?

Всъщност с предимство е пробуждането на желание за четене – „We shouldn't teach great books; we should teach a love of reading” (B. F. Skinner)³.

Казано по друг начин: мотивацията е в основата на всеки успех. Така е и при ограмотяването. „Четенето трябва да бъде щастливо приключение за детето... Това е педагогика на успеха“ (Коен 1989: 110).

В такъв случай:

- Как да направим четенето „щастливо приключение” за ромското дете?

Богат потенциал има образователният театър. Чрез интеграция на педагогика и изкуство той решава „свръхзадача” – „духовно развитие и усъвършенстване на човека” (К. Станиславски)⁴.

III. Пътуваща работилница „Четене и театър” – споделен опит

„Преподаването” на любов към четенето е традиция за Педагогическия факултет, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий”. През април,

³ Б. Ф. Скинер. Уикицитат (Ние не трябва да преподаваме велики книги; ние трябва да преподаваме любов към четенето).

⁴ К. Станиславски. Уикицитат

2016 г. мисията на кръжока „Четящият студент, четящото дете“⁵ бе продължена с нов социално-образователен проект – Пътуваща работилница „Четене и театър“. Под режисурата на гл. ас. д-р Г. Василев студенти от специалността „Предучилищна и начална училищна педагогика“ подготвиха кукления спектакъл „Дядовата ръкавичка“. През април 2016 г. те гостуваха с постановката в Помощно училище „Св. Теодосий Търновски“, Дом за деца „Пеню и Мария Велкови“, ОУ „П. Р. Славейков“ – гр. В. Търново.

Пътуващата работилница има амбиция да пробуди у детето не просто и не само желание за четене. Спектакълът възпитава, обучава, забавлява и доставя наслада. Създава се културно-образователна среда, стимулираща публиката за активно участие. В обект на оживена детска дискусия се превръщат темите за справедливото, доброто, красивото... Импулсират се „движещи сили“ в живота на малкия ученик – „страстта към развитие“, „страстта към израстване“, „страстта към свобода“ (Амонашвили 2000: 21). Стимулира се изграждане на интегрален комплекс компетентности – комуникативна езикова, когнитивна и метакогнитивна, социална и емоционална компетентности. Постига се многостранно, хармонично изграждане на детската личност.

Наблюденията показват, че чрез спектакъла се удовлетворяват базови потребности на малкия ученик – потребности от познание, естетически потребности, потребности от принадлежност, от любов, от сигурност, от оценка и себеактуализация (Маслоу 2001: 83-96). Мотивацията за четене се преориентира от „Трябва да...“ към „Искам да...“, „Мога да...“. Подобряват се постиженията по четене, придобити в условията на формалното образование, и се насърчава информалното четене, вкл. в свободното време на детето и за удоволствие. Реализира се т.нар. „широкообхватно образование“ и се окуражава ученето (четенето) през целия живот.

До края на 2016 г. предстоят изяви на Пътуващата работилница в училища в Общини: В. Търново, Г. Оряховица, Омуртаг, Сливен. Стремехът е любовта към четенето, импулсирана чрез силата на театъра, да достигне до възможно най-много деца в мултикултурната класна стая.

IV. Вместо заключение – още за четенето като инструмент за намаляване отпадането на ромските деца от училище

Националното външно оценяване и международните изследвания показват, че многобройните, но спорадични инициативи за насърчаване на четенето –

⁵ Кръжок „Четящият студент, четящото дете“ с фасилитатор проф. д.п.н. М. Мандева - Решение на ФС на Педагогическия факултет, Великотърновски университет от 8.10.2014 г. За кръжока: <http://detskiknigi.com/prepodavat-lyubov-ka-m-cheneneto-v-chetyashtiyat-student-i-chetyashtoto-dete/>

„Invitation to participate in Literacy: Week 2015”, „Чети с мен”, „Читателска щафета” и др., са недостатъчни за подобряване на езиковата грамотност на съвременния български ученик. Не може единствено училището да носи отговорност за тези неблагоприятия. Нужни са целенасочени, ежедневни, синергетични образователни усилия.

Думата „четене” е съществително име. Време е всички ние – управленци, експерти, учители, студенти, родители – заедно да я превърнем във важен „глагол” за всяко българско дете, без значение от неговия етнос, първи език и култура!

Ти трябва да си промяната, която искаш да видиш в света... (М. Ганди)

Библиография

- Амонашвили, Ш. (2000). *Школа жизни*. Москва: Дом Ш. Амонашвили.
- Коен, Р. (1989). *На шест години не е ли вече късно? Ранното обучение по четене*. София: Народна просвета.
- Макиариело, Дж. А. (2013). *Питър Дракър, представен от Дж. А. Макиариело*. София: Класика и Стил ООД, с. 30.
- Маслоу, Е. (2001). *Мотивация и личност*. София: Кибеа.
- Spivey, Ch. (1989). *Construing Constructivism: Reading Research in the United States*. National Center for the Study of Writing and Literacy Occasional Paper.

РОМСКИТЕ ДЕЦА И „ХИМЕРНИТЕ” ГРУПИ В УЧИЛИЩЕ

доц. д-р Николай Цанков, доц. д-р Веска Гювийска
Факултет по педагогика, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград

Резюме: Разглежда се проблема за ромските деца и участието им в „химерните групи” в училище. Химерните групи са нови социални формирования в училище, построени върху прототипа на престъпните групировки в обществото. Ромските деца са не само основният им контингент, предвид тяхната маргиналност, но и тяхна потенциална жертва. Към поредицата от психолого-педагогически проблеми на ромските деца в училище като отчуждение от училището, второгодничество, ранно отпадане и др., се появява и нова причина за това като „химерната група”. Тя е новата форма на власт и източник на терор в училище. Включването на ромските деца в нея, усложнява допълнително техния социално-педагогически профил, където най-важно условие се оказва оцеляването. Наложително е да се потърсят резерви, за да прекрати, или ограничи действието на химерните групи като криминалогенен фактор за ромските деца.

Ключови думи: ромска общност, химерна група, маргиналност, субкултура, биополитика, криминалогенен фактор, хетерогенна култура, колективна педагогическа воля.

Ромските деца в училище и тяхната пълноценна интеграция и адаптация са средоточие на много морални, социални и педагогически проблеми. Причините за това са известни, но не са проучени в дълбочина, което позволява за говорим за проблеми, но не и да ги решим. Ромските деца са по презумпция маргинални: от социалната гледна точка, те са такива поради факта, че идват от крайно бедни семейства с нисък образователен ценз на родителите. Разбира се има изключения, но ние говорим за тенденция. От морална гледна точка на тях им се вмениява една социална идентичност, където преобладават качества като ”мръсен”, „мързелив”, „неученолюбив”, оставаме настрана чисто криминални характеристики като „крадец”. От педагогическа гледна точка най-често са посочвани ранно отпадане от училище, второгодничество, аутсайдерство в група, училищна дезадаптация. Предмет на настоящото проучване е връзката на ромските деца с химерните групи в училище като нова социална формация, както и педагогическите последиствия, които тя има и ще има за тях.

„Химерната група” е сравнително нова социална и педагогическа формация в училище, получила тласък след демократичните промени в България, от 1989 г. Желанието за свобода явно не намери необходимия излаз, защото често се бърка с понятието „анархия”, „нихилизъм”, и с пълно „безхаберие” за ценности и ценностна система. Българското училище се оказа през 90-те години, лишено от всякакви възпитателни ценности. Всички възпитателни организации в училище бяха разрушени с един замах, в името на свободата. Самите ученици, обаче, почувстваха необходимостта от участието на възрастните в техния ценностен избор, защото оставени сами на себе си, те не намират потенциал, с който да компенсират ситуацията на ценностна дезориентация. Опитите в училище да се въведат нови длъжности като „педагогически съветник” или „училищен психолог” на този етап върши много малка работа. Причината е, че един човек трябва да покрие огромно ценностно пространство, без да притежава дори физическа възможност за това. Изолирането на учители и тяхната диференциация допълнително усложниха и без друго тежката педагогическа среда. Децата се оказаха заложенници на възрастните, в техните демократични кипежи и страсти по иновативни социални практики, които имаха европейски привкус, но не намериха своя Балкански аналог. Химерната група има и свои педагогически характеристики като асоциална реакция, безразличие или разрушително отношение към исторически и морални ценности” (Петева & Филипова & Тошев 2011)

Химерните групи са построени по прототип на престъпните групи в обществото. Те разполагат със същия социален потенциал и арсенал като проститутки, сводници, пласьори, рекетъори. Нещо повече, те са по-изобретателни от тези на възрастните, и много по-мобилни от тях. Причината е, че държат като ключов фактор виртуалното пространство, без което е невъзможно едно съвременно дете и училище. Тяхната „химерност” се определя както от възможността да бъдат анонимни, така и възможността в необходимия момент да превърнат анонимното пространство в публично такова, чрез респекта, който внушават, и който е охраняван от страха. „Химерните групи” в училище са новата власт в училище, където „лошите”, служат за образец на „добрите”. Въпреки че не са проучени механизмите на влизането и излизането в групата, но тя не е средоточие на аутсайдери. Често в нейните среди се оказват отличници и деца на заможни семейства, които искат да почувстват не само тръпката, насаждана от филмите, но и да упражняват форми на контрол върху другите. „Химерната група” е като фантом, за който се говори тайно в училище, така и явна и арогантна сила, която демонстрирала присъствието си навсякъде, където може да стигне. Химерните групи са вездесъщи и не са привилегия само на гетата или масовите училища. Химерната група е разпознаваема като конфигурация, внушение и израз на влияние във всяко българ-

ско училище, което предпочита да мълчи за този факт. Разбира се, различен е размахът и формата на химерната група, но нейната същност не се променя: да диктува правила по свой образ и подобие.

В елитните училища нейната мимикрия достига невиджани измерения, защото облича в аргументи, безпардонност и отличен успех своето лице на потенциален престъпник. Но зад нея стоят богати родители, които във всеки един момент биха могли да се справят с всеки възникнал проблем и да намерят изход от ситуацията. Това дава допълнителен стимул на участниците, сигурни в господството си на останалите и обзети от желание за приключение. За тази цел се вербуват различни деца и по различен начин, но най-често със сила и принуда, или особени форми на издевателства върху жертвите. В масовите училища нещата са далеч по-ясно: трябва да избираш от коя страна си, на силните или на слабите. Ромските деца се оказват хванати в този капан и често измъкване от него във времето няма.

Защо ромските деца са основният контингент на химерната група и същевременно нейна жертва?

Ромските деца са основният социален контингент на химерната група и се оказват без право на избор поради ниския социален статус, който имат. Отношението към тях е „като втора ръка хора”, което се демонстрира открито. Трябва да имаш изключителен потенциал на личност, за да се пребориш за себе си и със себе си. Ромските деца са изпълнителите на всички „мръсни поръчки” в химерната група и по този начин я криминализират, но често последствията са единствено и само за тях.

Ромските деца са потенциална жертва на всяка химерна група, която разпределя властта чрез отношението на „палача и жертвата”. Те се истинската жертва, която трябва да изпита на гърба си ежедневно отхвърляне в групата и по всякакъв възможен начин. По този начин те психологизират педагогическата среда в училище и я натоварват с допълнителни конотации. Ромските деца не могат да изработят „практики на съпротива”, защото предварително я обезсмислят (Христов 2010), проблем, който се определя от тяхната субкултура. За разлика, обаче, от останалите практики на съпротива, които са разпръснати и се индивидуализират, тяхната субкултура е относително цялостна и се запазва като такава във времето.

Ромските деца не само в училище стават прицелна точка на нова „биополитика” на обществото (Манчев 2012), която експлоатира тялото, като, „покупката и продажбата на потенциала в качеството ѝ на потенция”, без да се интересува от онова, което е нематериално като духа. Ромските деца са огледален образ на българското постмодерно училище, което знае своите проблеми, но не намира нито средства, нито решения за тях. Каквито и оправдания да се посочват, факт е, че

твърде много се говори, но малко се прави за всички маргинални групи в училище. Ромските деца се оказват част от поредица педагогически проблеми, като ранно отпадане и второгодничество, без да се намерят адекватни стратегии и техники, освен работа по проекти, които винаги са временни.

Обучението на учители за интегриране на ромските деца има половинчат характер, където на думи всичко е ясно, но практиката показва друго. Ако има успехи, те са по скоро спорадични и са свързани с учители роми, които познават проблема отвътре.

Химерната група е особена форма на терор в училище, която засяга най-слабите, и сред тях задължително се оказват ромските деца. Самата група има свои педагогически характеристики, дублирани и тиражирани от ромските деца в най-чист вид. Сред тях са образователна дезадаптация, липса на социална пригодност, изоставане в ученето, наличие на ежедневни педагогически проблеми, които ескалират във времето, безпокойство, което често прераства в открита агресия и др. Истинските ръководители на химерните групи често са анонимни, но изпълнителите винаги се знаят. Участието в рекетиране, изнудване, кражби и др. са „запазена марка” за ромските деца, които се оказват нечия изкупителна жертва: на лидери, на групи, на общности, на институция като училището, която през 21 век е изпълнено с големи очаквания към себе си, но пренебрегва факта, че училището има „фонови очаквания”, които се диктуват от неговото ежедневие. В това ежедневие битката за оцеляване на ромските деца е доведена до краен предел, защото няма какво да губят освен себе си като личности. Те не разполагат нито с очаквания, нито с нагласи, нито с ценности, които да се окажат спасителни за тях. Тяхната борба винаги е „или-или”, където няма място за достойнство, а единствено за оцеляване.

Тук мястото на ромските деца в училище е характеризирано, като започваме от следствието към причината т.е. отпадането на ромските деца е свързано и с участието им и в химерни групи. Ниската успеваемост и ранно отпадане на ромските деца са свързани с много фактори, но включването им в химерната група определено криминализира техния контингент в училище, и не просто ги изключва, но и ги обрича като личности. Бивайки и реални изпълнители, и потенциална жертва на химерната група, ромските деца се оказват в невъзможност да преодолеят ударната сила на една „въображаема общност” (Б. Андерсън), с могъщо влияние на много кодови равнище. Разбира се, в „химерната група” попадат и много други деца, най-често със сходна социална съдба. Но при ромските деца решаващ се оказва „етносът”, който предварително ги изключва. Ето защо усилията, които те трябва да направят във времето, са много по-големи от тези на останалите. Зад тях най-често не стои никой и затова те могат да разчитат един-

ствено на себе си. Онези, които са социабилни и разчитат на ситуацията, оцеляват. Въпросът е какво става с останалите?

Ако българското училище има реален усет за ситуация, то тогава „химерната група” ще създаде прецеденти, които трябва да бъдат осмислени предварително. В търсене на решения, зад педагогическите проблеми на ромските деца се оказват цяла съвкупност от фактори с различен характер, като етнос, социален статус, отношения на родители, десоциализация и морална дезадаптация. Независимо че училището е не само образователна, но и социална институция, едва ли то може да реши такъв род проблеми. Но наличие на „химерна група” в училище като потенциално престъпна група слага ръка най-вече върху ромските деца като маргинални. Ромските деца търпят поредните социални негативи на общество, което претендира за нова ценностна система. В нея обаче няма място за нито за слабите, нито за изоставашите. В този смисъл ще бъде педагогически коректно да твърдим, че каквито и да бъдат възпитателните идеали, ако те не съответстват на социалната ситуация, не можем да говорим за такива. Възпитателните идеали са коректив на обществото, само ако обществото съумее да ги реализира. Проблемът за човешката маргиналност е ключов за постмодерното време. Единият път към него е еволюция на гледни точки и преодоляване на предразсъдъци чрез ирадиране на хетерогенни културни пространства. Вторият предполага да изпреварваме събития, които могат да бъдат пагубни не само за училището, но и за обществото. Кой ще бъдат средствата за това, ще покаже общата ни колективна воля на педагози.

Библиография

1. Андерсън, Б. (1998). Въобразените общности: Размишления върху произхода и разпространението на национализма/Бенедикт Андерсън; Прев. Яна Генова; Ред. Майя Грекова. София: Критика и хуманизъм.
2. Манчев, Б. (2012). Потенция, експлоатация и съпротива на телата-субекти. За една устояваща трансформация, В: Критика и Хуманизъм, № 1, с. 328.
3. Петева, З., В. Филипова, Б. Тошев. (2011). Дом, семейство, училище: за отчуждението на учениците от училището. Химия, 20, (1), 23-42.
4. Христов, Т. (2010). Съпротивата като лукс: Субкултури, идентичност и практики на себе си. В: Семинар_БГ . Брой 3. Младежки субкултури, <http://www.seminar-b>

ЧЕТЕНЕТО В МУЛТИКУЛТУРНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА – И В УРОКА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК (VII клас)

Таня Иванова Ценкова-Станчева

Главен учител в ОУ „Христо Ботев“ – гр. Дунавци, общ. Видин, обл. Видин

*Ние не трябва да преподаваме велики книги,
трябва да преподаваме любов към четенето. (Б. Ф. Скинър)*

Резюме: Съвременният свят е една нова цивилизация – цивилизация на знанието, на мултикултурността, на интеркултурното образование. Главна ценност в този свят е езиковата грамотност, а ключ за нейното овладяване е четенето в мултикултурна образователна среда. Разбирането, че след огромяването в начален етап, се чете предимно в урока по литература, е неприемливо за постигане на образователен резултат, адекватен на предизвикателствата на съвременния свят. Предвид това схващане проблемът за „четенето“ се разглежда извън обучението по литература в прогимназиален образователен етап. Градят се теоретични основи на проблема за насърчаване на четенето в VII клас – и в урока по български език. Очакването е да се създаде надеждна база за провеждане на експериментална работа по проблема.

Ключови думи: мултикултурна образователна среда, четене, урок по български език, VII клас

1. Мултикултурната образователна среда – ефект от човешки взаимодействия

„В резултат на ... увеличаващата се мобилност на хората, глобализацията, технологичната и комуникативна революция, европейската интеграция, характерни за общественото развитие през XX и XXI век (Димитров, 2005), **съвременният свят** се оформя като **свят на утвърждаваща се мултикултурност**“ (Мандева, 2014а). Тази реалност задължително намира отражение в училището. „Образованието не трябва ... да се страхува от различността. То трябва да подчертава уникалността на човешкия опит, културното многообразие и дългата история на общуването между различните групи и общности...“ (Илиева, 2008).

Понятието мултикултурност за пръв път се използва през 50-те години на XX век в САЩ във връзка с борбата на чернокожите за права... През 60-те години започва да се употребява и в Канада във връзка с управлението на бикултурната

(англо-френска) ситуация (<http://www.vg.altmedia.info?p=146>). В Европа тези идеи получават официално признание след идването на власт на лейбъристите във Великобритания през 1997 г. и правителството на СДПГ (Зелените) през 1998 г. във ФРГ. (<http://www.tradition.ru/wiki/>)

Днес понятието „**мултикултурност**“ се разбира като „много култури“, „множество култури“, „разнообразие от култури“ ... То не е синоним на понятието „интеркултурност“, а естествен негов „предшественик“.

В педагогически аспект понятието „**мултикултурност**“ се свежда до целенасоченото формиране на личности, които да умеят да живеят в мултикултурна среда, на които е присъщо „дълбокото осъзнаване и уважаването към миналото, традициите и обичаите на другите националности“ (Агатаева Б. 2008).

Значението на словосъчетанието „**мултикултурна образователна среда**“ е съвкупност от значението на всяка от думите, които го съставят – мулти, култура, образование, среда. В английско-български речник откриваме значението на думата „мулти“ – многократен, многоброен, многочислен, а в тълковен речник на българския език разбираме значението и на останалите думи:

- „**култура**“ – съвкупност от духовни и материални ценности, създадени от човечеството през историческото му минало, образованост, знания, възпитание;
- „**образование**“ – съвкупност от знания, получени при целенасочено обучение;
- „**среда**“ – колективът, сред който човек живее, с който е свързан според професия, интереси, идеи...

Обобщено казано: словосъчетанието „мултикултурна образователна среда“ означава „съвкупност от многобройни духовни и материални ценности, създадени от многочисленото човечество през историческото му минало, съвкупност от знания, получени при целенасочено обучение в колектива, сред който човек живее, с който е свързан според професия, интереси, идеи...“, ефект от човешки взаимодействия.

1.1. Мултикултурната класна стая

Норма на съвременното училище днес е **мултикултурната класна стая**, която предполага съвместен живот и дейности на ученици и учители от различни култури в **мултикултурна образователна среда**, изискваща от учителя ясна позиция към мултикултурността и нейните ефекти и ефективни опити за интеркултурно образование – ефект от човешките отношения. (Иванов, И. 2008). В нея:

- учителят и учениците знаят как техните собствени културни идентичности засягат динамиката в стаята;

- нормите за поведение и основните правила са отражение на културното разнообразие;
- всички ученици участват, независимо от своите културно разнообразни стилове на комуникация;
- учебното съдържание, ученето, задачите и оценяването отразяват културно разнообразните им стилове;
- властта е споделена;
- конфликтите – и явни, и тайни, се използват конструктивно, за да се осмислят и превъзмогнат различията и да се подобрят учебните резултати;
- динамичните процеси в класната стая са важен фокус за усъвършенстването на съдържанието и технологията на обучение .

Мултикултурната образователна среда в мултикултурната класна стая превръщат съвременното училище днес в място, в което „населението се превръща в общество, изгражда се мултикултурната личност, способна чрез езика да бъде себе си и да взаимодейства успешно с Другия, за да създава живота в променящия се свят“ (Мандева 2014б: 194).

1.2. Образованието в цивилизацията на знанието – главен инструмент за овладяване на езикова грамотност (literacy)

Съвременният свят е „необикновена нова цивилизация” – „цивилизация на знанието” (Truman, Dutton, 1992: 143), в която „познанието е основа на умения... от съвременен вид” (Макиариело, 2013: 156). **Важен инструмент** за овладяване на всички умения в „цивилизацията на знанието“ е **образованието**, чрез което човек от природно същество се превръща в знаещо и можещо културно, хуманно и социализирано същество (Радев, 2014: 70). Образованието – формално, неформално и информално, интегрирани заедно, формират „**всеобхватното образование**”, което изисква учене през целия живот.

Главна ценност в цивилизацията на знанието е **грамотността**, която вече не се разглежда само като способност за четене, писане и смятане, а като съвкупност от социални „умения“, „способности“, „вещини и компетентности“ (Кьосев, 2013: 415), т.е. става дума за грамотност в много по-широк смисъл – езикова грамотност (literacy), математическа грамотност (numeracy), грамотност в областта на природните науки и технологиите...

„Ключ“ за овладяване на всяка друга грамотност е **езиковата грамотност (literacy)**, която изисква компетентности по четене и писане на официалния за дадена страна език, и заедно с това компетентности за слушане и за говорене. Literacy е „способността на човека да идентифицира, да разбира, да интерпретира, да създава, да обменя, да общува, да изчислява, като използва отпечатани и

написани на ръка материали, свързани с различни видове контекст. Грамотността е продължителен и непрекъснат процес на обучение и/или учене, който позволява на човека да постигне целите си, да развие знанията си и потенциала си, както и да участва пълноценно в общността и в обществото към което принадлежи.“ (Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността, 2014 – 2020).

В международните изследвания се разграничават следните **нива на езикова грамотност** (literacy):

- а) **базова** – основни умения за четене и разбиране на текст, за писане и за правилна употреба на езика в съответствие с книжовноезиковите норми (ниво 1. по PISA);
- б) **функционална** – индивидът „може да участва в дейности, в които грамотността е условие за ефективно функциониране на неговата група и общност и която му дава възможност да ползва четенето, писането и смятането за своето усъвършенстване и за развитието на общността“ (ниво 2. по PISA);
- в) **комплексна** – изисква компетентности за създаване, разбиране, тълкуване и критическа оценка на писмена информация (ниво 3. и следващи нива по PISA); решаваща за личната, обществена и професионална реализация на човека и предпоставка за постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж (PISA, 2012: 24-25).

Съвременните образователни политики в прогимназиален етап акцентират върху **функционалната грамотност**, която позволява на ученика „с думи да върши дела“ в разнообразни ситуации от своя живот.

1.3. Езиковата грамотност (literacy) на учениците – непрекъснат процес на обучение и/или учене

Езиковата грамотност (literacy) е непрекъснат процес на обучение и/или учене през целия живот. За да се постигнат устойчиви резултати, подобряването ѝ трябва да е съобразено преди всичко с типологичните характеристики на учениците в V – VII клас. В Държавните образователни стандарти (**ДОС 2015**) за учебно съдържание по БЕЛ в **прогимназиален етап** акцент се поставя върху **комуникативните компетентности**, а очакването е в края на основната степен на образование (VII клас) у ученика да са изградени:

- а) **социокултурни компетентности** – умения да се извлича и да се подбира информация от медийни и от художествени текстове (на хартиен и на електронен носител) за изпълняване на комуникативни задачи; умения за разчитане на художествените произведения като интерпретиращи от различни гледни точки норми, ценности, проблеми, конфликти, харак-

терни и за съвременната епоха, както и със съотнасянето им с непосредствения жизнен опит на ученика с акцент върху изграждането на граждански и обществени компетентности;

- b) **езикови компетентности** – умения да се осмислят особеностите на текстовете в масовата комуникация и художествените текстове; системата на глаголните наклонения и преизказните глаголни форми; същността и употребата на сложното съставно изречение и на сложното смесено изречение; начините за предаване на чужда реч в текста;
- c) **комуникативни компетентности** – умения за възприемане и създаване на различни текстове, както и на реч откъм смисловата и откъм действената ѝ страна; умения за културно изразяване и творчество; за езиково посредничество; интерактивни умения, развивани чрез обогатяване на жанровия репертоар на създаваните от учениците речеве продукти;
- d) **литературни компетентности** – умения за разчитане на изображенията на света и човека в различни като културен произход и жанр текстове; за тълкуване на езиково специфичните им послания; за тълкуване на диалогизиращи и нерядко полемизиращи помежду си текстове.

За да се постигне всичко това, обучението по български език и литература в V – VII клас извежда като свой приоритет **функционалната грамотност на ученика**. Амбицията е на финала на прогимназиалния етап на основната образователна степен да се формира **ниво 2 по PISA** (Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността, 2014 – 2020: 6). Всеки ученик да притежава функционална грамотност, която да му позволява да ползва четенето, писането и смятането за своето усъвършенстване и за развитието на общността. А оgramотяването да се реализира на „**напреднало ниво**“, което изисква механизмите за четене и писане непрекъснато да се стабилизират и обогатяват в единство с разбиране на прочетеното (написаното).

1.3.1. Феноменът „четене“ – „ключ“ за „влизане“ в езиковата грамотност (literacy)

Четенето е „**ключ**“ за овладяване на езиковата грамотност (literacy) и по тази причина е обект на изследване от редица дисциплини и науки:

- **Четенето през призмата на феноменологията.** Според Жорж Пуле е на лице съществена принципна трансформация при четене – от една страна заедно с материалността на книгата изчезва и външният свят, а от друга страна е допускането на чуждото съзнание в своето, снемането на вечните граници между Аза и Другия. „В процеса на четене „аз съм човек, който има като обект на своите мисли мислите на друг...“ (Poulet, 1969: 55-56).

- **Четенето през призмата на културологията** има властови и/или подривен потенциал, т.е. може да бъде управлявано от училището и официалните културни институти, но също така (поради факта, че е лесно употребимо от лишените от власт) има потенциал за съпротива и креативност.
- **Четенето през призмата на социологията.** В тази област редица изследователи като Б. Фринцман (Franzmann, 1996), Х. Бонфадели (Bonfadelli, 1999) и др., стигат до следните изводи:
 - а) намаляващата способност за четене и особено за разбиране на прочетеното е в зависимост от увеличаващото се влияние на телевизията и електронните медии, както и от променящите се социална среда и читателско поведение в семейството (Францман, 1996);
 - б) по отношение на проблема „грамотност“ – световната тенденция е за спадане на буквалната неграмотност, но не малка част от населението, макар и грамотно, не чете книги, което изисква въвеждане на нови видове и подвидове на понятието „грамотност/неграмотност“ (Бонфадели, 1999).
- **През призмата на психологията** „четенето е типично учебно умение, придобивано в процеса на оgramотвяване, което осигурява възприемане и разбиране на писмена реч, декодиране на заложен в ръкописни и печатни букви кодове, действия за запознаване със съдържанието на даден текст и разкриване на смисъла му“ (Десев, 2003: 682). То е приоритет със социално-педагогическа важност.
- **През призмата на педагогиката четенето** е крайно важна възпитателна и социализираща дейност, част от религиозно възпитание, първа стъпка към масово оgramотвяване и просвещение, път за патриотично възпитание и приобщаване към „великото културно наследство“ на нацията, начална фаза на научно, рационално и специализирано образование, минимално условие за кариерно развитие и добра реализация на пазара на труда...
- **През призмата на литературознанието** четенето се разглежда само като „четене на литературно произведение“.
- **През призмата на социокултурния подход** „четенето е динамична активност, която се разгръща във времето, която се проявява чрез различни процеси в различни моменти. Онова, което сме разбрали, след като сме прочели някой пасаж, е резултат от тези процеси, разгъващи се момент след момент...“ (Anderson, 1993: 24).

Налага се **извод**, че четенето е феномен, който не би могъл да се опише в пълнота само от една наука, което налага необходимостта от интердисциплинарен подход.

1.3.2. Същност на четенето като процес

Процесите на четенето намират научно обяснение в редица **теоретични области**:

- **В специализираната научна литература** съществува многообразие от автори гледни точки за същността на четенето:
 - a) според Thorndyke да четеш е да разбираш;
 - b) според Sole четенето е когнитивна комплексна дейност, чрез която четящият придава смисъл на един писмен текст;
 - c) Larr-Flood застава зад тезата, че четенето е процес на възприемане, интерпретация и оценяване на писмения материал.
- **В съвременната научна литература четенето е:**
 - a) „една от основните културни техники на съвременните хора” (Бижков, 2004: 9);
 - b) инструмент за социална и гражданска активност, за икономически и всякакъв просперитет;
 - c) двигател за растеж на индивида и на общността.
- **В българската педагогическа теория и практика четенето е:**
 - a) „активен и продуктивен процес, при който читателят конструира значения – прилага общите си познания за света и изгражда и проверява хипотези за значението на четивото” (Мандева, Кънева, 2015: 321);
 - b) социокултурен феномен, комуникативноречева практика с важно значение за социалната интеграция на учениците (Ст. Здравкова, 2013).

Социалната значимост на четенето в съвременния свят нараства, заема важно място при формирането на личността като „добре балансирано, ценностно натоварено и рационално формирано умение за възприемане на писан текст“ (Бижков, 2004: 27). Обучението по четене съдейства за социализацията на личността, за цялостното развитие на учащите се – умствено, нравствено, естетическо, гражданско и социално. Затова „формирането на умение за боравене с писмения език на практика е ... средство за използване на неограничена във времето и пространството комуникация“ (Делор, 1996: 26).

1.3.3. Формиране на четивна грамотност у учениците

Четенето е **сложна дейност, изискваща преднамерено обучение**, процес на декодиране, насочен към придобиване на смисъл. Чрез адекватен анализ на печатния текст ученикът разбира (декодира) смисъла на думите, фразите, изречението, произнася правилно зрително представена дума и извлича смисъла от текстовата единица. **Четенето** е рецептивна речева дейност, която изисква

разпознаване на езикови елементи във възприеман текст в единство с разбиране.

Формирането на четивната грамотност у учениците се обвързва с изграждането на **две основни групи умения** в пряка връзка и взаимодействие:

- a) умения за декодиране (техника на четене);
- b) умения за разбиране на прочетеното (съзнателност при четене).

Руският психолог Егоров определя **съзнателността** като основна цел на четенето, а **техниката** на четене – като средство за постигане на целта. „Съзнателната страна е основна цел на четенето, а автоматизираната страна е средство за постигане на целта“ (Здравкова, 1992: 345).

В процеса на четене се извършва преработка на графически закодираната информация. Читателят е активен участник в цялостен, системен, интерактивен процес. Отделните равнища на читателска способност си влияят, като четящият не само извлича дадени, съхранявани в текста значения, а също така активно ги съконструира (Spivey, 1989: 21).

1.3.4. Нива на разбиране при четене

Разбирането при четене се осъществява чрез извличане и интерпретация на вложената в текста информация. Конструира се значението на текста, достига се до смисъла, постига се комуникация между четящия и автора, на **четири нива**: буквално, интерпретативно, критично и творческо (по Пол Бърнс). Работата над тези четири вида разбиране продължава и след завършване на образованието.

- **Буквалното разбиране** включва:
 - a) придобиване на директно поднесената в текста или отделния абзац информация;
 - b) възприемане на експлицитните идеи в четивото;
 - c) откриване на детайлите, последователността в развитието на действието (хронология на събитията, на причинно-следствените връзки), основните идеи, директно поднесени в текста или в абзаца.
- **Интерпретативното разбиране** изисква „четене между редовете“:
 - a) откриване и тълкуване на загатната в текста информация;
 - b) извличане на основните идеи (подтекст);
 - c) откриване на авторските намерения;
 - d) долавяне на настроения;
 - e) тълкуване на изразните средства;
 - f) конструирание на значението на текста чрез комбиниране на включената информация в текста с личните познания на читателите /учениците/ за света.

- **При критическото разбиране** читателят:
 - a) прави оценка на прочетеното;
 - b) сравнява идеите на текста с познати стандарти;
 - c) достига до изводи от прочетеното в определен социокултурен контекст;
 - d) отделя важната от второстепенната информация;
 - e) преценява целта на автора (да информира, да забавлява, да убеждава и др.);
 - f) оценява писмения текст по отношение на точност, адекватност, навременност, уместност ...
- **Творческото разбиране** се свързва с:
 - a) пораждање на прозрения, на нови идеи във връзка с прочетеното;
 - b) развиване на нови разбирания, на оригинални конструкти;
 - c) доизграждане на образите;
 - d) съотнасяне на текста към собствените проблеми с търсене на варианти за решаването им;
 - e) предвиждане на изхода;
 - f) съчиняване на друго заглавие;
 - g) измисляне на нов край;
 - h) добавяне на нов герой;
 - i) прибавяне на допълнителна случка в развитието на действието и др. (Burns, 1988).

Разбирането е сложен и динамичен процес и „способността да се разбира прочетеното продължава да се развива и след завършване на училище ... даже и в зрелите години“ (Корнев, 2001: 21).

Обучението по **четене с разбиране** се извежда като един от приоритетите на българското образование в прогимназиален етап на основната степен на образование. Включването ни в международни сравнителни изследвания по този проблем показва водещите тенденции в концепцията за четивната компетентност. Разбирането е в основата на четенето като процес на комуникация. Осъществява се чрез извличане и интерпретация на вложената в текста информация, чрез конструиране значението на текста, чрез достигане до смисъла, до нови прозрения и до комуникация между четящия и автора. Разбирането е същността на четенето, неговият смисъл, т.е. да се чете, означава да се разбира прочетеното.

В конструктивисткия контекст учени като Д. Дъркин, А. Браун, Л. Бейкър, А. Палинскар, Р. Андерсън, Дж. Брунър и др. установяват, че когато текстът е комплексен и труден, това блокира непосредственото разбиране – декодирането на думи и конструирането на изречения не върши работа. Съзнанието е в криза и започва да формулира „познание на познанието“ – „**метапознание**“. В областта

на изследванията на четенето се смята, че метапознавателните стратегии (да рефлектиращ, да забелязваш трудностите при четене и да наблюдаваш собствения си процес на постигане на познание и разбиране, да го регулиращ и коригиращ) имат силно влияние върху усвояване на читателската способност.

Голяма полза за **подобряване на разбирането при четене** има прилагането на различни **адаптивни подходи**:

- a) спиране на четенето при проблемно място;
- b) идентификация и изясняване на проблема;
- c) анализ;
- d) търсене на подходящ инструмент в репертоара на предишното познание;
- e) „поправяне“ на празни, непълни или деформирани пасажии;
- f) експерименти и автокорекции;
- g) сумиране;
- h) извличане;
- i) обобщение и пр.

Четенето на текстове с метапознание е най-висшата способност за четене, върха на пирамидата, кулминацията на всички читателски умения, които определят успеха на ученика в училището и в живота. Разбирането на текста се свързва с голяма психическа активност, с активна преработка на графически кодираната информация, с интерпретация, „пораждане на смисли“. Затова и **крайната цел на обучението по четене** в прогимназиален етап според ДОС е ученикът да „разбира смисъла на познат и на непознат текст при четене. Разработва план на текст с определена комуникативна задача.“ (ДОС, 2015: 11).

Процесът на разбиране при четене включва **конструиране на значение и смисъл**: използване на информацията в текста, съотнасяне на прочетеното към собствения опит, тълкуване, интерпретиране, откриване на информация, която не е явно изразена, достигане до авторските намерения.

При използваната сега в българското училище технология на обучение се очаква в **края на основата степен на образование** (VII клас) всеки ученик да е придобил **функционална грамотност**, т.е. да може да ползва четенето, писането и смятането за свое усъвършенстване и за развитие на общността. Механизмите за четене и писане да са стабилизиращи, подобрени и обогатени в единство с разбиране на прочетеното/написаното/.

1.3.5. Четенето при опитния четец и при начинаещия четец

Предизвикателство пред учителя в българското училище – прогимназиален етап, е да превърне неопитния четец в опитен. В мултикултурна образователна

среда, в условията на билингвизъм това е изключително важно за просперитета на учениците, за задържането им в училище и за бъдещата им реализация в живота.

- **При опитния четец:**

- а) декодирането е автоматизирано;
- б) четецът не спира на всяка буква, а схваща думата цялостно, като се ръководи от доминиращи букви ориентири;
- в) вниманието е насочено към съдържанието;
- д) разбирането е в синхрон с декодирането;
- е) възникват заключения и смислови догадки;
- ф) при затруднение долавя проблема и предприема коригиращи действия, като прилага допълнителни стратегии – напр. препрочитане. „...налице е формирана система за непрекъснат контрол“ (Garner, 1987: 75). Налице е интегрален алгоритъм на четене.

- **При начинаещия четец:**

- а) единица на четене е буквата;
- б) вниманието е насочено към техническата страна;
- в) четенето е бавно;
- д) разбирането е след прочитането на „дума по дума“;
- е) изискванията към работната памет са много по-големи, защото не се използват ресурси, натрупани при обработката на цялостната синтактична и семантична структура на изречението;
- ф) малка е способността да се правят смислови догадки;
- г) „Начинаещият четец не е в състояние да долови наличието на проблем и да предприеме ефективна коригираща стратегия, сблъсквайки се с трудности“ (Vernon, 1986: 98). Действията, от които е изграден процесът на четене, са разчленени.

В мултикултурната образователна среда в българското училище много често за голяма част от учениците българският книжовен език е втори език. Твърде често тези ученици са в позицията на начинаещия четец по две причини – БКЕ е втори език за тях, не са овладели техниката на четене в начален етап, но системата ги пропуска в изпълнение на ЗПУО. Пред българския учител в прогимназиален етап стои предизвикателството: да формира компетентности по четене, да ги стабилизира, обогати и подобри така, че да достигне ниво 2 по PISA, „напреднало ниво“ на оgramотияване и функционална грамотност, която се оценява чрез НВО в VII клас.

1.3.6. Нива на овладяване на четенето в прогимназиален етап

В нормативните документи е разписано, че очакваният резултат в края на прогимназиалния образователен етап е учениците да имат формирана функционална грамотност – **ниво 2 по PISA**. (Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността, 2014 – 2020 : 6). Това ще рече всеки ученик да умее и да може да ползва четенето, писането и смятането за свое усъвършенстване и за развитието на общността (**напреднало ниво**).

Психолингвистичните изследвания доказват, че в прогимназиалния етап ученикът овладява четенето, преминавайки през последния трети етап - синтетичен етап (Егоров, 1953: 67), който включва:

- a) формиране на цялостни похвати на възприемане;
- b) глобално четене на цели думи и група думи, с фразова интонация;
- c) автоматизиране на декодирането;
- d) насочване на вниманието главно върху съдържанието;
- e) умело използване на смисловата догадка;
- f) превръщане на четенето в инструмент за общуване с околните и света, за познание, за личностно и социално израстване;
- g) скоростта на четене нараства до 100/105 думи в минута.

1.3.7. Качества на четенето

Извеждат се четири основни качества на четенето (Здравкова, 1992: 344-369).

- a) **съзнателност** (разбиране) – „своеобразно декодиране на писмено речево съобщение“;
- b) **бързина** – скоростта, с която се възприема дадено количество информация за единица време;
- c) **правилност** – техника на четене, която предполага точно изговаряне на звуковата форма на думите, т.е. „привеждане на графичната форма в звукова“;
- d) **изразителност** – интонацията при декодиране на писмения текст – показател за осъзнатост (разбиране) при четене.

Четенето е единен процес и неговите компоненти съществуват в единство и взаимна обусловеност, което налага използването на комплексен подход от учителя при формирането на качествата, които обединяват **двете страни на четенето – техниката и разбирането**.

Може да се **обобщи**:

1. Феноменът „четене“ е обект на изследване на различни научни дисциплини и намира научно обяснение в редица теоретични области.

2. Четенето е сложна дейност, която изисква преднамерено обучение; процес на декодиране, насочен към придобиване на смисъл.
3. По време на училищното обучение в единство се формират две основни групи умения: умения за декодиране (техника на четене) и умения за разбиране (съзнателност при четене). Уменията за декодиране са предпоставка за постигане на целта: разбиране на прочетеното на различни нива – буквално, интерпретативно, критично и творческо.
4. Четенето е сложно и многоспектърно действие с множество компоненти, които го правят сложен и продължителен процес, който може оптимално да се реализира, когато ученикът е активен субект в него.

2. Четенето в мултикултурна образователна среда – и в урока по български език (7. клас)

2.1. Ефектът от четенето – и в урока по български език (VII клас)

Разбирането, че след ограмотвяването в начален етап, се чете предимно в урока по литература, е неприемливо за постигане на образователен резултат, адекватен на предизвикателствата на съвременния свят. Предвид това схващане проблемът за „четенето“ се разглежда извън обучението по литература в прогимназиален образователен етап. Градят се теоретични основи на проблема за **насърчаване на четенето в VII клас – и в урока по български език**. Очакването е да се създаде надеждна база за провеждане на експериментална работа по проблема.

Качественото и модерно образование, необходимо за XXI век, изисква от всеки гражданин на Европа широк набор от компетентности за гъвкаво приспособяване към глобализацията на свята – свята на творчеството, на креативността, на различното мислене, на комплексните умения и адаптивността, на една нова цивилизация – „цивилизацията на знанието“ (Делор, и др. 1996: 38). Предвид казаното една от основните задачи на училищното образование е да провокира мисленето и самостоятелността, да формира практически умения за развитие на личността” (чл. 5 от ЗПУО 2016).

Обучението по език е система, широко отворена към света и към всеки ученик. По време на езиковите занятия в училище езикът се учи, за да се употребява, и се употребява, за да се научи (срв. Шопов 2013: 61-62). Познанията на учениците за езика като система и норма имат смисъл, когато чрез тях се развива способността на ученика осъзнато да „действа“ чрез съществителните имена, прилагателните имена, глаголите, местоименията и т.н. в автентични комуникативни ситуации – в училището и извън него.

И докато чрез четенето и интерпретацията на художествен текст в урока по литература учениците се подготвят за комуникация в естетическата сфера, то в уроците по български език те се учат да общуват чрез писмените действия в широк спектър социокултурни сфери – естетическа, научна, медийна и др., т. е. като чете в урока по български език, ученикът се подготвя „с думи да върши дела” (О. Дюкро) в разнообразни, автентични ситуации от своя живот – учи се да „стои на стража пред доброто” (В. Стефанов), да „създава” света и да утвърждава Аз-а в системата от Аз-ове.

2.2. Урокът по български език

• Типове/видове уроци по български език

Различни са мненията на учените, работещи в областта на методиката на обучението по български език, по отношение на класифицирането на уроците по български език – в частност в прогимназиалната училищна степен, тъй като в основата им и те поставят различни признаци. Например:

- Хр. Василев типологизира уроците по български език **според образователните и възпитателните задачи**;
 - българската образователна система класифицира уроците въз основа на **дидактическите цели** на обучение и основните **закономерности на познавателния процес**;
 - според проф. К. Димчев се диференцират **два типа уроци по български език**:
 - а) уроци за овладяване на лингвистични знания и на начални умения за прилагането им в речевата практика;
 - б) уроци за усъвършенстване на комуникативноречеви умения (Димчев, 1998:178).

Всеки от типовете уроци има различна структура съобразно това, какви умения и/или навици, в какъв обем и с каква степен на автоматизация ще се обработват в урока.

• Функции на урока по български език

Урокът по български език, включително и в прогимназиалния училищен етап (VII клас), се характеризира като **единство на функции, съдържание и динамика**.

- а) **функцията на урока** е свързана с целите на обучение, които се реализират в съответната методическа единица;
- б) **съдържателната страна на урока** е свързана с изискванията за функционалност на обучението по български език.

Технологията на урока „включва учебните похвати, с помощта на които се реализират целите. Тези похвати имат най-пряко отношение към структурата на урока” (Димчев, 2010: 182) – елементите, от които той се състои; последователността на тяхното разполагане във времето; начините, по които са свързани тези елементи.

На макроравнище (инвариативно) структурата на урока се определя от изпълняваните дидактически задачи и от методическите задачи.

На микроравнище (вариативно), „се проявяват технологичните умения на учителя да подбира и да комбинира подходящи за дадена учебна ситуация похвати за дейност...” (Димчев, 2010: 182).

- **Структура на урока по български език**

Структурата на урока отразява съотношението между различните части (компоненти) в него, в тяхната дидактически обусловена последователност, функционална вътрешна взаимовръзка и целенасочено взаимодействие (Махмутов 1985, с. 7887). Всеки урок, в частност и урокът по български език, съдържа две равнища в своята структура **инвариативно и вариативно**. В своето единство те оформят структурата на урока.

Инвариативното равнище е свързано с **макроструктурата** на урока и “... типологизира най-устойчивите връзки и отношения, подвластни на логиката на човешкото познание, дефинирани като специфична транс формация на конкретния опит от равнище на сетивност (представи, образи, впечатления, преживявания...) към равнища на обобщеност, абстрактност и прилагане на придобития опит в практиката. Те могат да се идентифицират с три основни структурноопределящи компонента:

- а) подготвителен;
- б) операционален;
- в) оценъчно-затвърдяващ.” (Василева 2001, с. 25)

Вариативното равнище определя **микроструктурата** на урока посредством технологията на работа, определяща неговото осъществяване. Характеризира се с конкретност, индивидуализираност, адаптивност към дадено актуално образователно пространство. **Вариативната характеристика** на урока по български език в V – VII клас се представя от избора на подходяща технология на работа, чрез която се организира познавателната дейност на учениците в отделните инвариантни компоненти подготвителния, операционния и оценъчно-затвърждаващия. При реализиране на дейността на учителя и учениците в урока чрез адекватен подбор на методи, похвати, средства и форми на работа, се създават условия не само за активизиране на познавателната дейност на учениците, но и за индивидуализиране на педагогическото общуване.

Под **структура на урока** се има предвид съотношението на отделните компоненти (части) в него, тяхната последователност и функционална вътрешна взаимовръзка. „В този смисъл структурата на урока по български език по принцип зависи от редица обективни фактори – типа на урока, характера на изучавания езиков материал, възрастовите и психо-физиологически възможности на учениците, условията на обучение и пр.“ (Василева, 2004: 24-57).

Може да се изведе един **глобален инвариантен структурен модел** на урока по български език, включващ **три основни структуроопределящи компонента**: подготвителен, операционен и оценъчно-затвърдяващ.

1. Подготвителен структуроопределящ компонент на урока – асоциира се в училищната практика с „взаимовръзката и взаимозависимостите между мотивацията и поставянето на целите на урока, актуализация на опита на учениците и активизиране на познавателните интереси, създаване на подходящ за изявата им психологически климат“ (Георгиева 2005, Йовева, Здравкова, 2005: 150). Една от гаранциите за успешното реализиране на образователните цели в урока по български език е психологическата подготовка на учениците за работа, провокиране на вътрешната им съпричастност към изпълнението на учебните задачи, съобразяване с комуникативните им нагласи и очаквания и опора на личния им опит – гаранция за взаимовръзката между усвоените знания и умения и новата информация.

2. Операционен структуроопределящ компонент на урока – свързва се със същинската учебна работа с информацията – първоначално възприемане, осмисляне и затвърдяване, прилагане в езиковата и комуникативна практика на учениците, т.е. възприемане и осмисляне на информацията в урочната статия. Става дума за „процес на практическо приложение на езиковата теория от усвоените вече общи правила“ (Георгиева, Йовева, Здравкова, 2005: 156). Учителят предлага различни задачи за упражнения за опериране с новите лингвистични явления за използването им в процеса на общуване според конкретната речева ситуация.

3. Оценъчно-затвърдяващ структуроопределящ компонент на урока – той е естествен преход към затвърждаване на усвоените знания, разчитайки на обратната информация за нивото и качеството на усвоените знания, умения и навици. Изключително важно е партньорското отношение на учителя към учениците в процеса на проверката и оценката на учебно-речевата дейност на обучаемите в урока. Под постоянния контрол на учителя, но с подчертано дискретно отношение и зачитане на достойнството на ученика, са културата на речево поведение, формирането на правоговорни/правописни умения и пр.

Може да се **обобщи**:

1. Урокът е основна единица в цялостния образователен процес – отразява спецификата на учебния предмет и същността на методическата система.
2. Организацията на взаимодействие в урока е подчинена на точно определена цел и предварително зададени учебни цели.
3. Структурата на урока по български език е динамична. Учителят дискретно контролира възприемането и осмислянето на информацията, културата на речевото поведение, формирането на правоговорни/правописни, четивни умения и пр.
4. Диференцират се два типа уроци по български език – уроци за овладяване на лингвистични знания и умения за прилагането им в речевата практика; уроци за усъвършенстване на комуникативноречеви умения.
5. Всеки урок по български език – респ. в прогимназиалния училищен етап, е единство на статика (функции и съдържание) и динамика (технология).
6. На макроравнище структурата на урока се определя от изпълняваните дидактически и методическите задачи.
7. На микроравнище се проявяват технологичните умения на учителя да подбира и да комбинира подходящи за дадена учебна ситуация похвати за дейност.

2.3. Текстове (дискурсите), които се четат в урока по български език

„За разлика от традиционното езиково обучение, в което текстът се използва предимно, за да се илюстрира лингвистичната същност на езиковите факти, в съвременните социокултурни условия на текста се разчита за постигане на многостранно въздействие върху развитието на младата личност” (Димчев 2010: 197).

Преди всичко, учителят трябва да се съобразява с възможностите на текста да формира у учениците отговорно отношение към езика и културата ни, да възпитава в „българщина и характер” (А.Т.-Балан, 1956) и да ограничава безкритичното копиране на готови текстови образци. Това е особено необходимо на фона на духовните дефицити в обществото ни и на нарастващата агресия в съвременната ни езикова ситуация.

За да бъде подготвен ученикът за предизвикателствата на „живото” общуване, основно изискване е на занятията по български език да се ползват автентични текстове, използвани в различни комуникативни условия. Наблюденията показват, че учениците боравят предимно с художествени текстове. „Живата” социална изява на ученика изисква целенасочена образователна грижа за работа с текстовете, функциониращи в разнообразни сфери на общуване – художествени, фолклорни, разговорни, научни, научнопопулярни, медийни и др., както и с жа-

нрове, съобразени с възрастовите особености на учениците от прогимназиален етап (в т.ч. VII клас).

2.4. *Теоретичен модел на урок по български език за подобряване на компетентностите по четене в VII клас – тема „Съставно сказуемо“*

**ТЕОРЕТИЧЕН МОДЕЛ НА УРОК
ЗА ОВЛАДЯВАНЕ НА ЛИНГВИСТИЧНИ ЗНАНИЯ И НАЧАЛНИ УМЕНИЯ
ЗА ПРИЛАГАНЕТО ИМ В РЕЧЕВАТА ПРАКТИКА**

Тема: Съставно сказуемо – нови знания

Тип на урока: за овладяване на лингвистични знания и начални умения за прилагането им в речевата практика.

Предназначение: за подобряване на формираните компетентности за четене на научнопопулярен текст

Съдържание: съдържа 13 задачи за измерване на постиженията на учениците по Критерий 1 – Показател 1 и Показател 2. Задачите установяват овладяване на компетентност на 4 нива:

- задачи 2, 3 и 4 - установяват формираност на компетентност на ниво „буквално разбиране“;
- задачи 5 и 6 – на ниво „интерпретативно разбиране“;
- задачи 7, 8, 9 и 10 – на ниво „критично разбиране“;
- задачи 11, 12 и 13 – на ниво „творческо разбиране“.

Вид на текста: научнопопулярен (извадка от учебник по география за VII клас).

Диагностичен инструментариум: критерий (1), показатели (1 и 2), индикатори (4).

Времетраене: 15 минути

Задача 1: съотнесима към показател 1 (критерий 1).

Инструкция: Прочети текста.

Описание на стимула: Тестовата задача е с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора: Четене на глас.

Оценка на отговора: Отговорът се оценява чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори или има само един дистрактор предвид посочените 4 индикатора. В останалите случаи се записва 0.

Задачи от 2 до 13 вкл.: съотносими с показател 2 (критерий 1).

Инструкция: Отговори на въпросите.

Описание на стимула: Тестовите задачи са с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора: Свободен устен отговор (цитат от текста при всеки възможен случай).

Оценка на отговорите: Отговорите се оценяват чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори или има само един дистракторпредвид посочените 4 индикатора. В останалите случаи се записва 0.

ТЕСТ

за измерване на компетентностите по четене на научнопопулярен текст

VII клас

„Науката, която изучава пещерите“

Терминът е „спелеология“. Той означава „наука за пещерите“. Освен учените спелеолози в пещерите проникват и хора, които практикуват пещерно дело. Това са пещерняците – хора, съчетаващи спорта с изучаването на пещерите. Много голям е и броят на туристите, които обикалят из подземните галерии.

Някои пещери са достъпни за посещение, но туристите трябва да ги пазят. За съжаление, често по стените на пещерите може да се открият издраскани имена и рисунки. Не са редки и случаите, когато бива смущаван животът на пещерните обитатели – прилепите. Безсъвестни теристи продължават да унищожават пещерните образования (сталактити, сталагмити, сталактони), които са уникални и за нашите пещери. Знаете ли, че са нужни повече от 50 години, за да се създаде един сантиметър от пещерните образования?

Благоустроените пещери в България са над десет. За да бъдат съхранени, посетителите влизат в тях с екскурзовод и трябва да се съобразяват със задължителния маршрут. Но най-висшият контролен орган се оказва човешката съвест.

(Из учебник по География и икономика за VII клас)

Речник:

сталагмит – м. Конусовидни варовикови отлагания от капеща вода на пода на пещера;

сталактит – м. Варовикова висулка, образувана от капеща вода от тавана или от стените на пещера;

сталактон – м. Колона от свързали се сталактит и сталагмит.

Образец

Критерий 1: Формираност на компетентност за четене на на научнопопулярен текст (извадка от учебник по география за VII клас).

Показател 1: Техника на четене (правилност на четене).

Задача 1: Прочети текста на глас.

Трите имена на ученика (пол и възраст)	Група (контролна или експериментална)	Индикатор 1	Индикатор 2	Индикатор 3	Индикатор 4	Обща оценка на ученика (биполярна числова скала – 1/0)
		Ученикът чете по цели думи	Ученикът чете без промяна (разместване на звукове) букви в думите	Ученикът чете без промяна (разместване на срички в думите)	Ученикът поставя правилно ударението в думите при четене	0 – 2 не 3 – 4 да
Оценка по индикатори	–					

Образец

Критерий 1: Формираност на компетентност за четене на научнопопулярен текст (извадка от учебник по география за VII клас).

Показател 2: Разбиране на прочетеното (съзнателност при четене).

Задача 2-13: Прочети отново текста наум и отговори устно на въпросите като използваш цитати от текста, където е възможно.

Индикатори за измерване на разбирането на прочетеното (ниво на разбиране)	Въпроси към всеки от индикаторите	Възможни отговори	Оценка на отговорите на ученика (биполярна числова скала – 1/0)
Индикатор 1. Буквално ниво	Зад. 2. Какви поражения нанасят на пещерите безсъвестните туристи? Отговорете с цитат от текста.	„често по стените на пещерите може да се открият издраскани имена и рисунки. ... бива смущаван животът на ... прилепите. ... <u>унищожават</u> пещерните образования.“	
–	Зад. 3. По какво се различават скалните образования – сталактити, сталагмити и сталактони? Отговорете с цитат от текста.	сталактит – м. варовикова висулка, образувана от капеща вода <u>от тавана или от стените на пещера</u> ; сталагмит – м. конусовидни варовикови отлагания от капеща вода <u>на пода</u> на пещера; сталактон – м. колона от <u>свързали</u> се сталактит и сталагмит	
–	Зад. 4. Как се организира посещението в благоустроените пещери? Какви правила се спазват? Отговори с цитат от текста.	„посетителите влизат в тях с екскурзовод и ... се съобразяват със задължителния маршрут.“	
Индикатор 2. Интерпретативно ниво	Зад. 5. Какво означава терминът „спелеология“? Отговорете с цитат от текста.	Той означава „наука за пещерите“.	
–	Зад. 6. Открийте сказуемото в същото изречение и отговорете с каква част е изразено то?	сказуемо – „означава“; изразено – с глагол.	

Индикатор 3. Критично ниво	Зад. 7. Сказуемото може да се състои и от два глагола, свързани с „да“. Такова сказуемо е подчертано в текста. Открийте го и прочетете глаголите, от които е съставено. Как са свързани помежду си те?	сказуемо – продължават да унищожават; състав – 2 глагола (продължават , унищожават); свързване – с „да“	
–	Зад. 8. Прочетете второто изречение от третия абзац. Открийте съставното сказуемо и посочете глагола, който носи основното значение.	трябва да <u>се съобразяват</u>	
–	Зад. 9. В текста е подчертано още едно съставно сказуемо – „са уникални“. От какви части е съставено то?	спомогателен глагол и прилагателно име	
–	Зад. 10. Прочетете последното изречение от втория абзац на текста. Открийте съставното сказуемо и определете вида му. С каква част на речта е изразено?	сказуемо – са нужни; вид – съставно именно сказуемо; изразено – спомогателен глагол и прилагателно име	
Индикатор 4. Творческо ниво	Зад. 11. Прочетете изречението, открийте съставното сказуемо и определете вида му. Има ли грешка при членуването? <i>Сталагмит или сталактит е висящия камък?</i>	сказуемо – е висящия; вид – съставно именно сказуемо; грешка – „е висящия“ – трябва да е с пълен член	

–	Зад. 12. Кой израз е правилен? <i>Господине, бяхте забележителни!</i> или <i>Господине, бяхте забележителен!</i>	Господине, бяхте забележителен!	
–	Зад. 13. Как бихте довършили изречението: <i>Пещерата Магура се намира на около 18 km от град и на около 1,5 km от село</i> Домашна работа Проучете и подгответе за следващия час презентация на тема „Рабишката пещера „Магура“.	град Белградчик село Рабиша	
			Обща оценка: 0 – 4 не 6 – 12 да

ТЕОРЕТИЧЕН МОДЕЛ НА УРОК ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА КОМУНИКАТИВНОРЕЧЕВИТЕ УМЕНИЯ

Тема: Съставно сказуемо – упражнение

Тип на урока: за усъвършенстване на комуникативноречевите умения

Предназначение: за подобряване на формираните компетентности за четене на художествен текст

Съдържание: съдържа 13 задачи за измерване на постиженията на учениците по Критерий 1 – Показател 1 и Показател 2. Задачите установяват овладяване на компетентност на 4 нива:

- задачи 2, 3 и 4 - установяват формираност на компетентност на ниво „буквално разбиране“;
- задачи 5 и 6 – на ниво „интерпретативно разбиране“;
- задачи 7, 8, 9 и 10 – на ниво „критично разбиране“;
- задачи 11, 12 и 13 – на ниво „творческо разбиране“.

Вид на текста: художествен (откъс от „На всички местоимения” на Н. Табаков).

Диагностичен инструментариум: критерий (1), показатели (1 и 2), индикатори (4).

Времетраене: 15 минути

Задача 1: съотнесима към показател 1 (критерий 1).

Инструкция: Прочети текста.

Описание на стимула: Тестовата задача е с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора: Четене на глас.

Оценка на отговора: Отговорът се оценява чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори или има само един дистрактор предвид посочените 4 индикатора. В останалите случаи се записва 0.

Задачи от 2 до 13 вкл.: съотнесими с показател 2 (критерий 1).

Инструкция: Отговори на въпросите.

Описание на стимула: Тестовите задачи са с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора: Свободен устен отговор (цитат от текста при всеки възможен случай).

Оценка на отговорите: Отговорите се оценяват чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори или има само един дистрактор предвид посочените 4 индикатора. В останалите случаи се записва 0.

ТЕСТ

за измерване на компетентностите по четене на художествен текст

VII клас

Из „На всички местоимения”

Аз съм тъжен човек. Поне така си мисля. А пред хората лъжа страшно. Никой не може да разбере дали съм тъжен, или съм весел. Преструвам се като ... много се преструвам. Затова на село ми викат Килограм Лисицата.

Айде сега, няма какво да се чудите! Като ви казвам, че се казвам Килограм, значи е така. Баща ми беше магазинер. ... Чудното е, че въпреки интересното име пак ми лепнаха прякор. Децата. Още като бяхме малки. Та до ден днешен.

... Засукана работа са това прякорите, казвам ви. Разстоянието от уважавания в цялата околия магазинер – при това единствен – до някакво си горско животинче е колкото от нашата селска черквичка до Айфеловата кула. Обаче

не. Лепнаха ми го и това си е. Лепнаха ми го, както се лепи марка на плик. Шляп! Даже си мисля, че човек иска не иска, започва да се съобразява с прякора си, едва ли не заприличва на него и хоп, погледнеш – вървят си по улицата човек и прякор, ама като едно цяло вървят. Е, прякорът малко изостава, но е там, до самото рамо на човека, в крак пристъпва, ще помислиш, че по улицата вървят човекът и неговата сянка. Така ще си помислиш. Обаче щом подминат, веднага можеш да познаеш по слънцето, че покрай теб не е минала никаква сянка, ами е бил прякор. И неговият човек. Така си е.

(Из „На всички местоимения” – Н. Табаков)

Образец

Критерий 1: Формираност на компетентност за четене на художествен (откъс от „На всички местоимения” на Н. Табаков).

Показател 1: Техника на четене (правилност на четене).

Задача 1: Прочети текста на глас.

Трите имена на ученика (пол и възраст)	Група (контролна или експериментална)	Индикатор 1	Индикатор 2	Индикатор 3	Индикатор 4	Обща оценка на ученика (биполярна числова скала – 1/0)
		Ученикът чете по цели думи	Ученикът чете без промяна (разместване на звукове) букви в думите	Ученикът чете без промяна (разместване на срички в думите)	Ученикът поставя правилно ударението в думите при четене	0 – 2 не 3 – 4 да
Оценка по индикатори	–					

Образец

Критерий 1: Формираност на компетентност за четене на художествен (откъс от „На всички местоимения” на Н. Табаков).

Показател 2: Разбиране на прочетеното (съзнателност при четене).

Задача 2-13: Прочети отново текста наум и отговори устно на въпросите като използваш цитати от текста, където е възможно.

Индикатори за измерване на разбирането на прочетеното (ниво на разбиране)	Въпроси към всеки от индикаторите	Възможни отговори	Оценка на отговорите на ученика (биполярна числова скала – 1/0)
Индикатор 1. Буквално ниво	Зад. 2. Защо героят твърди, че името му е оригинално?	Защото се казва Килограм и има прякор.	
–	Зад. 3. Прочетете част от текста, за да обясните кой е прякорът на героя и защо го е получил.	Преструвам се като ... много се преструвам. Затова на село ми викат Килограм Лисицата.	
–	Зад. 4. Каква е връзката на човека с прякора му според разказвача?	Човекът и прякорът са здраво свързани.	
Индикатор 2. Интерпретативно ниво	Зад. 5. Защо прякорът е сравнен с човешка сянка?	Както сянката не може да се отдели от човека, така и прякорът му върви с него.	
–	Зад. 6. Препишете изречението, от което става ясно, че прякорите са „засукана работа“.	Засукана работа са това прякорите, казвам ви.	
–	6.1. Подчертайте сказуемите в изречението и коментирайте образуването им.	са ... прякорите – съставно сказуемо (спомогателен глагол и съществително име); казвам – просто сказуемо, сег. вр.	
–	6.2. Обяснете устно значението на израза „засукана работа“.	объркана, неясна, сложна, трудна	
Индикатор 3. Критично ниво	Зад. 7. Препишете в тетрадките си съставните сказуеми от първи абзац на текста.	съм тъжен човек; съм тъжен, съм весел	

–	Зад. 8. От колко прости изречения се състои сложното изречение: <i>Когато започна да се стъмва, Камен разбира, че не може да остане там, и започна да крои нови планове.</i>	4 прости изречения	
–	8.1. Определете вида на сказуемите – прости или съставни.	съставни сказуеми (започна да се стъмва, не може да остане, започна да крои); просто сказуемо – разбра	
–	Зад. 9. Прочетете и разширете съставното сказуемо от изречението „ <i>Той е писателят</i> “.	<i>Той е известният, прочутият, на шумелият писател.</i>	
–	Зад. 10. Прочетете изречението „ <i>Мама започна работа в по-голям магазин</i> “, като превърнете сказуемото в съставно сказуемо.	<i>Мама започна да работи в по-голям магазин.</i>	
Индикатор 4. Творческо ниво	Зад. 11. В кое изречение е допусната грешка при членуване на имената от м. р., ед. ч.? Обяснете защо формата е грешна. а) Господин директорът ни повика в кабинета си. б) Моят костюм беше зеленият. в) Цингаров е артиста от сериала.	Цингаров е артистът от сериала. Защото е съставно сказуемо.	

	<p>Зад. 12. Препишете диалога като го редактирате: – <i>Този човек не беше ли класния ръководител на сестра ти?</i> – <i>Не, дядо, бъркаш. Учителя е по висок и косата му е по тъмна.</i> – <i>Аз ли немога да го позная, или ти!? Немога да го збъркам.</i></p>	<p>– <i>Този човек не беше ли класнияТ ръководител на сестра ти?</i> – <i>Не, дядо, бъркаш. УчителяТ е по- висок и косата му е по- тъмна.</i> – <i>Аз ли не//мога да го позная, или ти!? Не//мога да го сбъркам.</i></p>	
	<p>12.1. Подчертайте всички съставни сказуеми, употребени в изреченията от диалога. Коментирайте как са образувани.</p>	<p><i>не беше ли класният; е по- висок; е по-тъмна; не мога да позная</i></p>	
	<p>12.2. Обяснете правописа на отрицателната частица и членуването.</p>	<p>Частичката НЕ се пише отделно. Именната част в съставното сказуемо се членува с пълен член, когато е от м.р., ед.ч.</p>	
	<p>12.3. Направете морфемен анализ на последната дума от текста.</p>	<p>с-бърк-а-м</p>	
	<p>Зад. 13. Отговорете писмено на въпроса „Какво мислите за прякорите?“</p>		
			<p>Обща оценка: 0 – 6 не 7 – 18 да</p>

Настоящите теоретични модели на уроци доказват, че може и трябва да се чете и в урока по български език (в т. ч. VII клас) за повишаване на функционалната грамотност на учениците, за подобряване на компетентностите по четене и на комуникативните компетентности. Амбицията е на финала на прогимназиалния етап на основната образователна степен да се формира ниво 2 по PISA (Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността, 2014 – 2020:

б), което позволява на ученика „с думи да върши дела” в разнообразни ситуации от своя живот, т.е. да ползва четенето, писането и смятането за своето усъвършенстване и за развитието на общността. На базата на необходимия минимум от натрупани вече инструментални знания, да насърчим **учениците да „правят неща чрез езика“**. В контекста на обучението по БЕЛ това ще рече да превърнем четенето и писането в инструменти за лично и социално израстване на учащите в съвременния непрекъснато променящ се мултикултурен свят.

Нека превърнем думата „четене“ от съществително име в глагол, важен за обучението на съвременния ученик в „дивилизацията на знанието“.

Използвани съкращения

БЕЛ – български език и литература

БКЕ – български книжовен език

ДОС – Държавни образователни стандарти

ЗПУО – Закон за предучилищното и училищното образование

НВО – Национално външно оценяване

PISA – Програма за международно оценяване на учениците

Ползвана литература

1. **Агатаева, Б.**, 2008. Мултикултурно образование. В: http://www.rusnauka.com/8_/2008/Tethis/Pedagogica/27871.doc.htm
2. **Балан** 1956: Балан, А. Т. Усет и възпитание на усета за български език. – Български записи, София.
3. **Бижков** 2004: Бижков, Г. Диагностика на грамотността. Част 3: Разбиране при четене. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2004.
4. **Василева** 2001: Василева, Ем. Урокът в началното училище. С., 2001.
5. **Василева** 2004: Василева, Ем. Съвременното начално училище – реалност и предизвикателства. С., 2004.
6. **Георгиева, Йовева, Здравкова** 2005: Георгиева, М., Р. Йовева, Ст. Здравкова. Обучението по български език и литература в началното училище. Шумен, 2005.
7. **Делор** 1996: Делор, Ж. Образованието – скритото съкровище. Доклад на Международната комисия за образование на 21. век пред ЮНЕСКО. София: Свят 2001, 1996.
8. **Десев** 2003: Десев, Л. Педагогическа психология. София, 2003.
9. **Димитров** 2005: Л. Димитров и др. Теория на възпитанието. С., 2005, с. 389.
10. **Димчев** 1998: Димчев, К. Обучението по български език като система. Второ преработена и допълнено издание. София, Изд. „Ciela” 1998.
11. **Димчев** 2010: Димчев, К. Методика на обучението по български език. Реалности и тенденции. В. Търново: Знак 94, 2010.

12. **Егоров** 1953: Егоров, Т. Г. Психология овладения навыков чтения. Москва: Академии педагогических наук РСФСР, 1953.
13. **Здравкова** 1992: Здравкова, Ст. Методика на обучението по български език и литература в началните класове. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1992.
14. **Здравкова** 2013: Здравкова, Ст. Съвременният образователен процес за овладяване на четенето – иновационни проекции. – Юбилеен сборник..., София: УИ „Св.Климент Охридски“, 2013.
15. **Иванов** 2008: Иванов И. Проблеми на педагогическата работа в мултикултурната класна стая. // Многообразие без граници. – Велико Търново, Фабер, 2008, 27-69.
16. **Илиева**, М. 2008 – Съвременни тенденции в образованието на децата (в частност на ромските деца) в условията на глобализация. – Многообразие без граници. В. Търново, 2008, с. 107.
17. **Къосев** 2013: Къосев, Ал. Караниците около четенето. София: Ciela, 2013.
18. **Макиариело** 2013. Питър Дракър, представен от Дж. А. Макиариело. Дракър за всеки ден. 366 дни в проникновения и мотивация за вършене на правилните неща. София: Класика и Стил ООД.
19. **Мандева** 2014а: Мандева, М. За езиковите ситуации, в които децата изучават българския език като втори език – „доклад“ по един „ненаписан доклад“. – Образование, № 6.
20. **Мандева** 2014б – М. Мандева Екипно обучение по български език в мултикултурна образователна среда (1. – 4. клас) доц. д-р Мариана Мандева – сб. “Интеркултурното образование като средство за намаляване отпадането на ромските деца от училище”, Том II, 2014
21. **Мандева, Кънева** 2015: Мандева, М., Кънева П. За четенето и езиковото образование на утрешния ден (I – IV клас). – Български език и литература, 2015, № 1.
22. **Махмутов** 1985: Махмутов, М. И. Современный урок. М., 1985.
23. **Радев** 2014: Радев, Пл. Обща дидактика. Пловдив: Fast Print Books, 2014.
24. **Шопов** 2013: Шопов, Т. Педагогика на езика. Наръчник по комуникативно преподаване и учене на английски език. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2013
25. **Anderson** 1993: Anderson, R. The Future of Reading Research. In: Sweet, Anne P. and Anderson Judith I. (eds.). Reading Research in the year 2000, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Hillsdale: New Jersey, 1993.
26. **Burns** 1988: Burns, P. Teaching Reading in Today's Elementary Schools. New York, 1988.
27. **Garner** 1987: Garner, R. Metacognition and reading comprehension. Cognition and Literacy Series. Norwood. NJ, 1987.
28. **Poulet** 1969: Poulet, G. Phenomenology of Reading. – New Literary History, 1969 Vol. 1, № 1. Жорж Пуле (Poulet, 1969): “Феноменология на четенето” – сп. New Literary History.
29. **Spivey** 1989: Spivey, Ch. Construing Constructivism: Reading Research in the United States. – National Center for the Study of Writing and Literacy Occasional Paper, 1989.

30. **Truman, Dutton** 1992: Truman, T., E. P. Dutton. Managing for Future. New York: NY, 1992.
31. **Vernon** 1986: Vernon, M. D. Reading and its difficulties. London: Cambridge University Press, 1986.
32. <http://www.bg.altmedia.info?p=146>
33. <http://www.tradition.ru/wiki/> - Закат мултикултурализъм и Европейски ислям. В: Свободна Русска енциклопедия „Традиция“.

Документи

1. **ЗПУО 2016**: Закон за предучилищното и училищното образование 2016.
2. **Държавните образователни стандарти 2015** – НАРЕДБА № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка - Държавен вестник, 2015, бр. 95.
3. **Национална стратегия 2014**: Национална стратегия за насърчване и повишаване на грамотността (2014 – 2020). Проект на МОН. www.mon.bg .
4. **PISA 2012**: PISA: Technical report, 2012
<http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisa2012technicalreport.htm>

ФИНАНСОВОТО ОГРАМОТЯВАНЕ В РАМКИТЕ НА ПРОЕКТ EDUFIN КАТО ДОБРА ПРАКТИКА

Десислава Стефанова

ЦМЕДТ „Амалине“

Независимо от възраст, социален статус, пол, религия или етническа принадлежност всеки от нас има мечти и житейски цели. Разликата между тях е в умението да планираме. Целите можем да оприличим на „мечти с колела“, които ще ви отведат някъде далеч. Те ви карат сутрин да се събуждате с желание да ги постигнете. Те могат да бъдат малки, като да отидете на шопинг през уикенда, но могат и да са големи и значими, като успешен бизнес, добро образование за вас и децата ви, просторен и уютен дом. Общото между всички цели е, че те имат някакво финансово измерение и трябва да имаме средства, за да ги финансираме.

Парите, за съжаление, както и другите блага на Земята са ограничени и най-вече неравномерно разпределени. Поради това всеки от нас се нуждае от достатъчно финансови знания и умения, за да вземе най-добрите решения, които да ни отведат до постигане на целите, които сме си поставили.

Финансовата грамотност е набор от придобити знания и усвоени умения за финансите, които ни помагат да вземаме рационални и разумни решения или да се допитаме до компетентен специалист, когато те не достигат, за да повишим благосъстоянието си.

Защо е важна финансовата грамотност?

Ние живеем в един различен свят, много по-сложен и динамичен от света на нашите родители. Всяка една житейска ситуация, в която попадаме, като избор на университет, нова работа, раждане на дете, покупка на автомобил или жилище, изисква от нас да вземаме финансови решения. В същото време, океана от финансови продукти е огромен и те стават все по-сложни, по-рискови и променящи се. В динамиката на настоящето отговорността за нашето бъдеще, здравето ни и достойните ни старини става наша грижа и ние трябва да изградим нужните умения, за да се справим. Тази нова реалност във века на технологиите и огромния обем информация, която ни залива всеки ден, изисква от нас нов вид знания за финансите и умното им управление, които отиват отвъд нещата, на които са ни научили нашите родители. Така финансовата грамотност се е превър-

нала в една от основополагащите умения на човека от 21 век, защото качеството ни на живот и това, какво ще постигнем в него зависят до голяма степен от нея.

Има ли връзка между финансова грамотност и благосъстоянието?

Много проучвания, направени през последните години от редица престижни университети и научни институти сочат пряката зависимост между финансовата грамотност и благосъстоянието на отделния човек. Хората, усвоили уменията да разбират основополагащите принципи на финансите, в повечето случаи взимат по-добри решения за управлението на личните си финанси, които увеличават благосъстоянието им във времето и се раздават на един по-смислен живот, базиран на основните човешки ценности. По-високата финансовата грамотност на населението в една страна води до увеличаване на пазарния растеж и икономическия просперитет. Финансово грамотните потребители чрез своя рационален избор създават условия за повишаване на конкуренцията, за развитие на новосъздадените иновативни фирми и за повишаване качеството на обслужването и предлаганите стоки и услуги.

Каква е финансовата грамотност на българите?

Финансовата грамотност на хората в най-бедната страна в ЕС – България е на доста ниско ниво. Потвърждава го и проучването на ING, направено през 2011 година. Ето част от изводите:

- Ниска самооценка за финансовата си грамотност. Около 60% от анкетираните заявяват, че не управляват добре парите си. Само 8% от хората смятат, че се справят много добре с финансите си. Особено смущаващ е факта, че младите хора до 25-годишна възраст са се определили като групата с най-слаби познания за парите, а точно те са бъдещите активни потребители на финансови услуги.
- Само базови знания за управлението на личните си финанси. 62% от анкетираните имат оценка „слаб“ и „среден“ на направения тест за финансова грамотност.
- Хората с по-високи доходи са по-добре подготвени. Връзката между финансовата грамотност и нивото на получаваните доходи е потвърдена и в това проучване. 75% от хората с доходи до 500 лева на член от домакинството имат слаба и средна оценка на теста.
- На въпроса „Какво Ви пречи да управлявате по-добре парите си?“, около 50% от хората са отговорили, че е твърде сложно, не знаят от къде да започнат и от къде да получат помощ. Липсата на време е следващият по ред отговор.

- Около 54% от хората нямат заделена сума, а 25% имат спестявания, с които да покрият разходите си само за 1 месец напред. Около 14% от анкетираните имат сума, която ще им стигне за максимум 3-4 месеца, ако останат без доходи. Под 2% от хората имат спестени пари за над 1 година.
- 57% от хората следят семейния си бюджет наум, а 27% си записват само големите разходи.
- На въпроса „Представете си, че месечният ви доход намалее с 20%. Какво бихте направили, за да се вместите в рамките на семейния бюджет?“ 59% от хората са отговорили, че ще спестяват енергия!
- Под 1% от хората притежават някакъв инвестиционен продукт.

Според доклад на Световна банка за резултати от изследването на финансовата грамотност в България през юни 2010 г. („Изследване на финансовата грамотност“, Доклад върху основните резултати от изследването, изготвен за Световната Банка, юни 2010 г., София), самооценката на българските граждани за финансовата им грамотност е преобладаващо негативна. По-висока от средното е само самооценката в малки по- високо статусни социални групи. Т.е., доверието, а както показва изследването и потреблението на финансови услуги, е съсредоточено в нисък дял от българските граждани – 10-15% от пълнолетното население на страната.

С по-високо от средното самочувствие за финансово познание се открояват:

- Жителите на столицата (23%)
- 31–50-годишните (18- 22%)
- Хората с висше образование (30%)
- Служителите (20%), собствениците на фирми (34%), представители на свободни професии (28%)
- Високо доходните групи (35-49%)
- Активните потребители на финансови продукти (25%).

С най-ниска оценка за финансовите си познания се отличават предимно жителите на най-малките населени места, най-възрастните, но и най-младите поколения, по-ниско образование, заетите с ръчен труд, безработни, пенсионери, както и хората с най-ниски доходи. Делът на представителите от тези социални групи, които оценяват финансовите си познания като повече или по-малко незадоволителни, надхвърля 60 на сто и дори достига близо 80% при ромите (77%) и домакинствата с най-ниски доходи (78%).

Данните, анализирани в доклада на Световна банка, са изключително тревожни с оглед развиването на икономиката и подобряване благосъстоянието на населението в България, особено на малцинствените групи и особено ромите.

Проект „EDUFIN” – методика за финансова грамотност на младежи без основно образование

В този контекст на мисли, бих искала да представя като добра европейска практика, проект „EDUFIN“ – методология за финансово ограмотяване на младежи до 34-годишна възраст. Проект EDUFIN е двугодишна инициатива, финансирана по Програма Еразъм +, Ключова дейност 2 – Сътрудничество за иновации и обмен на добри практики, изпълнявана от консорциум, включващ следните партньорски организации Център „Амалипе“, България; асоциация „Агора“, Испания; Вила Монтеска, Италия; Университетът Уоруик, Великобритания; Европейска асоциация за образование на възрастни, Университетът в Кремс, Австрия и Федерация на асоциациите за образование на възрастни – ФАСЕПА, Испания. Проектът има за главна цел планиране и разработване на програма за обучение по финансова грамотност, адресирана до младежи от групите в неравностойно положение в обществото. Програмата за обучение по финансова грамотност има за цел да насърчи обучението по предприемачество на младежи в риск, да повиши пригодността им за заетост и създаване на собствен бизнес, както и да ги подкрепи в бъдещия им живот и кариера в съответствие с тяхното лично и професионално развитие.

В рамките на проект EDUFIN се създаде група от младежи – роми, предимно жени, които активно се включиха в редица срещи и взеха пряко участие в процеса по изработване на методология и учебен план по финансово ограмотяване.

В периода октомври 2015 – февруари 2016 ние проведохме 7 срещи с 12 жени и мъже от местната ромска общност на гр. Горна Оряховица, по време на които дискутирахме различни финансови въпроси, които интересуваха младите родители. Обсъдихме теми като предприемачеството, как можем да стартираме собствен бизнес и с какви средства, как да изберем изгоден кредит, как да организираме семейния си бюджет с цел спестяване и в последствие инвестиране на финансови средства.

Участниците нямаха завършено основно образование и срещаха изключителни трудности да се включат в пазара на труда. Вследствие на включването си в проекта те повишиха знанията и уменията си, станаха по-активни граждани, мотивираха се да продължат своето образование, въпреки възрастта си.

Целта беше постигната!

Образованието е пътят към постигане на мечтите и целите!

Не се отказвайте от мечтите си!

Преследвайте ги, за да бъдете успешни!

Вие можете!

НОВИЯТ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЗАКОН И ПЕРСПЕКТИВИТЕ ПРЕД ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ИНТЕГРАЦИЯ

Деян Колев

ЦМЕДТ „Амалипе”, докторант във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”

От 1 август 2016 г. е в сила Закона за предучилищното и училищното образование¹, одобрен от Народното събрание на 30 септември 2015 г. Старият Закон за народната просвета и Правилникът за прилагането му (известен с абривиатурата си ППЗНП) вече са в историята. Очакван 10 години (след приемането на Националната програма за развитие на училищното образование през юни 2006 г.) и изработван през пет от тях, Законът за предучилищното и училищното образование има амбицията да реформира из основи българско образование.

Настоящата статия прави анализ на основните иновативни елементи на ЗПУО относно образованието в селските райони и относно образователната интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. Това са два от сегментите, които често остават неоценени като потенциал за развитие на българското образование, но които всъщност са ключови за усилията училището да се превърне във водещ фактор за успеха на всеки гражданин и на обществото. Анализът по-долу е опит да се даде отговор на въпроса как ЗПУО ще се отрази на образованието в малките населени места и върху образованието на ромските деца, които смятам за едни от най-същностните. Те не получиха достатъчно ясен отговор и обществено внимание по време на дискусиите около приемането на закона. Общественото внимание при дебатите около проектозакона бе концентрирано върху относително маловажни текстове: напр. да могат или не частните училища да получават финансиране по единни разходни стандарти, подобно на останалите училища, а посочените по-горе теми останаха недоизговорени. Нещо повече – законът съдържа противоречиви тенденции и множество неизвестни именно по тези теми, затова е особено важно те да бъдат ясно очертани. Анализът не е безпристрастен: организацията, която представлявам – Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе”, работи активно за образователната интеграция на ромската общност, при това – в мрежа с над двеста училища,

¹ https://www.mon.bg/upload/12190/zkn_PUObr_180717.pdf

голяма част от които са в селските райони. Още повече, участвахме активно в дебатите около изработването на закона². Освен това – едва ли е възможно човек да бъде „безпристрастен“, когато става дума за образованието...

Предизвикателствата пред образованието в малките населени места

Заплахи

Използвам концепта „малки населени места“ за селата и градчетата, в които има едно училище или няма функциониращо училище. По информация на МОН, към септември 2016 г. 796 училища са единствени в съответното населено място.³ Новият закон поставя сериозни предизвикателства пред образованието в малките населени места, като в същото време предлага определени „компенсаторни механизми“ и дори (макар и в по-малка степен) възможности за развитие.

Най-сериозното предизвикателство, което е и една от най-важните промени, въведени чрез закона, е новата образователна структура. Съгласно нея осми клас ще премине от основната в средната степен на образование, като основното образование ще е на два етапа:

- начален етап (I – IV клас) и
- прогимназиален етап (V – VII клас).

Средното образование също ще обема два етапа:

- първи гимназиален етап (VIII – X клас), и
- втори гимназиален етап (XI – XII ти клас).

Посочената промяна ще превърне България в първата страна в ЕС, в която основно образование може да се завърши още в седми клас: в повечето европейски държави това става след завършен девети клас.

По същество тази промяна прави с една година по-рано първото легално напускане на образователната система. Понастоящем около 10 процента от завършващите основно образование не продължават в гимназия или СОУ⁴. С новия закон те ще останат в училище една година по-малко, ако не бъдат предприети целенасочени мерки за гарантиране на прехода от основна в средна степен. Промяната също така ще доведе и до промени на училищната мрежа. Вероятно част от по-малобройните основни училища ще бъдат закрити поради „отпадането“ на осми клас, освен ако не бъде променена системата на делегираните бюджети и

² ЦМЕДТ „Амалипе“ инициира застъпнически действия относно ЗПУО още от май 2010 г. Повече информация виж на: <http://amalipe.com/index.php?nav=news&id=583>

³ Информация, предоставена от Министерството на образованието и науката за нуждите на настоящото изследване.

⁴ Пак там.

финансирането на училищното образование по начин, насочващ повече ресурси към малките училища. В останалите ще бъде по-трудно формирането на учителски норматив в прогимназиален етап. Това ще доведе до необходимостта един учител да преподава два и повече предмета, което в много от случаите ще влоши допълнително качеството на образование и ще доведе до отлив на ученици и преждевременно закриване на училището.

Все още е твърде рано да се каже за колко от основните училища тези предизвикателства ще се окажат непреодолими, но е много вероятно да има втора вълна от масови закривания на селски училища, предизвикани от промяна в устройството на образованието (първата такава вълна бе през 2008 и 2009 г., когато въвеждането на делегираните бюджети и единните разходни стандарти затвори 450 училища).

Допълнителни трудности пред основните училища ще бъдат поставени и чрез ранния прием от пети клас в гимназиите, както и чрез възможността за домашно образование. Те биха „изтеглили” най-мотивирани ученици още в прогимназиален етап, което допълнително ще влоши качеството на образованието в основните училища. В крайна сметка, ранният прием остана единствено за математическите гимназии (въпреки натиска да бъде позволен и в езиковите гимназии), а домашното образование – за децата със здравословни проблеми и с определени дарби.

Възможности

В същото време, законът предвижда и „защитни” механизми, чрез които от части ще бъдат компенсирани загубите, които ще нанесе преместването на осми-клас в средните училища. Като такива могат да бъдат определени:

- възможността за целодневна организация на учебния процес до седми клас;
- въвеждането на училищен психолог във всяко училище,
- регламентирането на добавка за условно-постоянни разходи за всяко училище: от 2014 г. такава добавка се получава като част от допълнителните компоненти от формулата за делегация училищен бюджет. ЗПУО предоставя възможност добавката за условнопостоянни разходи да бъде предоставяна от държавния бюджет;
- допълнителна финансова подкрепа ще получат защитените училища, в които държавата ще дофинансира маломерните паралелки – промяна, прокарана на второ четене чрез чл. 282, ал. 5, която в някои случаи ще удвои бюджета им.

– подобна възможност е отворена и за другите училища с маломерни паралелки чрез чл. 294, но как точно ще се осъществи ще стане ясно чрез нормативен акт на Министерски съвет.

ЗПУО предвижда – това е едно от нововъведенията, които си струва да бъдат широко акламирани и подкрепени – важна възможност не само за запазването, но и за развитието на училищната мрежа и образованието в малките населени места: създаването на т. нар. „обединени училища”, в които ще се обучават ученици от първи до десети клас (чл. 38, ал. 1, т. 4 от Закона). В тях ще може да се придобива и първа степен на професионална квалификация. Т.е. селските училища може и да не загубят осми клас, а да „добият” девети и десети. Нещо повече: те могат да се превърнат в истински образователни центрове, които да предоставят широк спектър от възможности за учениците: професионална квалификация, стажуване, мотивация за продължаване във втори гимназиален етап и др. По този начин модерните обединени училища ще бъдат мотор за развитието на образованието в селските райони, като ще повишат качеството на образование в национален мащаб.

Тази възможност е все още твърде неясна и ще изисква сериозни творчески усилия от страна на учители, директори и общински ръководства. Ще изисква и сериозна подкрепа от МОН. Законодателите не довършиха докрай тази стъпка и не решиха основните училища, които са единствени за дадено населено място да се трансформират автоматично в обединени: това ще се случи след становище на Регионалното управление по образованието и решение на общинския съвет (съгл. Чл. 8, ал. 4 от Преходните и заключителните разпоредби). Времето това да се случи е 31 май 2017 г. (съгл. Чл. 8, ал. 3 от Преходните и заключителните разпоредби).

Така новата учебна 2016/17 г. ще се окаже ключова за образованието в малките населени места. Тя ще бъде последната, през която основните училища ще обучават ученици в осми клас: това е предвидено в чл. 24, ал. 3 на Преходните и Заключителните разпоредби от Закона за предучилищното и училищното образование. Алтернативите пред основните училища са да загубят осми клас (с всички негативни последици – както за училището, така и за учениците) или да се трансформират в обединени, т.е. да започнат да обучават и в първи гимназиален етап. Т.е. алтернативата е да тръгнат по пътя на своето мъчително развитие (включващ и това да убедят общинските съветници и РУО) или да се изправят пред жестока битка за съществуване⁵.

⁵ Повече за стъпките за превръщане на основното училище в обединено, вижте на <http://amalipe.com/index.php?nav=news&id=2680&lang=1>

Перспективите пред образователната интеграция

Едва ли понастоящем някой може да каже какъв е процентът на учениците от етническите малцинства. В публичното пространство се изказват догадки от една четвърт до над 40%. В момента няма институция, която да отчита броя и процента на учениците от етническите малцинства. До 2010 г. МОН събираше такава информация чрез своите регионални структури. След политически скандал през септември 2010 г. МОН прекрати събирането на етнически-сензитивна информация, въпреки нуждата от такава. При всички положения е ясно, че става дума за голям процент и че интеграцията не може да бъде едностранна: въвеждането на форми на интеркултурно образование, създаването на благоприятна мултикултурна училищна среда и съвместното обучение на деца и ученици от различни етноси в една и съща класна стая е неотменна част от модернизацията на предучилищното и училищното образование.

За първи път Законът предвижда текстове, които ще подпомогнат политики за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства⁶. Така например:

- въвежда се стандарт за интеркултурно образование: макар и „вкаран в калъп” като „гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование” (чл. 22, ал. 2, т. 8). Стандартът бе одобрен през септември 2016 г.;
- предоставя се възможност интеркултурно образование да се изучава не само като факултативни часове, но и като предмети от задължителната и избираемата подготовка: нещо, което ще направи училището по-близко до всички деца (чл. 76, ал. 5). Същото е предвидено и за предмета Майчин език (чл. 76, ал. 5), като държавата създава допълнителни условия за изучаването му (чл. 16);
- изисква се от всички училища да изработят свои програми за намаляване на ранното напускане на училище и за интеграция на ученици от уязвимите групи: чл. 263, ал. 1, т. 8 и 9: през септември 2016 г. училищата подготвиха и одобриха такива;
- изключително важно е, че законът забранява обособяването на паралелки с ученици от един етнос в училищата, в които се обучават деца от различни етноси: чл. 99, ал. 4 и 6. Подобна забрана съществува и за обособяването на групи с деца от един етнос в мултиетническите детски градини: чл. 62, ал. 4. Така широко срещаната практика за формирането на сегрегирани паралелки и групи от 1 август е нарушаване на закона, а директорите, които са я допуснали, могат да бъдат осъдени за това.

⁶ Предходният Закон за народната просвета не отчиташе под никаква форма темите за интеркултурното образование и образователната интеграция.

Забрана за вътрешно-училищната сегрегация

Преди да продължим анализа е редно да отворим голяма скоба, за да уточним, че образователната сегрегация, т.е. свръхконцентрацията на ромски ученици в определени училища или паралелки е тревожна тенденция, която съществува повече от половин столетие, но през последните две десетилетия придоби застрашителни размери. Първите училища в големите ромски квартали са построени в края на 40-те и през 50-те години на 20 в., като процесът продължава и след това. Поради задължителното по това време райониране в тях са се обучавали изключително ромски ученици. Нивото на образование е било ниско (дописки за това са публикувани многократно в специалния вестник на Отечествения фронт за циганското население „Нов път“), като част от тези първично-сегрегирани училища въвеждат учебни програми със засилено трудово обучение и по-малко часове по основните предмети, което обрича ромските деца на полуграмотност и непродължаване в средна степен. В началото на 90-те години районирането бе отменено, което направи възможна идеята за „десегрегация“ – записването на деца от ромските квартали в етнически смесени училища извън махалите. Важно е да подчертаем, че това бе категорично подкрепено от мнозинството ромски родители и неправителствени организации, като от 2004 г. е сред основните приоритети на Стратегията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. Десегрегационните проекти първоначално бяха инициирани от ромски НПО, а впоследствие някои от тях бяха „поети“ от общините и финансирани от оперативните програми и от други източници. Те (въпреки допусканите грешки и съмненията за финансова неефективност), комбинирани със спонтанните усилия на много ромски родители децата им да учат заедно с българчета, създадоха относително многобройна група ромски ученици, които се обучават в училища извън ромските махали. Едва ли има институция, която знае колко са те в цялата страна, но само в квартал „Факултета“ в София над 500 деца не се обучават в кварталното 75 ОУ „Т. Каблешков“, а в други училища в „Красна поляна“.

За съжаление, паралелно със спонтанната или целенасочената десегрегация на училищата в ромските квартали започна и процес на „вторична сегрегация“: българските родители отписват децата си от етнически смесените училища, макар последните да са ситуирани в квартали с етнически българи. Така бързо се появиха училища, които са извън ромските махали, но в тях (особено в началните класове) се обучават преди всичко ромски ученици, а живеещите до училището българчета са записани в по-отдалечени училища, в които няма/почти няма роми. Така в големите градове и дори в по-малките градчета днес има както „първично сегрегирани“ „ромски“ училища, така и „вторично сегрегирани“ или сегре-

гиращи се училища. В същите градове ясно се очертаха и „етнически чисти” български училища: нека ми бъде простен този ненаучен „термин”, но той отразява визията на техните директори, както и на много от родителите, записващи децата си в тях. По всякакви начини те отказват да запишат ромски деца (обичайното извинение е, че „няма свободни места”), а „под сурдинка” това е част от стратегията им за привличане на „елитни” родители и ученици: „при нас няма цигани...”.

Друга подобна „стратегия” е обособяването на „етнически”, т.е. сегрегирани паралелки в етнически смесените училища. По този начин децата от различните етноси фактически не общуват и не се обучават заедно, въпреки че формално училището е етнически смесено. Корените на тази порочна практика могат да бъдат потърсени още през 80-те години на ХХ век, но тя придоби широк обхват именно през последните две десетилетия. Вътрешноучилищната сегрегация се превърна в една от най-широко разпространените форми на сегрегация в етнически смесените училища.

Разбира се, съществуват и етнически смесени училища, в които на един чин стоят ромски и български деца. Но те са „между Сцила и Харибда”, т.е. между заплахата да се превърнат във „вторично сегрегирани” или в „етнически чисти” български училища.

Какъв е размерът на образователната сегрегация? Най-точният отговор е „стряскащо сериозен”. В момента няма институция, която да отчита колко училища и паралелки са сегрегирани. До 2010 г. МОН събираше такава информация чрез своите регионални структури. В своята монография „Ромите и процесът на десегрегация в образованието” д-р Й. Нунев (държавен експерт в МОН) сочи, че към 2005 г. 27 957 ученика са се обучавали в 66 сегрегирани училища (44 от тях ситуирани в ромските квартали и 20 вторично сегрегирани), намиращи се в повечето областни и в няколко по-малки градове (Нунев 2008: 62-65). След политически скандал през септември 2010 г. МОН прекрати събирането на етнически-сензитивна информация. По мнението на почти всички изследователи днес вторично сегрегираните училища са многократно повече.

Законът за предучилищното и училищното образование забранява вътрешноучилищната сегрегация на ниво „паралелка”. Чл. 99, ал. 4. постановява, че „Когато в един и същ клас са записани ученици с различна етническа принадлежност, не се допуска обособяването им в паралелки въз основа на етническата им принадлежност”. Алинея 6 на същия член пренася това изискване и в професионалните гимназии: „Когато на места, определени с държавния или допълнителния план-прием, са записани ученици от един и същ клас с различна етническа принадлежност за обучение в един и същ профил или в една и съща професия, не

се допуска обособяването им в паралелки въз основа на етническата им принадлежност”.

Законът забранява и сегрегацията на ниво „група в детска градина”. Чл. 62, ал. 4 определя, че „когато в детската градина са записани деца с различна етническа принадлежност от една и съща възраст, не се допуска обособяването им в групи по ал. 1 въз основа на етническата им принадлежност”.

Тези норми са първите по рода си, предвидени в акт от толкова високо ниво, като образователния закон. До този момент антисегрегационни текстове бяха залегнали в Стратегията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (одобрявана през 2004, 2010, 2015 г.), като там те са същностна част от документа. Но нормативният статус на Стратегията е твърде нисък – решение на министъра.

Текстове, насърчаващи образованието в етнически смесена среда, са включени в Националната стратегия на Република България за интеграция на ромите, която е приета с решение на Народното събрание от 1 март 2012 г. Но те не забраняват съществуването на де факто сегрегирани паралелки и групи.

Така включването на посочените алинеи е първото извеждане на законово ниво на политиките за десегрегация в образованието. То бе постигнато в резултат на продължителни застъпнически действия от 2010 г., координирани от Център „Амалипе” с участието на десетки организации и над 260 училища. Включването на посочените текстове срещна подкрепата на председателя на Комисията по образованието и науката в НС Милена Дамянова, както и на ръководството на Министерството на образованието.

В практически план чл. 99, ал. 4 и 6, както и чл. 62, ал. 4 от ЗПУО означават забрана за съществуващата порочна практика в етнически смесени училища и детски градини да се обособяват моноетнични („цигански”) паралелки и групи, в резултат на което децата от различните етноси не контактуват реално в училище, а качеството на образование в т. нар. „цигански паралелки” е много ниско. **От 1 август 2016 г. директор, който допуска обособяването на паралелки или групи с деца от един етнос в етнически смесените училища и детски градини, е в нарушение на закона и носи съдебна отговорност.**

Посочените алинеи не се отнасят до т.нар. селски училища и детски градини, в които по обективни демографски причини се обучават деца само от един етнос – в масовия случай това са ромски или турски деца. Поради интензивните процеси на миграция от селата към градовете през втората половина на XX век, обхванали в най-голяма степен етническите българи, понастоящем младите хора в детеродна възраст в селата, са преди всичко от етническите малцинства. Цитирайки дан-

ни от НСИ, Националната стратегия на Република България за интеграция на ромите, също откроява тази тенденция:

Местоживееене на големите етнически общности (в %)

Населено място	Българи			Турци			Роми		
	1992	2001	2011*	1992	2001	2011*	1992	2001	2011*
Година									
Град	71.6	73.5	77.5	31.6	37.0	37.6	52.3	53.8	55.4
Село	28.4	26.5	22.5	68.4	63.0	62.4	47.7	46.2	44.6

Източник: НСИ 1994, 2004, 2011⁷

Поради тази причина училищата и детските градини, ситуирани в селата и малките градчета не могат да бъдат определени като „сегрегирани”, дори когато в тях се обучават само ромски деца. В тях също може да протича процес на вторична сегрегация, ако в съответното село живеят българчета, които са записани в училища в града. Дори и в този случай, текстовете от чл. 99 и чл. 62 не могат да бъдат приложени.

Посочените алинеи не се отнасят и до сегрегирани училища в градовете, тъй като в тях също се обучават ученици само от един етнос. За съжаление, народните представители не приеха текстове, забраняващи сегрегирани училища в населени места с ученици от различни етноси. Амалипе и множество други НПО предлагаха такива текстове, но не получиха политическа подкрепа за тях.

Задачата да бъде ограничено сегрегиранието образование в първично или вторично сегрегирани училища е делегирана на местната власт, без за това да е налична необходимата законова рамка.

Стандартът за гражданското ... и интеркултурното образование: нови и пропуснати възможности

Едно от нововъведенията на ЗПУО е определянето – чрез Глава трета и по-конкретно чрез чл. 22 – на 19 държавни образователни стандарти. По същество те са основната нормативна уредба по прилагането на Закона. Един от основните успехи на застъпническите действия за включване на темите за интеркултурното образование и образователната интеграция в ЗПУО бе определянето на Стандарт за интеркултурното образование.

На 28 септември 2016 г. министърът на образованието Меглена Кунева подписа Наредба / Стандарт за гражданското, здравното, екологичното и интеркул-

⁷ Националната стратегия на Република България за интеграция на ромите, с. 5.

турното образование⁸. Месец преди това – на 24 август – проектонаредбата бе оповестена за публично обсъждане. Съществуването на този стандарт бе предвидено в чл. 22, ал. 2, т. 8 от Закона за предучилищното и училищното образование.

Стандарт за интеркултурно образование се въвежда за първи път в българското училище: макар и като сложно съставното „Стандарт за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование” – ГЗЕИО. Самият проект за наредба бе почти готов в края на 2012 г., но през 2016 г. бе на практика пренаписан. Самият текст не вдъхновява и едва ли ще предизвика еуфория от одобрение. В същото време той съдържа и елементи, които могат да бъдат определени като иновативни и които вероятно ще доведат до развитие на четирите типа образование, включени в стандарта със сложно съставно име. Кои са тези елементи спрямо интеркултурното образование? Какво предлага стандартът и какво пропуска да предложи относно развитието на интеркултурната перспектива и образователната интеграция?

Предистория

Първоначалната идея за стандарта бе формулирана през далечната 2010 г. като едно от основните искания на организациите, работещи за образователна интеграция на ромската общност.⁹ Тогава стандартът бе формулиран като „Гражданско и интеркултурно образование” и визията за него бе като за документ, определящ стратегически политики за развитието на образователната интеграция и създаването на мултикултурна училищна среда. Надеждата на ромските и про-ромските организации бе чрез стандарта да се детайлизират десегрегационните текстове, включени в новия образователен закон, и да се предаде устойчивост на политиките за образователна интеграция, формулирани в Стратегията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. През 2011 и 2012 г. той бе почти изцяло разписан (като стандарт за „Гражданско, интеркултурно и здравно образование”) от работна група, включваща широк спектър експерти от МОН, РИО, университети, детски градини, училища и НПО (Амалипе и СЕГА).

Последва тригодишна пауза, след като Законът за предучилищното и училищното образование не бе приет през 2013 г., а дебатите по него започнаха отново и свършиха едва на 30 септември 2015 г. Нова работна група по списването на ДОС за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование бе формирана през 2016 г. под председателството на Евгения Костадинова

⁸ Наличен на <http://mon.bg/bg/59>

⁹ <http://amalipe.com/index.php?nav=news&id=583>

(директор на дирекция „Образователни програми и образователно съдържание”), като тя включваше значително по-тесен кръг от експерти¹⁰. Стандартът бе разработен по-скоро като технически документ, който систематизира статуквото в четирите типа образование, а частите от него, които бяха насочени към по-цялостна промяна и формулирането на политики отпаднаха от последния работен вариант. Представеният за публично обсъждане вариант изненада и членовете на работната група, която го изработваше, тъй като не бе обсъден преди това с тях.

Интеркултурното образование: какво задава стандартът?

Съгласно чл. 1, Наредбата за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование определя:

1. същността и целите на гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование – ГЗЕИО;
2. начините и формите за осъществяване на ГЗЕИО;
3. рамковите изисквания за резултатите от обучението по ГЗЕИО;
4. институционалните политики за подкрепа на ГЗЕИО.

В съответствие с това, чл. 3, ал. 5 определя същността на интеркултурното образование като „усвояване на знания за различни измерения на културните идентичности и за основни характеристики на интеркултурните отношения, формиращо позитивно отношение към разнообразието във всички области на човешкия живот, както и умения и нагласи за конструктивни взаимодействия в мултикултурна среда”.

Чл. 4 определя две основни цели на гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование (ГЗЕИО), като и двете имат отношение към интеркултурността:

- изграждане на автономна и активна личност, която ... зачита значимостта на всяка човешка личност в многообразието от нейните идентичности, признава правото и ценността на различието, приема равнопоставеността на всички в общото социално пространство; осъзнава и цени своята културна идентичност;
- функциониране на всяка образователна институция като автономна, активна и саморазвиваща се общност, която... създава позитивна образователна среда за диалог между представителите на различните културни общности в зависимост от тяхната възраст и компетентности, включително и чрез формите на ученическото участие и самоуправление.

¹⁰ Център „Амалипе” бе единствената ромска организация, представена в групата.

Глава 3 на Наредбата определя начините за осъществяване на ГЗЕИО: в различните степени и етапи (от предучилищен до първи гимназиален) и всички видове училищна подготовка (общообразователна, разширена, профилирана, допълнителна, както и в рамките на целодневната организация на учебния ден и на часа на класа). Досега интеркултурно образование се осъществяваше преди всичко в начален и прогимназиален етап и частично – в предучилищното образование най-вече чрез СИП, включване на интеркултурни теми в предметите от ЗП и спорадично – в рамките на целодневната организация. Новото, което предоставя Наредбата, е възможността за разширена подготовка (известна до преди месец като ЗИП) по предмет „Интеркултурно образование”, включването на интеркултурно образование в първи гимназиален етап, в часа на класа, както и разширяването на възможностите му в рамките на целодневната организация и предучилищното образование.

Окончателният вариант на стандарта включи предложението на Амалипе и други НПО¹¹ за въвеждане на гарантиран минимум в предлагането на ГЗЕИО. Нова алинея 4 към чл. 8 изисква „Във всеки от класовете в начален, прогимназиален и първи гимназиален етап се предлага обучение по учебните предмети по ал. 3 или по част от тях в съответствие с приоритетите на училището”.

Рамковите изисквания за резултатите от ГЗЕИО са включени в глава 4 на Наредбата и в четири приложения към нея. Едно от тях е за резултатите от интеркултурното образование: знания, умения и отношения, които детето/ученикът трябва да придобие, групирани в 4 области на компетентност и разделени по етапи на образование – от предучилищен до първи гимназиален. По същество това са първите стандартизирани изисквания за резултатите от интеркултурното образование, които българската образователна система поставя.

Глава 5 на Наредбата има амбицията да формулира институционални политики за подкрепа на ГЗЕИО. От всички училища и детски градини се изисква да включат ГЗЕИО в своите стратегии, както и да разработят свои институционални политики за прилагането му, вкл. чрез програми за ГЗЕИО: Чл. 15. Окончателният вариант на стандарта включи предложението на Амалипе и други 24 НПО за въвеждане на специфични изисквания за политиките за прилагане на интеркултурно образование. Нововъведен чл. 18 изисква:

¹¹ Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе”, заедно с още 24 неправителствени организации изпратиха предложения към публикувания през м. август суров вариант. Те бяха включени с изключение на едно, може би най-важното – алинея, предвиждаща ограничаване на училищната сегрегация до един образователен етап.

(1) Интегрална част от институционалните политики, насочени към гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование е подкрепата за мултикултурната среда.

(2) Когато в една и съща възрастова група в детската градина или в един и същи клас в училище са записани деца, съответно ученици с различна етническа принадлежност, не се допуска обособяването им в отделни групи, съответно паралелки, въз основа на етническата им принадлежност.

(3) Когато на места, определени с държавния или с допълнителния план-прием, са приети за обучение в един и същ клас по един и същ профил или една и съща професия ученици от с различна етническа принадлежност, не се допуска обособяването им в паралелки въз основа на етническата им принадлежност.

(4) Когато в един и същи клас са записани ученици с еднаква етническа принадлежност, директорът на училището съвместно с РУО и общината предприемат действия за създаване на межкултурни извънучилищни форми за съвместна дейност на учениците от посоченото училище и други училища.

Включването на този нов член следва да бъде оценено положително от гледна точка на подчертаването на важността от създаването на мултикултурна среда. Самата идея за интеркултурно образование изисква образователна среда, в която си взаимодействат носители на различни култури. В същото време добавената стойност на включения текст е минимална. Алинея 2 и 3 повтарят текстовете от чл. 99 на Закона за предучилищното и училищното образование без никакво указание за прилагането им – напр. срокове, конкретни стъпки и т.н. Алинея 4 изисква межкултурни извънучилищни форми: това бе предложението на организациите, което се отнасяше до училища, намиращи се в населени места с ученици от един етнос. То е прехвърлено и върху сегрегиранияте градски училища, като не е включен най-важният текст от предложението на гражданските организации: алинея, изискваща намаляване на годините, които ученици от населени места с мултиетническо население прекарват в моноетническа училищна среда. Подобен текст, който е насочен към сегрегацията на училищно ниво, бе договорен между неправителствените организации и МОН, но в крайна сметка не бе включен в Стандарта.

Защо сегрегацията следва да бъде ключова тема за ДОСГЗЕИО?

По данни на Агенцията на ЕС за основни човешки права около 70% от ромските деца се обучават в класна стая само с ромски ученици¹². Обикновено това

¹² <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/situation-roma-11-eu-member-states-survey-results-glance>

води до много ниско качество на образованието и затруднена социализация. В резултат: много от тези ученици отпадат, а процентът на ромските младежи и девойки, които продължават в средни училища и университети е твърде нисък.

Доказателство за това е и класификацията на училищата според обучителните затруднения, направена за нуждите на проект „Твоят час”¹³. В категория 1 – училища с най-тежки затруднения – са включени 36 професионални гимназии, 25 селски училища и 15 основни или средни училища от населени места с повече от едно училище (девет от тях са в София, останалите – в Бургас, Пловдив, Варна и други градове). От тези 15 училища четиринадесет могат да бъдат определени като „сегрегирани ромски”, тъй като в тях се обучават преди всичко ромски деца. Същите тези деца постигат значително по-високи резултати в етнически смесена среда: в много от училищата, включени в категории 6 и 7, ромските ученици са висок процент, но не и преобладаващ, а в тях реално е налице мултикултурна среда.

Отсъствието на мултикултурна среда в българското училище се отнася до поне четири вида ситуации: селски училища с преобладаващ процент ромски ученици поради обективни демографски причини (в повечето села българското население е възрастно и няма деца), училища в ромските квартали в големите градове (т. нар. „първично сегрегирани училища”), училища в градовете, които са били етнически смесени, но днес са „ромски”, тъй като българските родители са преместили децата си в друго училище, и етнически смесени училища, в които има паралелки само с ромски ученици („сегрегирани паралелки”). Новият образователен закон експлицитно забрани четвъртия случай чрез чл. 99, ал. 4 и чл. 62, ал. 4 и зададе насоки за намиране на решения по останалите три ситуации. Ясно е, че тези решения ще бъдат различни. Напр. при училищата, които са единствени в населено място, не може да се говори за сегрегация и там трябва да се търсят възможности ромски и български ученици да контактуват чрез системни междуучилищни дейности. Спирането на процесите на вторична сегрегация е постижимо чрез комбинация от подходящи общински и училищни политики. В случая на първично сегрегирани училища в ромските квартали е възможно да се мисли за намаляване на етапите на образование, които учениците придобиват в тях, както и за системни междуучилищни дейности с т. нар. „приемни” училища. Т.е. налице са серия от институционални политики на ниво училище / детска градина, междуучилищни и общински политики, които могат и трябва да бъдат предприети.

За съжаление, добавената стойност на стандарта по отношение на преодоляването на училищната сегрегация е твърде ниска. Той преповтаря забраната за

¹³ Заповед № РД09-1072/10.08.2016 г. на Министъра на образованието и науката

формирани на сегрегирани паралелки и изисква междуккултурни извънучилищни дейности. Няма никакви податки за справяне с най-тежките форми на сегрегация – училищната. Сегрегирани училища в ромските квартали и постоянно увеличаващите се ”вторично сегрегирани” училища остават дълбоки отворени язви на българското образование.

След ЗПУО и Наредбата за ГЗЕИО: какво следва?

Въпреки пропуските, особено по отношение на училищната сегрегация, законът и стандартът предлага възможности за развитие на интеркултурното образование. Текстовете представляват добра основа, като за реализирането на маркираните възможности са необходими действия в няколко насоки.

1. Промяна в Стандарта за ГЗЕИО

1. Относно институционалните политики за въвеждане на интеркултурно образование: ал. 4 на чл. 15 от Наредбата изисква всяка образователна институция да изработи програма за ГЗЕИО, а чл. 19 – да сформира постоянно действащ екип за подкрепа на ГЗЕИО. В допълнение, чл. 3 от преходните разпоредби определя срок от три месеца след публикуването на Наредбата, в рамките на който образователните институции трябва да променят правилниците си и да формулират своите институционални политики за подкрепа на ГЗЕИО.

Изискваната програма не бива да се превръща в една от десетките програми, произвеждани „на конвейер” след приемането на новия образователен закон. Както и не бива да се възприема единствено като програма за училищните ритуали и символи. В нея следва да се включат текстове, свързани с въвеждането на разнообразни форми на интеркултурно образование (в разширената и допълнителната подготовка, в задължителната подготовка, заниманията по интереси, часа на класа), с избягването на сегрегирани паралелки, срокове за преобразуването на сегрегирани паралелки и т.н. Необходимо е в училищните екипи за подкрепа на ГЗЕИО да бъдат включени учители, прилагачи успешно интеркултурно образование, а също така родители и ученици;

2. Относно създаването на мултикултурна среда: необходимо е РУО и МОН да съберат информация за наличието на сегрегирани паралелки и групи и да подпомогнат съответните училища и детски градини да приложат изискванията на закона и стандарта, без това да доведе до „отлив” на ученици с българска етническа идентичност. Училищата и детските градини трябва да бъдат подпомогнати също така от съответните общини и НПО, за да избегнат вторичната сегрегация.

Необходимо е също така РУО и МОН да подпомогнат училищата и детските градини, в които се обучават ученици / деца от един етнос при организирането на

межкултурни извънучилищни форми, т.е. системни извънучилищни дейности, в които участват деца и ученици от други етноси. Проект „Твоят час” би могъл да бъде добра възможност за това, но е необходимо в него да бъде въведен допълнителен стандарт за междуучилищни дейности;

3. Относно въвеждането на разнообразни форми на интеркултурно образование: необходимо е училищата да приложат изискването на чл. 8, ал. 4 на Наредбата, като подсигурят предлагането – във всеки клас от началния, прогимназиалния и първия гимназиален етап на предмети от гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование. Този процес следва да бъде проследен и подпомогнат от РУО и МОН. Особено важна ще е творческата подкрепа на експерти и автори в сферата на интеркултурното образование, които трябва да подготвят учебни пособия и програми за тези предмети.

II. Нормативни промени в Наредбата за финансирането, в Наредба 10 и други нормативни актове на МОН

III. Законодателни промени в ЗПУО:

1. С цел превенция на превръщането на етнически смесени училища във вторично сегрегирани;

2. С цел намаляване на етапите на образование, които учениците от населени места с население от различни етноси се обучават в училища с ученици от един етнос

Библиография

Нунев, Йосиф (2008) Ромите и процесът на десегрегация в образованието. ИК-Куна, 2008. Налична на: <http://amalipe.com/files/publications/desegregation.pdf>

СЕКЦИЯ 2

МОДЕЛИ ЗА ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ РОДИТЕЛИ И УЧИЛИЩЕ

РОДИТЕЛИТЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА УСПЕХА НА РОМСКИТЕ ДЕЦА В УЧИЛИЩЕ

Теменужка Христова

ОУ „Антон Страшимиров“ с. Бохот, общ. Плевен

От началото на 2001 година съм директор на ОУ „Антон Страшимиров“, с. Бохот, общ. Плевен, което за мен е голяма отговорност, ежедневно предизвикателство, идентифициране на проблеми и търсене на начини за справяне с тях.

ОУ „Антон Страшимиров“ е със 154-годишна история – просветен и образователен център в с. Бохот, а от години и за околните населени места, където училищата са закрити. През годините е запазен възрожденският дух и жажда за просвещение. На тази база се гради съвременният облик на училището, като естествен център на общността, като сме призвани да отговорим на новите, съвременни условия, потребности и характеристики на сегашното състояние и динамично развиващата се социално-икономическа среда.

Едно от най-сериозните предизвикателства, пред които сме изправени, е да спечелим доверието на консервативната и затворена ромска общност. Чрез успешно реализиране на множество проекти, инициативи и дейности, години наред изграждаме модел и търсим начини за успешна работа в мултикултурна среда и утвърждаване на интеркултурното образование, като средство за намаляване на риска от отпадане на ромски деца от училище и повишаване на резултатите от учебно-възпитателната дейност. Заедно с родители и общественост организираме много празници, инициативи, практикуми, лектории, чрез които с течение на

времето, смея да твърдя, че започват да се променят нагласите, да се преодоляват стереотипите и негативизма. Регулярно се провеждат срещи на директор, учители и родители, на които споделяме проблеми и трудности, и заедно търсим начини за решаването им. По този начин родителите се чувстват значими, стават активна, осъзната страна и част от тях започват да споделят отговорността на учителите и училището за важността на образованието за бъдещето на децата им.

За мен като директор винаги е била водеща идеята децата да бъдат в училище не само защото е задължително, а защото се чувстват добре, защото знаят, че ще се случи нещо интересно и приятно, защото са ценени като личности и имат възможност за изява с това, което умеят най-добре, а родителите им да са активни партньори. През всичките тези години се стремя това да стане реалност. Като екип имаме множество успешно реализирани проекти, самостоятелни и в партньорство с редица организации – Фондация „Образователно сътрудничество“, „Спасете децата“ на Обединеното Кралство, ЦМЕДТ „Амалипе“, ЦОИДУЕМ и др. Ние сме едно от първите училища в България, които още през 2003/2004 учебна година въведохме изучаване на СИП „Фолклор на етносите“ и до днес работим в сътрудничество с Център „Амалипе“, като сме едно от водещите училища и по сегашната им програма „Всеки ученик може да бъде отличник“. От съществено значение в работата ми е обмяната на опит, идеи и добри практики с колеги от България и други страни и участието ми в програма „Академия за училищни лидери“ на Институт за международно образование – Ню Йорк и Фондация „Америка за България“.

Според резултатите от редица изследвания, нивото на функционална грамотност на българските ученици е критично ниско. Това е сериозен знак, че образователната ни система не отговаря на съвременните изисквания и е необходима промяна. Няма работещи стратегии и политики за въвеждане на иновативни методи на преподаване. Учебното съдържание би трябвало да се редуцира, като се наблегне на практическата и житейската му приложимост.

С други думи съвременното българско училище не подготвя достатъчно добре децата за реалния живот, не ги учи как да се справят със съвременните социално-икономически условия на живот и как да са по-ефективни за себе си и за обществото.

Смятам, че все повече става ясно, че трябва да се промени индустриалния подход в училищата. Съвременните деца се раждат в интерактивна среда, а в същото време в училището от десетилетия нищо не се променя.

Училището трябва да подготвя децата за бъдещето, но все по-ясно става, че това не може и няма да се постигне с методи и средства от миналото. Съвременното образование и обучение трябва да се базира на новите технологии, което

дава възможност за персонализиране и индивидуален подход към всяко дете. В съвременните условия трябва да се разбере, че не бива да се опитваме да учим всички деца на едно и също, по един и същи начин. Вече съществуват добри образователни системи, практики и примери за такива модели на обучение. Ясно е обаче, че дори най-скъпата съвременна техника в училищата няма да доведе до промяна. Старата организация плюс новите технологии са много скъпа и неефективна система. Необходим е нов подход, нови методи на обучение и добре подготвени за това предизвикателство педагогически кадри. Училището трябва бързо да отговори на динамиката на развитие на съвременния свят, на навлизащите във всички сфери на живот нови технологии, за да може децата да учат с интерес и да се постигат по-високи образователни резултати. Трябва да се подготвят децата за бъдещето, за свят, в който ще бъдат и ще могат успешно да се реализират, а не на това, което е било в миналото, със средства, методи и съдържание от миналия век.

Може да се постигне ефективна и качествена образователна система, ако цялостната концепция и политика се преразгледат и преосмислят, ориентирани към бъдещето, със съвременни средства и съдържание, иновативни и интерактивни методи на работа.

Като директор на ОУ „Антон Страшимиров“, с. Бохот се стремя училището да се утвърди като конкурентно учебно заведение, способно да подготвя кадри, които имат шанс за справяне с живота и успешно реализиране на пазара на труда. Да изгради педагогически екип от висококвалифицирани, отговорни и отворени към иновативни и интерактивни методи на преподаване специалисти, които имат умения за работа в мултикултурна среда. Предизвикателство е да се постигне качествено образование и високи резултати от образователно-възпитателната работа, но още по-сериозно е предизвикателството, когато се работи с деца, чийто майчин език не е български, от социално слаби семейства, със слаба или липсваща мотивация за образование. Училището трябва да подготвя децата за бъдещето, да израстват социализирани личности, способни да се справят с динамиката и предизвикателствата на съвременното общество. Това може да се постигне чрез иновативно, гъвкаво и личностно ориентирано обучение, даващо възможност за развитие на индивидуалните възможности, заложби и творчески способности. Поетапно въвеждане на иновативни и интерактивни методи на работа, чрез използване на съвременни технологии в учебния процес.

Подобряване на материално-техническата база и създаване на позитивна, приобщаваща и атрактивна образователна среда, ориентирана към детето и неговите интереси. Важна е и ролята на планираното повишаване квалификацията на

педагогическите кадри, съобразено с поставените цели на образователната институция.

Училището като институция трябва да се утвърди като привлекателен център за общността като цяло, като място за конструктивен диалог с всички заинтересовани страни. За да са ангажирани и отговорни, родителите трябва да са добре информирани, да осъзнаят своята отговорност за бъдещето на децата си и да са активно участници във вземането на решения, т.н. споделена отговорност, което ги прави осъзнат партньор на учители и училище. Създадените ученически и родителски структури ги овластяват при вземането на решения, но и споделят отговорност при реализирането им.

Много ефективни се оказаха организирани изнесени обучения, съвместно с учители и родители, където се постави на нова, по-различна основа общуването учител – родител. Съвместното решаване на казуси и ролеви игри, дават възможност, влизайки в „обувките“ на другия да се преосмислят много неща – позиции, отношения, гледни точки, стереотипи, нагласи. Не можеш да разбереш какви са чувствата, мислите, нагласите, очакванията на другия, ако не си изминал „няколко километра“ с неговите „обувки“. Ефектът от различната, неутрална обстановка е много по-голям от организирани такива в училище или на терен. Неутралната обстановка създава усещане за равнопоставеност между учители и родители – всички са настанени при едни и същи условия, хранят се с една и съща храна, заедно пият едно и също кафе. На пръв поглед това е незначителен факт, но ако се замислим по-задълбочено, нещата изглеждат по друг начин. Когато сме в училище или на терен, една от страните има доминиращо влияние: в училище – учителите, на терен – родителите. Неутралната обстановка освен равнопоставеност е ключова за създаване на позитивни емоционални преживявания и предразполага към откровеност, към споделяне, взаимно уважение. Общуването в неформална среда създава емоционален стимул и предразполага към открит и откровен диалог. Родители и учители споделят своите очаквания към другата страна, без да се създава чувство за вина. Това предразполага да си кажем честно какви са ни слабостите, какво очакваме и заедно да търсим верния път за постигане на целите, които сме си поставили.

При изпълнението на проект „Всеки ученик може да бъде отличник“ реализирахме отново двудневно, изнесено обучение за родители и учители. Благодарение на проведените от ЦМЕДТ „Амалипе“ обучения за активни родители, имаме обучен модератор – активен родител, който много допринесе за успеха на дейността и за мотивиране на останалите родители за успех. Обучението беше организирано за екип училища – ОУ с. Бохот, ОУ с. Пелишат, ОУ с. Беглеж и ОУ с. Мечка. Всички се чувстваха прекрасно и успешно се справиха с предизвикател-

ството, но е видима разликата между участниците, които и преди са участвали в таква събитие, и тези, които за първи път се включват. Като пример мога да дам резултати от проведени мозъчни атаки – За какво мечтаете? С какво се гордеете? За какво съжालявате? Родителите, с които е работено целенасочено години наред, мечтаят децата им да са образовани, успели, да имат професия, гордеят се със семействата си, с децата си, дори с мен, като директор и съжालяват, че не са завършили образованието си, или нямат професии, т.е. осъзнават ролята на доброто образование за бъдещето. Докато тези, които за първи път са включени и участват, мечтаят за съвсем ежедневни неща – да спечелят джакпот, да се сдобият с някакъв предмет, съжालяват за липса на материални неща и търсят причина за липсата им само и единствено извън тях.

Постигането на видим, измерим резултат е плод на дългогодишна, целенасочена и последователна работа. Това ме кара да вярвам, че все пак и въпреки всичко промяна може да се постигне, но няма как де се постигне с една дейност или с реализиране на един проект. В тунела има светлина, но за да достигнем до нея трябва да следваме упорито посоката, която сме поели, да не се спираме или отказваме при срещната съпротива, пречки и трудности. Важно е да следваме целта и да поддържаме желанието за промяна, чрез позитивна емоционална среда, базираща се на доверие, взаимно уважение, толерантност, възможност за изява и представяне на постигнатите положителни резултати.

Изключително голямо значение имат организирани училищните и извънучилищни празници, мероприятия и различни форми, които дават възможност на ученици, учители и родители за публична изява на техните постижения, като стимул към достигане на още по-добри резултати. Важно е поощряването на всеки успех и даване на кураж и увереност за по-високи цели и резултати, както и формиране на положително отношение към училището като институция и към образователно-възпитателния процес.

От съществено значение е училището да се свързва с позитивни емоционални спомени и преживявания, а не като място, на което ще ни се скарат, ще се оплакват от това, че децата ни не слушат, не учат и т. н. Успешно училище е не само това, чиито ученици са постигнали най- високи резултати на НВО и ДЗИ, това не бива да е единствен критерий за успех. Не по-малко успешно е училището, където очите на учениците сияят, където всяко дете е ценено такова каквото е и му се дава шанс за успех, изява и реализация, където родителите са активни, осъзнати, добре информирани и позитивно настроени партньори, което е гаранция за тяхната ангажираност.

Щастливите деца сега са бъдещите щастливи граждани, готови за предизвикателствата на 21-ви век.

РАБОТА С РОДИТЕЛИ НА РОМСКИ ДЕЦА

Димитър Костов

Обединено училище „ Св.Климент Охридски“ с. Тишевица, обл. Враца

Родителите са част от училищния живот и като такива е необходимо да са запознати с процесите, протичащи в училището. Активизирането на родителите и включването им в училищния живот допринася за ефективността на дейностите, реализирани на училищно ниво. Целта на този документ е да предложи варианти и способности за работа с родителите на ромските деца чрез опознаване на родителите и анализирани на причините за различното поведение на всяко дете. Без опознаването на родителите няма как да им въздействаме, както и без откриване на причините за поведението на дадено дете не може да предприемем коригиращи действия. За да са ефективни действията, насочени към родителите от ромски произход, е необходимо да бъдат направени следните предварителни стъпки: Защо е важно да се знае принадлежността на групата. Известно е, че ромската общност не е хомогенна, в нашите малки населени места тя е съставена от различни групи, подгрупи, но преобладават ерлии – дасикане рома, или още християнизирани роми.

Принадлежността към една или друга ромска група е важен фактор за идентичността на личността, но и на самата група.

Ромската общност в Северозападна България, както и по света, не е хомогенна. Познаването на ромските групи е от първостепенно значение за научното познание. На второ място познаването на ромските групи е изключително важно, не само за самите роми, за тяхната идентичност, но и за правителствените стратегии и политики. Това, което е правилно за една циганска група, напр. ерлийската, може да се окаже абсолютно грешно за друга, напр. калдарашката. Познаването на спецификите, ценностите и вътрешните правила на една циганска група гарантират адекватни и резултатни мерки на всяка общинска администрация, политическа система и всяко правителство.

Развитие на детето в начална училищна възраст. На колко години е тръгнало на училище? Лесно ли се е адаптирало? Посещава ли занималня? Сменяли ли са се учителите му в училище? Успеваемост? Любими и нелюбими предмети? Как се справя с домашните задачи? Отношения със съучениците и учителите. Участие в живота на класа. Увлечения. Мястото на игрите в свободното му време. Степен на самостоятелност. Наличие на домашни задължения. Конфликти.

Схема на изследване на проблемните деца при всички форми на училищна дезадаптация:

1. Проверява се дали не са нарушени познавателните процеси (памет, внимание, развитие на речта.)
2. Проверка на обучаемостта на детето, може ли да създава вътрешен план за действие, произволно да регулира поведението си.
3. Анализира се учебната мотивация на детето, нивото на очакванията, интересите.
4. Задължително се проверяват учебните навици на детето, разглеждат се тетрадките му по български език, по математика, по рисуване.
5. Изяснява се емоционалният компонент на неуспеваемостта: как детето възприема лошите и добрите оценки, каква точно помощ получава от възрастните – учители и родители, има ли някаква сфера на дейност, която позволява да се компенсират неуспехите в ученето. По възможност се изяснява цялостната схема на междуличностните отношения на детето.
6. Изяснява се какъв вид помощ, свързана с учебната работа, му оказват родителите – кой се занимава с детето, колко дълго, по какъв точно начин, с какви методи, какъв е като цяло стилът на семейното възпитание.
7. Изучава се предисторията на конкретния случай, дава се подробен анализ на историята на поведението на детето.

Същност на методиката за работа с родители на ромските деца

Методиката предвижда след проучване и опознаване на родителите, посредством конкретни дейности да бъдат мотивирани и ангажирани в учебно-възпитателния процес.

- 1.1. Включване на родители роми в училищните мероприятия, празници и екскурзии.
- 1.2. Включване на родители роми в родителските комитети и в родителските настоятелства на детските градини и на училищата.
- 1.3. Включване на родители роми с останалите родители в общи дейности.
- 1.4. Популяризиране на добри практики в това отношение.
- 1.5. Медейни изяви с родители роми пред локалните медии.

В помощ на учители работещи с деца от ромски произход. Примерни теми за разисквания с ромските родители за възпитанието на техните деца:

1. Как да изградим доверие между родители и деца

Възрастните държат в себе си силата да засилят или да заличат едно или друго качество у детето. От това какви са били нашите отношения с детето зависи

какъв Аз-образ ще си създаде то. Чрез нашите действия и постъпки ние отключваме една или друга страна от детската личност. Това се дължи на силата на емоционалното въздействие върху личността на човека. Всяка наша дума може да се тълкува двояко от детето.

В периода от 3 до 7 години у детето нарастват възможностите за самостоятелност и то все по-често иска да се освободи от опеката на възрастния. Доверете се на детето там, където е възможно. Покажете му, че вярвате в неговите сили и възможности. И то ще ви се отплати със старание. Когато предстои решаването на по-сложен проблем, застанете до детето като партньор, като приятел, а не като възрастен, който забранява или разрешава. Най-сигурното средство за успех е играта. Чрез нея детето неусетно приема вашите идеи и вашия пример.

2. Моят пример средство за възпитание на моето дете

Вие без съмнение желаете вашето дете да има добри обноски, да се държи възпитано, да бъде въздържано на чуждо място. Тогава му покажете със своето поведение как да постъпва.

Не поучавайте детето пред непознати хора. Дайте вашите инструкции, ако е необходимо, преди това. Или още по-добре, просто покажете как да се държи. Не пропускайте да поздравите учтиво, или да благодарите на когото трябва.

Поучения от рода „Кажи: „Добър ден!“ или „Кажи: „Благодаря!“ нямат особена възпитателна сила за детето. Но ако вие поздравите учтиво или благодарите за нещо, това без съмнение ще бъде запомнено от вашето дете и ще бъде повторено на подходящо място.

3. Кога и как да похваля детето си?

Ако нашите похвали или забележки са насочени по-често към личността и характера на детето, а не към неговите действия и постижения, то това би довело до негативен резултат.

Похвалете действията на детето, а го оставете само да направи изводи за себе си. Думите ви трябва да показват вашата висока оценка за детското усилие, за постижението, за помощта.

Похвали от рода „Браво, ти си много силен!“ или „Браво, ти си много умен!“ не дават нищо друго на детето, освен често неоправдано високо самочувствие и несъответстващо самооценка.

Ако обаче ние похвалим и усилията на детето и му покажем, че то ни е направило услуга, то е в състояние само да си направи извода, че е добро и че е свършило полезна работа.

Как стоят нещата със забележките и порицанията? Дали те са необходими, дали са полезни?

И тук спазвайте правилото да порицавате постъпката, а не самата личност и нейния характер. Забележки от рода „Ти си лошо момче“ или „Ти си глезльо“ с нищо няма да допринесат за промяна на поведението и характера на детето към добро. Тъкмо обратното – те могат да влошат положението. Малкото дете не е в състояние да разбере и закана от рода „Само го направи още веднъж и ще видиш какво ще се случи!“ Детето сякаш я възприема като желание на родителя да повтори тази постъпка и бърза да го направи. Освен това то е любопитно да разбере какво го очаква.

Когато детето е направило беля, то много или малко изпада в стрес и става неспокойно. Затова вместо да се нахвърляме върху него с упреци за личните му недостатъци, по-добре е да обсъдим постъпката и да му покажем, че така не трябва да се прави. Нека да оставим детето само да си направи изводи за своето поведение и за това дали то ни радва.

4. Не на заплахите като възпитателна мярка

Това само може да насочи детето ви към двуличие и неискреност. Със своя наивитет детето не винаги може да разбере, че чрез заплахата ние осъждаме неговата постъпка или поведението му. То само се досеща, че това не ни харесва. Затова пред нас то се стареа да не прави онова, за което е получило порицание, но тъй като не е разбрало, че постъпката му не е добра, то я извършва отново в наше отсъствие. Така се поражда двуличието. В такива случаи ние оставаме твърде изненадани от непослушанието на детето в наше отсъствие и трудно си обясняваме каква е причината за това.

5. По-добре без изисквания отколкото противоречиви

Сигурно ви се е случвало единият от вас да забрани нещо на детето, а другият – да го разреши. Детето много точно долавя при кой от двамата родители може да получи разрешение и много сполучливо се възползва от това. Затова не трябва да допускате подобно противоречие. Първо се договорете със своя партньор за правилата във вашето семейство по отношение на детето и след това дръжте да се спазват. Преди да изречете забраната, добре помислете дали тя е приемлива за детето, дали с нещо няма да му навреди и дали няма да ви се наложи много скоро да се откажете от нея. След като веднъж сте забранили нещо, не се поддавайте на натиска на своя любимец и не отстъпвайте без аргументи.

Честите забрани и лесните отстъпления правят вашето дете непослушно. То или ще се опита да наруши забраната или ще направи всичко възможно да ви накара да я отмените. Ако не сте съгласни с партньора си, най-добре е да поговорите за това насаме и да излезете с общо мнение. Това ще направи вашето дете по-спокойно и ще го накара да спазва вашите правила.

б. Не позволявайте на детето да прекъсва вашия разговор, ако не се налага

Често сме свидетели на това как детето не позволява на своята майка или своя баща да разговаря с друг човек. То измисля всякакви причини да прекъсне разговора и да насочи вниманието на родителя към себе си. В повечето случаи тези прекъсвания са неоснователни и безпричинни. Това се дължи на детския егоцентризъм и на желанието на детето да е център на вниманието.

Не позволявайте на рожбата си да ви прекъсва без причина. Приучете детето да изчаква търпеливо да свършите.

Детето без съмнение е в състояние да разбере подобно ваше искане, само ако вие не злоупотребявате с неговото търпение и му отделяте достатъчно време и внимание.

Изводи и препоръки:

- Научаването на българския език не се конфронтира с използване на майчиния. Децата, част от тях не посещавали детската градина идват в 1. клас с изключително малък лексикален запас по български език. Тук обръщаме внимание на ролята на родителите, които са длъжни да осигурят посещение на ДГ за 5 и 6-годишните, тъй като усвояването на БЕЛ е важно условие за училищната успеваемост и бъдещата социална и професионална реализация на човека, без значение от етнокултурните му характеристики.
- Целенасочена работа с родителите, приобщаването им към проблемите на децата им и осъзнаване на потребността от посещение на училище е предпоставка за по-лесно социализиране на децата.
- Голяма част от децата се нуждаят от повече внимание и специални родителски грижи поради трудностите, които се налага да преодолеят – неразбиране, изолирани, стресирани и това е причина за апатия и демотивация.
- Учебното съдържание да е добре структурирано и близко до жизнения опит на детето, а новата информация да се дава на малки части, учителят повече да напътства, често да повтаря основните правила, изводи, обобщения, да не критикува безпринципно грешките на учениците, да стимулират вербалното участие във всеки учебен час.
- Да се създават ситуации на успех и се демонстрират публично индивидуалните училищни постижения .
- Да се обръща особено внимание на неформалните контакти учител – ученици – родители

Резултати:

- Гарантиран равен достъп до качествено образование на 125 ученици чрез подобряване на образователната среда.
- Сведен до минимум брой на отпадналите и на застрашените от отпадане ученици от етническите малцинства.
- По-високи резултати от проведените НВО в IV и VII клас.
- Активно участие на голям брой родители, пряко ангажирани с дейности и извънкласни форми, съвместно с децата им в училище и извън него, участие в обучения, лектории и тренинги за работа в мултиетническа среда.
- Повишена мотивация на 70 родители от ромската общност за интегриране на децата им в образователната система чрез включването им в интерактивни форми на обучение.

ЗАЕДНО МОЖЕМ ПОВЕЧЕ. ЕФЕКТИВНОСТ НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Любимка Ламбова

ОУ „Васил Априлов”, с. Хърлец, обл. Враца

За приобщаващата учебна среда и ефективна образователна интеграция в ОУ „Васил Априлов” има непрекъснато участие на всички пряко заинтересовани: учители, родители, ученици, общественици.

Процесът на интеграция чрез образование дава възможност учениците от различни етнически групи да получат необходимата подготовка, гарантираща им пълноценно участие и реализация във всички сфери на живота в условията на пазарна икономика.

Осигуряването на качествено и широкодостъпно образование за всички деца в Република България е държавна задача, за осъществяването на която обединихме усилията с всички институции. Участваме в проекти за подобряване на учебно възпитателната среда.

С интеркултурното образование признаваме идентичността на другия, има активен диалог между участниците, променяме нагласите и стереотипите. За изграждането на добър психоклимат и позитивна класна стая създаваме възможност за сътрудничество между участниците и ангажираме участието на всички ученици и родители за да се чувстват важни и значими. Оpozнаваме учениците, с които работим, и културата им.

Ромските деца са таланти, поощряваме изяви им в спорта, народните танци, представянето на собствените им обичаи, традиции и занаяти.

Важни среди, в които децата растат и се развиват, са семейството, училището и обществото. Училището и семейството споделят отговорностите за социализация на детето. Учениците от СИП „Фолклор на етносите“ организираха изложба на тема „Легенди за Банго Васил“ във връзка с празника „Василица“ и чрез своите рисунки разказаха изучените легенди за светеца и празника. Всички участници пяха, рецитираха и танцуваха заедно. Уважаваме традициите на всички. Развиваме художествени дарби на децата и ги запознаваме с традициите в празниците. Запазваме обичаите към фолклора.

Учениците от етнически произход се включиха в изработването на колажи на тема „Нека бъдем по-добри“. Всички бяха доволни, щастливи и горди от своята работа. Спортуваме заедно в междучасията.

Учениците участваха с поздрав за 8 април – Международен ден на ромите. Активно се включват в празниците на училището ученици, родители, учители и общественици.

Организирахме весело Коледно тържество, на което присъстваха всички родители. Учениците пяха, рецитираха, танцуваха, подготвиха гатанки с награди за родителите познали верните отговори. Ангажираме учениците с игри на открито в голямото междучасие. Съвместно с институциите постигаме повече. Развиваме възможности да учим и празнуваме заедно с родителите за приобщаване и приемане на родителите роми към образователния процес, засилване на участието им в училищния живот.

За доброто на децата участвахме в кампанията „Чети с мен“, заедно с родители и институции. Запазваме обичта към фолклора с организирани занимания с родителите. Ученици от 5 до 8 клас представиха форум театър „Новият ученик“.

Техниката „форум театър“ съчетава театъра с гражданското образование. С форум театъра решаваме проблемите през погледа на учениците. Занимаваме родители и ученици в часа за консултиране. Създадена е група от активни родители с цел подпомагане културните изяви на децата.

През последните години в нашето училище се наблюдава редовно посещение на учебните занятия на децата от ромски произход. Няма отпаднали и незаписани ученици, подлежащи на обучение. Спортуваме заедно в междучасията. Уважаваме приятелството и толерантността. Изработихме дърво на доброто за преодоляване на предразсъдъците у децата от неромски произход за толерантно общуване между всички деца.

Заедно сме на празник с драматизации на стихотворни приказки. Изработваме картички по фолклор на етносите съвместно с родителите, партньори в училище.

Създаваме подкрепяща среда за привличане и задържане на децата роми в училище. Участвахме във фамилатлон с родители и ученици.

В деня на детето празнувахме заедно с кметство, читалище и училище и осигурихме интересни занимания.

„Нека бъдем по-добри и толерантни“ е посланието от учениците към всички за създаване на ефикасни модели за възпитаване на етническа толерантност и приятелство между децата. Учителите, работещи в ОУ „Васил Априлов“, са запознати с формите на сътрудничество със семейството. Приобщаваме и приемаме родителите роми към образователния процес и увеличаваме участието им в училищния живот.

Интеркултурното образование подпомага децата да проявяват загриженост за другите около тях уважение и оценяване на индивидуалните културни различия.

Въвеждаме и използваме разнообразни форми на интеркултурно образование на децата и учителите за запазване и развитие културната идентичност на децата от етическите малцинства и превръщане на етнокултурното многообразие в източник на взаимно опознаване. Училището е способно да посрещне разнообразните потребности на децата и общностите. Взаимодействието между училището и семейството се изразява в следните дейности:

- осигуряване обучение и информация в помощ на родителите за подпомагане в отглеждането на децата и подобряване на педагогическата им култура;
- осведоменост за развитие на техните деца, чрез курсове за обучение на родители, посещение на домовете на учениците и подпомагане на семействата и училището взаимно де са опознаят;
- родителски срещи за обмен на информация за целите, силните и слаби страни на учениците;
- комуникацията се изразява в отчитане на училището пред семейството със съобщение до родителите за училищните програми и напредъка на учениците;
- изработване портфолио на ученика с ученически работи и тетрадки, изпращане ежеседмично за преглед и коментар от семейството;
- редовно осведомяване за графици, чрез телефонни обаждания, информация за избор на дейност, информация относно всички училищни политики и програми в училището;
- доброволчеството, родителско участие в училище, доброволческата дейност на родителите в класните стаи и присъствието им в специални събития. Участие на родителите като анкетьори в изследване на ученически интереси.

Животът въкъщи и училището включва семейството в образователната дейност на учениците у дома. Родителите са информирани за постиженията на учениците по всички предмети и вземане на решения за подобряване успеха на всяко дете.

Родителското участие оказва важно влияние върху резултатите на детето в училище и специално върху неговите постижения, умения и чувство за отговорност.

Поддържане на положителна връзка с родителите е приоритет за училището. Културните ценности и училището са уважени. Всички вярват и споделят, че партньорството и очакваните резултати са значими.

Повишават се компетенциите на всички участници. Училището създава необходими условия за партньорство и поема отговорност по отношение на участието на семейството. Семейството споделя отговорността за резултатите в училището. Училището и семейството споделят идеята, че заедно могат да постигнат повече.

Чрез двупосочна комуникация семейство – училище насърчаваме ангажиранта на семейството за учене, по-сериозно участие в училище и непрекъснатост. Постига се успешен учебен опит, нормално социоемоционално поведенческо развитие и положителни учебни резултати. Училището предоставя на родителите значими роли при вземане на решения. Включваме родителите в родителски съвети и дейности инициирани от училището. Културните ценности и традиции на семейството и училището се уважават.

Библиография

Иванов, 2011: Иванов, И. Модели на педагогическо взаимодействие училище – семейство.

РОДИТЕЛИ И УЧИЛИЩЕ – ЗАЕДНО ЩЕ УСПЕЕМ!

Даниела Христова, Марияна Дончева

Обединено училище „П. Р. Славейков“ – с. Джулюница, обл. Велико Търново

Училището днес трябва да се справи с предизвикателствата, пред които е изправено. За съжаление зад модерно санираните фасади надничат агресията, конфликтите и неприемането на другите – различните. Съвременното училище е пъстър калейдоскоп; многообразие от култури, индивидуалности, потребности, интереси, цели. В неговия възел се сплитат учители, родители и деца. Всяко училище има специфични особености, на които се базират неговите образователни политики, цели и задачи. В настоящия доклад ще се спрем на стъпките, които ОУ „П. Р. Славейков“ село Джулюница, община Лясковец направи по пътя към приобщаването на родителите и превръщането им в равноправни партньори за осигуряване на по-добро бъдеще на децата.

Началото

Няколко щрихи за училището: средишно селско училище от 2009 г., в което се обучават над 130 ученици от три населени места. Към местните ученици от български етнос се присъединяват ромски ученици от съседни населени места с над 85% ромско население. Броят на ромските ученици за последните 5 години нараства от 10% за 2009 г. до 54% към началото на 2014 г.

Всичко започва преди 5 години с образователната интеграция на ромските ученици сред българските им връстници от селото, в което до тогава няма ромски жители. Оказва се, че нито децата, нито родители и учители са подготвени да посрещнат това предизвикателство. Факт, който предопределя и приоритетите на училищният екип и фокусирането на работата върху:

УЧЕНИЦИ – привличане и задържане

УЧИТЕЛИ – мотивиране

РОДИТЕЛИ – партньори

Учителите – решаващ фактор за промяна

За да достигне до всяко дете и родител, учителят трябва да има предвид социокултурните традиции, които изграждат ценностната система на етноса. Това налага да се познава много добре спецификата на всеки етнос, а оттам педагоги-

ческото взаимодействие да се пречупи през призмата на културата и традициите му. От учителя се изисква да промени нагласите на родителите на децата относно възможностите за развитие, социална и бъдеща пълноценна интеграция. Познанията за културата на учениците, с които предстои да работи, трябва да надхвърлят рамките на стандартната информация за пол, възраст, семейство и социален произход. Получавайки цялостна представа за обичаи, традиции, история за етноса и най-вече за межкултурните различия, учителят се освобождава от етнокултурните си стереотипи, от една страна, а от друга, му се дава необходимата информация за това какво поведение да следва, какви са правилата и начините, по които ще действа в посока на сближаване на позициите.

Първата стъпка по пътя на интегриране на ромските ученици в училището бе срещата на педагогическия екип с специалистите от ЦМДТ “Амалипе” и последващите обучения за работа в мултикултурна среда; включване в Програмата за намаляване на отпадането на ромски ученици от училище и в продължаващия проект „Всеки ученик може да бъде отличник“. Друг важен момент бе работата с родителите: с ромските – за мотивация и редовно посещение на училище и с българските – за толерантност и уважение. В търсене на пътища за опознаване и сближаване се създаде Училищно настоятелство и Родителски клуб, стартираха различни проекти за извънкласни дейности, за изучаване на ромски и български фоклор и традиции, за повишаване на екологичната култура на децата и капацитета на родителската общност и т. н.

Учениците – център на училищната вселена

Образованието заема централно място в ценностната система на съвременното българско общество. Процесите на модернизация и глобализация в него водят до повишаване на значимостта и необходимостта от образование и квалификация. В същото време проучванията показват, че голям брой деца напускат училище преждевременно. Това превръща отпадането от образователната система в значим социален проблем и налага усилена и целенасочена работа за превенция от отпадане на ромските ученици от училище. От друга страна образователната интеграция на ромските деца е процес с множество предизвикателства и проблеми.

Не рядко се сблъскваме с незаинтересоваността на някои родители по отношение на образованието на децата им или с друга етнокултурна особеност в ромската общност – традицията, свързана с ранните бракове. Икономическите причини заемат важно място сред предпоставките за отпадане от училище. Друг проблем са честите пътувания в чужбина, прекъсване на образованието в България и след това отново завръщане и записване в училището.

Политиките за превенция на отпадането, които избрахме за водещи в нашето училище включват някои ключови мерки. Основно място в тях заема осигуряването на положителен климат и толерантни взаимоотношения в училище, спечелване на доверието на родителската общност. Друг важен момент е работата с ученици с образователни затруднения – тук отново проектната работа е от изключително значение. Умело подобрите дейности дават възможност за допълнителна работа по отделни предмети и най-вече за повишаване на уменията и компетентностите по български език.

Децата имат потребност училището да бъде своеобразна територия, където да се изявяват свободно, да бъдат чути и забелязани като личности и индивидуалности, да познават и се гордеят със своя произход и своя етнос. Това предопредели и следващата крачка – въвеждане на фолклор на етносите и целенасочена работа по реализацията на проекти за разнообразни извънкласни дейности на ромски и български ученици, съвместни участия в извънучилищни спортни и други мероприятия, фестивали, конкурси и др.

Провокирани от реализацията на различни проекти в училище се създадоха различни клубове – „Приложно изкуство“, „Куклен театър“, Танцова формация „Хорце“, „Екоклуб“, „Автентичен фолклор“. В тях се включиха над 80% от общия брой ученици.

Друга сфера за изява на нашите ученици даде сформирания ученически парламент. В него членуват избрани представители от 5, 6, 7 и 8 клас. На заседанията му се обсъждат важни въпроси, свързани с дисциплината, събития и изяви на учениците, благотворителни акции и други важни проблеми.

Родителите – решаващ фактор в училищния живот

Изграждане на позитивната образователна среда е важно условие за успеха на всяко училище. Този процес е свързан с ясно дефиниране на правата, задълженията и отговорностите на участниците в образователния процес за осигуряване на условия за образование, благоприятстващо индивидуалното развитие на децата и разгръщане на техния потенциал. Ясно поставените правила и изисквания към всички, както и изграждането на позитивни и толерантни взаимоотношения между ученици, родители и учители е от огромно значение за превръщането на училището в специално място за всяко дете.

За да се сведе до минимум риска от отчуждаване на децата от училище, ангажираността на родителите заема централно място. Превенцията на отпадане от образователната система е тясно свързана с комуникацията между образователната институция и семейството на детето. Обикновено контактите с родители са свързани с очаквания за подкрепа от родителите, но не и с дейности за подкрепа

на родителите, въпреки че в много от случаите с деца, застрашени от отпадане, са необходими и такива дейности. Самите родители често изпитват затруднения да се справят с възпитанието на децата си и се нуждаят от подкрепата на професионалисти. В повечето случаи, обаче, те не са готови да признаят необходимостта от такава помощ. Затова е важно те да бъдат привлечени като партньори на учителите и заедно да работят върху формирането на детската личност и за осъзнаване на отговорностите да бъдат родители.

Училищната програма за превенция на отпадането от образователната система е фокусирана върху привличането и задържането на учениците в училище, повишаване на мотивацията на педагогическия състав в училището и привличането на родителите в партньорство. Съвкупността от изпълнението на трите основни задачи дава възможност да се намали броят на децата, напускащи училище преждевременно, и да се повиши качеството на образователния процес.

В работата с родителите поставихме акцент върху факта, че родителската общност в ОУ „П. Р. Славейков“, с. Джулюница бе съставена от родители от двата основни етноса – от няколко населени места – ромски и български, които дори на се познаваха. Наложително бе да се намери начин те да се опознаят, да опознаят традициите и културата на двата етноса. Малките училища не разполагат с финансов ресурс, за да организират обучения за повишаване на капацитета на родителите или за организиране на по-мощни съвместни дейности. Ключ за решаване на този проблем е отново работата по проекти. През 2014 в ОУ „П. Р. Славейков“ се реализира проектът „Академия за родители – „Заедно ще успеем“, финансиран от ЦОИДУЕМ, насочен към работата с родители от двата етноса. Работата бе в три направления:

Образователно – за разширяване на познанията на родителите по актуални за тях въпроси, свързани с отглеждането, възпитанието и психо-физическото развитие на децата през различните възрасти, както и мултикултурно образование за произхода и историята на различните етноси в България.

Социално – за развитие на социалните и езиковите компетенции на родители и деца от различен етнически произход, възраст, социален статус, както и за придобиване на уменията за работа в екип, чрез интерактивни методи, атрактивни развиващи, опознавателни и образователни игри, състезания.

Екология – туризъм – сесии на открито сред природата: бяло; зелено и синьо училище – за повишаване на знанията от областта на природознанието, географията, както и създаване на практически умения за оцеляване в природата.

Проведени бяха лектории по важни и значими теми, игри и състезанията с децата, както и бяло училище за деца и родители в хижа „Узана“, 2 зелени училища в Еленския балкан и в Лесопарка и синьо училище в гр. Балчик. През Ака-

демията преминаха 45 деца и ученици с обучителни затруднения или в риск от отпадане и 45 родители от ромски и български етнос от ЦДГ и ОУ „П. Р. Славейков“. Изнесените обучения се оказаха успешен модел за общуване на деца и родители от различни етноси в неформална среда, далеч от ежедневните грижи. Издаде се „Наръчник за родители“, който да обобщи постигнатите резултати и да достигне до всеки родител.

Какво постигнахме?

1. Увеличихме мотивацията на родителите за подкрепа на децата в учебния процес, засили се присъствието им в училище, опознаха учителите, организацията на учебния процес, училищните правилници
2. Създадохме успешен модел за работа с родители в мултиетническа среда.
3. Променихме отношението на българските родители към ромските, прекарвайки повече време заедно те се опознаха взаимно, станаха приятели.
4. Формирахме мултикултурна компетентност и умения за работа в екип чрез опознаване на традициите и културата на различните етноси
5. Сведохме до минимум броя на отпаднали или незаписали се в 1 клас ромски деца, а броят на учениците в самостоятелна форма нараства непрекъснато.
6. Не допуснахме отлив на български ученици към други училища.

От натрупания опит разбрахме, че работата с родителите е най-сложната част в педагогическата практика.

Постигнахме основната си цел – да подобрим сътрудничеството си с родителите и да ги въвлечем в процеса на образование и социализация – и ето че постепенно, с много желание, труд и амбиция го постигнахме. Видимо е, че добрите отношения между родителите и учителите са въпрос на договаряне и постигане на съгласие. Всяка от двете страни има своята роля за пълноценното израстване на детето и е добре родители и учители да работят заедно: да не се конфронтират, да не оспорват авторитетите си, да не се опитват да доминират. Така детето ще се чувства спокойно и сигурно, че най-важните за него възрастни го водят в правилната посока.

Вместо заключение

Образованието на децата от различните етноси в България е не само предизвикателство към просветната ни политика, законодателство и учебно дело. Утвърждаването на образователните ценности в условията на езиковото и културно многообразие на обществото ни е реалност, превърнала се в предмет на различни

политики на регионално и национално ниво – социална, икономическа, миграционна, културна и др. Тези политики са част от интеркултурната политика на Европа, чиято цел е представяне на равни шансове на личността във всички сфери на живота на съвременното общество, приемащо и уважаващо културните различия.

Наша е грижата за образованието и възпитанието на децата и трябва да се справяме по възможно най-добрия начин, независимо от степента на подкрепа на обществото. На нас се пада тежката задача да търсим разбиране и съпричастност като градим доверие и се борим за уважение. Това може да се постигне единствено чрез контакти. Родителите трябва да виждат в лицето на учителя можещия и знаещия приятел на семейството, да чувстват неговата добронамереност.

Много още може да се говори за проблемите и отговорностите на ученици, родители и учители. По-важно е да поставим пред себе си задачата, да потърсим възможности за подобряване на работата на всички нива, да се опитаме да решим възможно повече проблеми, като не отминаваме и най-дребните неща. Целта е да положим единни усилия за постигането на максимални резултати.

... Ние направихме първите крачки, сега остава да извървим дългия път към сърцата на нашите ученици и родители и да им дадем най-доброто. Те го заслужават!

ОБРАЗОВАТЕЛНИ МЕДИАТОРИ НА ПРАКТИКА

Димитринка Георгиева
СОУ „Любен Каравелов“, Варна

Вече втора година в СОУ „Любен Каравелов“ работят двама образователни медиатори, назначени по програмата на община Варна за интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. Основна цел, стояща пред нас, е свеждане до минимум на отпадналите ученици от образователната система и реинтеграция на младежите, навършили 16 години и напуснали училище, в изпълнение на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020) на МОН.

Какво е образователен медиатор? Няма формулирано определение, което да е утвърдено от нормативен документ. Най-общо казано, медиаторът е посредник, който улеснява ефективната комуникация между страните, като слуша внимателно и задава правилните въпроси, които помагат да се стигне до същността на проблема. Образователният медиатор е посредник между семейството и училището, връзката между учителите и родителите на учениците. В нормативната уредба не са утвърдени норми за квалификация и образователен ценз на медиатора, но са заложили следните изисквания към него: да е от общността, да владее майчиния език на семействата, да е авторитет пред тях и се ползва с влияние. За разлика от здравните медиатори, които биват обучавани в медицинските вузове, за образователните медиатори няма практика за обучение във ВУЗ и получаване на документ доказващ тяхната компетентност, умения за комуникация и за работа с общността.

Към настоящия момент в Националната класификация на професиите и длъжностите под код 5312 3001 е въведена като обособена професия „помощник на учителя“. Позицията „помощник-учител“ е в изпълнение на приетата през 1999 г. от Министерски съвет на България „Рамкова програма за равнопоставена интеграция на ромите в българското общество“. От въвеждането на длъжността помощник на учителя през 1999 г. до 2012 г. тя е била предмет на правно регулиране в няколко подзаконовни нормативни акта, в които са описани правата и задълженията на наетите служители. Задължение по длъжностна характеристика е оказването на помощ на подрастващите лица при включването им в учебния процес на ниво подготвителна група, подготвителен клас и първи клас с цел интегрирането им в обучението. За целта помощникът на учителя влиза в пряка комуни-

кация с родителите на подрастващите, спомага за осъществяването ѝ на ниво родител – учител, ученик – учител. Съгласно Наредба № 1/21.08.2007 г. за реда и начина за определяне на индивидуалните месечни работни заплати на персонала в средното образование помощникът на учителя не попада сред педагогическия персонал. Работодател на наетите по тази длъжност лица се явява съответният директор на училище. В това си качество на страна по трудовото правоотношение той осъществява пряк контрол над извършваната от лицата работа. Длъжностна характеристика на помощник-учителя е изготвена и утвърдена от МОН през 2003 г., като неговите функции са целиви спрямо деца в подготвителни групи на детските градини, подготвителен клас и първи клас в училище като посредник между учителя, децата и учениците от ромски или турски произход с цел интегрирането им и осигуряването на равни възможности за обучение. Изискванията за заемане на длъжността включват:

- Завършено средно образование.
- Наличие на свидетелство за професионална квалификация „помощник на учителя”.
- Владее на майчиния език на децата и учениците.
- Познаване на националната култура и на етнокултурата на децата и учениците.
- Познаване на нормативните актове в системата на народната просвета и закрилата на детето.

Няма пречка на такава длъжност да се назначават младежи от ромските или турските общности, които са завършили средно образование и отговарят на изискванията за длъжността. Изискването помощника на учителя да владее майчиния език на децата и учениците, както и да познава тяхната национална култура и етнокултура, предполага, че самият той би могъл да произхожда от тези малцинствени общности и е преодолял рисковете от социална изолация, завършвайки средно образование и получавайки необходимата квалификация.

Принципно ролята на помощника на учителя е насочена към преодоляване на социалното изключване на деца и ученици от малцинствените общности, чрез осигуряване на равен старт и предотвратяване отпадането им от училището. От длъжностната характеристика е видно, че на помощника на учителя са вменени широк кръг функции, включващи както социални дейности, така и педагогически, което в крайна сметка може да доведе до объркване каква е целта и каква подготовка и обучение са необходими за тях с оглед повишаване на компетентностите. Трябва да се обърне внимание на медиаторските функции и работа на терен сред уязвимите малцинствени групи. Длъжностната характеристика на помощника на учителя не предвижда той да работи на терен сред самите малцинствени

групи. Помощникът на учителя е ситуиран основно в училище и се предполага, че там осъществява дейността си. Това предполага, че тази фигура може да бъде успешна при превенция на отпадане на вече включени деца в образователната система, но не и при деца и семейства, които не са въобще включени или са отпаднали от училище.

СОУ „Любен Каравелов“ гр. Варна започва да група опит за работа с образователен медиатор от учебната 2014/2015 година, когато в изпълнение на програмата на Община Варна за интеграция на деца и ученици от етническите малцинства и след одобрение от Общински съвет бяха назначени двама образователни медиатори за период от шест месеца от м. юни до м. декември, на четиричасов работен ден. Периодът за работа не беше много удачен, поради започналата лятна ваканция на учениците и приключил обход на децата, подлежащи за прием за първи клас. За образователен медиатор в нашето училище беше назначена бивша наша ученичка, завършила средно образование, живееща в ромската махала, чието дете беше записано в първи клас при нас. С началото на учебната година започна и същинската работа на образователния медиатор като отново се извърши обход на децата, подлежащи за прием в първи клас и подготвителна група и така бе гарантиран пълен обхват на децата от общността и информираност на родителите. През учебната година в задълженията на образователния медиатор се включиха нови такива, провокирани от практиката, а именно осъществяване на връзката между семействата на учениците с класните ръководители и ръководството на училището, ежедневна информация за отсъстващите ученици, причини за отсъствията, връчване на уведомителните писма и подпомагане семействата с деца със специални образователни потребности при оформяне на документи за работа с ресурсен учител. След приключване на договорения с Община Варна срок, училището продължи да работи с нов образователен медиатор, но назначен по проект към ЦОИДУЕМ от м. януари до м. април 2016 година когато отново към Община Варна беше нает образователен медиатор, бивша наша ученичка, живееща в района на общността и владееща майчиния език на семействата, чиито деца учат в нашето училище. Към задълженията на образователния медиатор бяха включени нови функции като съдействие при организиране на извънкласните занимания и мероприятия по проекта, сформирани на работещ родителски клуб в състава, на който се включиха активно пет майки на деца от малцинствата, осъществиха се съвместни срещи с ръководството на училището и други две училища, които са ни партньори по проект „Всеки ученик ще бъде отличник“ към ЦМЕДТ „Амалипе“ и Тръст за социална алтернатива за работа по намаляване на отпадналите ученици в училище. По този начин, използвайки ситуацията, успяхме да си осигурим непрекъснат процес на работа до момента на образователния

медиатор, който се включи активно в работата и информационната кампания по приема за първи клас и подготвителни групи. Обходът на децата се осъществи съвместно от екип от образователен медиатор и учител. Към училището беше назначен още един образователен медиатор, който работи на терен в кв. „Владислав Варненчик“.

За мен е особено интересна темата за мястото и ролята на образователните медиатори в училище, тъй като вече втора година по Програмата за образователна интеграция на децата и учениците от етническите групи в нашето училище същите работят активно и вече са видни положителните страни на това сътрудничество в условията на мултиетническа среда. Ние твърдо сме убедени, че това е правилния път за ползотворна и резултатна работа с децата и учениците от тези уязвими групи и сме благодарни, че Община Варна в лицето на Дирекция „Образование и младежки дейности“ споделя това виждане и заедно работим в партньорство вече втора година. Но ние, оказва се, че сме едва в началото на пътя, който трябва да извървим към достигане на целта – свеждане до минимум на отпадналите ученици от образователната система, пълен обхват на децата в училищна възраст и реинтеграция на младежите, които са навършили 16 години и през годините по различни причини са напуснали училище.

Благодарение на възможностите, предоставени ми от ЦМЕДТ „Амалипе“ в качеството ни на партньор по проект „Всеки ученик ще бъде отличник“, през 2015 – 2016 година, посетихме в рамките на обменни визити Република Македония и Румъния и се запознахме с практиката по отношение на интеграцията на малцинствата в образователните системи в двете съседни държави. Оказа се, че проблемите са еднакви, но начините на решение са на различен етап на развитие, съобразно спецификата на всяка държава.

И в Румъния проблемите са свързани със задържане на децата в училище, безпричинните отсъствия и временната миграция на семействата в чужбина. Ето как те са подходили към тези проблеми:

- по проект към еврофондовете са разработили учебен план за обучение на образователните медиатори в педагогическите колежи, който включва: стратегии за идентифициране и решаване на конфликти, основни превила за комуникация и видове общуване, закрила правата на детето и нормативна уредба, активно приобщаване на родителите към образователния процес;
- професията образователен медиатор е включена в регистъра на професиите, като същият е член на педагогическия колектив заедно с психолога, аниматора, логопеда и социалния работник;

- законово е утвърден образец на договор за образование, който се сключва между училището и семейството;
- разработена е длъжностна характеристика на образователния медиатор, която включва здравни и психологически компетентности, степен на образование и умения за работа с деца от етническите малцинства, включително и владеене на майчин език, говорим от членовете на общността;
- в колежите образователните медиатори към настоящия момент придобиват средно образование със съответния педагогически профил;
- изискването за назначаване на образователен медиатор в училище е при наличие на минимум 15 ученици от малцинствен произход, с продължителност на работния ден осем часа, разпределени на терен и работа в училище;
- прецизирани са и задълженията и отговорностите – планиране работата през учебната година, разрешаване на конфликти между училището и семейството, обход и работа със семействата на учениците, изработване на индивидуален план за професионално израстване и квалификация, познаване на нормативната уредба, проследяване на развитието на децата в риск и изработване на „Риск регистър“, други съвместни дейности с родителите, работа на терен;
- изработен и отпечатан „Наръчник за подпомагане работата на медиатора“.

Много полезна беше срещата и споделения опит на добри практики с колеги от училищата, в които има назначени и работят образователни медиатори както и в гр. Констанца, Румъния. Те подчертаха, че е много важно медиаторът да е човек от общността, да говори езика и по възможност да е учил в училището, в което работи към момента. Отчетен беше положителният ефект от съвместната работа – ръководство на училището, учителите, образователния медиатор и семействата на децата.

В съседна Македония мрежата на образователните медиатори е много добре развита. Тяхната функция е по-скоро социална, целяща да осъществи връзката между общност и училище, без да изземва обаче ролята на нито едно от двете в двупосочната комуникация. Работата им е насочена основно към деца от малцинствата, подлежащи за прием в първи клас, обхват и мотивация за обучение. Децата, които са в предучилищна възраст са все още необхванати от системата на образователните медиатори. В Македония позицията на образователния медиатор вече е институционализирана и ако в началото тя е започнала като инициатива на НПО, с подкрепата на Ромски образователен фонд, днес тя е изцяло поета от Министерство на образованието.

Нашето училище направи първите стъпки в съвместната работа на образователен медиатор – училище – общност, но е необходимо да извървим своя път за постигане на устойчиви успехи. Колегите от педагогическия колеж „Константин Братеску“ в Румъния споделиха, че при официално запитване от страна на Община Варна към Община Констанца биха ни предоставили „Наръчник за подпомагане работата на медиатора” и биха обменили опита от своята работа в училищата, в които има назначени образователни медиатори. Смятам, че опирайки се на този придобит опит ние можем да адаптираме към нашата реалност добрите практики и да подпомогнем процесите за интеграция на децата и учениците от етническите малцинства и подобрим ефективно работата с тези деца в училищата като нашето, в което се обучават деца от различни етноси.

За да е ползотворна и ефективна нашата работа и за да се осъществи един реален процес на интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, е необходимо да се предприемат действия:

- за официално регламентиране в нормативните документи на професията образователен медиатор;
- да се изработи и утвърди длъжностна характеристика, отговаряща на съвременното състояние на образователната ни система;
- да се разработи унифициран формат за отчетност на работата на медиатора;
- да се регламентира работно време и заплащане, адекватно на положения труд;
- да се одобри учебен план към педагогически колеж или ВУЗ за обучение на образователни медиатори;
- да се разработят програми за бъдеща квалификация на кадрите.

В заключение може да обобщим, че началото на процеса на ефективна интеграция е стартиран, но е необходимо, опирайки се на нашия опит и опита на други образователни системи в работата с децата и учениците от етническите малцинства има още какво да се направи, за да се извърви пътят докрай. Разработените стратегии на национално, общинско и училищно ниво за образователна интеграция си поставят за цел постигането на пълноценна интеграция и утвърждаване на интеркултурната перспектива чрез образование, мотивация за продължаване на образованието в следваща степен или придобиване на професионална квалификация от учениците от етническите малцинства. Ние сме убедени, че тези цели могат да се постигнат с обединените усилия на училище, семейство и общност с посредничеството на образователните медиатори.

ЗАЕДНО В УЧИЛИЩЕ

Милена Михайлова, Таня Иванова

ОУ „Цанко Церковски”, с. Средище, област Силистра

Село Средище е част от малка община, в която подобно на много селски райони, се отчита висока безработица, ниски доходи и жизнен стандарт, емиграция и миграция на местното население, фактори, които поставят децата и учениците в повишен риск за отпадане от училище.

В с. Средище съжителстват четири етнически групи: роми, турци, българи и татари, като съотношението помежду им е в реда на изброяването им.

В ОУ „Цанко Церковски” от години се работи в посока задържане на учениците в училище, превенция на отпадането на деца, грижа за продължаване на образованието им в гимназиален етап, оказване на помощ на нуждаещи се семейства.

ПРИЧИНИ ЗА РИСК ОТ ОТПАДАНЕ НА УЧЕНИЦИ

- безработни родители, социално слаби семейства – голяма част от учениците в риск от отпадане са от семейства, разчитащи на получаваните социални помощи;
- деца, оставени за отглеждане на възрастни хора (баби и дядовци) или на роднини;
- липса на родителски контрол и заинтересованост на родителите;
- заминаване на семейства в чужбина, където не всички ученици продължават образованието си. След завръщане повтарят класа, изостават от випуска си, което действа демотивиращо и води до отпадане;
- по-големи деца са оставени вкъщи да се грижат за по-малки и да помагат в домакинството;
- сезонна работа на родителите – често се включва цялото семейство, заедно с децата;
- липса на финансови средства за дрехи, обувки, храна, учебници и учебни помагала;
- родителите са с нисък образователен статус – имат начално или основно образование; в редки случаи средно;
- демотивиране на учениците, поради трудно разбиране на български език, несправяне с учебния материал, слаб успех.

Най-общо казано, в повечето случаи децата в риск са на хора без образование, без трудова заетост, без или с ниски доходи, живеещи в бедност, в повечето случаи неграмотни или слабограмотни. Налице са и немалко случаи на безработни родители, с висок социален статус и финансови възможности, които не намират нужда от образование, защото без такова са си осигурили повече от добри възможности за живот.

Поради гореизброените причини и попадането на голяма част от учениците в риск от отпадане приоритет на нашето училище е задържането на учениците.

За намаляване и превенция на отпадането на ученици се работи в три направления:

1. Привличане и задържане на учениците, чрез повишаване на ефективността от дейностите, водещи до намаляване отпадането на ученици и превенция на отпадането.
2. Повишаване на квалификацията на учителите, включително и в посока работа в мултикултурна среда.
3. Приобщаване на родителите към училищния живот и поставянето им в ролята на партньори.

В настоящия доклад се спираме на третото направление, тъй като подобряването на образованието на ромските деца не може да стане в изолация – разбирането и работата с родителите и семейството са ключови. Включването на родителите в живота на училището е важно за преодоляване на бариерите, които спират образованието на ромските деца. Участието на близките спомага за изграждане на доверие, че образованието може да отвори врати към много възможности.

В училище се прилагат различни подходи за привличане на родителите за участие в училищния живот. Целта е те да участват не само като зрители, а като партньори, инициатори; хора, мислещи за бъдещето на децата си.

Участието на родителите може да бъде осъществено в няколко различни насоки, които са взаимосвързани и се допълват:

- Занимания и игри, в които родителите участват заедно с децата си.
- Насърчаване на родителите да се включват в научаването на уроците и домашните занимания на децата си.
- Участие на родителите като съдействащи или организатори на извънкласни дейности.
- Активно участие на родителите във вземането на решения, свързани с училищни дейности.
- Обучение на родители.

Освен рутинните родителски срещи, табла с графици и информация активно използваме тренинга като средство за формиране на нови ценностни нагласи у родителите и умения за подпомагане на учениците в домашни условия.

Ако повикате родителя ром, само за да му кажете, че детето му не различава тангенс от котангенс, не може да решава квадратно уравнение и заради това бяга от час, по-добре не го викайте, защото той втори път няма да дойде. Може да напердаши детето си, но това няма да реши проблема с тангенса и котангенса. Ако обаче учителят покани родителите да споделят собствените си проблеми, ако ги включи в образователно-занимателни игри, ако им помогне сами да стигнат до извода, че образованието е богатство и променя начина на живот, ще ги спечели за каузата да обръщат повече внимание на децата си, на тяхната подготовка за училище, на тяхното образование. Ще повлияе за осъзнатата отговорност към децата и тяхното бъдеще.

Темите на тренингите с родители са: „Превенция на ранните бракове”, „Образованието – път към бъдещето”, „Превенция на ранното отпадане на учениците от училище”, „Семейството и училището като партньори“, „Сексуално образование и семейно планиране” и др.

Първият тренинг, който бе проведен, е *ГАЛАКТИКА „УСПЕХ”*. Негово мото бе „Да запазим усмивката на децата си днес, но и утре”. Водещи на тренинга бяха класните ръководители на четвъртокласниците.

Идеята на този тренинг – образованието на децата като основна цел, беше приета позитивно от родителите. Те с въодушевление, развълнувани споделиха свои виждания, с желание се включиха в интерактивните игри и заедно стигнаха до извода, че бъдещето на децата им зависи от тяхното образование.

За завършек всеки родител залепи своята звезда с качество, което трябва да притежава човек, за да постигне успех, докато се учи. Така те сами сътвориха Галактиката „Успех“.

Създавайки я, родителите за пореден път, стигнаха до извода, че децата им, проявявайки нужните качества, ще получат доброто образование, което ще им осигури желана работа и добър живот.

Среща-разговор на тема „Превенция на ранните бракове”

Контактът с ученици и родители е най-пълноценен, когато дискутираната тема се пречупва през личен опит, през лична история.

В помощ на водещия бяха истински истории на жени от ромски произход, от интернет сайта на Център за междуетнически диалог и толерантност Амалипе, гр. Велико Търново. Ученическият парламент изготви книжки със заглавие *Моята история – с истории на момичета, които разказват за това как са се омъжили рано и какви са последствията за тях.*

За да дадем пример и спечелим доверието на родителите, присъстващите учители разказахме за съдбовна среща, за голямата си любов, за решението си за сключване на брак, за сватбеното си тържество.

Родителите от своя страна без притеснение споделиха личните си преживявания и дадоха оценка на собствените си решения, променили съдбата им. Те се обединиха около тезата, че ранните бракове водят след себе си много негативи. Някои откровено изказаха съжаление, че са се оженили твърде млади и не са изживели пълноценно детството си. Сега съветват децата си първо да завършат образование и на по-късен етап да мислят за семейство.

Тренинг „Превенция на ранното отпадане на ученици от училище”

Той се проведе под мотото, че добрите отношения между родителите и учителите са въпрос на договаряне и постигане на съгласие. Всяка от двете страни има своя роля за пълноценното израстване на детето и е добре родители и учители да работят заедно: да не се конфронтират, да не оспорват авторитетите си, да не се опитват да доминират. Така детето ще се чувства спокойно и сигурно, че най-важните за него възрастни го водят в ПРАВИЛНАТА ПОСОКА.

Изнесено обучение на родители по проект „Всеки ученик може да бъде отличник”

Родителите отговаряха и коментираха въпроси „Какво ще се случи, ако...”, определиха своите очаквания към учителите, посочиха своите задължения.

Стигнаха до извода, че образованието е важно в съвременния живот, защото може да осигури по добри възможности за реализация на техните деца. Почувстваха се значими, говорейки за своите мечти пред децата си, давайки им съвет за тяхното бъдеще.

Такъв вид дейности с родители подобряват и заздравяват отношенията училище – родител, увеличават чувство за единност в постигане на целите. Формира се позитивна и подкрепяща среда.

Родителите разбират по-добре своите деца; овладяват начини за общуване с децата чрез разнообразни дейности; приемат по различен начин учителя, нараства доверието към него; опознават ежедневието в училище; обменят информация не само с учителите, но и помежду си; добиват по-голямо самочувствие като особено важни за своите деца.

Участието им води до засилване на загрижеността и заинтересоваността от образованието на децата им. Изгражда се идеята, че училището е мястото, където ученикът ще получи ценни знания и ще развие компетентности и умения, които ще са му нужни в бъдещото му развитие. Осъзнава нуждата от образование и

самият той е мотивиран не само децата му да посещават училище, но и да се стремят да успяват и да се развиват.

Резултати от дейностите с родители:

- Мотивирани родители, осъзнаващи нуждата от образование.
- Развити родителски умения за възможни начини за справяне с проблеми на детето; отговорност на родителите за присъствие на детето в училище.
- Създадена подкрепяща мрежа от учители, които активно работят за привличане на родители за участие в училищни дейности.

В лабиринта на практиката, между стените на стратегически цели и нормативни документи, работим по план или изобретяваме нещо ново, защото: до момента няма методика, която да посочва как на практика в полилингвална и мултикултурна среда да се мотивират незаинтересовани родители и как да се задържат децата им в училище. Готова рецепта няма.

ЕЗИКЪТ, КОЙТО НИ РАЗДЕЛЯ И СЪБИРА

Николай Любенов

ОУ „Цанко Церковски”, с. Средище, обл. Силистра

В ОУ „Ц. Церковски”, с. Средище се възпитават и обучават деца и ученици от четири етнически групи, като преобладаващата част са с ромски етнически произход.

В контекста на целите на Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността 2014 – 2020 г. (ПГ), Национална стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020) (ОИ), Национална стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020) (ПНУ) в институционалния план за квалификация на училището бе заложен модул от дейности с родители, включващ тренинги с различна тематична насоченост: работа в посока превенция на отпадането на ученици от училище, превенция на ранните бракове, осъзнаване на нуждата от образование.

„Езикът, който ни разделя и събира” е един от тези **тренинги**.

Проблемът: Традиционният, наложил се през годините модел за работа с родители роми, предписва активна роля на класния ръководител и пасивна на родителите. Обикновено класният и присъстващите в някои от случаите преподаватели, информират родителите за успеха, отсъствията и поведението на учениците в класа. Обикновено тонът на педагозите е назидателен, в някои случаи – обвинителен. Доколко този модел е ефективен обаче? В повечето случаи е неработещ, защото, дори и учителят да убеди родителите, че детето им има нужда от подкрепа при самоподготовката за училище, родителят не знае как да го направи. Дори, ако е грамотен.

Тезата: Тренингът е формата, в която родителят не само придобива умения, как да подпомага детето си при самоподготовка, но и променя начина на общуване между родители – учители – ученици – родителска общност.

Цели на тренинга:

- Имплицитни: Да се изгради група от родители, които да провеждат училищната политика в ромската общност.
- Експлицитни: Да се предложи на родителите дидактически инструментариум, с който да подпомагат както развитието на базовите компетенции на собствените им деца, така и за овладяване на речта на български език.

Чрез първата цел се предвижда у родителите на съзнателно и подсъзнателно равнище да се формират ценности, нагласи и аргументи, чрез които те да влияят върху останалата част от родителите. Тази цел можем да я наречем „Троянски кон“.

В селата с компактно ромско население родителите с висше или средно образование са малко. Останалите трудно могат да подпомогнат децата си в научаването на даден урок. Особено след 3-4. клас. Заради това задача на тренинга е да предложи елементарен дидактически инструментариум в игрова форма, чрез който:

- да се формират система и навици за учене у учениците;
- да се разшири пространството, в което в семейна среда се общува на български език.

С оглед на целите, тренингът бе разделен на два модула.

Модул I: Езикът, който ни разделя. Отнася се за цел № 1.

Стратегията включва следните елементи: дефиниране на проблема, определяне на целите, избор на ресурси и разпределянето им във времето, според технологията за прилагането им.

В този модул бе приложена следната конкретна стратегия:

1. Дефиниране на проблема: общуването на един и същ език е условие за преследването на общи цели. Бяха използвани следните ресурси: притчата за Вавилонската кула; Баснята „Орел, рак и щука“.
2. Идентификация: Поставяне на родителите в ролята на ученици в учебна ситуация, в условията на нарушено разбирателство.

Бяха използвани следните ресурси:

- Запис на текст на чужд език, който децата им изучават в училище, с поставена дидактическа задача.

Очаквани резултати: възрастните да осъзнаят, че неспособността за комуникация на легитимния език води до блокиране на субективното време, създава усещане за неадекватност, поражда негативни емоции у личността.

- Задача с употреба на множество термини;

Очаквани резултати: възрастните да осъзнаят, че всяка културно образователна област борави с определена терминология и знанието е невъзможно, без неговия носител – езикът.

- Задача за извличане на информация от текст.

Очаквани резултати: родителите да осъзнаят, че невладеенето на езика блокира възможността на децата им в такива случаи да участват в урочните дейности.

3. Анкета и дискусия

След експеримента на родителите се задават въпроси с избираем отговор (въпросите се проектират с мултимедия, учителят ги чете и дава възможност на родителите да изберат отговор и да го мотивират):

- Как бихте се чувствали, ако трябва да сте в такива ситуации, като по-горните – 6 часа, цял ден, седмица, цяла година?
 - а) като наказани от учителите;
 - б) като в затвор, в който са ви пратили вашите родители;
 - в) щяхте да сте доволни, че нищо не правите;
 - г) щяхте да сте доволни, защото не сте вкъщи и родителите ви не ви карат да работите.
 - Ако вие бяхте на мястото на такова дете, как щяхте да реагирате:
 - а) да стоите мирно цял ден, без да пречите на останалите;
 - б) щяхте да плачете и да страдате, че не можете, като другите;
 - в) щяхте да дразните другите и да им пречите да работят;
 - г) щяхте да седнете при други ученици, които също като вас не разбират какво говори учителят.
 - А ако вашите деца владеят българския език, участват с удоволствие в урочните дейности и се стремят към високи оценки, смятате ли, че ученици, които не могат да общуват на български език, ще пречат на вашите деца да учат?
 - а) няма значение колко слаби ученици има в класа;
 - б) ще пречат на добрите да учат.
 - Ако вкъщи говорите само на турски език, гледате само турска телевизия и децата ви не искат да ходят на училище, защото не могат да общуват на български език, не разбират уроците и не им е интересно, кой смятате, че е виновен за ниския успех на вашите деца в училище?
 - а) учителите;
 - б) вие;
 - в) децата.
 - 4. Презентация на нивата на функционална грамотност на класа и анализ на влиянието и върху успеха на учениците.
 - 5. Характеристика на групите на усвояващи учебната програма ученици и на група на неусвояващи. Характеристика на групите.
- Ресурси, които бяха използвани: диаграми и таблици от УВП
- Очаквани резултати:
- Родителите да се идентифицират със светоусещането на ученици, които не владеят български език.

- Родителите, приели образованието като ценност, да осмислят, че резултатите на техните ученици са в ирелевантна зависимост от езиковата и функционална грамотност на всички ученици в класа и училището.
- Родителите на добрите ученици да работят за промяна на нагласите на останалите родители от общността, използвайки тезите от анкетата, като аргументи за ползата от говоренето на български език вкъщи.

Модул II. Езикът, който ни събира. Отнася се за цел № 2.

Компоненти на модула:

1. Мозъчна атака „Как бихме помогнали на децата си?“
2. На родителите се предлагат няколко дидактични техники, чрез които да помогнат на децата си за:
 - Речник: на два отбора от по двама родители се предлагат по 10 непознати думи, от чуждия език, който се изучава в училище. Задачата е кой отбор ще научи повече думи за 4 минути. Всеки отбор има право сам да избира стратегията си: дали всеки член на отбора ще учи сам, дали ще си разделят думите, дали единият ще казва думата на чужд език, а другият на български и пр.
 - От едната страна на отделни фишове се записва определена историческа дата, от другата – събитието, състояло се на тази дата. Единият от отбора играе ролята на родител, другият на ученик.
 - Приложение: учителят по история може да изисква от всеки ученик създаването на набор от фишове с изучаваните исторически дати. Такива фишове, съдържащи родови и видови понятия, могат да бъдат изготвяни и по други учебни дисциплини.
 - Даден текст се разрязва на части. Отборът от двама души трябва да подреди правилно текста.
 - Приложение:

Учителят може да дава на ученика принтиран текст на части, а в определен срок ученикът трябва да представи залепените части, което са направили заедно с родителя си вкъщи.

Очаквани резултати:

- Да се разшири комуникативното пространство, в което се използва български език в семейството;
- Родителите да поемат ангажимент за формиране на учебни навици у своите деца.

Българският учител получава помощ единствено на хартия. Във вид на указания и делегиране на задължения, маскирани като „права“. Свидетелство за това

са многобройните национални стратегии и наредби, част от които бяха цитирани в началото на този текст. Единствените, на които учителят може да „делегира права”, са родителите. Да, голяма част от тези родители са „проблемни”, както са проблемни от гледна точка на образователната система и техните деца. Изкуството на успеха се състои в това, как проблемът да се превърне в ресурс. В нашия случай просто трябва да научим родителите да използват правото си на родители, като помогнат за образованието на собствените им деца.

ЕФЕКТИВНО ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ РОДИТЕЛИ И ПЕДАГОЗИ – МОСТ ЗА ПЪЛНОЦЕННА ИНТЕГРАЦИЯ

Любимка Ламбова

Директор ОУ „Васил Априлов”, с. Хърлец, обл. Враца

Родителите са пълноправен партньор на училището в процеса на образование и възпитание. Създадени са условия за сплотяване и демократично функциониране на общностите в училището. Основните форми, средства за сътрудничество и взаимодействие с родителите са индивидуални консултации, родителски срещи, обучения, разговори когато конкретна ситуация или поведение на ученика правят необходими, бележник за кореспонденция, електронна поща на родителите като връзка със семейството на ученика. Правата и задълженията на родителите, като основни участници в процеса на образование и възпитание, са съобразени с действащата нормативна уредба и правилника за дейността на училището. Периодично и своевременно родителите получават информация за успеха и развитието на децата им, спазване правилата в училище. Ежеседмични срещи с класния ръководител, директор и учители по предмети в определено време или удобно за родителите. Запознаване родителите с училищните правилници и стратегия. Родителите присъстват при желание от тяхна страна в часовете по предмети. Получават информация, подкрепа и консултиране по въпроси свързани с образованието и кариерното ориентиране на децата им. Родителите участват в родителски активи по класове. Изразяват мнение и правят предложение по дейностите в класа и училището. През учебната 2015/2016 г. за приобщаване родителите към образователно-възпитателния процес и мотивиране на участието им в училищния живот се проведе обучение по значими за образованието на децата им теми и пряко включване и участие в извънкласни дейности. Постигна се взаимодействие с родителите на учениците от ОУ „Васил Априлов“, с. Хърлец за намаляване на безпричинните отсъствия и утвърждаване на образованието като приоритет. Усъвършенстваха се образователните условия за качествено образование чрез обучение на родители и прилагане методика за работа с родители в училищна среда. Преди провеждането на обученията с родители се проучи интереса и желанието на родителите за участие чрез покани, устни разговори. Осигури се възможност за заявяване на интерес и включване в обученията. Родителите са важен фактор за успешното образование на децата им. Проведените обучения

допринесоха за приобщаването им към училище и мотивирането за образованието на децата им. С тридесет по-активни родители се проведеха обучения по три теми: „Отговорността да си родител. Стиллове на родителско поведение“; „Дисциплината, ранните бракове и професионалното развитие на детето“; „Образователен статус и образователни проблеми на ромската общност в България“. Обученията бяха едnodневни и изнесени двудневни в гр. Вършец. По време на обучението родителите усвоиха нови и ефективни практики за партньорство между родителите и педагозите. Осигури се възможност за включването на родителите в изработване на стратегия за развитие и план за интеграция на учениците от ромски произход.

В хода на обученията на родителите и педагозите беше осигурена възможност за споделяне проблеми и идеи за преодоляването им, както и бяха насочвани за решаването на някои конкретни въпроси. Повиши се интересът и мотивацията на родителите за образованието на децата им и предаване знания и опит на широк кръг представители на общността. Създадох се предпоставки и условия за пълен обхват на подлежащите, обучаващи се в паралелки със смесен етнически състав и редовното посещение в учебни занятия.

Родителите редовно осигуряват присъствието на децата в училище, като уведомяват своевременно класните в случай на отсъствие на ученика. Добра практика е съвместната работа с учениците, родителите и учителите в спортни мероприятия и празници. В училището са изградени 8 клуба, в състава на които се включват и родители. Всеки клуб има ръководител, който ръководи дейностите. Във всеки клуб се проведе беседа от специалист за разделното събиране на отпадъците в живота на хората. На Благовещение представиха изложба на изделия от природни материали. На тържествени концерти родители и ученици участваха с песни, танци и възстановка на народни празници. Родителите разказаха за спецификата на празнуването от роми и българи. При провеждането на спортен празник мотивирани ученици и родители активно се включиха.

Повиши се самочувствието на родителите и учениците, участвали в дейностите. На различни етапи в дейностите бяха включени голям брой родители на учениците, което даде възможност всеки да осмисли своята собствена роля и отговорност за образованието на детето си. Утвърждаването на атмосфера за сътрудничество и партньорство между родители, ученици и педагози, взаимното уважение. Работа в толерантна среда, повишената межкултурна диалогичност, прилагането на методика за интервенция на ромските семейства в училищна среда са неизменна част от интеграционната политика на училището. Приобщаването на учениците и техните родители към училищния живот е сигурна превенция за преодоляване на отпадане на ученици и привличане на застрашени от отпадане

води до подобряване на знанията и уменията на учениците, повишен интерес към образователно-възпитателния процес и повишени учебни резултати. Създаване и запазване на положителна връзка с родителите е приоритет на училището. Вярваме и споделяме, че партньорството и очакваните резултати са значими.

Литература

Иванов 2001: Иванов,И.Модел на педагогическо взаимодействие училище семейство.

УЧИЛИЩЕТО КАНИ БАЩАТА – СТРЕМЕЖ КЪМ ЕДНО ОБЕЩАВАЩО ПАРТНЬОРСТВО

Нели Славчева-Харитонова, Емилия Иванова-Великова
ОУ „Св. Климент Охридски” – гр. Павликени, обл. В. Търново

Вниманието на родителите е фактор, който е на първо място по значение в сравнение с усилията на специалистите в училище и личната мотивация на всяко едно дете. Ето защо успешната комуникация и взаимодействие между родители и учители е от изключително важно значение, както за децата, така и за самите тях.

В доклада се представя опит от работата по проект за включване на родителите в училищния живот и за изграждане на силна училищна общност.

Основно училище „Св. Климент Охридски” се намира в централната част на град Павликени и в него се обучават 436 ученици в начален и прогимназиален етап. То е средишно и 30% от децата са от близките населени места. Етническият състав е разнообразен. Висок е процентът на тези, които са обхванати в целодневна организация на обучение и практически са през целия ден в класните стаи, а екипът се стреми да осигури адекватни условия за тяхното възпитание и обучение.

Настоящата разработка споделя добра практика за партньорство между учители и родители.

Периодът на реализация е учебната 2015/2016 година.

Дейностите се реализират от екип от начален учител, възпитател, психолог, представител на родителския актив с ясно разпределени ангажименти.

Целевата група включи 23 третокласници от един клас на ОУ „Св. Климент Охридски”.

Затова и целта, която си постави екипът на проекта е изграждане на доверие и подобряване на партньорството между училището и семейството чрез активно участие на родителите в учебния процес и в извънкласни дейности.

Задачите, които си поставихме, бяха:

1. Да привлечем родителите към училищния живот.
2. Да изградим умения за работа в екип.
3. Да запознаем родителите с работата и предизвикателствата пред българския учител.

За да реализираме поставените задачи, планирахме следните дейности:

1. Активно включване на родителите в учебния процес.
2. Отворени дни за посещение на родителите в училище.
3. Родители инициатори – съдействат при изготвянето и изработването на помощни средства и материали, необходими за учебната дейност и извънкласните форми.

За постигане на целите реализирахме следните дейности:

Проведохме **родителска среща – канал за проучване на нагласите.**

За да проучим общото настроение, инициирахме родителска среща, на която представихме идеята за включване на значимите мъже в живота на детето в училище. Адресирахме идеята максимално отворено, като пояснихме, че това могат да бъдат – татко, втори баща, дядо, чичо, вуйчо, батко... Уточнихме, че участието в инициативата е доброволно и целта е да се подпомогне представянето на децата в училище и цялостната им мотивация за учене по един по-нестандартен начин. Окуражихме майките да подканят своите съпрузи или важни за детето мъже.

Осигурихме **среща с психолог** – важно условие да подготвим децата, които живеят в непълни семейства, и да избегнем негативните емоции

Отчитайки особеностите на семействата в класа, тъй като поради една или друга причина невинаги биологичният баща е основната мъжка фигура в живота на детето, поканихме психолога на училището – г-жа Рени Велкова. Разговорът с тях имаше за цел да отстрани подводните камъни, които биха могли да ни подхлъзнат, навлизайки в личното пространство на семейството.

С откритост, ентузиазъм и искрена вяра, че това, което правим, има смисъл, стартирахме инициативите.

„Седмица на бащата” – 8 дни, 8 идеи за споделени моменти

В рамките на една седмица планирахме модели за позитивно общуване между децата и значимите за тях мъже.

„Днес татко е в клас” – гостуване в клас на значими мъже в живота на детето

Идеята на инициативата е бащите да гостуват на класа, като разкажат за професията си.

В Час на класа наши гости бяха двама татковци, които ни разказаха за своите интересни професии. Компютърният специалист – таткото на Станислав, и таткото на Пламен – инженер селскостопански машини.

Децата слушаха с интерес важни особености за работата на компютърния специалист. Получиха съвети за това как да се пазят в интернет от непознати,

разбраха вредите и ползите от компютъра, научиха значението на понятието „хакер“.

С голяма селскостопанска машина в двора на училището пристигна следващият гост. Той ни разказа за значението на селското стопанство и машините, които са нужни за обработване и прибиране на реколтата, а всички деца имаха възможността да се качат в модерния трактор. Накрая получихме подаръци от фирмата за селскостопански машини.

Двете професии и очарованието на бащите провокираха любопитството на децата. А въпросите им получиха компетентни отговори.

„Един ден музика“ – гостуване на татко, който е музикант

Идеята на инициативата е да бъдем гости на бащите.

Във втория ден от Седмицата на бащата посетихме репетиционната зала на група NOIS, в която свири таткото на Мария. От него научихме много интересни неща за музиката и музикалните инструменти. Всеки имаше възможността да се докосне до китарата и дайретото. Насладихме се на изпълнението на Мария и татко ѝ, а за довиждане изслушахме още едно негово изпълнение.

А след това бяхме отново домакини.

За професията на пожарникаря, за противопожарната безопасност, за ежедневието и рисковете, които крие тази професия разговаряхме със всякото на Невена.

По-късно дядото на Емилия разказа за сбъднатата си детска мечта да бъде учител, за отговорностите да ръководи кооперация и неговото хоби да пише стихове.

Ден трети от Седмицата на бащата. Отново имяхме един изпълнен с интересни познания ден.

Днес ни посети таткото на Алекс, който ни разказа за създаването на БДЖ и най-общо казано, професията на железничаря. Децата научиха за видовете длъжности в железопътния транспорт, но най-голям интерес предизвика у тях професията на ръководител движение. Запознах се с видовете движения, с които той ръководи преминаването на влаковете през гарата. Беседвах с него за безопасността при пътуване с влак, видовете влакове и много други неща. Имаха възможност да се снимат с шапката и палката на ръководител движение.

Следващият ни гост за деня беше дядото на Боряна, който 40 години е работил като печатар. Децата получиха интересна информация за печатарската работа от миналото до сега. Имаха възможност да гледат през специални лупи.

След деня, в който разбраха как се пишат „римувани думи“, разкази и приказки, днес научиха и как те се отпечатват.

„Образователна екскурзия с татко“ – позитивно общуване сред природата и артефактите на историята

В четвъртия ден от Седмицата на бащата посетихме „вековния град“ Велико Търново, хълма Царевец и парка Света гора. Придружаваха ни таткото на Станислав, а автобусът бе шофиран от чичото на Калина. Тук се включиха и майките. Неизменно с нас са майката на Лазаринчо и майката на Стефчо, като медицинско лице. Децата се запознаха с важни исторически факти от историята на Второто българско царство.

В парка Света гора, чичото на Калина ни разказа за отговорностите на професията шофьор. След интересната беседа децата имаха възможност да се насладят на интересните кътове за игра в парка.

„Бързи, смели, сръчни“ – училището като атрактивно място за извънкласни дейности

Ден пети. Делниците от седмицата приключиха с най-забавната изява – „Бързи, смели, сръчни“ в двора на училището. Децата и техните татковци се състезаваха в щафетни игри и се забавляваха под бурните аплодисменти и подкрепа на семействата.

„Четем и рисуваме заедно с тати“, „Готвим с тати за изненада на мама“ и „Запечатани спомени с тати – постер“ – инициативи за позитивна комуникация вкъщи

Финал на Седмицата на бащата. Общуването пренесохме вкъщи.

В съботните и неделни дни правиха нещата заедно – четеха, рисуваха, ловиха риба, готвиха... заедно със значимите мъже от семейния кръг.

Спомените запечатаха в постер. Един чудесен финал на една изпълнена с много емоции и обогатена с нови знания от различни области, за децата, седмица. Всички ние бяхме много въодушевени и заредени с положителни емоции. А децата с нетърпение очакваха нови идеи за следващата кампания, в която да се включим.

Мултипликационен ефект

Ден на народните будители. Децата учиха, рисуваха, играха и се забавляваха с помощта на Букварино (образователна игра за историческите личности на България). Наши гости и помощници бяха част от родителите на децата.

Час по родолюбие. Децата изготвиха картички и писма, с които поздравиха своите родители за Деня на християнското семейство.

Международен ден срещу тормоза „Ден на розовата фланелка“. С активно включване на родителите.

Час по гражданско образование на тема „Не на тормоза в училище“. Преди часа децата поднесоха розови панделки на своите връстници. Включихме родители и гости в играта „Кръг на избора“, писахме послания върху розови цветчета и ги залепихме върху Дървото на Приятелството. Часът завърши с игра, организирана от родителите „Нарисувай своето сърце“ върху постер, изготвен от тях. С надутите балони в стаята направихме сърце, а след това излязохме в двора на училището и заедно с учениците от другите класове образувахме огромно сърце и пуснахме балоните като посланици на Доброто и Приятелството. Децата осъзнаха, че доброто и злото са в техните ръце, затова винаги трябва да бъдат добри!

Самооценка на иновационния елемент

Позитивното включване на важните в живота на детето мъже е важна стъпка за осигуряване на подкрепа и нагласи, от които всеки родител се нуждае. Работата със съдействието на семейството.

Възможността за общуване и опознаване между деца от социални, етнически и културни етноси и техните родители създаде условия за едно пълноценно функциониране на училищната общност, в която ключова роля е участието на родителите като пълноценни и равноправни партньори.

Описание на постигнатите резултати

В резултат на работата отчетохме, че проектът е успешен, защото:

1. Участието на значимите мъже в живота на детето повишиха самочувствието им в училище;
2. Създадохме една неформална среда, която стимулира отношенията;
3. Изградихме успешна връзка с родителите, на които можем да разчитаме в организирането на бъдещи съвместни дейности.

Предимства на представената практика

Стремежът на татковците да бъдат в училище е смисълът на цялото семейство да участва в училищния живот на детето. И това е една сериозна заявка за обещаващо партньорство в името на децата.

ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ УЧИЛИЩЕТО И РОДИТЕЛИТЕ

Веска Петкова-Нетова

ОУ „Райно Попович”, гр. Карлово

Общуването между учителите и родителите в настоящия период се определят по-скоро изпълнени с напрежение и недоверие, отколкото с положителен заряд и успешност. Учителите работят по-лесно с децата, отколкото с техните родители. Работата със семейството се свързва с полагане на много усилия, допълнително време за общуване и преодоляване на някои предразсъдъци, битувачи сред родителската общност. Работата с родителите не е едностранен процес, а е въпрос за активно взаимодействие в интерес на общата цел – обучението, възпитанието и развитието на техните деца в правилната посока.

Като имаме предвид, че родителите на нашите деца, които са от ромски произход и самите родители са обикновено с ниско образование, ние посочихме усилията на взаимодействието си с тях за провеждането на т. нар. училище за родители с цел образованието им и така да ги привличаме като наши сътрудници и съмишленици.

До сега работата по партньорството с родителите имаше по-скоро информационен характер, с едностранчива ориентация. В последните години ние променихме формата на общуване, като включихме формата на активно взаимодействие между учители и родители. Определяме го като възпитателно и образователно сътрудничество и взаимодействие, съвместна работа. Насочихме усилията си към включване на родителите в педагогическия процес като право на родителя, а не като негово задължение. Това доведе до изграждане на партньорски взаимоотношения, чиито цел е отваряне вратите на училището не само за детето, а и за неговото семейство. Така партньорството кара децата да се чувстват двойно по-обичани, което повлиява ефективността на обучение и възпитание. Чувството за принадлежност към даден клас в училище е необходимо за общуването както между учител – дете, дете – дете, така и за взаимоотношенията между педагога и родител.

Подобни взаимоотношения правят родителската общност по-сигурна и уверена в реализацията на образователната функция, като тази сигурност и увереност се предават и на детето. Резултат от партньорството е хуманизирането на специално-педагогическата ситуация в полза на детето и неговото развитие.

Партньорските взаимоотношения между педагогическата и родителската общност се основават на следните принципи:

1. Заинтересованост

Партньорството почива на общите интереси, които са насочени в полза на детето.

2. Информираност

Обучението и възпитанието изискват гласност и откритост, които се постигат чрез информираност. Отварянето на училището и семейството, взаимната размяна на информация водят до подобряване на условията за възпитание и развитие на детето.

3. Доверие

Този принцип очертава рамката и очакванията на двете страни. Партньорството с педагогическия персонал е предимно в полза на детето. Щом родителя е избрал дадено училище за своето дете, той трябва да се съобразява с правилника и да го подпомага в реализиране на образователната му функция.

4. Предвидливост

Свързан е с предвиждане на пречките, които могат да се явят в общуването и се планират мерки за тяхното преодоляване.

Например приемането на родителите като най-добре познаващи своите деца с израз на доверие на педагога към тях. Успешното партньорство се постига чрез мотивиране на родителя да обогати педагогическата си култура. Придобитите знания предпазват родителите от грешки и им помагат за преодоляване на трудностите в развитието на детето.

5. Добронамереност и прозрачност

Учителите обособяват своята дейност, а родителите подпомагат децата за усвояване на знания. Всеки родител участва според възможностите си и компетенциите си. Партньорството се гради върху професионализма на учителите и техния личен опит и, от друга страна, от интуицията на родителите.

6. Толерантност

В основата му е заложено позитивното мислене и желание за промяна, което рефлектира върху позитивните очаквания и нагласи (особено от страна на родителите).

7. Равновесие

Партньорството е израз на равнопоставеност, което означава, че участниците имат равни права. Активните позиции на родителите се свързват със съвременната роля на родителите като участници в педагогическия процес: родителят – организатор на празници; родителят като обучаващ се; родителят като дарител на

труд. Това разширява възможностите на родителите за по-голяма съпричастност към живота в училище.

8. Откровеност

Оценката за съвместност с родителите за степента на удовлетвореност и оплаквания са механизъм за самопознание и самоусъвършенстване на педагога, за цялостната му педагогическа дейност. Решаването на професионални и житейски задачи е критерий за самокритичността на учителя.

Освен добрите практики, които са познати и по които се работи масово в съвременното училище, а именно: табла, родителски среди, открити уроци, спортни празници, ден на отворените врати и др., при нас почерпихме опит от практиката „Монтесори”, а именно:

- минути по вежливост – учителите, в присъствието на родителите, запознават децата с правилата на етикета: как да се държат на обществени места, как да разговарят вежливо, как да поздравяват, да се споразумяват;
- големи истории, предоставени чрез художествената литература;
- истински истории (реални истории), разказани от членове на семейството, които влияят на подсъзнанието на децата, формират неговата психика, неговата личност;
- разработване на проекти (например Африка). Децата се запознават с особеностите на живот на хората, животните, растенията, музиката и др.

Работата с родителите даде възможност за обмяна на информация, знания, умения и подкрепа. Активното участие на родителите в работата на училището имаше полезно въздействие за справяне с родителството, за намаляване на стреса и повишаване на родителската компетентност.

В съвременния ни свят насочихме съвместната си работа между училището и семейството за постигане на по-високи педагогически резултати, повече доброта, положително отношение и уважение на родителите към учителската общност. За успешното обучение и ефективно функциониране на дадено учебно заведение е необходимо чрез качествена комуникация да се провокира коректно партньорско взаимодействие.

Библиография

1. **Колева, И.** и колектив. Модели на педагогическото взаимодействие. С., 2008.
2. **Крумova, А.** Родителски стилове и партньорски отношения между родители и учители. Образование, 2015, С.
3. **Пенев, Р.** Теория и технология на семейното възпитание. С., 2013.

„ГОДЕЖ ИЛИ ГИМНАЗИЯ?“ ИЛИ ТЕХНОЛОГИКАТА НА „РАННИЯ БРАК“ В РОМСКИТЕ ПОДГРУПИ В БЪЛГАРИЯ

Петър Малинов

ЦМЕДТ „Амалине“

Делът на отпадащите от образователната система ученици от ромски произход е значителен като цяло в страната. Основна част от този дял се дължи на отпадащите поради причина „ранен брак“ (съвместно съжителство на непълнолетни, съгласно обичайното право на общността, към която принадлежат). В обичайното право на почти всички ромски подгрупи ранната женитба се свързва като традиционна част от културата им. Едно от определенията на „култура“ е свързано с натрупване на опит, обичаи и традиции, които подпомагат оцеляването във времето на индивида и съответната група, от която е.

Защо един ден обаче съвсем изненадващо за всички една умна и красива девойка от ромската общност с отличен успех и мотивирани родители, да речем в 7-ми клас (т.е. на 13 г.), и за която никой от преподавателите ѝ не би предположил, че ще се „омъжи“ скоро, съучениците ѝ съобщават в училище, че се е „омъжила“?

Кое е това нещо, което е по-силно и от мотивацията на самото момиче, и от тази на родителите му да продължи да учи, да има добро образование, за да застави дете на 13 г. да се „омъжи“ за обикновено 2-3 г. по-възрастен младеж от нея, с което да спре образованието ѝ? Като какво изглежда нещото, което променя рязко поведението и решението на едно 13-годишно момиче и семейството му от логично в нелогично? Разбира се, любовта е една от причините, т.е. първото влюбване, което за девойките от повечето ромски групи е възприемано като равнозначно на единствената любов.

Друга причина за резкия завой в образованието на момичето е проекцията, която има то и семейството за възможността в бъдеще за продължаване на образованието след 8-ми клас. Много често в селата училищата са само до завършване на основно образование. Продължаването на образованието от основно към средно в представите на родителите и момичето се свързва с напускане на селото и отиване в гимназия в най-близкия град. Момичето иска да излезе от селото и да учи в големият град, но родителите имат своите страхове да не би там да се

„развали“ дъщеря им. Определението „развалена“ в ромските подгрупи се свързва с аморално поведение (което включва гамата от пушене на цигари, употребяване на наркотични вещества, липса на контрол от родителите върху срещи с момчета до евентуално полов/и контакт/и).

Към всичко дотук във формулата за „алогичността“ на избора „годеж или гимназия“ може да се добави и несигурността на родителите и самото момиче в подготовката на девойката в училището на село по отношение на езиковите познания и въобще образователното ѝ ниво за продължаване на развитието ѝ в гимназията на града.

Разбира се, трябва да се отбележи невидимостта на заплахата от дискриминационно отношение и/или неприемане на момичето от ромската общност от останалите ѝ съученици в непознатото училище в другото населено място.

Фактор при проекцията е и полезността на образованието, което ще придобие ромският младеж или девойка. Много често не се обвързва завършването на гимназиален етап с успех при реализацията в живота, което схващане се споделя и от родителите и учениците от мнозинството.

Към всичко дотук може да се добави и влиянието на традиционното право в самата подгрупа роми, от която е момичето. Традицията за осъществяване на „ранно съжителство“ в ромските подгрупи е обичайно право. Също като въздействието на правото по принцип и обичайното право в общностите си има своите закономерности. В ромската общност е обичайно да се живее в дадено населено място компактно. В някои подгрупи роми не е характерно компактното съжителстване (като калайджии, калдараша и напоследък рудари), но силното влияние на обичайното право се е запазило (дори е доста значително, особено в по-затворените групи като Калайджиите и Калдарашите). И при компактното съжителстване, и при живеенето разпръснато между мнозинството влиянието на обичайното право на „ранната женитба“ важи с почти еднаква сила. Нещо повече, колкото по-консервативна и затворена е дадена подгрупа роми, толкова по-голямо е влиянието на обичайното право „ранен брак“. Заради честите контакти в условията на компактно съжителстване в съответното населено място, например се катализира и възможността за наблюдение и взаимодействие на младите момичета и момчета и родителите им по повод намиране на подходящи за младежите партньори за съжителстване. Така ежедневно, както силата на капката вода („капка след капка и камъка дълбае“), силата на обичайното право на съответната подгрупа роми оказва текущото си влияние върху решението и на родителите, и на младите да изберат „ранният брак“ пред гимназията, като неизбежен момент от живота си. Неизменно се стига и до неизбежни посещения на родители на момчета от общността при родителите на момичето, за да се поиска девойката да

се „омъжи“ за младежа. Родителите на момичето могат да откажат да „омъжат“ дъщеря си, но не и твърде дълго и не на твърде много сватовници, защото отказите ще са в противоречие с обичайното право на общността. Ако родителите отказват дълго или много пъти, общността щеzakлейми момичето или като „развалено“, или като „несъобразяващо се с общите правила на общността“, с което самата общност би изолирала и семейството, и самата девойка от останалите в махалата. По идентичен начин със същата сила на обичайното право може да се опише и това, което се случва и в групите на калайджиите и калдарашите, които живеят разпръснато, за разлика от останалите подгрупи роми. И при тези групи, ако отказваш дълго и на много хора да се осъществи обичайното право „ранен брак“, общността ще теzakлейми и изолира, макар и да не живеят компактно.

Каква е основата на това общностно право „ранен брак“ и кое го свързва с устойчивото му съществуване в различните ромски подгрупи?

На пръв поглед ромската общност в България е една и монолитна, но това може да се твърди само от хора, които не познават различните ромски подгрупи. Ромските подгрупи са около 16 (по-големи) и се разделят по няколко основни признаци (в заедността си и поотделно) като:

- религия, която се изповядва, обичай;
- празници;
- език, на който се говори въщи и в общността;
- традиционни начини за прехрана (занаяти, професии и т.н. определения за изкарване на прехрана);
- уседналост (период, от който е започнал уседналия им начин на живот).

Така например има многолюдна група, която може да говори на турски и ромски език, да следва и християнски, и мюсюлмански обичаи и празници, и е уседнала от дълго време (т. нар. „хорохане рома“). В същото време може да има група, която да не говори въобще ромски и турски език (забравя ромския език и вече има за майчин български); да изповядва само християнски обичаи и празници и отново да е уседнала също от толкова дълго време, като предната подгрупа роми („дасикане рома“ от кв. „Кумлука“ гр. Сливен).

Въпреки това разнообразие от около 16 основни подгрупи роми, всички имат подобна свързаност с основата на общностното право „ранен брак“. Кое е общото?

Всички подгрупи роми не толерират съвместното съжителство с представители на други подгрупи роми. Причина за това може да се търси в различието им по отношение на майчин език, религия, обичай (съобразно религиите); празници; степен на уседналост и свързаното с това отваряне към околните общности; начини за прехрана (занаяти и др.). Т.е. обяснението на нетолерантността по отно-

шение на съвместното съжителство с други подгрупи роми може да е аналогично на същото по отношение на различните етнически групи в страната. Така на практика на пръв поглед ромската общност е монолитна, но „погледната“ под микроскоп изглежда като конфедерация от абсолютно автономни и независими подгрупи от ромски общности, които не си взаимодействат по отношение на съжителстване помежду си.

Как влияе тази автономност на ромските подгрупи, които нямат междугрупов обмен на съвместно съжителстващи младежи в контекста на общовалидното за всички общностно право „ранен брак“?

Никоя от ромските подгрупи не толерира да има сватовници от друга подгрупа (както това е между българи, турци и роми например). Така и за родителите, и за младото момче/момиче е наложително да се търси подходящ партньор за съжителство на младежите с представител единствено от същата подгрупа роми. Ако ромите живеят компактно, то обикновено е с представители на същата подгрупа роми в едно и също населено място. Има и изключения, но те се отнасят предимно за гетата в големите градове, където живеят представители на различни подгрупи, но отново нямат междугрупов обмен на съвместно съжителстващи младежи от различни подгрупи роми. Но дори и за разпръснатите между останалите по-консервативни подгрупи роми, като калайджиите и калдарашите, важи правилото, че ще трябва да избират партньори за съжителстване на себе си и децата си само от „своите“, т.е. от своята подгрупа роми.

Така, ако в дадено село или гето например имаме общност от около 500 души от дадена подгрупа роми, от тях е много вероятно младите между 12–16 г. да са около 10%, т.е. 50 човека, от които 25 момичета и 25 момчета. Заради факта, че момчето обикновено е по-голямо с 2-3 години от момичето, тук ще се фокусираме върху избора на подходящ партньор на момичето (и родителите му), съобразно описаното от начало до сега.

Така, ако имаме девойка от 12 до 16 г., която живее в населено място (или гето) от 500 роми, които са представители на неговата подгрупа, то тя и/или родителите ѝ имат следните съображения да намерят подходящ партньор:

1. Трябва да е от същата ромска подгрупа (по същият начин, както предпочитанието на българската, турската и ромската етническа общност да живеят съвместно с представители на своята етническа група).
2. Трябва да се избира подходящ партньор от около 5% от общият брой на подгрупата в съответното населено място (500 души, от които 10% между 12–16 г., т.е. 50 души, от които 25 варианта, определени по пол – съответно мъже за жени, или обратно).

3. Подходящият партньор трябва да не е родствено свързан с кандидата за съвместно съжителство. Така вече отпадат приблизително около половината, понякога и повече варианти, заради твърде големия междуфамилен обмен на женитби вътре в самата подгрупа от конкретното населено място.
4. Трябва да е от добро семейство (с добро образование, морал, да има добро име в конкретната общност). През последните години се обвързва все повече доброто семейство и с финансовата стабилност.

Т.е. ако имахме 25 варианта на старта, след пресяването от съображенията по-горе остават около 12-13, без да се има предвид качественият подбор на съображението – „доброто семейство, от което да е потенциалният партньор“. Тези 12-13 души подходящи партньори са за възрастовата група 12–16 г., т.е. средно по двама-трима за 12-годишните, двама-трима за 13-годишните, двама-трима за 14-годишните и двама-трима за 15-годишните и евентуално 1-2 подходящи партньори за 16-годишните.

Очевидно, е че 12–16-годишни момичета и семействата им имат твърде ограничен избор, следствие на своеобразното „пресяване“, съобразно съображенията за подбор на подходящия партньор. Изборът им се свежда до 9-12 подходящи кандидатури (на партньори момчета на възраст 3 години по-големи от тях).

Ако трябва да опишем с пазарен подход какво се случва, то предлагането е много малко, а оттам търсенето е по-голямо. Така „стойността“ на подходящия партньор е голяма и цената, която може да се плати, също е висока.

Как реално се изразява това пазарно отношение на ниското предлагане и високата стойност на подходящия партньор по отношение катализацията на ранните бракове в подгрупите роми?

1. Скоростта за търсене на подходящия партньор се увеличава обратно пропорционално на намаляването на броя на „свободните“ (необвързаните, което включва и вече „ходещите“ заедно „гаджета“) потенциални партньори. Така коефициентът на „значимост“ за обвързване с потенциален партньор от подгрупата роми, от която е момичето/момчето, се увеличава постепенно с всяка оформила се двойка младежи в съответната общност. Например, ако от 12-13 подходящи партньори за 1 година се „обвързват“ трима (около 25%), то шансовете на момчето/момичето са намалели с $\frac{1}{4}$ и това ускорява търсенето на подходящият избраник/ца.
2. Така и възрастта за ранен брак намалява обратно пропорционално на големината на съответната подгрупа роми. Например, при Калдарашката подгрупа на места съществува ранен брак и след навършване на около 12 г. Фактор за намаляване на възрастта за ранен брак е и капсулацията на са-

мата подгрупа роми. За сравнение, при модернизиранията и отворена група на Рударската общност средната възраст на съжителство е 3-5 години над максималната 16-годишна възраст при повечето подгрупи роми.

3. При по-маргинализираните, по-патриархално настроените, както и при по-консервативните роми от всички подгрупи през последните няколко години се забеляза и възстановяването на обичайното право на родителите на момичето да искат авансово, известно време преди годежа на младите, т. нар. „Бабаакхъ парес“ (бащини пари), което по същество е подобие на „зестра“ при българската етническа общност. Това възобновяване на своеобразното „капаро“ за булка, която ще живее съвместно с момчето, чийто родители са платили, е продиктувано, освен от недостатъчността на избор на подходящи партньори в съответната ромска подгрупа, но и от няколко други фактора. Единия е свързан с „качествен“ критерий на избора. Да се изпреварят другите конкуренти в избора води до бързането – партньорът да е от хубаво семейство, при възможност да е от богатото семейство. Изборът „да е от богатото семейство“ понякога е определящ за склоняване на родителите и самото момиче към ранно съжителство още на 12-13 г., особено при по-бедните и маргинализирани семейства в ромската общност.
4. При групата на Калайджиите (предимно от Южна България) все още има и реално съществуващ т. нар. „Пазар за булки“, който е реално отражение на твърде свития избор на подходящ партньор за съжителство, както и качествените съображения „да е от добро семейство“ и с „по-добро образование“. „Пазарът“ за булки е необходимост на подгрупата на калайджиите да осъществява сватосването между младите и заради факта, че живеят на малки групи, разпръснати из цялата страна.
5. При другата консервативна група, тази на калдарашите, която също живее на малки групи и разпръснато из цялата страна, като компенсаторен механизъм на твърде свития избор на подходящ партньор и в днешни времена все още се явява „аранжирания“ от родителите брак.

Така като косвен фактор в подкрепа на обичайното право на ранното съжителство може да се посочат и страховете от твърде свития или въобще липсващ избор за намиране на подходящ партньор при момичетата над 16 г., както при вече „омъжените“, но „разведени“ жени от ромската общност. Страхът да останат „разведени“ е определящ за момичетата с ранен брак и им налага необходимостта да спазват правилата в дома на момчето, за да не останат сами, по-късно и с дете и отхвърлени от общността с почти никакъв шанс за повторна женитба.

Част от тази необходимост включва и незабавното спиране на посещаване на училище от момичето.

Именно това е и тенденцията в последните няколко години при разрасналия се брой на „ранни бракове“ в по-патриархално настроените ромски подгрупи – ранен брак, ранно раждане, ранно разделяне и връщане на момичето в дома на родителите си, но вече с 1 или 2 деца в ръцете си и без завършено гимназиално образование.

СЕКЦИЯ 3
МОДЕЛИ НА ОВЛАСТЯВАНЕ
НА УЧЕНИЦИТЕ

ДЕМОКРАЦИЯ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНО-ВЪЗПИТАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС
ЧРЕЗ АКТИВИЗИРАНЕ ДЕЙНОСТТА
НА УЧЕНИЧЕСКИТЕ СЪВЕТИ

Неделчо Неделчев

СОУ „Бачо Киро“ – Павликени

Емилия Цветанова

ОУ „Св. Климент Охридски“ – Павликени

Ученическият съвет е форма на ученическото самоуправление, която дава възможност на учениците да участват активно в процеса на вземането на решения, касаещи ученическата общност с оглед хуманизиране и демократизиране на взаимоотношенията в училище.

В началото на учебната година е изработена презентация, чрез която учениците са запознати със същността на Ученическият съвет като форма на непосредствено участие на учениците в организиране на училищния живот. Акцент е поставен и върху интересите, които удовлетворява такава организация, както и ползите за представителите на училищните общности.

Изборът на представители на класа обикновено се провежда до края на месец септември, като всяка паралелка търси различни подходи за издигане и гласуване на кандидатурите в търсене на качества и умения, които трябва да притежава ученическият лидер. Практиката от всяка следваща учебна година показва, че

дейността на Съвета по отношение на социално включване зависи както от устойчивостта и изобретателността на класните ръководители, така и от творческия заряд на самите ученици.

След проведените избори са посочени по двама или трима представители от всяка паралелка от IV до VIII клас, които оформят окончателния състав на Ученическия съвет във всяко училище.

Още на първото си заседание учениците са информирани за нормативните документи, регламентиращи и уреждащи правото за създаване и функциониране на ученически съвет. В процеса на работа през следващият период последователно са фиксирани сферите на дейностите и се създават работни екипи за реализиране на мероприятия, свързани с превенция на агресията, взаимоотношенията със съученици, родители и учители, спазване на реда според установените правила в училище, за внасяне на предложения, организиране и провеждане на мероприятия, включително и такива с благотворителна цел. Ученическият съвет прави всичко според възможностите си, за да осъществява цялостна политика по представяне на дейността, постиженията и ресурсите си пред местната обществено и заинтересованите страни. Работата на Ученическите съвети се популяризира чрез Фейсбук и интернет страниците на самите училища, където се отразява всяко събитие. Традиционно се провеждат чести регулярни заседания по изпълнение на приетият план за работа, за разрешаване на текущи въпроси или вземане на оперативни решения.

Ученическите съвети провеждат серия от интригуващи дейности и събития, които отразяват спецификата на всяко училище и потребностите на учениците в него. Например самите младежи нареждат сред най-значимите събития, реализирани през учебната година в СОУ „Бачо Киро”, откриването на училищно радио и отбелязване на Ден на народните будители чрез постерна сесия, посветена на будителите от павликенския край. Забавна и възпитаваща беше наречена и проведената на 18 декември инициатива „Вкусът на Коледа”. Благодарение на организацията, създадена от Съвета, много ученици от семейства с по-ниски възможности почувстваха празника, след като всички заедно се почерпиха с вкусни домашни баници и коледни сладкиши.

В ОУ „Св. Климент Охридски“ с удоволствие отбелязват Хелоуин. Обсъждат се сценарии, игри и необходимите материали, начинът на финансиране, необходимия брой награди за участниците, украсата и елементите от нея и други. Винаги след провеждането му се търси обратна връзка и са коментирани всички моменти от организацията и реализацията на инициативата. Друга ключова дейност е отбелязването на Деня на толерантността, който е повод за предложения, радиочас, в който учениците да бъдат поканени за изработване на постер с посла-

ния, съдържащи темата за толерантността, след което да се създаде т.нар. приказка за толерантността.

Учениците често разглеждат темата за проблемното и неетично поведение на определени ученици от някои класове. Например в ОУ „Св. Климент Охридски“ е разработена анкета, която да проучи гледната точка на учениците по проблемните зони, специфични за съответния клас. Резултатите от нея разкриват, че атмосферата в класната стая може да се определи като неподходяща за учене и кои са учениците, които обуславят подобна среда.

Благотворителните инициативи са тези, които обединяват ученическата общност, за което често стимул получават от подкрепата на своите класни ръководители. Пример за това са не само Коледните инициативи, но и т.нар. базар на мартеници, където по-малките ученици толкова сериозно приемат идеята, че показват на по-големите ученици какво е да си отдаден на една кауза. Целта им е съпричастност и обединяване на всички към една благородна кауза за събиране на средства, които да бъдат дарени за подпомагане на лечението на младеж от град Бяла черква. Но и Ученическият съвет е този, който прие инициативата на Община Павликени за продължаване и съхраняване на българските традиции за изработване на мартеници, които да бъдат поставени на знакови места в града.

Учениците реализират и спортни турнири – по волейбол, футбол и тенис на маса. Целта на турнирите е да се популяризират игрите и да бъдат привлечени повече ученици към спорта. Класическите колективни спортове могат да засилят процеса на общуване и възпитание във важността на колективния дух и уважението на другия за постигането на общия успех. Волейболен турнир в ОУ „Св. Климент Охридски“ е реализиран през месец февруари, като финалните срещи са се провели в началото на месец март. Непосредствено след него е проведено и състезание по тенис на маса.

Една от най-очакваните инициативи на съветите и в двете училища е т.нар. Кутия за „Свети Валентин“. Харесване, симпатия, уважение, възхищение и доста други положителни емоционални състояния споделят учениците чрез своите валентинки. Начин, чрез който учениците показват, че има причина да обичаме хората около нас и е знак на неприемане на деструктивния език на омразата.

Денят на ученическото самоуправление в ОУ „Св. Климент Охридски“ е проведен на 30 април 2015 година. Инициативата е преминала под мотото „Самоуправление – ура! Себе си ще изявя и с умения и знания съученици и учители ще изумя!“ В СОУ „Бачо Киро“ този ден се реализира на 8 май под знака на Деня на Европа. Реализирана е предварителна кампания чрез разлепване на агитационни материали, подготовка на кутия за гласуване, избирателни списъци, „бюлетини“.

Кандидатурите за длъжностите от ръководният екип са подложени на пряко гласуване, като в него са имали право да участват всички ученици от IV до VIII клас, които представят бележник или ученическа карта. Изборният ден има за цел да провокира учениците да изразят позиция при избора на екип за управление, който да бъде избран по демократичен начин от ученическата общност.

При преброяване на гласовете Комисията по провеждане на Деня на ученическото самоуправление е регистрирала нарушения в Деня на изборите за длъжностите директор и помощник-директор, анулирала е резултатите и е обявила втори тур за провеждане на избори за длъжността „Директор” и балотаж за провеждане на избори за длъжността „Помощник-директор”, който да бъде проведен на следващия ден. Наложен е и наказателен вот на един ученик за неучастие в изборите поради провокации, нарушаващи коректността им. Комисията е призовала всички ученици да проявят активна позиция и да упражнят правото си на глас, като го направят честно и почтено.

След драматичните изборни дни в надпревара за лидерските постове е проведен и Денят на ученическото самоуправление, който тържествено е открит в 7,45 часа. Новият „директор” благодари за гласувания му вот на доверие и уверява присъстващите, че „го приема с голяма отговорност”, а след това представя и членовете на своя екип и първата за деня заповед, която касае организацията на този ден – разписание на часовете и предвидени инициативи.

За първи път ученици влязат в ролята на педагогически специалисти, с чиято работа са запознати в по-малка степен, например на ресурсни учители. Не по-малко атрактивни са присъщите дейности на обслужващия персонал в училището.

В рамките на самия ден предварително се планират редица дейности, които да се реализират „от ученици за ученици” – откриване на изложба „Най-готиното училищно селфи” в СОУ „Бачо Киро“ и награждаване на победителите във волейболния турнир и турнира по тенис на маса, проведени в предходните месеци по инициатива на Ученическия съвет в ОУ „Св. Климент Охридски“. Обикновено наградите се осигуряват от Училищното настоятелство или са в резултат на различни благотворителни инициативи.

Провеждането на Деня на самоуправлението подробно се отразява по обичайните медийни канали на всяко училище, а в края на учебната година се връчват грамоти на всички ученици, номинирани от своите учители за най-добър ученик-учител по съответния учебен предмет.

В технологията за провеждане на събитието един от най-ключовите моменти е финалът на Деня на самоуправлението, когато винаги се провежда училищна инициатива, организирана от самите ученици. Така например в ОУ „Св. Климент Охридски“ в следобедните часове се проведе турнир по футбол между училища-

та – партньори по проект „Всеки ученик може да бъде отличник”. А Ученическият съвет на СОУ „Бачо Киро“ съдейства за провеждането на съвместна дейност между учениците от начален етап на собственото си училище и тези на ОУ „Св. Климент Охридски”, а именно рисунка върху асфалт на тема „Европа и аз“.

С учениците от Ученическите съвети се провеждат през годината множество обучения и срещи за обмяна на опит, за да се развие техният лидерски потенциал.

На 10.10.2014 г. ръководството на УС на СОУ „Бачо Киро“ взе участие в областна конференция на Съюза на учениците в България. Включени са четирима ученик, с ясно изразена позиция и активност в сферата на ученическото самоуправление, подбрани по демократичен начин от Ученическия съвет.

По покана на Европейски информационен център – Велико Търново, ЦМЕДТ „Амалипе“ и Лидерска академия ГЛЮУ, отново четирима ученици от СОУ „Бачо Киро” са взели участие в Регионален младежки форум „Моите послания към Европа“, проведен на 23-24 ноември 2014 г. във Велико Търново. Двудневната среща включва няколко работни сесии, посветени на формирането на младежки политики и включването на ромските етнически групи във вземането на решения. Учениците са разпределени в работни групи с младежи от Клубове „Европа”, с преобладаващо участие на студенти от ШУ „Св. Константин Преславски”, СУ „Св. Климент Охридски” и ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” с които имат възможност да обменят добри практики, идеи и да планират бъдещо сътрудничество. В рамките на форума са представени възможности за международна образователна мобилност и европейски практики в образованието, както и реализирани успешни инициативи. Ученическият съвет на СОУ „Бачо Киро“ представи участието на училищната общност в кампанията „Да помогнем на Ангел”, която предизвика голям интерес сред другите участници.

Като добра практика за обучение на ученическите лидери можем да посочим и проведеното на 26.01.2015 г. в СОУ „Бачо Киро“ обучение на тема: „Медиация при решаване на конфликти и реакция при случай на агресия и тормоз”. Друга тема е разгледана на 30.04. със специалист по групова работа от Център „Мария“ по теми, свързани с подобряване на ефективността на дейността му, провеждане на кампании, включително за превенция на насилието, и други. В свободна дискусия учениците са имали възможност да зададат въпроси и да упражняват конкретни умения за работата си в Ученическия съвет.

В периода 2–5 април 2015 г. в гр. Сливен по инициатива на ЦМЕДТ „Амалипе“ е проведено „Училище за толерантност и приятелство“ с участието на над сто представители на Ученическите съвети. По време на срещите е споделян опит и са дискутирани начини за организиране дейността на Ученическите съвети, за да

могат тези структури на ученическото самоуправление да направят училището по-интересно за всички ученици.

На 23 април 2015 г., представителите на Ученическите съвети на СОУ „Бачо Киро“ и ОУ „Св. Климент Охридски“ реализираха съвместно обучение на тема: „Местна власт и местно самоуправление“. След теоретичната част заедно наблюдаваха заседание на Общински съвет – Павликени, където проследиха дискусиите по общинската програма за закрила на детето.

През май в СОУ „Бачо Киро“ се проведе обмяна на опит с гости – учител и ученици на Хуманитарна гимназия „Св. св. Кирил и Методий“ от гр. Добрич, която може да се похвали с дългогодишна история и утвърдени традиции в областта на образованието. Те бяха там, за да се запознаят с работата на Ученическия съвет и да почерпят от опита ни как да станат по-успешни в ученическото самоуправление.

Семинар на тема „Работа в екип за организиране на кампании“, финансиран по проект „Всеки ученик може да бъде отличник“ на ЦМЕДТ „Амалипе“, се проведе на 20 и 21 юни. В него взеха участие 40 представители на ученическите съвети от СОУ „Бачо Киро“, ОУ „Св. Климент Охридски“, ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Батак и ОУ „Бачо Киро“ гр. Бяла черква. Обучителните сесии са посветени на подобряване на ефективността на Ученическите съвети и работата в екип. Разпределени в седем смесени екипи, учениците изработиха по техен избор информационна или застъпническа кампания. В пленарна сесия те демонстрираха в детайли (с подробен план и информационни материали) общо седем кампании: за превенция на дискриминация на сексуална основа, за коректно отношение към ученици със СОП, за чиста природа, за насърчаване на позитивен психоклимат в училище, за здравословно хранене, за пътна безопасност и толерантност.

Представители на Ученическите съвети участват в Общински консултативен съвет по въпросите на младежта, с което ръководството на Община Павликени насърчава младежкото участие. По този начин младите хора не само учат за демократизацията и гражданството, но и го практикуват.

Чрез своите представители в Консултативния съвет учениците имаха възможност да дадат своите предложения на кмета на Община Павликени, свързани с планирането, координирането и реализирането на младежката политика в общината. В рамките на дейността на Общински консултативен съвет по въпросите на младежта учениците участваха в разработването на анкета, проучваща проблемите на младежите и нагласите за включване в различни младежки дейности. На заседания на Ученическите съвети във всяко училище бяха представени резултатите от анкетата. Членовете на съветите имаха за задача да сведат до зна-

нието на своите съученици изготвения анализ на анкетното проучване, който ще бъде основа за младежката политика в Общината през следващите години.

Така през учебната 2014/2015 година е поставено началото на реалното участие на Ученическите съвети в активизирането на останалите ученици, в печеленето на съмишленици сред учителската общност и поставянето на реални планове и задачи.

В резултат от реализираните в система планомерни дейности можем да кажем, че това е начин за повишаване на уменията за самоорганизация на ученическата общност и за овластяване на ученическите лидери. Учениците имаха възможност да изразяват своята позиция в управлението от ученическата общност, както и да спечелят съмишленици сред учителите и обществеността за реализиране на своите идеи.

Работата на Ученическите съвети на СОУ „Бачо Киро“, ОУ „Св. Климент Охридски“ доведе до насърчаване на екипната работа между училищата и фокусиране вниманието на всички млади хора към проблеми и изграждане на основа за бъдеща работа по него.

НАШИЯТ УЧЕНИЧЕСКИ СЪВЕТ

Теменушка Томчовска

Директор на ОУ „Христо Ботев“, село Баница, област Враца

Основен двигател на училищния живот и партньор на педагогическия екип в Основно училище „Христо Ботев“, село Баница е училищния ученически съвет. В него са включени трима членове, демократично избрани чрез тайно гласуване. В гласуването участват членовете на всички ученически съвети по класове и паралелки, избрани по същия начин. От тримата ученици, избрани за ръководство на училищния ученически съвет, избраният с най-много гласове става председател за конкретната учебна година. Избори за членове на ученически съвети по класове и паралелки и за училищен ученически съвет се правят в началото на всяка учебна година и са за едногодишен мандат. Председателят на ученическия училищен съвет е и член на Общинския ученически парламент – Враца, с което допринася в училището ни да се реализират и дейности, отнасящи се до всички училища в общината. Описаната процедура по оформяне на органите на ученическо самоуправление е изпитан във времето и е показал резултати в планирането, организирането и реализирането на цялостния училищен живот.

По своята същност в понятието „самоуправление“ е включен смисълът на право и реална възможност за регулиране и управляване в рамките на закона, на правилата, отговорностите и интересите на участниците в даден процес. С понятието „управление“ се разбира процесът, който осигурява възпроизводството и развитието на социалната цялост и функционирането ѝ, с желано качество в дадена околна среда.

Основавайки се на същността на двата процеса на управление и самоуправление, ние, педагогическият екип на училището, овластяваме ученическото ръководство и така постигаме синхрон в дейността и резултати в реализирането на образователно-възпитателния процес на цялата основна степен на образование при целодневна организация на работа в средишно училище. Учениците, почувствали свободата да дават предложения и изказват мнения, които да намират реална реализация и приложение в училищния им живот, се чувстват окрилени и мотивирани за учебен труд и обществени изяви. Педагогическият екип е по-спокоен, когато до себе си има безспорния регулатор на вижданията и желанията в работата си. Учениците, респективно и част от техните родители, се превръщат в съмишленици и партньори в работата. Преодолява се по-леко противопоставяне-

то на изискванията от страна на училището и интересите и желанията от страна на ученици и родители.

В училище с 97% ученици от ромски и влашки етноси проблемите и предизвикателствата за решаването им са много и разнообразни. Затворените общности на четири села с различен по своята организация живот предопределя и механичното събиране на деца с различен социален, интелектуален и етнокултурен произход са трудни за разбиране и работа с тях. В такава обстановка доверяването и даването на възможност на учениците за участие в самоуправление при реални условия е най-добрата стратегия.

Дългогодишната ни съвместна работа с Центъра за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“, Велико Търново даде своите плодове и в укрепването на цялостния живот в Основно училище „Христо Ботев“, село Баница. Работата по програмата „Всеки ученик може да бъде отличник“ дойде като естествено продължение на преодоляното отпадане на ромските ученици от училище и помогна на педагози и ученици да повярват в силите и възможностите си и да работят пълноценно в една посока за развиване на заложите и последваща социална реализация на всяко дете. Учениците разбраха, че при добри предложения от тяхна страна, предадени чрез учителя и възпитателя, които сами пожелаха да работят с ученическия съвет в училището, идеите им се реализират, като част от годишния план на училището. Предложенията им за празници и тържества, организирани и реализирани по различни поводи – официални и неформални, се осъществяват. Това от своя страна дава възможност за изява както на учениците, с помощта на родителите им, така и на учителите, които участват в организирането и реализирането им. Превъплъщенията на учениците като герои от постановки, свързани с Коледа и Василица, с Гергьовден и Едерлези, с честванията, посветени на Христо Ботев, Васил Левски и други национални герои, националният празник на Република България и другите официални празници, Международния ден на ромите, участията в празниците, свързани с толерантността, добротата, любовта, разбирателството, здравословния начин на живот, опазването на околната среда допринасят децата да се изграждат като по-цялостни личности със светоглед, насочен към моралните ценности, мотивация за получаване на образование и професионална и социална реализация. Участията и заучаването на големи текстове при реализирането на извънкласни дейности допринася за обогатяването на речниковия запас от думи на учениците, което води до по-добро разбиране на учебното съдържание по отделните учебни предмети и мотивирането им за учебен труд. Дадената им възможност за изява пред публика прави децата по-отворени за положителното въздействие на сцената и до желанието им за нови изяви. Особено положителна е възможността при публичните изяви на ученици със спе-

циални образователни потребности, които в училището са 24, от общо 175 ученици от 1. до 8. клас. Учениците не само заедно учат, но пеят, танцуват, играят, рисуват и се забавляват. Възможността за това дойде от активната работа на Ученическия съвет, който инициира вече няколко години, по определени критерии, избор на „Ученик на месеца“ за начален и прогимназиален етап на основното образование. Всеки клас и паралелка от 1. до 8. клас всеки месец определят ученика, най-добре изпълнил критериите за ученик на месеца. На празник или честване през конкретния месец пред учениците от училището директорът, съвместно с Председателя на Училищния ученически съвет, награждават тези ученици. В края на учебната година, в чест на Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост, се награждават и „Учениците на годината“ за начален и прогимназиален етап на основното образование. Това са учениците, събрали най-много отличия за „Ученик на месеца“ по време на цялата учебна година.

Механизмът за делегиране на отговорности, като стимул за развитие, добре се изразява в инициативата „ученик – наставник на ученик“, където членовете на Ученическите съвети по класове и Училищния ученически съвет доброволно поемат отговорността за редовното посещение на учебни занятия на техни съученици, близки или приятели. Учениците настойници се ангажират и с отговорно поведение по отношение информирането на родителите или близките за ученика, обгрижван от тях, за направените безпричинни отсъствия, слабите оценки и недисциплинираните прояви. Ученическият съвет е инициатор и на различни инициативи на благотворителност и работа с доброволци в името на пълноценна интеграция на различните етнически общности и бъдещата социална и професионална реализация на децата от училището.

РОЛЯТА НА УЧЕНИКА НАСТАВНИК ИЛИ ПРАКТИЧЕСКИ СЪПКИ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА КЛАСА И ПРИОБЩАВАНЕТО МУ В УЧИЛИЩНАТА ОБЩНОСТ

Мариета Балникова

СОУ „ Ангел Каралийчев“ – гр. Златарица, обл. Велико Търново

Детското участие е един от основните принципи във философията на Конвенцията на ООН за правата на детето. Според него момчетата и момичетата са не просто обекти, но и фактори в собственото си развитие и закрила. Това е непрекъснат процес на изразяване на детето и активното му включване във вземане на решения по въпроси, които го засягат, съобразно неговата възраст и зрелост. Детското участие се базира на диалог, споделяне на информация и взаимно уважение между детето и възрастните.

Целта на детското участие в училище може да бъде различна – от подобряване на образованието и условията, до защитата на децата или насърчаване на гражданското им съзнание.

Възможността за включване окуражава младите хора да участват в планирането и прилагането на различни инициативи, като изразяват мнението си и повлияват политиките и практиките, които ги засягат на различни нива. То е особено важно и за формирането на активно гражданско съзнание в тях.

Формите на детско участие в училище не бива да бъдат самоцелни, а да са подплатени с ангажимент от страна както на възрастните, така и на по-големите ученици, които да вземат предвид това, което децата споделят или инициират, т.е. да влизат в аргументиран и равностоен диалог. С други думи, децата винаги имат нужда и търсят някой, от когото да получат помощ, ориентиране, подкрепа и съвет, модел на поведение, който да ги наставлява.

Наставляваният в училищната общност е дете, което има нужда да получи помощ от по-възрастен за справяне с училищните задължения и проблеми. Ползите за получаващия подкрепа включват по-добро отношение към училището и към бъдещето, по-голяма увереност в способностите си за учене, по-успешно справяне с ученето, както и по-позитивни отношения със семейството и приятелите си.

Наставникът е този, който помага, насочва, подкрепя, съветва някой друг. Ролята му варира според контекста на дейност.

В училищната общност наставници на деца могат да бъдат ученици от по-горни класове, които помагат на по-малките в ученето, говорят с тях по всички въпроси и ги съветват.

Наставниците влизат в ролята на модели на поведение и изграждане на определени позитивни качества; споделят опит; изслушват получаващия подкрепа относно неговите мисли и чувства; предлагат съвети и окуражаване. Те са ролеви модели и могат да помогнат на учениците да осъзнаят талантите си и да развият увереността си в своите способности.

Наставничеството е процес на направляване на някого от някой друг, който е способен да използва придобити знания и опит. Това е начин да се трансферират опит и знания от опитни личности към неопитни. Това е доброволна връзка, която цели да подобри придобиването на нови умения и опит, както и личностното развитие на човека. Това е процес на взаимно сътрудничество. Това е процес на персонализирано, целенасочено, организирано и поддаващо се на оценяване трансформиране. Това означава, че всеки човек има различни потребности, че това не е натрапена връзка, а доброволен избор, че процесът не е първичен и спонтанен, базиран единствено на доброто желание и воля; той изисква определени условия и следва определени етапи, преследва определени цели и трябва да бъде възможно да се оцени тяхното постигане. Той цели цялостно развитие и адаптиране на личността. Това не е процес на извършване на работа вместо някой друг, а оказване на помощ на някой да върши своята работа.

Най-разпространените видове наставничество са неформалното и формалното. Неформалното (т. нар. естествено) възниква спонтанно. Двама души имат общ интерес. Единият от тях, по-опитният, оказва подкрепа, съветва, информира другия. Формалното, или още подпомагащото, е организирано от трета страна.

Наставничеството има и други параметри, като индивидуално (между двама души), най-често използвано; групово (между няколко души); равнопоставено (няма по-опитен, а двама взаимно споделят опита си); онлайн наставничество и пр.

Главната цел е винаги борба със социалната изолация и маргинализацията.

Главните отговорности на наставляващия могат да бъдат определени и в следната последователност:

- Да подкрепя наставлявания за подобряване на комуникативността му.
- Да помага за цялостното му включване.
- Да го информира, да ориентира наставлявания в морето от нова информация, навици, ценностни системи.
- Да го съветва как да преодолява трудни ситуации.
- Да го подпомага да преследва собствените си цели.
- Да го изслушва активно.

- Да го насочва, без да го управлява.

И при този вид дейност, както и при други, са необходими общи и специфични умения и компетенции, сред които могат да се изтъкнат следните:

- Способност да помага на някой друг да определи собствените си цели и да ги постига.
- Способност да споделя знания.
- Способност да помогне за адаптирането на някого.
- Комункативност и умения за междуличностно общуване.
- Способност за изслушване без осъждане.
- Способност да окуражава и мотивира хората.
- Способност да ориентира и насочва.
- Способност да намира информация.
- Способност за работа в екип.
- Способност да управлява времето си.

Училище, което е средишно и в което учат деца от различни етноси, е подходящо място за осъществяване на такъв вид дейност. Тя продължава през цялата година и може да бъде осъществявана в подкрепа на прехода от начална към прогимназиална образователна степен. Фокусът е върху проблеми, свързани с прехода, като страх, несигурност, умения, подкрепа, контакти, комуникация, адаптации, обратна връзка. Учениците за включване се насочват от учители, съветници или друг училищен персонал.

През настоящата 2014/2015 г. в СОУ „Св. св. Кирил и Методий”, гр. Златарица повече от успешно беше реализирана дейност, целяща ученик наставник от гимназиален етап да бъде в помощ на ученици от V клас с цел да се осъществи плавен преход от начален към прогимназиален етап. Ръководството на училището прецени, че в едната паралелка, състояща се от 10 момичета и 7 момчета от различен етнически произход, с различен социален статус, като 7 деца пътуват от три населени места в общината, присъствието и контактът с по-голям ученик от същото училище ще бъде от полза и в подкрепа най-вече на тези деца, които през по-голямата част на деня са извън домовете и семействата си.

Ученикът, на когото беше възложена гореспоменатата дейност, се проявява като скромен, умен, амбициозен и трудолюбив. Успехът му е много добър. Учителите имат за него добро мнение, което той напълно покрива с качествата и постиженията си. Сред съучениците си се ползва с уважение и има изградени добри отношения с всеки от тях. Винаги е готов да помага на всеки както в обучението, така и във всяка друга ситуация. Самият той има ясна визия по въпроса как могат да си помагат учениците в училището. В основата на неговата стратегия е заложена идеята, че учениците трябва да се научат да мислят, да изразяват

своето мнение, да правят това, което искат, като изпълняват своите задължения. Всеки трябва да работи с убеждението, че върши нещо полезно за себе си, за училището, за обществото. Според него осъществяването на дейност в подкрепа на други ученици е в защита на правата и личността на ученика при стриктно спазване на етиката между ученици и учители.

Две са и приоритетните задачи в дейността му:

1. Цялостната учебно-възпитателна работа да съдейства за придобиване на интелектуални умения, социална култура и гражданска ангажираност, необходими за пълноценен живот на учениците в постоянно променящите се обществени отношения.
2. Да се създадат предпоставки за личностна мотивация и ангажираност на учениците, за съзнателно и активно участие в учебно-възпитателния процес, в училищните и извънучилищни дейности и мероприятия.

Идеята за конкретната наставническа дейност възниква спонтанно от самия ученик през 2013/2014 уч. година, който осъзнава за себе си, че в следобедните часове, след като подготви уроците си, му остава достатъчно свободно време, през което той може да бъде в помощ на други по-малки ученици, включени в целодневен престой в училище. Той споделя идеята си с класния си ръководител, след което двамата заедно я обсъждат с ръководството на училището в лицето на директорката, от която получава нужното одобрение с подкрепа. Така през първата година той е заедно с шести клас всеки ден по време на следобедната самоподготовка, организирания отход и дейностите по интереси. По време на този „стаж“ се изясняват напълно параметрите на дейността и се утвърждава статутът му на ученик наставник, който не присъства само следобяд в училище, не върши работата на някой друг, а насочва, съветва, подкрепя, окуражава, напомня за спазване на правила, като по този начин помага и на възпитателя, защото учебно-възпитателната работа трябва да бъде диференцирана.

През настоящата учебна година, както вече беше споменато, дейността на по-големия ученик, наставляващ по-малки, продължи при петокласници в подкрепа на прехода от начален към прогимназиален етап на обучение. Като наставник, натрупал вече известен стаж и опит, той още в самото начало си поставя задача да се приобщи към учениците, да ги опознае, за да разбере всеки какви интереси, ценности и потребности има, независимо че с някои от тях са съседни, а в училище са се срещали всеки ден по коридорите, да постави основи на взаимно доверие.

Той самият си набеляза в подобряването на какво може да бъде най-полезен на ниво клас. Така планът му за дейност включва следните направления:

1. Атмосферата в класа – съперничество, насилие, приятелски кръгове, има ли ученици, които се чувстват изключени, идеи за взаимопомощ.
2. Околната среда в класната стая – чистота, подредба на мебелите, достъпна ли е класната стая за всички.
3. Отношенията с останалите учители и останалите класове.
4. Инцидентно възникнали проблеми или възможности.
5. Успехите на класа и на отделни ученици.
6. Участието на класа и на отделни представители в училищни, общински и други мероприятия.
7. Начините за празнуване на празниците на класа, рождените дни, дестинацията за екскурзия.

За времето, прекарано с петокласниците, с действията си ученикът наставник допринесе за формирането и развиването на чувство за отговорност и колективизъм. Завиден напредък беше постигнат в подобряването на личностната мотивация и ангажираност на голяма част от учениците, за съзнателно и активно участие в учебно-възпитателния процес, в училищните и извънучилищни дейности и мероприятия. Мнението на преподавателите е, че се наблюдава по-голяма увереност у учениците и стремеж да работят самостоятелно.

Друг съществен резултат е, че ученикът наставник допринесе със собствения си опит за това, децата да преодоляват трудностите, срещани по време на самоподготовката, като същевременно търсят помощта на възпитателя само при най-трудните моменти в самоподготовката. Макар и малко, но като резултат от повишаването на увереността в собствените сили и възможности се подобри средният успех както на целия, така и на отделни ученици.

През цялата учебна година е оказвал помощ и подкрепа в реализирането на всички изяви на класа, като никога не е действал самоцелно и индивидуално, а винаги съгласувано с мнението на класния ръководител и възпитател. Споделил е с децата опита си в това, което той самият се е научил да прави, като постери, презентации, картички, изработени с техниката „квиллинг.“

Упорито е съдействал за създаване на приятелства и симпатии, както и за преодоляване на антипатии, внушавал и предразполагал за проявяване на нужното уважение към труда на възпитателя и преподавателите.

В резултат на целогодишния контакт учениците започнаха по-свободно да изразяват своите радости, увлечения и мечти пред човек, който е по-голям техен съученик и по-лесно да се приобщават към общоучилищния живот.

Срещайки уважение и внимание, така те се научават да се уважават помежду си, да се вслушват в по-големите и като тях да помагат на по-малките, докато настъпи моментът те самите да станат ученици наставници.

Ученическото наставничество не е трудно за реализиране, но ефектът от него е много голям – създава се една общност на деца на ниво клас, фасилитирани от по-големия ученик, която успява да намери неконфликтни и кооперативни начини да се саморегулира и да взаимодейства с възрастните. По този начин проблеми на децата, които биха се задълбочили и влезли в ресора на възрастните за формално справяне, се решават чрез активното, доброволно и мотивирано участие на самите деца. А самите те се научават на лична и споделена отговорност чрез опита.

ПОЛЗИТЕ ОТ ДЕТСКОТО УЧАСТИЕ В МОДЕЛА НА ПРИОБЩАВАЩОТО УЧИЛИЩЕ

Стефан Йорданов

Сдружение „Център за приобщаващо образование“

Детското участие е един от базовите принципи на Конвенцията за правата на детето на ООН. Той е в основата на съвременното виждане в обществото, че децата са не само обекти, но и участници в собственото си развитие. Въпреки това, все още твърде често интервенциите в живота на детето, разбирането за рисковете за неговото благосъстояние и естеството на закрила, от която се нуждае, се определят от гледната точка на възрастния. В резултат на това добрите намерения могат да доведат до не толкова добри или дори опасни резултати. Говорим за една от най-погрешно разбираните концепции и за правото на децата, което ние, възрастните, можем да гарантираме най-трудно. Причините за това са много и различни, но общото между тях е, че всички те са дълбоко вкоренени в традиционното виждане за децата в повечето общества. Нека да изброим някои от тях. Преди XVII век например, детството не е било смятано за отделен етап от живота на човека. Смятало се е, че това е период, който е необходимо да бъде преминат възможно най-скоро. Децата са приемани като собственост на своите родители. Дълго време съществува общоприет психологически модел, който гледа на децата като незрели, некомпетентни, нерационални, асоциални и некултурни. Част от тези традиционни вярвания и схващания съществуват и днес. Именно те пречат на обществото да разбере, че е в негов интерес да окуражава участието на децата и младежите. Няма как да смятаме, че до навършването на пълнолетие децата са незрели, некомпетентни, нерационални, асоциални и некултурни, а на следващата сутрин те вече ще бъдат нашия нов интелектуален елит. Когато децата са окуражавани да взимат участие в училищния и социален живот, като имат думата в решения, които ги засягат пряко, ползи имат не само въпросните деца, но и обществото, при това в дългосрочна перспектива.

Много от професионалистите, работещи с деца, все още не са напълно осведомени за важността от развиването на детско участие във всеки един аспект на тяхната работа. Включването на децата и консултирането на решения с тях в училищна среда може да донесе ползи както за децата, така и за училището и общността около него. На практика децата биха могли да консултират възрастни-

те на всички оперативни нива в училище – от ежедневните рутинни дейности, през дизайна на различни проекти, прилагането, мониторинга и оценяването им, дори организацията на учебните часове. Такова участие на децата не само комуникира ангажимента на училището да спазва и уважава правата на децата, но и заявката му да работи за приобщаваща училищна среда.

Приобщаващото училище е мястото, където всяко едно дете се чувства в безопасност и е добре дошло и подкрепено в училище, с възможности да развива потенциала си. От друга страна, всеки учител се чувства подкрепен, уверен и мотивиран. От трета страна, всеки родител се чувства спокоен за безопасността и развитието на своето дете и е добре дошъл в училище.

В този ред на мисли моделът на приобщаващото училище на Сдружение „Център за приобщаващо образование“ (ЦПО) събира четири основни компонента на училищно развитие, върху които училищните екипи да работят, ако имат цел да направят своето училище по-приобщаващо:

- Училищно управление
- Педагогически практики
- Детска закрила
- Партньорство с родителите

Всеки един от тези елементи е еднакво важен. Те си взаимодействат по начин, който ги подпомага и засилва ефекта от действието на практиките, включени в тях, а детското участие е принцип, залегнал във всеки един от тези елементи.

Детското включване окуражава децата да участват в планирането и приложението на различни инициативи, да поемат отговорност, като изказват собствено мнение и влияят на решенията и политиките, които ги касаят пряко. Използваните методи би трябвало да карат децата да се чувстват по-уверени и свободни да изразяват собствените си идеи, мисли и мнения, както и да участват активно в училищния и социалния живот. Добре информираните и проактивни деца, които знаят правата си и искат да играят активна роля в училището и обществото, са най-добрата гаранция за устойчивост на всеки проект, целящ подобряване на благосъстоянието на децата.

Консултирането с деца има за цел по-добра информираност на възрастните при взимане на решения, търсене и постигане на промяна. Това е информирано и съзнателно участие на всички деца, включително и тези, които имат нужда от допълнителна подкрепа или са в риск, в активности, свързани в проблеми, засягащи ги пряко и косвено. Участието на децата е ценност, която би трябвало да е заложена във всички дейности на училището.

Включването и консултирането с деца в училищна среда се прави от практики, обучители и фасилитатори, които са обучени и могат да работят с деца. Това

биха могли да бъдат учители, възпитатели, педагогически съветници, обучители от гражданския сектор и др.

Популяризирането на концепцията за консултиране с деца беше важна част от програмата на ЦПО „Едно училище за всички“, финансирана от Фондация „Америка за България“, тъй като приоритетите, по които работиха училищата-участници в тази програма изискваха резултатите да бъдат консултирани с учениците и родителите преди да бъдат прилагани в практиката като част от модела за приобщаващо училище.

За целта трябва да се гарантира правилното разбиране на правото на децата да казват онова, което мислят, и да бъдат изслушвани от възрастните при взимане на решения, влияещи на децата, както и правото на информация и изразяване на мнение. Консултирането с деца в училищна среда, като се имат предвид преживяванията и предпочитанията на децата, както и прилагането му от фасилитатори и обучители би трябвало да даде:

- На възрастните – възможности да се запознаят отблизо с Конвенцията за правата на детето и да развият съответните стратегии за изслушване на децата, както и да вземат предвид техните възгледи и мнения, когато планират и прилагат дейности в училище.
- На децата – знания за концепцията за консултиране с децата според Конвенцията за правата на детето и умения да идентифицират възможностите за ефективно участие.

Когато едно дете бива изслушвано и мнението му се взема под внимание, възрастният влиза в ролята на подпомагач и насочващ детското развитие и учене. Практикът създава пространство, в което детето опитва нови неща, а възрастният го наблюдава и подкрепя. В този смисъл консултирането носи ползи и на двете групи от участници – деца и възрастни.

Ползи за децата:

- Подобрява тяхното самочувствие и допринася за по-голямата увереност.
- Увеличава независимостта и творческото учене.
- Слушат ги с уважение.
- Разбират правата и задълженията си.
- Създават и участват в по-малко конфликтни ситуации.
- Участват в гарантирането на собствената си безопасност.

Ползи за възрастните:

- Родители и учители работят заедно, като на практика изпълняват активности в сферата на партньорството с родители като част от приобщаващата училищна среда.
- Получават обратна връзка от децата.

- Разбират повече за Конвенцията за правата на детето и детското участие.
- Разбират повече за ценностите на децата и влиянието им върху тяхното участие.
- Ефективно идентифициране на проблеми и изработване на стратегии за тяхното преодоляване.
- Информирано планиране на дейности.
- Ефективно насочване на училищните ресурси.

От изброеното по-горе се вижда ясно, че консултирането с деца и тяхното активно участие са съществени принципи, които са в основата на всички съставни елементи на приобщаващата училищна среда.

Библиография

1. Сдружение „Център за приобщаващо образование“ 2015 г. „Анализ на училищната среда – стъпка в процеса на изграждане на приобщаващо училище“.
2. Lina Fajerman, Michael Jarrett & Faye Sutton, Save the Children 2000 „Children as Partners in Planning“.
3. Maxwell Marx, William Finger and Hally Mahler, Family Health International 2005, „Youth Participation Guide: Assessment, Planning, and Implementation“.

ОМБУДСМАН В УЧИЛИЩЕ

Стефан Станев

СОУ „Иван Момчилов“ – гр. Елена, обл. В. Търново

Всичко започна така...

На 01.06.2015 г. аз, Стефан Станев, встъпих в длъжност на ученически омбудсман, като се заклек да защитавам правата на учениците.

Този пост съществува от 2012 г. в нашето училище. Омбудсманът се избира след провеждане на избори. Има предизборна кампания в рамките на една седмица. В предизборния ден се провеждат дебати, в които претендентите за поста отговарят на въпроси на учители и ученици. Омбудсманът има право на един мандат, с повторно кандидатиране. Минималната възраст на кандидатите е четиринадесет години.

Още на другия ден, след като встъпих в длъжност, започнах работа.

Бях член на Комисията по противообществените прояви. Там се сблъсках с най-различни проблеми, свързани с накърняване достойнството и правата на учениците, сбиване на деца, както и редица конфликти между учители и ученици. Освен това ми се наложи да взимам решения и да налагам наказания.

Нели Николова – регионален координатор в Център „Амалипе“ и мой ръководител, ми предложи да пътувам до Страсбург като български представител в Европарламента, заедно още с 6 деца.

Приех предложението с радост и докато се усетя, вече бях в самолета.

Направихме го!

Под звуците на на ромска песен сглобихме картата на България с надпис: „Ние учим и живеем заедно“. С наставленията на Десислава Стефанова измислихме любовен етюд и изпълнихме китка от български хора.

Имахме честта да се срещнем и с посланика на България в Европарламента Катя Тодорова. Всеки един от нас сподели с какво се занимава и разказа за дейностите на своето училище.

За жалост този сън мина неусетно. Докато се осъзнаем, бяхме на родна земя.

Дойде април и поредният лагер за мен. На него аз бях помощник-лектор в лекциите на Нели.

Срещнахме се и със зам. министъра на образованието г-н Диян Стаматов. Имаше възможност да му задаваме въпроси, свързани с образованието в България и с това как да подобрим образователната система в страната.

На 21.04.2016 г. беше проведена среща с Комисията по образованието и науката, на която ние имахме възможност да представим училищата си и да задаваме въпроси. Освен това популяризирахме кампанията „Ние сме равни“, подтикнати от побоя над Митко от Овчеполци.

На 9.05.2016 г. имах честта да бъда зам. министър на образованието в Деня на самоуправлението.

Срещнахме се и с министъра на образованието г-жа Меглена Кунева.

По-късно през деня имах възможност да се запозная с Омбудсмана на Република България г-жа Мая Манолова. На срещата аз ѝ споделих част от проблемите, с които се сблъсквам като омбудсман, както и процедурата за избиране на такава длъжност в училище.

Дойде юни, отново беше време за ромския фестивал „Отворено сърце“, за тринадесета поредна година.

Задачата ми този път беше да представям участниците, аз бях в ролята на водещ. Това беше истинско предизвикателство за мен, но благодарение на представленията на Йонка Данова и Деница Иванова се справих.

Естествено, впусках се и в други дейности.

Малко преди закриването на фестивала имахме възможност да се срещнем с вицепрезидента на България г-жа Маргарита Попова.

На мен се падна честта да поведе хорото с българския трибагренник за закриването на фестивала „Отворено сърце“.

Макар всички трудности, моят мандат изтече неусетно. Вече е ред да предам щафетата на новоизбрания.

Едно е сигурно, макар да не съм вече част от СОУ „Иван Момчилов“ – аз винаги ще бъда част от Център „Амалипе“!

МЛАДЕЖКИ ПАРЛАМЕНТ КЪМ ЦЕНТЪР ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩНОСТТА В ГР. КНЕЖА

Борислав Петров

Председател на Младежки парламент

Младежки парламент е създаден на 07.04.2016 г. под формата на дейност към Център за развитие на общността – гр. Кнежа, реализиран от ЦМЕДТ „Амалипе“. Той има за цел да активизира местното население, повишавайки неговия здравен, образователен и социално-икономически статут. Работата на парламента се осъществява чрез парламентарни заседания, организирани поне веднъж седмично. По отношение на своята структура парламентът прилича повече на министерски съвет. Състои се от няколко министерски позиции, а именно – министър-председател, заместник министър-председател, министър на образованието и науката, министър на екологията и опазването на околната среда, министър на спорта и спортните мероприятия, министър на финансите и счетоводните дела, министър на изкуството и артистичните дейности, както и министър на здравеопазването и здравните услуги.

Министър-председателят отговаря за цялостната дейност на парламента. Той организира и ръководи парламентарните заседания, активизира всички членове на парламента по време на заседанията и им възлага различни задачи в зависимост от тяхната министерска позиция. Той е връзката между доброволците и общностния модератор на ЦРО – Кнежа.

Заместник министър-председателят помага на премиера във всичко, от което се нуждае при провеждането на заседанията, организирането на инициативите и пр.

Министърът на образованието и науката се занимава с организиране на мероприятия, които допринасят за образователното развитие на местното население – състезания, конкурси и др.

Министърът на екологията и опазването на околната среда е зает с организиране на инициативи, свързани с повишаване нивото на екологично възпитание на хората в района. Редовно провежда почистване на определени местности, кампании за рециклиране и др.

Министърът на спорта и спортните мероприятия организира редица волейболни и баскетболни срещи на ученици от различни училища и провежда състе-

зания по лека атлетика и вдигане на тежести, поддържайки населението в добра форма.

Министърът на финансите и счетоводните дела не е толкова ангажиран, колкото членовете от другите министерски позиции. Неговата работа е внимателно да следи решенията, които се вземат на заседанията, и да изчислява какви средства ще бъдат необходими за организирането на една или друга инициатива.

Министърът на изкуството и артистичните дейности отговаря за „цветовете“ на всяко мероприятие. За всяка една инициатива той организира малка група, която изработва постер, свързан със събитието.

Министърът на здравеопазването и здравните услуги е ангажиран с провеждането на здравни беседи, здравни анкети и всякакви други мероприятия, свързани с повишаването на здравния статут на местното население.

Нашите дейности

1. Международен ден на ромите

На 08. 04. 2016 г. по случай Международния ден на ромите в офиса на Център за развитие на общността – гр. Кнежа беше представена презентация, свързана с историята и могъществото на този ден. Акцентира се предимно върху концентрационния лагер Аушвиц, като бяха показани снимки от живота на ромите по време на техния престой там. Преди да започне инициативата, беше изготвен цветен постер, свързан с празника, а след презентацията бяха раздадени информационни брошури.

2. Международен ден на Земята

На 22.04.2016 г. екипът на Център за развитие на общността – гр. Кнежа отбеляза Международния ден на Земята. В двора на Начално училище „Кнежица“ (филиал) беше засадено черешово дърво, което винаги ще напомня на учениците за нашия екип и изобщо за човешката грижа за природата. Учениците, които ни посрещнаха в училището, бяха много ентузиазирани и с радост ни съдействаха в засаждането. В чест на Деня на Земята беше направен и невероятен макет на земното кълбо, както и възхитителен постер за опазването на околната среда.

3. Великден

На 29.04.2016 г. в Къмпинг „БОРОВЕТЕ“ доброволците от Център за развитие на общността – гр. Кнежа организираха инициатива за боядисване на яйца по случай християнския празник Великден. Във връзка с Христовото Възкресение бяха изработени и два постера. След края на боядисването бяха раздадени лакомства на всички участници. Организирането на инициативата е дело на Младежки парламент.

4. Международен ден на спорта

На 17.05.2016 г. доброволци от Център за развитие на общността – гр. Кнежа заедно с учениците от НУ „Кнежица“ отбелязаха Международния ден на спорта. Следобедът на 17 май беше изпълнен с интересни спортни занимания, организирани от Младежки парламент.

5. Свободна инициатива с мисия „Опазване“

На 20.06.2016 г. във връзка с глобалния проблем, свързан със замърсяването на околната среда, Център за развитие на общността – гр. Кнежа организира група доброволци за почистване на квартал „Вапцаров“. С помощта на неотразимите доброволци беше почистен целият район около НУ „Кнежица“. В офиса на ЦРО – гр. Кнежа, както и на няколко публични места (училища и кафенета), бяха поставени празни пластмасови бутилки, където хората да изхвърлят непотребните си капачки. Те ще бъдат използвани от специални организации за лечение на децата с увреждания.

Всеки край си има своето начало и всяко начало си има своя край... На 23.06.2016 г. Младежки парламент прекрати официално своята дейност за този сезон. Във връзка със закриването на парламента някои участници бяха отличени със специални грамоти за активно участие в XIII Международен детски ромски фестивал „Отворено сърце“, както и за най-голям принос към Младежки парламент. Освен специалните грамоти, за всеки участник бяха изготвени номинации, свързани с неговото поведение по време на парламентарните заседания. Беше направена скромна почерпка между всички участници в парламента. Парламентът ще възстанови своята дейност в началото на учебната 2016/2017 година.

ЩОМ СЪРЦАТА СА ЗАЕДНО, ПЪТИЩАТА НЕ НИ РАЗДЕЛЯТ

Нела Калова

СОУ „Любен Каравелов“ – Варна

В СОУ „Любен Каравелов“ – Варна за поредна година се работи в насока обхващане на ромските деца и намаляване отпадането им от училище. Водещата идея е да се постигне тенденция за трайно задържане на ромските деца в училище и осъзнато и мотивирано посещение на училище до завършване на средно образование.

С успехи в обхващането на ромските деца в предучилищна и начална училищна степен ние можем да се похвалим. В училището са сформирани 2 подготвителни групи, посещавани от 5 и 6-годишни деца. Занятията по установените учебни програми се провеждат пълноценно и децата научават постепенно и при ползването на интересни и занимателни игрови подходи български език. Откъснати от езиковата среда, те усвояват умения за общуване в училищна обстановка на български език и в първите ученически години надграждат и развиват нужните за възрастта компетенции. Задължителното целодневно обучение в начален етап също допринася за пълното и трайно обхващане на ромските деца в училище – осигурена е приветлива и подходяща за възрастта на учениците обстановка (оборудване, цветово решение на интериора), в часовете за занимания по интереси на тяхно разположение е специализирана зала – игротека, в която децата отдъхват, занимавайки се с развиващи и занимателни игри.

Успехите при задържане на учениците в училище в начален етап са налице.

Трудности обаче срещаме в сложните прогимназиални години, когато децата навлизат в нов период на физиологично и психическо развитие и едновременно с това са поставени от учебните програми в унифицирана рамка за усвояване на знания и умения по стандарти, общи за всички български ученици. Нашите пораснали ромски деца, привикнали да бъдат обучавани и обгрижвани в различна, но приличаща на домашната, щадяща и почти затворена среда (те са целодневно с двама учители, като само по някои учебни дисциплини с тях работят други учители) попадат в прогимназиален етап на обучение и като че ли се изгубват в новите условия. От една страна вече не обитават една стая, а обикалят по различни кабинети в голямата сграда; по време на междучасията те активно общуват с

ученици от другите класове, обменят идеи, наблюдават проявите на по-големите ученици. Това им оказва влияние – те вече имат голямата свобода да избират модели на поведение; да решават сами дали да влязат в час навреме, или да закъснеят; дали да спазват правилото за ползване на български език в училище, или не – и много бързо следват лошия пример.

Ние, учителите в СОУ „Любен Каравелов” – Варна, имаме трудната и особено отговорна задача от една страна да се стремим да постигаме ДОИ по всички дисциплини в пряката си педагогическа работа, и от друга страна да търсим, откриваме и развиваме индивидуалните силни страни на своите ученици, съобразявайки се с тяхното ниво, възможности, интереси. И ние правим всичко това, дори с цената на пренебрегване на отделни задължителни елементи от учебното съдържание, за да усвоим и затвърдим основни умения по български език например, упражняваме много по-дълго от предвиденото някои знания, прескачайки учебен материал, който е по-отвлечен и с по-високо академично ниво. Тук се оформя един сериозен конфликт на интереси – от една страна законът ни задължава да гоним високите цели на ДОИ, от друга страна пък ни задължава призиванието да развиваме и възпламеняваме дори мъничката искрица желание за личностно развитие на всеки отделен ученик. За да отделяме повече време на общуването на български език, на помощ ни дойдоха вариантите за дейности с учениците в извънучебно време в групите по СИП, а тази година – ИКД „Фолклор на етносите – ромски фолклор” и в Училищния парламент.

Работата в групата ИКД „Фолклор на етносите”, сравнена с тази на Ученическия парламент, е рутинна, делнична. На нея не са ѝ присъщи показните прояви. В занятията ние работим по развиването на устната реч на български език, защото това е основният проблем за много от нашите ученици – невладеенето на български език. Все пак работата в ИКД ни дава възможност да общуваме с учениците си по-свободно по теми, които са интересни и полезни за тях; да ползваме в живия разговор български език; да се изявяваме творчески – пеем, четем по роли, рисуваме, майсторим. През тази учебна година с учениците от ИКД „Фолклор на етносите” организирахме състезание по изразително четене. В рамките на няколко занятия избирахме различни текстове от помагалото и след еднократно прочитане на текста го разпределяхме на части и четяхме по роли, старайки се да пресъздадем характера и настроението на съответния герой. Впечатляваща е страстта, с която децата „влизат в дрехите” на своите персонажи. Артистичните им изблици често прерастват в по-нататъшни дискусии на теми, свързани с ценностите на героите и на хората от близкото обкръжение на учениците. Основна трудност е учениците да се самоопределят – наблюдава се тенденция децата да се определят като турци заради езика, на който общуват; те не се разпознават като

роми, рядко вече се наричат и миллет. В същото време споделят, че описаните и разисквани в ИКД обичаи се практикуват от семействата им, носят се отличителните за общността дрехи, приготвят се същите храни. Познават също така българските фолклорни обичаи и се включват с радост в отбелязването на различните празници. Например за 1 март с групата изработихме мартенички и мислихме благопожелания, подходящи за наричане, когато подаряваме нещо на някого. Работейки, ние разговаряхме за обичаите на различните етноси, за техните празници. С желание момичетата разказваха как се обличат за сватба, как се чисти домът, кой за какво отговаря в семейството. Част от изработените мартенички и картички за Баба Марта подариха, а част продадоха на свои съученици в навечерието на 1 март. Момичетата и момчетата от ИКД „Фолклор на етносите” с удоволствие слушат музика и пеят, естествено и танцуват със страст. На годишния концерт на училището нашата група ще се представи с песента „Гергьовден”, или „Едерлези”. Същите грации след песента изпълняват модерен танц.

По интересен начин тази година се преплетоха моите дейности като класен ръководител, ръководител на ИКД „Фолклор на етносите” и учител по български език и литература. От една страна, основната ми учителска работа е свързана с усвояване на знания и умения по български език и по литература, от друга, работя с група деца за развиване на техните силни страни и за откриване на талантите им, а от трета, поддържам връзка с родителите на учениците. През м. февруари, когато проведохме задължителната родителска среща за отчитане резултатите от I учебен срок, аз поканих на срещата само бащи. Случи се така, че поради обявената грипна ваканция отложихме планираната среща и тя се проведе в Деня на розовата фланелка – 24.ІІ.2016 г., сряда. Аз бях поканила татковците на своите ученици на „Срещата на бащите”, а те дойдоха заедно със своите деца. В този ден нещата се съчетаха добре. Мъжете чуха похвали за децата си, договорихме се за съвместна работа и взаимопомощ при възпитанието на учениците; татковците се включиха в инициативата „На нас ни пука за нашите деца” и получиха грамоти за активната си позиция. По примера на един баща, който сам и със свои материали ремонтира разбитата каса на вратата на класната стая, другите бащи заявиха желание да се включат в боядисване на училищната ограда, облагородяване на двора, ремонта на някои стаи. Учениците, присъстващи с родителите си на тази среща, се чувстваха специални и удовлетворени от спазената уговорка да не се оплаквам от тях днес. От тази среща нататък се наблюдава промяна в поведението на някои ученици, с които сме имали трудности в общуването – Ивелин не само обещава, но и стриктно изпълнява поетите ангажменти; Станислава и Валя не пречат в часовете и се включват в различни инициативи; Краси и Ники споделят по-свободно своите идеи, изразяват мнение; Юлия е готова да се включи в

екскурзия. След проведената среща с бащите майките споделиха, че също искат да присъстват на събиране, на което учителите да споделят от какво са доволни, а не да се оплакват от техните деца. Стана ясно, че никой родител не желае да чува укорни думи за детето си пред други родители, затова се договорихме тези разговори да ги провеждаме насаме с родителите, а на общите срещи да говорим за силните страни на подрастващите, да ги поощряваме пред родителите им и пред другите представители на общността.

През настоящата учебна година в СОУ „Любен Каравелов” – Варна за втори път бяха проведени избори за ученически парламент. Неговата функция в училище е водеща по отношение на провеждането на различни инициативи, акции, прояви. Това, че учениците могат да разговарят с учителите и с ръководството на училището не само по учебни въпроси, а и по случаи, изискващи отстояване на позиция; това, че могат да дават предложения и свободно да изказват мнения, ги прави по-ангажирани в училищния живот.

Стартирахме годината с избори за нов председател на УП. Учениците от прогимназиален и гимназиален етап бяха наистина активни – на предизборните дебати задаваха смислени въпроси, очакваха изчерпателни отговори, говореха за приложими идеи. През годината реализирахме различни инициативи – Седмица на толерантността, Ден Анти СПИН, дни на самоуправлението, дарителство на книги, дарителска акция за децата от Защитено жилище в с. Тополи, Ден на думата „благодаря“, Ден на борбата срещу насилието, Ден на розовата фланелка. В момента в един ъгъл на училищния двор вече има изградена малка цветна градинка на парламента, която се оформи, засади и поддържа от членовете на парламента. На 1.IV. (последния ден преди пролетната ваканция) отбелязахме Деня на шегата с инициатива, проверяваща доколко активно слушат учениците от различните класове и съобразяват ли бързо дали чутата информация е достоверна, или не. Председателят на УП участва през м. април в конференция на председателите на УП в гр. Сливен, където се прояви не само като добър слушател, но и като активен събеседник и член на работна група. По време на сбирките на УП в нашето училище най-активни са няколко души, които се явяват редовно, споделят свои идеи за подобряване живота в училище, с готовност се ангажират с водене на парламентърски преговори с ръководството на училището. Например Гюлтян от IX клас, която за първа година е наша ученичка, изрази мнение, че да има ученически парламент, е нещо хубаво. Тя предложи да се направи цветна градинка и сама организира съучениците си за работните дейности след часовете. Интересно е това, че учениците, които не са членове на парламента, също дойдоха и се включиха в реголването, окопаването на мястото и засаждането на цветя. Моят ангажимент в тази дейност беше по-скоро да координирам дейностите и да

работим в определен логичен порядък. Друга инициатива, която децата наистина реализираха с жар беше в деня на думата благодаря. Една от дейностите беше посветена на събиране в пощенска кутия на анонимни или явни благодарствени послания до някого в училище, които после бяха връчвани получателите пред техните класове. Благодарствени бележки/послания получиха и немалко учители. „Пощальоните/куриерите” в еуфория изпълниха мисията си и споделиха как очакват следващи такива прояви.

Естествено някои инициативи, в които се включваме по задължение, предизвикаха негодувание и до някаква степен отпор, т.к. активната страна не бяха учениците. А всяка дейност по задължение се приема не особено добре. Такива са проявите по време на седмицата на толерантността, акциите Анти СПИН. Моите наблюдения са, че голяма част от учениците се включват без желание, те възприемат тези дни като акция, която минава и оттича някъде, думите, казани и написани в тези дни, остават за тях кухи и неизпълнени със съдържание. Най-често децата ползват шаблонни изрази, защото знаят какво се очаква да кажат, но дълбоко в сърцата си те не усещат съпричастност, не съпреживяват проблема или не го идентифицират въобще като проблем.

В края на тази учебна година може да се отбележи, че все пак сме постигнали успехи. Когато нещо запали интереса на учениците, те се превръщат в хора, работещи ЗА кауза. Когато няколко ученици имат кауза, те увличат поне още няколко след себе си и целта се постига с общи усилия. Когато и родителите горят заедно с децата си, успехът е сигурен.

Това ни дава увереност, че ако сърцата ни са заедно и имаме общи цели, общи каузи, то пътищата няма да ни разделят.

СЕКЦИЯ 4

ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ ЗА РАБОТА В МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА

КАЧЕСТВЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ – КЛЮЧ КЪМ УСПЕХА

Теодора Влахова

Директор на ОУ „Св. Климент Охридски“ – с. Буковлък, общ. Плевен

Поля Блажева

Директор на ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Търнене, общ. Плевен

Теменужка Христова

Директор на ОУ „Антон Страшимиров“ – с. Бохот, общ. Плевен

ОУ „Св. Климент Охридски“ в с. Буковлък, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ в с. Търнене и ОУ „Антон Страшимиров“ в с. Бохот са училища с богата история и утвърдени традиции както по отношение на образованието и възпитанието, така и по отношение на работата в мултиетническа среда. В тях се обучават деца от различни етноси – българи, роми, турци, но преобладават децата от ромски произход.

Нормативни документи:

- Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 г.
- Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етнически малцинства.
- Стратегия за развитието на училището.
- Закон за закрила на детето.

- Правилник за дейността на училището.
- Годишен план за работа на училището.

Цели и основни задачи:

- Предоставяне на качествено образование за децата и учениците от етническите малцинства.
- Обхват и задържане на учениците в училище чрез мотивация и създаване на положителна нагласа към учебния процес.
- Обучение на учениците чрез въвеждане и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование.
- Привличане на родителите като активен партньор в образователно-възпитателния процес на техните деца, чрез иновативни методи за въвеждане на интеркултурно образование, толерантност към различните.
- Преодоляване на стереотипите в отношението и нагласите на родителите към училището като институция.

Как осъществяваме образователната интеграция на деца и ученици от етническите малцинства?

- Въвеждане на задължителна подготовка за всички деца, навършили 5 и 6 години

За децата, чийто майчин език е различен от българския и които срещат обучителни трудности в училищна възраст, се въвежда задължителна подготовка на 5 и 6-годишна възраст, което им осигурява равен достъп до качествено образование. В подготвителните групи са обхванати всички деца, подлежащи на задължително обучение.

За децата от подготвителните групи, които не владеят добре български език, се организира допълнително обучение по Национална програма „С грижа за всеки ученик”, което спомага за усъвършенстване на устната комуникативна способност и практическо овладяване на езиковите средства на българския език. В процеса на общуване се развива свързаната реч на детето и се стимулира овладяването и използването на книжовните форми на българския език.

- Въвеждане на целодневно обучение за учениците от I до VI клас

Целодневното обучение се отразява благоприятно върху качеството на обучение и възпитание на децата от етническите групи. Броят на обхванатите ученици в целодневна организация е увеличен. През учебната 2015/2016 г. в целодневна организация са включени и учениците от VI клас. Това подпомага самоподготовката на учениците по различните предмети.

- Осигуряване на консултиране и подкрепа от училищен психолог

Целта е: психологическа подкрепа на деца с рисково поведение, на деца с дефицити в семействата, както и на техните родители; подобряване на микроклимата в училище; превенция на агресията и тормоза в училище.

- Сформиране на група по СИП JUMP Math – Приложна математика в I клас

През учебната 2015/2016 г. в групата по СИП са обхванати 16 ученици от първи клас. Основната цел е чрез преподаване на малки стъпки учениците да придобият по-висока увереност в способностите си, да изпитат по-голямо удоволствие от постигнатите резултати и да повишат мотивацията си за учене. Целта е децата да разберат, че математиката може да бъде лесна и забавна за учене.

- Интеркултурно образование и възпитание чрез СИП „Фолклор на етносите“ в начален и прогимназиален етап на обучение

СИП „Фолклор на етносите“ спомага за съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства. Децата се възпитават в дух на толерантност и приятелство. В групите учениците се запознават с фолклора, традициите и обичаите на различните етноси; празнуват общи празници. На всеки ученик от групите по СИП е изготвено портфолио, което проследява развитието им. Учениците се изявяват на местно, регионално и национално ниво; участват в отбелязването на Международния ден на ромите – 8 април. Изявяват се в Детския ромски фестивал „Отворено сърце“ – Велико Търново, където показват своя талант и намират много нови приятели.

- Включване на учениците в разнообразни извънкласни дейности, национални програми и проекти

През годините в училищата са реализирани много проекти и национални програми:

- Национална програма „С грижа за всеки ученик“ и Национална програма „Без отсъствия“;
- Национална програма „Информационни и комуникационни технологии в училище“;
- Проект „Без звънец“;
- Проект „УСПЕХ“ – „Да направим училището привлекателно място за младите хора“ по ОП РЧР – ученици от I до VIII клас;
- Проект „Заедно в различията“ към ЦОИДУЕМ;
- Проект „Искри от огнището“ към ЦОИДУЕМ;
- Проект „Всеки ученик ще бъде отличник“
- Програма „Участвам и променям“;
- Проект „Иновативни практики в управлението в тематичното направление: Иновативни подходи в управлението за взаимодействие със заинтересовани страни;

- Реализират се дейности по училищната програма за превенция на отпадането на ромските деца от училище към Център „Амалипе”, В. Търново съвместно с ОУ „Св. св. Кирил и Методий”, с. Търнене и ОУ „Антон Страшимиров“, с Бохот.
- Проект „ИКТ в образованието” и др.
- Целенасочена работа с родителите като равен партньор в образователно-възпитателния процес

Основни задачи:

- Родители и учители да работят заедно, за да разбират и подкрепят индивидуалните обучителни нужди на всяко отделно дете.
- Да се повиши родителското участие и подкрепа в живота на училището.
- Да убедим родителите, че училището и семейството имат едни и същи проблеми, едни и същи задачи, едни и същи деца, тоест РОДИТЕЛЯТ Е РАВЕН ПАРТНЬОР.
- Форми на комуникация с родителите
 - Уведомителни писма, телефонни обаждания, съобщения.
 - Рецензии върху ученическите работи.
 - Забележки в ученическите книжки.
 - Покани.
- Работа с Родителския клуб
 - Обменни визити на родителските клубове от училищата – партньори по проекта.
 - Дискусии на тема: „Отпадане на ромските деца от училище”, „За и против родителската намеса при създаване на ново семейство”, „Как да общуваме с децата?”
 - Изнесени обучения с родители и учители от трите училища на тема: „Родители и учители заедно за едно по-добро бъдеще на всяко дете”, „Защо децата отпадат от училище? Как да противодействаме на този проблем?”

Срещите с родители в неформална среда дават възможност да се обменят идеи, родителите да споделят какви са очакванията им от училището като институция; да мотивира действията им за преодоляване на предразсъдъци и стереотипи.

- Включване на родителите в организирането и провеждането на извънкласни дейности: екскурзия до Панорама „Плевенска епопея”; провеждане на футболни турнири и спортни състезания между родители и ученици.
- Резултати от съвместната работа с родителите

ЗАЕДНО:

- Преодоляваме трудностите.
- Участваме в инициативи.

- Имаме общи емоционални преживявания.
- Определяме заедно пътя на всяко едно дете.
- Квалификация на педагогическите кадри за работа с ученици в мултикултурна среда

За повишаване на образователните резултати на учениците от изключителна важност е включването на педагогическите специалисти в квалификационни форми за работа в мултикултурна образователна среда. В традиция се превръщат партньорските отношения с други училища, взаимната обмяна на опит и споделяне на добри практики за работа в мултикултурна среда. Ръководителите на СИП „Фолклор на етносите” са преминали обучение в ЦМЕДТ „Амалипе” – Велико Търново.

- Подобряване на материалната база

Училищата разполагат с просторни и добре обзаведени класни стаи; компютърни кабинети с Интернет, обособени интерактивни класни стаи; спортни площадки, физкултурни салони. На децата от Подготвителна група и начален етап се подсигурият безплатни закуски. Всички ученици от I до VII клас ползват безплатни учебници, а за осмокласниците са осигурени чрез спонсорство и допълнителни приходи учебници и учебни помагала.

Подобрената материална база и използването на интерактивни методи на работа повишават качеството на образователно-възпитателния процес.

- Изява на учениците в спортни състезания, национални конкурси и изложби

Нашите възпитаници печелят престижни награди в областта на спорта и изобразителното изкуство. Те изявяват своята дарба и развиват способностите си в различни извънкласни дейности, сред които: СИП „Фолклор на етносите” в начален и прогимназиален етап; СИП „JUMP Math – Приложна математика“ в I клас, СИП „Здравно образование“ и др.

- Празници и тържества

Родителите се включват активно в подготовката и провеждането на всеки един празник, заедно се забавляваме, а децата изявяват своите таланти: Есенен празник в Подготвителните групи; Денят на християнското семейство – 22 ноември; Патронния празник на училището; От Коледа до Василица – организиране на коледен базар и изложба; Баба Марта; Националният празник на България – 3 март; Пролетни празници – организиране на Великденска изложба и базар; Международния ден на ромите – 8 април; Денят на толерантността- 16 ноември

- Резултати, с които се гордеем:

Осмокласниците, успешно завършили основно образование през учебната 2014/2015 г., продължават обучението си в по-горен, гимназиален етап на образование. Училището предоставя благоприятна среда за всяко едно дете, където то

намира нещо от своята култура, вярва в себе си и развива своя талант, като се забавлява. Училищните екипи работят, водени от идеята, че мултикултурното образование и възпитание започва от детството и се гради ден след ден, година след година на основата на разбирането и приемането на „другия”. Процесът е труден и продължителен, но усилията си струват! Въпреки превратностите на времето, въпреки трудното икономическо развитие учители, ученици и родители продължават своята работа, търсят по-добър път към познанието и качествено образование – ключ към успеха!

ВСИЧКИ ДЕЦА МОГАТ ДА БЪДАТ УСПЕШНИ С JUMP Math

Иванка Матева

учител в СОУ „Любен Каравелов“, Варна

Всяко дете може да учи математика успешно, всеки учител може да преподава математика отлично, всички учат с ентузиазъм и увереност.

За първа година ми се наложи да работя с ученици от три етнически групи. В класа има и деца със специални образователни потребности (СОП). Някои не владееха добре български език. Често срещаха трудности при усвояване на учебното съдържание. Търсех пътища и възможности да помагам на моите ученици. Наскоро ми се удаде възможност да се запозная с нова система за обучение по математика JUMP Math, създадена от канадския математик и драматург Джон Майтън². Учудващо е, че той се занимава с наглед толкова различни области. Човек обикновено вярва, че мозъкът му може да поема само един вид информация. Обществото подхранва тази илюзия. Джон Майтън създава собствена система за извънкласно обучение по математика JUMP (Junior Undiscovered Math Prodigies) (Млади неоткрити математически таланти). Той твърди, че ако искаме някога да развием пълния потенциал на децата, трябва да разработим образователен модел, базиран на по-дълбоко познание на човешкия мозък. Според него у всеки ученик чрез поредица от малки стъпки могат да възникнат нови интелектуални способности и че математиката не е най-трудният предмет, а по-скоро онзи, в който учителят може най-лесно, систематично и успешно да добавя капките знание, което да преобразят детето. Новите открития в когнитивните науки и генетиката сочат, че мозъкът е много по-гъвкав, отколкото учените някога са си представяли, и че систематичното обучение може да развие нови нервни връзки и умствени способности – дори при по-големите деца и при възрастните⁴. Идеята, че успехът идва не с дълги занимания в дадена област, а със сравнително стриктно обучение, е точно обратното на настоящите практики в образованието. „Учителят трябва да бъде дискретният съветник, а не лекторът под прожектора“. „Откривателското обучение“ според Джон Майтън е да помогне на детето да прави своите открития само. Тези, които се затрудняват, учителят насочва да правят стъпка по стъпка, докато придобият умения и самочувствие за по-самостоятелна работа. Това не е зубрене, а „насочено откривателство“. Дори когато учениците

са способни само на най-дребните стъпки, те все пак активно откриват нови неща и изграждат математическите си знания и следователно биват подтиквани да разберат математиката на по-дълбоко идейно равнище. Когато успехите им помогнат да повярват в себе си и да се заемат по-сериозно с уроците, са насърчени да предприемат по-големи крачки и да работят по-самостоятелно. Още Джон Дюи¹ в края на XIX век разбира нуждата от промяна на преподавателските методи.

С директора обсъдихме възможността да включим при второкласниците обучение по системата на Джон Майтън.

Принципите, на които се основава обучението по JUMP Math, са:

- преподаване на малки стъпки;
- постоянна проверка на знанията на учениците;
- преодоляване на бариерите пред учениците;
- положителна обратна връзка;
- плавно повишаване на равнището на сложност;
- осъществяване на добра групово работна;
- осъществяване на индивидуална помощ за по-бавните ученици.

За всеки човек успехът има различно измерение. Всяко дете има индивидуални особености и трябва да се съобразим с това. Учителят следи за характерните и специфични положителни нагласи у учениците. По-бавните преговарят и упражняват, а по-бързо успяващите получават бонус задачи.

Всеки ученик разполага с учебна тетрадка и свитък с работни материали. В книгата за учителя има подробно разработени уроци. Учебната тетрадка по JUMP Math дава упражнения за преговор, с които се обхващат няколко равнища на сложност по материала от предходни класове за учениците, които не са го научили, не са го разбрали или са го забравили. В тях учителят наблюдава напредъка на учениците постоянно, вижда навреме къде срещат затруднения и къде има пропуски в знанието. Разпределя математическите концепции на по-малки фундаментални единици за перцепция и разбиране, попълва пропуските, мотивира по-слабите ученици, развива способностите за решаване на задачи в перспективата на по-горните класове и за предизвикателствата на отворени изследвания. С програмата JUMP Math учителят има възможност:

- Да определя нуждите на учениците, да следи прогреса им чрез оценяване на равнището на знания към момента и затрудненията в процеса на учене.
- Да разполага с постоянна поддръжка.
- Да постига целта си чрез задаване на въпроси, похвала към учениците и окуражаване.
- Да контролира неудовлетвореността на учениците и страха от грешки чрез внимателно и постепенно вдигане на летвата на сложност.

В уроците по JUMP Math лесно се съчетават с голямо разнообразие от образователни стратегии и подходи. Ясното преподаване се състои в подготовката на урока. Темите и съдържанието се разбиват на по-малки части и се преподават поотделно в логическа последователност. Ясното преподаване се състои в подготовка на урока, обясняване на учениците какво ще правят и демонстриране на начина, по който се прави. Следва внимателно ръководене на първите им опити в прилагането му чрез осигуряване на множество възможности за упражнение до момента, в който детето започне да работи самостоятелно. Обясненията и демонстрациите са важна част от ясното преподаване и ключов елемент от метода JUMP Math. Формирането на понятия дава на учениците възможност да развият и усъвършенстват способността си да си припомнят и да различават ключови идеи, за да направят сравнение на общите им черти и да разпознават взаимовръзките, да формулират понятия и обобщения. Учениците се учат да обясняват как са организирали данните, представят доказателства за това. Достигането до понятия е непряка преподавателска стратегия. Учениците разпознават признаците на някаква група или категория, зададена от учителя като сравняват или противопоставят примери на понятия, които съдържат или не въпросните признаци. Самостоятелната работа е важна част от програмата JUMP Math. След като учителят предаде материала, учениците получават задачи за упражнение от учебната тетрадка, които да затвърдят уменията им.

Когато уча децата да добавят 1 към определено число, като първо го изрекат със затворен юмрук, а после вдигат по един пръст за всяко следващо число, те не осъзнават внезапно пълния смисъл на събирането. Не знаят например за разместителното свойство и не могат да ми покажат нагледно как да регрупирам. Но макар да са още далеч от истинското разбиране, като се учат да броят на пръсти от определено число, в паметта на тялото им се залага числовата ос, т.е. поредица от числа. Дава им се средство да не изостават от другите и задача, с която могат да се справят. А децата започват да правят собствени открития. Без да се обръща специално внимание, често се сменя реда на събираемите, така че голямото число да се падне след малкото. Учениците бързо откриват, че е по-практично да започнат да броят от голямото число, независимо от реда му. Оттук и ползата от разместителното свойство на събирането. Децата вече виждат част от цялата картина.

При изучаване на таблицата за умножение използвам практически похвати и нетрадиционни обяснения. Мотивирам децата, че могат да научат лесно таблицата, ако внимават и разберат лесни за тях закономерности. Например при изучаване на таблицата за умножение с 9 обръщам внимание на това, че числата, които са кратни на 9, имат сбор на десетиците и единиците си винаги 9. Втората особеност е, че когато умножаваме числата от 1 до 10 с числото 9, цифрата на десети-

ците на произведението, е винаги с единица по-малка от числото, по което се умножава. Произведението на 9 с всяко едно число децата започнаха да намират много лесно, като използват тези две особености.

Всеки урок изисква от учителя голяма предварителна подготовка. В часа учениците изпълняват разнообразни задачи – пишат, рисуват, оцветяват, чертаят, изработват модели, играят. Преподавателят трябва внимателно да вплете във възложените задачи леки вариации, да вдига непрекъснато летвата, без да я качва много високо, да превърне ученето в игра с различни нива и обрати. Целта е да се създадат възможности децата да се упражняват без усилие.

Уроците на JUMP Math успяват да задържат вниманието на учениците. Никога досега не съм виждала толкова радост и интерес в часовете по математика. Децата са заинтригувани и изпълнителни, учат с желание. Тези, които бяха несигурни в себе си, днес учат по-самостоятелно, работят по-уверено. Забелязва се значителен напредък на всички. Децата изведнъж започнаха да изпитват удоволствие от математиката. У по-слабите ученици се наблюдават промени. Те вече могат да се съсредоточават, да се концентрират достатъчно дълго, за да извършат елементарни логически съждения. Децата искат да решават все повече и повече задачи. Виждам вълнението на децата, техния ентузиазъм. Обикновено съм настроена позитивно, щедра съм на похвали по време на урока, опитвам се да създавам атмосфера, в която никога да не се чувства критикуван, особено ако греша. Учениците много се вълнуват, когато направя числата в задачите по-големи от изучаваните. Тогава и по-слабите деца обичат да се хвалят пред другите.

Много често в работата използвам екипи. При групови дейности обикновено се появяват силни шумове, непрестанни движения, спорове. Една от целите ми е да науча децата да си сътрудничат в групата. Старая се да съчетавам предимствата на съвместната и самостоятелната работа. Децата се стремят към успех – да покажат на какво са способни – пред възрастните и пред другите деца. Невролози доказват, че мозъкът не може да се реструктурира или да регистрира ефекта от обучението, ако не е концентриран. Нивото на концентрация се повишава когато децата постигнат нещо пред своите съученици. Когато учениците работят заедно по обща тема и имат възможност да решават еднакви задачи, да вдигат ръка едновременно, да получат същите допълнителни упражнения и да виждат решението в един и същи миг, те изпитват описаната от Емил Дюркем³ „колективна екзалтация“. Независимо от съдържанието на всеки урок по математика обикновено го структурирам драматургично. Когато целият клас участва в часа и всички решават горе-долу еднакви задачи в дадения момент, ползите са очевидни. Съвместната работа канализира вниманието на по-слабите ученици, което води до появата на нови способности у тях и им помага да наваксат разликите. Когато

работят заедно, децата не попиват пасивно знания, а активно търсят решения. Изживяват удоволствие от намиране на отговора и представянето му пред класа. Всеки ученик работи според собственото си ниво. Учителят следи работата на всяко дете и веднага може да помогне на онези, които са допуснали грешки. Материалът е разделен на стъпки, което значително подпомага този процес.

Старая се да режисирам внимателно урока. Изчаквам след като съм задала въпрос, за да дам възможност на всички деца да помислят. Насърчавам ги да откриват свои методи за изчисление. Поощрявам ги да измислят разни нестандартни трикове и стратегии за смятане наум. Ако не успеят сами, аз им ги показвам.

Обучението по програмата JUMP Math дава отлични резултати и при децата със СОП. Те се чувстват по-добре, участват с удоволствие и се вписват в екипа. Справят се и със самостоятелната работа.

За да се вдъхне самочувствие и увереност на по-трудно успяващите и тези, за които езикът е бариера, давам възможност да обясняват и разискват математическите идеи. В математиката понятията се свеждат до две най-елементарни действия – броене и разделяне на групи. Ограничаването на езиковата бариера в часовете по математика води до напредък в самочувствието и концентрацията.

Обучението променя отношението на учителя към децата, както и отношението на децата към учителя и математиката. В основата е създаване на сигурна и окуражаваща среда, в която всяко дете получава възможност за успех.

Библиография

- ¹ Джон Дюи, *Човешката природа и поведение*, С., 2001.
- ² Джон Майтгън, *Краят на невежеството*, изд. „Изток-Запад“, С., 2013.
- ³ Емил Дюркем, *Елементарни форми на религиозния живот*, изд. С. А., 2001.
- ⁴ Philip E. Ross, *The Expert Mind*, Scientific American, VII. 2006.

ЗА ЕДИН ПО-ДОБЪР СТАРТ – СИП „ФОЛКЛОР НА ЕТНОСИТЕ – РОМСКИ ФОЛКЛОР”

Минка Атанасова, Светлана Спасева, Цветанка Мъдрова

СОУ „Св. Паисий Хилендарски”, гр. Върбица, обл. Шумен

Училището и учителите винаги търсят свои пътища за осмисляне на образователния процес, от гледна точка на идеята за прибиране и задържане на учениците от етническите малцинствени групи, с цел отпадане на по-малък брой ученици от училище.

Обръщайки поглед върху проблема за интеркултурността на нашето общество, е необходимо да се търсят нови форми на работа, които ще са ефективни и резултатни по отношение на създаването на толерантно поколение, зачитащо правата на различните. Този процес ще бъде бавен и дълъг. Днес се стремим да променим учебния процес отвътре, осмисляйки педагогическото въздействие. Универсална формула за постигане на успех в това начинание липсва. Методите могат да бъдат много и различни, и различно ефективни. Работата на учителите в мултиетническа среда обаче е едно изпитание, тъй като трябва да се преодоляват редица препятствия като възгледи в семейството, билингвизъм, култура на различните етногрупи.

В СОУ „Свети Паисий Хилендарски” си дават среща културите на няколко етноса – българи, роми, турци и българомохамедани (помаци). Етническото разнообразие в нашето училище стана основна предпоставка да отговорим на предложението на ЦМЕДТ „Амалипе”, Велико Търново през 2010 година и да се включим в програмата „Намаляване на отпадането на ромските ученици от училище”, като изградихме група за СИП „Фолклор на етносите – ромски фолклор” в начален етап. Основната ни идея бе да направим училището привлекателен център за всяко дете. Много често в часовете по СИП вземаха участие повече ученици, отколкото фигурираха в списъците. При неформални срещи с родителите те изказваха голямото желанието на детето си да участва в тази форма на извънкласна дейност и проучваха възможностите за това. Поради завишения интерес през учебната 2011/2012 година групите по СИП в начален етап бяха вече две. Така през годините се изгради и трета група – в прогимназиален етап. Броят на учениците в групите също се увеличи.

Дългогодишната ни практика при работа с ученици билингви ни научи да обръщаме най-голямо внимание на овладяването на българският език и успешното прилагане на езиковите знания, тъй като те (учениците билингви) са основен процент от общия брой ученици в СОУ „Св. Паисий Хилендарски“. Не винаги учениците разбират значението на думи или цели изрази при работа с научен или художествен текст. Така те трудно се справят с усвояването на учебния материал. Изключително важен момент е обучителното взаимодействие в ситуация на общуване на официалния език, на който рядко се говори в семейна и извънучилищна среда. Целта на обучението чрез книжовен български език е да се развива езиков репертоар, в който всички езикови способности да намират своето място. Овладяването на втория език от учениците билингви се осъществява не само в рамките на езиковото обучение, а и изцяло в процеса на интеркултурно образование. Главното действащо лице – учителят, трябва да промени своята роля. Академичността в преподаването на учебния материал трябва да отстъпи място на умело подбрани дидактически средства и подходящи задачи, даващи възможност на учениците да бъдат активни участници и творчески личности в учебния процес. Работата, която е насочена към развитие на елементите на интеркултурно общуване (включително междуетническо за учебни цели), предполага намиране и прилагане на методи и средства, адаптирани към особеностите на учениците и техните възможности. И тук важно условие е педагогическото взаимодействие да се пречупи през призмата на културата и традициите на различните етнически групи живеещи на територията на общината, да се преодолее консерватизмът в семействата, особено в ромските, да се увеличат положителните емоции на учениците в училище и се акцентира върху силните страни на децата.

Традиционната образователна практика е основана на предпоставката, че знанието е нещо, което може да бъде предадено непосредствено от учителя на учениците. Целта на иновативното обучение е не само да се предаде информация, но също и да се преобразуват учениците от пасивни получатели на чужди знания, в активни конструктори на тяхното собствено и чуждото знание.

Дейностите в часовете по СИП „Фолклор на етносите – ромски фолклор“ се характеризират с активно ангажиране, решения на проблеми и сътрудничество с другите. Учениците се поощряват да анализират. Води се диалог. Стремешът е да се подпомага както индивидуалността, така и колективната работа.

Използвайки интерактивни методи и форми по СИП, осъществяваме обучение въз основа на опита на учениците и чрез включването им в изследователска дейност, структурираме го така, че да бъде лесно възприемано от тях, поощряваме нетрадиционното, дивергентно мислене при решаване на проблемите, стремим се да има баланс между лидерството на учителя и инициативата на учениците.

Положителни страни:

- всеки ученик участва пълноценно;
- ученици и учители се учат един от друг;
- ученици и учители се забавляват в обучението.

Освен в класната стая, дейностите в групите по СИП са изнесени и извън нея – на терен, даващ възможност за разгръщане на изследователските умения на учениците. Празниците Курбан Байрам, Коледа, Банго Васил, Гергьовден, Петльовден, затвърдяват представите за неповторимостта на националната самобитност и тяхната ценност, обединила в себе си етични норми, душевност, добродетели. Нищо не сплотява хората така, както празниците. Традициите, свързани с тях, са проникнали в бита и труда на хората. Всички те датират от ранните векове, обогатени днес от съвременния живот.

Незабравим за учениците ще остане празникът Курбан Байрам, на който бяха поканени в едно ромско семейство. Тук най-възрастният член на семейството им разказа библейската притча за празника. Учениците научиха, че е задължително условие в този ден да се даде от жертвеното животно на по-бедните, за да отпразнуват всички заедно този голям за мюсюлманите празник.

Друг голям празник, почитан от ромите християни и християнската общност в нашия край, е Гергьовден. Родители и ученици заедно посрещнаха и отпразнуваха този ден в Курортен комплекс, гр. Върбица. Кулминация на празника бе състезанието „Родители срещу деца”. Всички много ентузиазирани участваха в надбягването на къси разстояния и народна топка.

Празнувайки в автентична среда, учениците се докосват до богатството на една култура, вникват по-дълбоко в стремежите на ромският етнос към щастие. Така, запознавайки се с фолклора му, те опознават по-добре съученика до себе си, разбират го по-добре, възприемат чуждото мнение различно от собственото. И не на последно място, опознават самите себе си.

В класната стая информацията се анализира. Учениците откриват общи черти в празниците на различните етнически групи, преплели се в годините. Разбират, че макар и различен, всеки етнос носи в себе си частица от културата, нравите и обичаите на другия.

Ако празниците са част от бита на един народ, то приказките, песните, легендите и преданията са неговото богатство, отразяващо душевността, стремежите и възжеленията му.

Приказките от учебното помагало „Истории край огнището” – битови, вълшебни, религиозни, новелистични и др., учениците допълват с други подобни, чути от баби и майки. В този приказен свят живеят много герои, в чиито образи учениците често се въплъщават. Те живеят с тези герои, страдат като тях, радват

се и накрая побеждават с тях. Това се обуславя от интереса и желанието им да слушат (четат) приказки и да ги разказват или драматизират – в класната стая, на сцената на читалището в гр. Върбица и на фестивала „Отворено сърце“ във Велико Търново. Драматизацията на приказка е форма на екипна работа, която ние поощряваме. Уменията за работа в екип са комплексни, защото включват в себе си умения за общуване, умения за взимане на решение, умения за излагане на мнение и защитаване на позиция, умения за планиране и организиране на различни дейности, умение за съобразяване с чужда позиция и др. Зад тези умения стои конкретно поведение, което подпомага успешната работа в екип.

Изучавайки фолклора на ромския етнос, в контекста на сравнителния анализ с българския фолклор, с оглед откриване на общото и различното между тях, се формира позитивно отношение на учениците от ромски и неромски произход към българската и ромската култура. Осъзнават, че всеки етнос е уникален сам по себе си, че той е едно богатство за всички нас. Едновременно с това и тук откриват много общи черти с приказките на другите етноси.

В нашето училище празниците следват хронологично по календара. Така наред с приказките, разказите, песните и танците се стремим да обогатим и разнообразим работата в часовете по СИП. Знаем, че изкуството възпитава с помощта на своите средства за изразяване. Ако за литературата това са думите, за изобразителното изкуство – цветове и форми, то за музиката това са песните. В часовете по СИП учениците пеят за удоволствие, за отмора песни, посветени на празници и обичаи, съпътстващи живота на ромите, предавани от поколение на поколение, като завет, радост, откровение, тъга, чувства, стремежи, мечти, от баща на син, от майка на дъщеря. Музиката, като значим компонент на естетическото възпитание, е много близка до емоционалната природа на децата. Провокирахме и стимулирахме свободни предпочитания и мнения към изучаваните песни. Мотивирахме интерес към музиката и заниманията с нея. Стимулирахме емоционалното, артистичното и творческо развитие на учениците. Стремяхме се да пробуждаме чрез музиката съпричастност към хората, топло отношение към животните, уважение към майката и жената, възрастните. Под емоционалното въздействие на музиката учениците сами започваха да импровизират танцови движения. Така се зараждаше танц, от който можеше само да затаим дъх и да гледаме с възхищение сътвореното от детското въображение и усет артистично изпълнение. Това проникване на изкуството от песен в танц дава ключа за разкриване на детските заложби.

На въпроса „Какъв искаш да станеш, като пораснеш?“ децата отговарят: актьор, певец, танцьор, полицай, готвач. Какви ще станат децата, ние не можем да

кажем и целта ни съвсем не е това. Важно е да стимулираме полето на въображението им, да ги накараме да мечтаят и да превръщат мечтите в постижими цели.

Към използваните форми можем да добавим и провеждането на етноревю, на което учениците демонстрираха традиционно и типично за съответния етнос от района облекло. Тук трябва да отчетем голямата заслуга на родителите, които с усърдие и желание направиха така, че етноревюто да се случи.

Неколкократно през годините са организирани и изложби – на сурвакници, мартеници, великденски яйца. Участието на учениците от групите в подреждането на същите бе истински празник. Те сами или с помощта на майки и баби изработваха експонатите за изложбите. Всички положителни емоции водеха до съществени промени в поведението и дейността на учениците. Помагаха им по лесно да се ориентират в заобикалящия ги свят, да различават доброто от злото.

Стар училищен афоризъм гласи: „Най-сложното в работата с децата – това е работата с техните родители“. Не винаги обичайните практики и форми на общуване между родителите и училището са достатъчно ефективни. Не винаги с тях се постига желания резултат. Ето защо нашата първа задача бе да спечелим тяхното доверие и подкрепа. Осигурихме правото на участие на всеки родител като равностоен партньор в нашата работа. Родителският състав на учениците от групите по СИП е изключително разнообразен и от гледна точка на образование и семейна среда. Взаимното доверие и уважение, помощта и търпението станаха основа за ползотворна съвместна работа.

Безспорно СИП „Фолклор на етносите – ромски фолклор“ със своите цели и философия е една безценна възможност за по-добър старт за образователното поприще на ромските деца. Когато всички учители са водени от тази идея, резултатите не закъсняват. С чувство на удовлетвореност и съпричастност към каузата „Намаляване на отпадането на ромските ученици от училище“, продължена от проект „Всеки ученик може да бъде отличник“, отчитаме следните резултати:

- няма отпаднали ученици от училище през последните години;
- учениците, участници в групите по СИП, имат по-богат речников запас от думи на български език;
- отличават се с по-добри комуникативни умения – говорят по-добре публично и в тесен кръг;
- имат по-добро отношение към ученето и мотивация за учене;
- по-често вземат правилни самостоятелни решения;
- имат изградени умения за работа в екип;
- осъзнавайки своята идентичност, учениците придобиват самочувствие и по-лесно приемат идентичността на другите.

Изводи

Часовете по СИП „Фолклор на етносите – ромски фолклор” са форма на нетрадиционно, иновативно взаимодействие между училище, ученици и родители. Строго установени методи за работа в тях няма. В зависимост от конкретната ситуация един и същ метод може да се окаже водещ или поддържащ. Прилага се не само един метод, а набор от методи. Убедихме се, че приложението на различните методи за възпитаване на култура на поведение, адаптация и социализация на учениците, зависи от една страна, от индивидуалните особености на учениците, от взаимоотношенията между тях в различните моменти от престоя им в училище, а от друга – от способностите на учителя да прилага успешно един или друг метод. Колкото по-добре познаваме нашите деца с техните особености, конкретната ситуация, резултата, който искаме да постигнем, толкова по-добре можем да преценим кога, къде и как да прилагаме иновативни методи.

Библиография

1. Иванов, Иван. Интерактивни методи на обучение.
2. Николова, Марияна. Създаване на умения за работа в екип и развитие на творческото мислене при създаване на проекти в училище.

РОЛЯТА НА СИП „ФОЛКЛОР НА ЕТНОСИТЕ В БЪЛГАРИЯ – РОМСКИ ФОЛКЛОР” ЗА ПОДПОМАГАНЕ УСВОЯВАНЕТО НА ЗНАНИЯ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Веска Петкова–Нетова, Димитрина Николова

Основно училище „Райно Попович“ – гр. Карлово, обл. Пловдив

Всяко дете се ражда с уникалната способност да усвоява език като форма на комуникация. 66% от децата по земята са отглеждани като билингви, т.е. учат се да говорят не един, а два езика като родни. Светът се променя и предизвикателствата пред учителите, обучаващи деца билингви, стават по-големи. Изисква се по-голяма гъвкавост и иновативност, за да могат проблемите да намерят своето решение.

Основна задача на съвременния учител е да направи учениците си отговорни за резултатите от обучението. Чрез подходящо избрана методика той трябва да формира интерес, проникателност и активност за състояния, проявяващи се в отношенията към изучаваната материя, да формира определени нагласи и да оформи основата на личността. Специфична е работата в тази насока с деца билингви. Използването на креативни методи при обучението им помага в няколко насоки: учениците по-лесно обединяват нова информация с тази, която вече имат; учат по-пълноценно, засилват се ентузиазмът на учащите и доверието им към преподавателя; развива се самоувереност и се повишава нивото на критичност; улеснява се по-доброто разбиране на чуждите мнения; намалява се умората и се заличава ясната граница между ученик и експерт (т.е. учителя), защото всички индивиди притежават някакво ниво на опитност. Макар и трудна, работата с деца билингви носи удовлетворение.

В ОУ „Райно Попович“ – гр. Карлово се обучават и възпитават 360 ученици от ромски и турски произход, които са билингви. Част от учениците произхождат от социално слаби и многодетни семейства, чиито родители са без работа и трудови доходи и разчитат единствено на социални помощи, с които се изхранват. Затова първата ни задача е постепенното преодоляване изостаналостта на тези деца с цел и да се приобщят в училищната среда. Това създава условия за равен достъп до качествено образование, утвърждава се интеркултурната перспектива като неотменна част на образователната интеграция в процеса на модернизацията на българската образователна система.

Основните задачи, които си поставяме, са свързани с адаптацията на учениците в училище, насочени са към подобряване на образователната среда, към дейности, свързани със съхраняването и развиването на културната идентичност, и със създаване на предпоставки за успешна социализация на учениците от етническите малцинства. Тези дейности са насочени към позитивна промяна в нагласите на родителите на тези деца към образователната дейност в училищата.

В ежедневието ние степенуваме по трудност извършваните от учениците дейности, като започваме с по-прости, а впоследствие продължаваме с по-сложни. Обучението става спонтанно. Превръща се в процес на откритие за всеки ученик, у когото се формира самодисциплина, съсредоточеност и интерес към ученето.

Една от формите за мотивиране на учениците за овладяване на знанията е да разберат произхода и историята си, да добият представа за своя етнически космос от словесното фолклорно наследство – приказки, предания, легенди, празнични обичаи, песни, пословици, поговорки и др. Това спомага да се извърши преход от получаване на знания към изграждане на ценности – толерантност и уважение към „другия“. За това ни помагаша часовете по СИП „Фолклор на етносите в България“, които се провеждат вече трета година в нашето училище. Нито един български университет не подготвя учители, които да преподават знания, свързани с традициите и културата на малцинствата. Това се отнася и за учителите, които преподават СИП „Фолклор на етносите в България“. Без методични насоки, но с отворено към децата сърце и с ентузиазъм, ние успяваме да ги задържим в училище, да им помогнем да открият себе си и да пожелаят да покажат най-доброто, на което са способни.

Всичко това ни провокира да търсим по-достъпни и интересни начини за приобщаване на учениците към усвояване на знанието.

Голяма трудност срещат учениците при овладяване на материала по български език. Ръководейки се от това, че мотивацията за учене е една от целите на обучението, която интегрира в себе си средствата за своето постигане, използвахме СИП „Фолклор на етносите в България“ за формиране на желание за учене и усвояване на знания по български език чрез упражнения за разказване, писане, правилен говор.

Ценен похват за стимулиране интереса за учене са интерактивните игри, които се опират върху създаването на игрови ситуации в учебния процес. Игрите подтикваат учениците да мислят, развиват речта им, укрепват запомнянето на думи и са особено подходящи за деца, които бързо се разсейват и губят работоспособност. Друг начин за разнообразяване и подпомагане на учебния процес по български език в начална степен е използването на цветна визуализация на учеб-

ния материал. Например при упражнения, при които има условия, е необходимо първо да разкажат, а после да нарисуват и да оцветят полученото. По този начин учениците се стремят по-бързо да съставят текст, за да започнат по-бързо да оцветяват.

Високият мотивиращ потенциал на интерактивните методи се дължи на факта, че при тях е налице интензивно взаимодействие между участниците в процеса на обучение.

Друго средство е създаването на проблемна ситуация – дават се по-лесно усвоими упражнения, които могат да бъдат изпълнени от по-голяма част от учениците. Заданията се подбират така, че учениците, които се нуждаят от стимулиране, да получат по-достъпни упражнения, а след това вече да се премине към по-сложни. Така те могат да усетят и изживеят успеха от постигнатото.

Като похват за стимулиране на мотивацията за учене и развиване на българската реч се използва анализ на ситуации от живота. При този похват се постига максимална връзка на преподаваните знания със самата личност на ученика. Учениците по-добре се ориентират в конкретни житейски ситуации, описани в даден текст.

За развитие на устната реч се използват следните начини:

- Предварителен анализ;
- Неколкократно разказване;
- Обръщане внимание на даден момент или важен детайл;
- Упражняване в преразказ;
- Записване на текста;
- Упражненията с лексикално-стилистична насоченост се осъществяват, като най-напред се обясняват непознатите думи и след това конкретизираме основната идея.

Нагледните средства при обучението, освен че предизвикват емоции по отношение на учебната дейност, дават възможност за засилване на интереса към учебния труд. В хода на обсъждане на илюстративен материал по български език се поставят упражнения с нагледен характер, за чието решаване учениците трябва да намерят желаната информация. Това ги поставя в позицията не на пасивни зрители, а на активни участници.

Работата по групи също играе важна роля за стимулиране мотивацията в часовете по български език. Всяка от групите избира отговорник, който следи за работата на всеки член и за спазване времето за изпълнение на поставените задачи, избира говорител на групата, който докладва за свършената работа и представя резултатите, както и художествен изпълнител.

Проверовъчните самостоятелни работи в голяма степен също формират мотиви за учебна дейност. Така се развива самостоятелността на учениците и те самите разбират, че учителят показва доверие към тях. Най-важният ефект в случая е придобиване на увереност в собствените сили.

Ролята на мотивацията е много важна, защото тя помага за стимулиране на интерес към предмета и учението въобще, към развитие на уникалната личност на ученика, с цел откриване и установяване на мястото на всяко дете в обществото, в което живее.

Изводи:

1. Създаде се благоприятна среда за развитие на всяко дете.
2. Стимулира се интересът към усвояване на българския език и ученето въобще.
3. Установи се стремеж към развитие на личността на всяко дете.

Индивидуализацията и личностното самоутвърждаване на децата билингви протичат естествено, но ролята на учителя е важна в този процес по отношение на стимулирането на положителните елементи и създаването на благоприятна среда за преодоляване на възникналите проблеми. А безспорно постигането на добро владение на българския език е силен фактор за самочувствието на детето и оттам за пълноценната му реализация.

Да се работи с деца билингви е нелеко предизвикателство. За да се достигне ДООИ от учениците, всеки отговорен учител е необходимо да познава и психологичните особености на мисленето и изразяването на тези ученици. Компетентностите за възрастовите и физиологичните особености, както и за спецификата на културата, към която принадлежат билингвите, са също задължителни. Само тогава добрият професионалист би оценил слабостите и проблемите на учениците, които обучава, би могъл правилно да ръководи образователно-възпитателния процес. А това е основната наша цел, която ни мотивира да работим с ентузиазъм в една мултикултурна среда с деца, които (както всички други) се радват на постигнатите успехи.

Библиография

- Вълкова 1996: Вълкова С., Формиране на комуникативно-речеви умения в началното училище, София, Тиля.
- Иванова 2007: Иванова Н., Съвременното обучение по български език и литература в начален етап, Образование.
- Колев 2004: Колев Д. и др., Книга за учителя, АСТАРТА, В. Търново.
- Крумова 2012: Крумова Т. и др., Истории край огнището, АСТАРТА, Пловдив.

ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ИНТЕРКУЛТУРНА СРЕДА

Донка Петрова, Райна Михова
ОУ „Добри Войников“, село Победа, обл. Добрич

Подготовката за живота сега се осъществява в изключително динамична обстановка. Несигурността в настоящето и бъдещето подтиква индивида да брани активно своите интереси – нерядко на всяка цена и с всички средства. Свидетели сме на насилие, агресия, нетолерантно отношение към различните. Живеем в несигурни времена, в които дезинформацията е оръжие. На преден план в битката за умовете и душите на бъдещите граждани трябва да се активира гражданското образование.

Същността на гражданското образование е подпомагане развитието и подготовката на младия гражданин. Главните цели на гражданското образование са насочени не само към това децата да растат като активни бъдещи членове на обществото, готови да участват в неговото управление, но и към формирането на усещане за съпричастност, за принадлежност към по-големи от семейството социални съобщества. Джон Патрик дефинира 8 основни добродетели: самодисциплина, любезност, състрадание, толерантност, уважение на ценността и достойнствата на всички хора, честност, патриотизъм.

Един от основните фактори за гражданско образование е училището. Всяка училищна институция има своя мисия, изпълнението на която се базира на установени традиции, структура и функции. Учителите са основните носители на знанието и психическото израстване на учениците в училищната среда. Освен отговорност за образователните постижения на младите хора учителите и ръководството на институциите на знанието би следвало да осигуряват нормална среда за емоционалното съзряване на учениците в училище.

Именно гражданските добродетели и дейностите по отношение на тяхното формиране, проведени в ОУ „Добри Войников“, с. Победа, са предмет на нашата разработка.

Дългогодишната ни партньорска дейност с Центъра за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“ осигурява изключително благоприятни условия и възможности за реализиране целите и задачите, свързани с гражданското образование, отнесени към нашето училище. При запознаване с визията на Център

„Амалипе“ откриваме едно много важно уточнение: „Въвеждане на граждански ценности и развитието на гражданското ръководство в ромската общност ще спомогне за преодоляване на социалното изключване и маргинализация“.

В ОУ „Добри Войников“, с. Победа отчитаме много добри практики по отношение на гражданското образование. С цялата своя образователна и възпитателна дейност педагогическият колектив в училище се стреми да съдейства за развиване на устойчивост и цялост на детската личност, осъществяване на нова различна конфигурация учител и ученик.

Ето как и чрез какво ние работихме в областта на гражданското образование. Опирайки се на годишния план на училището в раздела „Честване на празници и провеждане на училищни тържества, изложби, конкурси“, пред нас се откриха добри възможности за работа по изграждане на отделните добродетели. Честването на дати, които свързваме с живота и делото на великите личности от историята ни, не са обект на нашата разработка, тъй като те са отбелязват във всяко училище.

Любовта към родината започва от любовта към родното място и родното училище. Тази година нашето училище празнува 165 години от създаването си. Отбелязахме събитието с празничен концерт, в който всеки ученик, показвайки най-доброто от себе си, изрази своята признателност, обич и уважение към училището като институция и учителите, работещи в него. Стиховете, песните, танците заредиха всички с много положителни емоции и някак си неусетно всички разбрахме, че сме част от едно голямо и задружно семейство. Традиция при нас е да поднасяме поздрав за празниците във всички села, от които са нашите ученици. Човек се чувства удовлетворен, когато е доставил малко радост на друг. Изявата на децата в околните села е наистина празник за хората, живеещи в тях. Не можеш да кажеш на малкото дете: „Ти трябва да си патриот!“. То няма да разбере това. Но учейки го да почита и отбелязва празниците, пък било то и на малките селца, неусетно работиш за пробуждане на това чувство, на добродетелта „патриотизъм“. Почитането на типичните за различните етноси битови празници като Коледа, Василица, Баба Марта, Денят на ромите изгражда в подрастващите уважение към ценностите и достойнствата на всички народи. „От извора се учи най-добре“ – това знаем всички. Богатият фолклор на нашия народ може да се ползва активно в работата по формиране на граждански добродетели. Инициативата „Осинови паметник“ започна в края на миналата учебна година. На 06.06. 2014 г. учениците от нашето училище „осиновиха“ Паметна плоча, посветена на загиналите в Добричката епопея – 5-7 септември 1916 г., с. Победа. През тази учебна година грижата за Паметната плоча продължава, продължава и запознаването на учениците с историята на Добруджа.

Дейности, свързани с гражданското образование, откриваме и в мероприятията, организирани от Ученическият парламент в училище. Традиция е децата участващи в Парламента, да посещават заседания на Добрички общински съвет. На 27.02.2014 г. бе първото посещение, а на 17.02.2015 г. – второто. Инициативата е осъществена по Програма за намаляване отпадането на ромските деца от училище към проект „Всеки ученик може да бъде отличник“. За Коледа Ученическият парламент организира коледен базар и постави дарителска кутия във фойето на училище във връзка с кампанията „Ти можеш да спасиш живот“. Събраните средства бяха предоставени на малката Калояна Енчева от гр. Добрич, страдаща от рядка форма на тумор в мозъка, защото децата трябва да осъзнаят, че състраданието като добродетел е много важна част от душевността.

Толерантни и добри – такива трябва да растат днешните деца. Те трябва да уважават различното и да са склонни да приемат начина на живот на всеки един. В нашето училище 16 ноември – Международен ден на толерантността, бе отбелязан с редица мероприятия:

- Изработване на постер с правила на толерантност
- Изработване на дърво на приятелството
- Провеждане на весело междучасие „Подарявам ти прегръдка“
- Песен за приятелството и стихове
- Презентация на тема: „Добро за добро“
- Изработване на картичка „За моя най-добър приятел“

Учениците от ОУ „Д. Войников“ с огромно желание участваха във всички инициативи. Разменяха цветни сърчица и картички с пожелания за доброта и толерантност и получаваха много усмивки от своите приятели. Последната сряда от месец февруари е известна като „Ден на розовата фланелка“. На 25.02.2015 г. този ден беше отбелязан и в ОУ „Добри Войников“. Още с пристигането в училище на всички ученици, учители и родители бяха вързани розови лентички от Ученическият парламент и Родителския клуб. И за да покажем, че не само през един ден от годината трябва да сме добри, нашето училище се включи с голямо желание в кампанията на ЦМЕДТ „Амалипе“, посветена на толерантността и приятелството „Нека бъдем по-добри“. Бе подготвено табло, на което учители от училището и гости записаха свои послания за един по-добър свят.

„Да потанцуваме заедно“ – с тези думи започна инициативата, насочена към възпитаване на толерантно отношение към фолклора на различните етноси. Всяка сряда и петък по време на голямото междучасие ученици, учители, а понякога и родители танцувахме танци на всички народи. Това бяха двайсетте минути, през които всеки забравяше кой е и откъде е. Сливахме се в едно. В края на месец април сложихме край на „Веселото междучасие“, но през следващата учебна го-

дина продължаваме. За всички в нашето училище няма танц, който да ни се опре, няма песен, която не можем да запеем!

Чрез приобщаване на родителите към училищния живот продължихме да работим за възпитаване на различни добродетели у децата като любезност, уважение, толерантност. През седмицата на любовта в ОУ „Добри Войников“ се проведе празник под мотото „Всичко около нас е любов! Обичайте се...“. През месец март проведохме родителски тренинг „Заедно в игрите!“ Интерактивните игри по време на тренинга грабнаха всички. Приятните емоции, усмивките и забавлението няма да се забравят дълго време. Много родители споделиха: „... беше много добре, разтоварихме се от ежедневието, забавлявахме се истински...“.

Да си любезен, да умееш да изразиш уважение, да засвидетелстваш приятелство към близък човек означава, че в теб са изградени добродетели на гражданското образование. Това възпитавахме чрез празнуването на рождени дни в отделните класове, СИП „Фолклор на етносите“, СИП „Танци на народите“ и в ПИГ.

През месец януари получихме покана за участие в Областна ученическа конференция по гражданско образование „Семейство – училище – общество“, организирана от СОУ „Св. Климент Охридски“, гр. Добрич по повод 35 години от създаването на училището. Целта бе да се предостави възможност за творческа изява на ученици с познания, придобити практически умения и компетентности в областта на гражданското образование, като се акцентира върху моралните качества и духовните ценности. В състава на журито участваха представители на МОН, РИО, университетски преподаватели, артисти и изявени учители. Избрахме да работим върху разказа на Ирфан Мартез „Приятелчета“. Съдържанието му е близко до бита и ежедневието на нашите деца. Ценностите, открити в героите, съответстваха на нашите цели – формиране и изграждане на граждански добродетели. Върху довършването на разказ по дадено начало работиха Ивелина и Милена, ученици от III клас. След прочит на разказа „Приятелчета“ симулирахме реална ситуация, в която главни герои бяха самите те. Момчето Джем – беден уличен музикант от ромски произход, имаше мечта – „да бъде ученик“. Момиченцето „със засмяно личице“, дете на богати родители от български произход, с добро сърце. На въпроса ни: „Какво бихте направили Вие, ако познавате дете с подобна мечта?“, чистата детска реакция беше: „... ще му купим раница и ще я напълним с всичко. Ще го запишем в нашето училище!“. Работата ни беше свършена. Толерантното и добро отношение към различните в нашите деца бе открито. В периода на подготовка на разказа училището ни бе посетено от представители на Тръст за социална алтернатива за отчитане на добри практики. Пред тях в часа по СИП „Фолклор на етносите – ромски фолклор“ бе първото представяне

на новия разказ „Приятелчета” вече с автори Ивелина Светлинова и Милен Юлианов. Трудът на децата бе оценен и разказът бе отчетен за добра практика и взет за публикация.

Конференцията се проведе на 22.04.2015 г. в СОУ „Св. Климент Охридски”, гр. Добрич. Влизайки в залата с нашите деца, изпитахме страх и притеснение, че ще се състезават с деца от елитни училища. Видяхме техните костюми, самочувствието, което демонстрираха, спогледахме се и си казахме, че не сме за тук. Страхът ни и промяната на настроението ни не се забелязаха от децата. Още по време на първото изпълнение, което бе на ученици от елитно градско училище, самочувствието ни започна да се връща. Дори казах на колегата, че нашите деца са по-добри, по-красиви, по-истински, по-артистични, по-обичливи. При изявите на училищата преди нас в залата се чуваше непрекъснат, дразнещ шум. Журито си попълваше информационни материали. На сцената стъпиха нашите артисти. Нетипичните костюми, непознати за другите деца, спокойното и естествено детско поведение накара залата да замълчи, а журито вдигна глава. Погледите на всички бяха приковани в случващото се на сцената. А там нашите герои играеха така, като че ли пред тях нямаше никого. Доволни от представянето и бурните аплодисменти, тръгнахме към училище. Беше ни казано, че трябва да се върнем до два часа за закриване на конференцията и награждаване на спечелилите участници. Поради това, че трябваше да извозим децата до училище, ние закъсняхме за закриването. Представете си каква изненада бе за нас, влизайки отново в залата, да чуем: „... ето ги и Победа”. Не чули и не разбрали за какво и защо споменават Победа, помолихме да повторят. Журито с удоволствие повтори, че награждава с Грамота за отлично представяне разказа „Приятелчета”. Радостта от това, че се преборихме с училища, които могат да правят избор между ученици за всякакъв вид изяви, да разчитат на огромна помощ от родители и финансова обезпеченост, беше безмерна. Благодарим на малките артисти за желанието, за упоритостта, за самочувствието, което демонстрираха на сцената, неподправената им чиста, детска любов към нас. Всичко това е плод на работата ни, насочена към формиране на добродетели като дисциплина, толерантност, състрадание, отзивчивост и добрина. Великият учен Алберт Айнщайн е казал: „Има два начина да изживееш живота си. Единият е, като мислиш, че не съществуват чудеса. Другият е, като мислиш, че всяко нещо е чудо”. Нашите деца са чудо и творят чудеса.

Малките артисти бяха приети много топло и в двете детски градини, с които нашето училище е в тясна връзка и има много добри контакти. Това са ЦДГ „Детелина“, с. Победа и ЦДГ, с. Котленци. Показахме и на най-малките, че когато човек вярва в чудеса, то рано или късно чудото се случва.

Като естествен завършек на стремежа ни да формираме подрастващите като толерантни и добри хора, бе участието ни в 12-я детски ромски фестивал „Отворено сърце”. Като грейнали слънца се появиха двата етноса, ромски и български, и наситиха сцената с емоция. Танцът „Детски игри” предизвика усмивки и овации от страна на публиката.

Резултатите, които постигнахме след провеждането на изброените инициативи, са: повишена мотивация за учене на ученици и родители; редовна посещаемост на учебните занятия; учениците с желание участват в училищните мероприятия; подобряване взаимоотношенията между децата; осъзнаване и поемане на отговорност към поставена задача; изградени умения за работа в екип; дисциплинираност; повишаване интереса на родителите към училищния живот; толерантни отношения между ученици, учители и родители

Гражданското поведение зависи от хората, от техните знания и навици, от техния морал и добродетели. Привличането на децата в дейности за утвърждаване и развитие на граждански умения и компетенции е важна и отговорна задача. Целта е те да се превърнат в образовани и критично настроени личности, които познават и отстояват своите права и осъзнават и спазват своите задължения.

На обучение, организирано от ЦМЕДТ „Амалипе”, при едно от занятията по групи, господин Деян Колев каза: „... ромите изживяват своето Възраждане и вие сте техните възрожденски учители...”. Приехме да бъдем такива учители за децата ни. Опитяхме се да покажем това, което сме направили в посока гражданска осъзнатост на учениците, вяра в техните възможности и надежда за едни по-добър свят, в който няма различия. Дали сме успели, дали сме толерантни и добри, преценете вие.

Библиография

- Иванов 2000: Иванов, И. Въпроси на гражданското образование, 7–20.
Национална Конференция МОРАЛ, ЕТИКА И ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ Сборник Доклади 16-17 Юни, 2012 Национален Институт за Образование Село Оряховица 6061, област Стара Загора, 2–8.
<http://amalipe.com/index.php?nav=About&lang=1>

ИНОВАТИВНИТЕ МЕТОДИ – СРЕДСТВО ЗА ПРИВЛИЧАНЕ И ЗАДЪРЖАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД В УЧИЛИЩЕ

Валери Стоилов

Директор ОУ „Христо Ботев”, с. Невестино, обл. Кюстендил

Сериозната демографска криза принуди много училища в България да се насочат към децата на увеличаващия се ромски етнос, за да оцелеят или да съществуват ефективно. Това постави пред колективите съвсем нови, до този момент непознати проблеми, с които трябваше да се справят.

Липсата на битова култура, несъществуващ родителски контрол, кражби между учениците от училището и от обекти около училище, неопазване на училищната собственост, по-ниската успеваемост, ранните бракове са сериозни проблеми в обучението и възпитанието на по-голямата част от децата на ромите. С тези проблеми се борим и мисля, че сме постигнали сериозни резултати.

Като основен проблем при работата с ученици роми е проблемът за привличането им и особено за задържането им в училище. При решаването на проблема сме се старали да погледнем през погледа на родителите, както и на учениците от ромски произход. Какво би привлякло и задържало в училище едно дете? Какво би накарало родителя да изпраща редовно детето си на училище? Отговаряйки си на тези въпроси, ние изготвихме своята стратегия и методи за привличане и задържане на ученици в училище. Ние си поставихме за цел не просто да съществуваме, докато чакаме учениците в общината съвсем да изчезнат, което е на път да се случи, а да бъдем училище, което привлича ученици и от съседната община Кюстендил.

Как постигаме това?

Разгърнахме широкомащабна рекламна кампания в ромската махала на гр. Кюстендил, като наблегнахме на предимствата на училището. Стараем се всеки елемент на кампанията да бъде издържан и да е по-притегателен от тези на конкурентните училища. Учителите с таблети показват условията в училище, добре облечени са, рекламират училището, като не злепоставят другите училища, което е често срещан похват, използваме ромски лидери и такива с авторитет сред общността. Стремим се да обясним на родителите, че децата от ромски произход живеят в затворена общност и извеждането им от махалата ще спомогне за разви-

тието на способностите им, за езиковото и социалното им общуване, за приобщаването към други етнически общности.

Имайки предвид ниския социален статус на учениците роми, старанието ни е да предложим максимален брой безплатни дейности. Освен безплатните учебници, безплатния транспорт, безплатни закуски за учениците от началния курс, безплатни плодове по програмата „Училищен плод” сме осигурили безплатен обяд за всички ученици, както и дрехи, обувки, учебни помагала, храна и други от БЧК, от значително хуманитарно дарение от неправителствена организация, базирана в Южна Африка, както и от самия персонал на училището. За бедните родители това е сериозен мотив за изпращане на децата им на училище.

Стараем се да поддържаме една много добра материална база. Имаме естетично обзаведени и поддържани класни стаи и кабинети, стаи за занимания по интереси, два компютърни кабинета, наличие на компютри, плазмени монитори, интерактивни дъски в по-голямата част от класните стаи, столова.

Поставили сме си за цел, освен задължителната учебно-възпитателна работа, да предложим интересни дейности за учениците, които да ги мотивират да идват на училище. Във файето на училището монтирахме голям плазмен монитор и всяко междучасие децата пеят популярни български песни или танцуват. Интересни занимания в дейностите по интереси и в часовете за организиран отдих и спорт – спортни състезания, игри в парка на селото, занимания в компютърния кабинет, участие в максимално голям брой прояви извън училище – най-вече със спортен характер, трудови дейности, съобразени с възрастта. За да обогатим знанията на учениците за различните етноси, с цел подобряване на общуването между тях, и през тази учебна година в заниманията по интереси един път седмично продължи да се изучава „Фолклор на етносите – Ромски фолклор”.

Персоналът на училището не прави разлика в отношението си към учениците от различните етноси. И не само това – старанието е такова, че чрез поведението си учителите да предизвикат обичта на децата. Дете, което обича учителя си, не отсъства от училище, има по-висока успеваемост, по-активно е в училищния живот.

Взема се отношение при проява на агресия сред учениците.

През изминалата учебна година се включихме в проект „Терапевтичната сила на ритъма срещу училищното насилие и агресия”. Ученици от IV до VII клас с голямо нетърпение чакаха всяко следващо занимание. Изпод ръцете им се раждаше музика, а групата се превърна в семейство.

Интересни уроци, включващи широко използването на електронни учебници и интернет ресурси.

Откриване и развитие на природните заложи на учениците.

Широко отразяване дейността на училището и постиженията на учениците на сайта и фейсбук страницата на училището.

Поддържане на ред и дисциплина в училище. Подпомагане на учителите от възпитателите и обратно – на възпитателите от учителите в тази дейност.

За ученици, които въпреки всичко не посещават редовно училище, се прилагат и принудителните мерки: спиране на детските надбавки за неизвинени отсъствия, налагане на наказания, използване на авторитета на ромски лидери и на лидери на неправителствени организации.

Така постигнахме сериозни резултати. Запазихме и развиваме училището, намаляха безпричинните отсъствия, има добър микроклимат. Това обаче не е достатъчно. Все още има какво да се желае при работата с децата – роми с посещението на училище, успеваемостта, опазване на учебници и материална база.

Смятаме, че тези проблеми могат да бъдат решени само с реалната подкрепа на държавата, каквато липсва.

Какво трябва да бъде направено?

Повишаване на жизнения статус на населението. Сериозни санкции при неоснователно отсъствие от училище или носене на наказателна отговорност. Липса на социални права при липса на образование и нежелание за труд. Промяна на учебното съдържание с приоритет на това с практическа насоченост. Формиране на морални ценности.

Освобождаване на учителя от безсмислени административни задължения и приоритетно занимание с образователната и възпитателната функция. Документация при екскурзии, наказания, отразяване на учебния материал, и много справки.

Издигане статуса на учителската професия (финансов, запазване на възможността за по-ранно пенсиониране, ниски такси и други преференции при кандидатстване за педагогически специалности, реално кариерно развитие, съчетано с финансово такова).

Ефективно използване на средствата, предвидени за интеграция на етническите малцинства. Подчиняване на образованието на целите на държавата (подготовка на кадри за нар. стопанство, учени, дипломати, военни, финансисти). Планиране на дейността с поглед към бъдещето. Мотивиране на персонала на училищата към редовно отразяване на отсъствията.

Как може да бъде накарано правителството да работи в полза и за благо на народа? Само чрез активна гражданска позиция и непримиримост на всеки български гражданин и избор на национално отговорно правителство с ясно разпосани контролни функции от обществото.

ЕДНО УЧИЛИЩЕ – ПРОБЛЕМИ И ОПИТИ ЗА РЕШАВАНЕТО ИМ

Таня Григорова, Анна Миладинова

СОУ „Христо Ботев“ – град Кочериново, обл. Кюстендил

СОУ „Христо Ботев“ град Кочериново, област Кюстендил е средишно училище в което се обучават ученици от осем населени места на община Кочериново.

Град Кочериново се намира в близост до град Благоевград, което е възможност за някои ученици да учат в „големия град“. Разнообразието от професионални гимназии и профилирани паралелки е причина голям брой от учениците ни, след VII и VIII клас, да предпочетат и продължат гимназиалното си образование там. Този факт, разбира се, кара учителският ни екип да удвои работата и усилията си за привличане и задържане на учениците.

Анализът на движението на учениците от 2010 година насам очерта пред нас следните основни проблеми – демографски срив, повишен брой на извинени и неизвинени отсъствия, неосъществен прием след осми клас. Учениците се преместват също и по семейни причини, поради смяна на местоживеене и напускане на страната.

Поради демографския срив броят на учениците, записаните в училището намалява. За последните 5 години броят на учениците в училище намалява от СОУ „Христо Ботев“ 283 на 256 ученика. Друг фактор за намаляване броя на учениците е емиграцията – много семейства заминават на работа в чужбина заедно с децата.

Друг съществен проблем, с който училището се среща, е големият брой безпричинни отсъствия на ученици.

Негативните фактори на икономическата и социална среда в община Кочериново влияят негативно върху всички участници в училищната общност – духовен хаос, изкривена ценностна система, лоша дисциплина и неприемливо поведение, липса на позитивни мотиви и нагласи. Това води до отпадане на учениците от училище – 1 ученик през 2012 г. и още двама през 2013 г. Тревожен е фактът, че отпадащите ученици традиционно са от ромски етнос. Въпреки усилията и упоритата работа на целия училищен екип, не успяваме да задържим всички ученици в училище и да ги мотивираме да преодолеят негативните си нагласи към своето образование.

Проблемите в СОУ „Христо Ботев” – град Кочериново са типични за повечето малки общини в страната. В опит да ги преодолеем, ние активизирахме своя потенциал, почерпихме добър опит от колеги и ЦМДЕТ „Амалипе”, работещи по проблемите и изработихме своя стратегия. Тя има няколко опорни точки:

1. Подобряване на материалната база
2. Участие в национални програми и проекти
3. Участие в проекти, финансирани от ЕС
4. Включване на все повече ученици в извънкласни форми: народни танци, мажоретен състав, футболен отбор. Интерес за тях са и заниманията по Фолклор на етносите.

За да привлечем и задържим своите ученици, да ги накараме да идват с желание на училище и да продължават своето обучение в гимназиален етап, за да разрешим проблема с големия брой отсъствия, малкия процент на ромски ученици, продължаващи образованието си и отпадането им от училище, заложихме на екипната работа. Подобрената ни материално-техническата база също е фактор за привличане и задържане на учениците в училище. С подкрепата на ЦМЕДТ „Амалипе” училищната библиотека бе обзаведена с компютри с включен интернет, за да могат учениците да черпят свободно необходимата им информация и да подготвят домашните си задачи. Бяха оборудвани и отворихме врати на две интерактивни стаи, където те се забавляват, творят, четат и играят. Когато са заедно в ежедневните си дейности, в свободна училищна среда, децата се опознават, научават се да уважават своята различност, формира се толерантност между етносите.

Активното участие в национални програми и проекти също е важен фактор, който подпомага успешната интеграция на учениците от малцинството. В сътрудничество с ЦМЕДТ „Амалипе” разработихме и изпълнихме два проекта: единият с фокус „Подобряване на състоянието и интеграция на малцинствени групи в неравностойно положение със специален фокус върху ромите”, а другият – насочен към „Превенция на отпадане на ромски ученици от училище”. Разработихме училищна Програма за превенция от отпадането на ромските ученици от училище, чиято основна цел е да се намалят безпричинните отсъствия на ученици, случаите на отпадането от училище на ученици в задължителна училищна възраст, да се повиши успеваемостта на учениците по учебните предмети, да се увеличи процентът роми със средно образование. Активизирането и включването на все повече родители в училищния живот е също една от основните задачи пред училищния екип. СОУ „Христо Ботев” работи като базово училище, подкрепяйки нови училища в разработване и изпълнение на техните училищни програми за превенция на отпадането. Наши партньори бяха: ОУ „Христо Ботев” – с.

Крайници, ОУ „Христо Ботев” – с. Невестино и ОУ „Неофит Рилски” – гр. Дупница. Прилагането на тези програми даде положителни резултати навсякъде, промени отношението на учениците към училище, превърна го в място, което те припознаха като свое. Нарекохме проекта „Когато сме заедно – успяваме”, защото само в екип можем да осъществим необходимата образователна интеграция на децата от малцинствените групи.

Следващ етап от проекта бе разширяване на обхвата на училищата, работещи по Програма за превенция на отпадането на ромските ученици на ЦМЕДТ „Амалипе“, проект „Всеки ученик може да бъде отличник”. Наши партньори бяха училищата в с. Гълъбник, с. Невестино и СОУИЧЕ „Св. Климент Охридски“ – Благоевград. Планирани бяха дейности, които да повишат социалния опит на децата и изградят у тях умения за общуване с връстниците, за овластяване и мотивиране родителите за по-активно участие в училищния живот, както и обмяна на опит между училищните екипи за повишаване на компетентността им за работа в мултикултурната среда. Проектът ни даде възможност в неформална среда да проведем редица срещи – с учителите, родителски тренинг, обмяна на опит между Ученическите парламенти. Осъществихме и спортни и културни мероприятия между училищата.

Натрупаният опит на педагозите от СОУ „Христо Ботев” – гр. Кочериново бе предаден чрез обмяна на опит и обменна визита с преподавателите от партниращите ни училища. От своята практика до момента констатирахме, че обмяната на опит е един от най-успешните механизми за повишаване мотивацията на учителите, което се отразява на целия образователен процес. Учителските екипи работиха по темата „Проблеми и добри практики за работа в мултикултурна среда” под ръководството на проф. Мария Баева от СУ.

„Проблеми и добри практики за работа с родители и родителски активи” е също една от проектните дейности, която се оказва изключително ефективна поради обмяната на добри практики на родителските клубове от училищата партньори. Проведеният тренинг идентифицира основните подходи за привличане на родителите като партньори в процесите за образователна интеграция на децата от етническите малцинства и стимулира впоследствие участието на семейството в училищния живот.

ОУ „Христо Ботев” – с. Гълъбник бе домакин на организирана дискусия с ученическите парламенти. Работната среща на тема „Ползотворна дейност в училищните парламенти” имаше за цел да се обмени опит между ученическите парламенти, за да могат и бъдат по-ефективни и иновативни при участието им училищния живот с дейности, насочени към реализиране на редица училищни събития

и кампании, подпомагане на преподаватели при разрешаването на определени образователни проблеми с ученици в риск, подкрепа на тези ученици и др.

Една успешна и резултатна практика „Спорт без агресия” – спортно-състезателни игри между училищата партньори, се реализира в ОУ „Христо Ботев” – с. Невестино. Състезателните игри, футболната надпревара и изложбата на тематични рисунки, организирани от училището домакин, се оказаха най-успешната ни форма за социализиране и приобщаване на учениците от малцинствените групи.

Създаденият устойчив модел на работа в партньорство между екипите учители, ученици и родители, както и обменните визити между училищните екипи бе затвърден с нови идеи за съвместни дейности, насочени към реално въвеждане на интеркултурното образование в училищата.

В резултат от реализираните проектни дейности констатирахме:

- Създадена стимулираща учебна среда за учениците, даваща им възможност за успешна социализация и интеграция.
- Утвърдени успешни модели за партньорство между училищните екипи.
- Повишена мотивация на учителите за работа в мултикултурна среда.
- Провокирана активност на родителите за участие в училищния живот.
- Обменени идеи и успешни практики.

Тези резултати се подкрепят и от допълващи дейности на училищния екип по други програми и проекти. Те са важен фактор за постигането на по-добри резултати с учениците. Контактите им с ученици от други училища подпомагат тяхната образователна и социална интеграция и спомагат за успешно завършване на образованието им.

Чрез различните проектни дейности нашите ученици повярваха в себе, станаха по-отговорни към учебния порцес, по-толерантни към другите, по-позитивни, по-успешни. Работата на СОУ „Христо Ботев” – гр. Кочериново по проекти се оказа успешния механизъм за намаляване на безпричинните отсъствия и превенция на отпадането на ромските ученици от училище. И не само това – учениците повишиха своя успех, припознаха училището като свое. Повиши се родителската активност в училищни събития. Педагогическият екип доби самочувствие на експерт в работата в мултикултурната среда.

Интеркултурността предполага диалог и културен обмен. Ние научихме думите и съчинихме първите си изречения. И се надяваме... Продължаваме да работим в посока атрактивна учебна среда, обгрижени ученици, родители партньори, удовлетворени учители.

ДОБЪР ОПИТ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩЕТО И ОБЩИНАТА В ПРОЦЕСА НА НАМАЛЯВАНЕ ДЕЛА НА ОТПАДНАЛИТЕ УЧЕНИЦИ

Катя Кръстева

Директор на Основно училище „Христо Ботев“ – с. Гълъбник, общ. Радомир

Основно училище „Христо Ботев“ – село Гълъбник, общ. Радомир е със 149-годишна история и традиции. В него се обучават деца предимно от ромски етнически произход, от социално слаби и безработни семейства, деца, отглеждани от самотни майки. Недостатъчната училищна готовност на първокласниците поради непосещаване на детска градина се отразява – ниска на успеваемост на децата по учебните предмети, а оттам и на задържането им в училище. Проблем при осъществяването на ефективна образователна интеграция на учениците е и ниската степен на грамотност на родителите им. Липсата на мотивация и отговорно отношение на възрастните към обучението и възпитанието на децата им е предпоставка за нередовното посещение на учебни занятия на учениците, което по-късно води до отпадането им от училище.

Затова една от приоритетните цели е привличането на родителите и ангажирането им с училищния живот. Спечелването на тяхното доверие е гаранция за необходимия успех.

Друга цел е създаване на по-добри условия и социални придобивки за децата.

Със съдействието на Община Радомир в училището се създадоха следните условия:

- Учениците от другите населени места, които учат в Гълъбник, са настанени в общежитие без да заплащат такса за това.
- Осигурено е безплатно столово хранене.
- Оборудван е медицински кабинет и е осигурено медицинско лице, което се грижи за учениците.
- Осигурен и е безплатен транспорт за пътуващите ученици с училищен автобус.
- Общината дофинансира училищни дейности.

Постигнатите успехи за намаляване дела на отпадналите ученици се дължат на доброто партньорство и съвместните инициативи на училището и Община Радомир. Със съдействието на Центъра за обществена подкрепа (ЦОП) – град Радо-

мир, решаваме важни проблеми, възникнали в общността – конфликти в семейството, които се пренасят в училище, неизпращане на децата в училище, решаване на битови въпроси. Често в училището идват специалисти, работещи в ЦРО – социални работници, логопед и психолог, които работят с нуждаещите се деца. Тази експертната подкрепа на ниво психолог или логопед е изключително полезна и ефективна, тъй като решава много важни проблеми, като взаимоотношения, конфликти, говорни проблеми и др.

Други съвместни инициативи с общината са проведените обучения, които МКБППМН и Детска педагогическа стая към РПУ – Радомир проведеха с учениците на различни теми :

- Агресията сред учениците;
- Еднакви в различията;
- Безопасност на движението;
- Водата – чиста капка живот;
- Здравословно хранене и здравословен начин на живот.

Те се оказаха много полезни за учениците, защото засягат важни въпроси от ежедневието.

Приобщаването на децата към училищния живот става и чрез стимулиране на творческата им активност и изяви на талантите им. Всяко дете има интереси и способности в дадена област. Наша задача е да открием тези заложби, да ги развием и да им дадем творческа изява на училищно, общинско и регионално ниво.

Ученици взеха участие в областни състезания:

- по повод на 3-ти март – участие във викторина „Имам богатство с име Родина“;
- конкурс „Академия на модата“ – първо място за модел на дреха за училище.

На организираната от Община Радомир конференция „Добри практики“ учениците изнесоха открит урок на тема „ Гълъбник – селище от древността“, където разказаха историята на възникването на селото и показаха модно ревю на характерни народни костюми от Радомирския край.

ОУ „Христо Ботев“ – село Гълъбник бе домакин на работна среща по проект „Всеки ученик може да бъде отличник“ на ЦМЕДТ „Амалипе“, където представители на ученическите парламенти на ОУ „Христо Ботев“ – село Невестино, СОУ „Христо Ботев“ – град Кочериново и СОУИЧЕ „Св. Климент Охридски“ – Благоевград обмениха добри практики от училищните дейности.

Друга интересна проектна дейност бе проведена в ОУ „Христо Ботев“ – с. Невестино спортен празник с учениците от партниращите училища.

Изключително атрактивни са заниманията и изяви на участниците в СИП „Фолклор на етносите“. Незабравими ще останат щастливите мигове от участие-

то им в Международния детски ромски фестивал „Отворено сърце“ във Велико Търново. Децата взеха участие и във Фестивала на руската песен, танци и поезия „Пусть всегда будет солнце“, където заеха трето място.

Целенасочената политика на училището, ориентирана към създаване на среда, в която учениците да се чувстват спокойни, сигурни, обгрижени и обичани, доведе до значително намаляване на безпричинните отсъствия и риска от отпадане от училище. Чрез дейностите, които запазват тяхната идентичност, се скъси дистанцията между семейство и училище.

А доброто партньорство с общинската администрация, както и с общинските структури – социални служби, МВР и ЦРО, гарантира по-доброто образование и интеграция на децата.

ОУ „Христо Ботев“ – село Гълъбник се превърна в една сплотена общност със свои традиции, която дава самочувствие на възпитаниците му и в която те се чувстват сигурни, равноправни и значими .

ОУ „Христо Ботев“ – село Гълъбник и занапред ще се ръководи от максимата, че на всички деца в България, независимо от тяхната религия, етническа и културна принадлежност, трябва да се предоставя недискриминационен и равен достъп до образование и житейска реализация.

МОТИВАЦИЯ ЗА УЧЕНЕ И УЧЕНЕ ЧРЕЗ ИЗВЪНКЛАСНИ ФОРМИ НА УЧЕНИЦИ ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД

Мария Николова

Главен учител в ОУ „Отец Паисий”, с. Ст. Караджа, обл. Силистра

Модернизацията на съвременното образование изисква особено внимание към повишаване на мотивацията на учениците от ромски произход, за да се осъществи успешно пълноценната им реализация. В ОУ „Отец Паисий”, с. Стефан Караджа, се обучават 71 ученици. С две изключения всички от тях са от ромски произход. Техният майчин език е турски. В училище нямаме отпаднали ученици, благодарение на училищната Програма за превенция на ранното отпадане учениците успешно завършват 8 клас.

Пред педагогическата колегия в училище стои предизвикателството всички ученици да повишат своите учебни постижения и да продължат образованието си в по-горна образователна степен. За изпълнението на тази цел ние използваме разнообразни средства и методи не само в клас, а и богатата гама от инструменти, които предлагат извънкласните форми за работа.

Отношението между урока и другите форми на обучение може да се сравни с отношението между слънцето и останалите планети в слънчевата система.

Създаването на положителна мотивация у учениците има голямо значение в няколко аспекта:

- подпомага общата атмосфера както в училището, така и в класа;
- стимулира участието на ученика в колективните форми на организация на различните видове дейност в клас и в извънкласните форми (клубове, кръжоци, секции и др.);

- ученикът постига сътрудничество с учителя и с останалите ученици;
- учениците развиват способност за формиране на адекватна самооценка.

Извънкласните форми за работа са възможност за занимателно и интересно придобиване на знания, неусетно учене и придобиване на различни ключови компетентности от ученика в неформална обстановка чрез дейности, които ученикът избира сам и към които има повишен личен интерес.

Мотивацията е вътрешен процес, който активира, насочва и поддържа поведението на даден индивид в течение на времето, а ученето е целенасочен и рационално организиран процес за усвояване на социалния опит в неговата обобщена и систематизирана форма. Следователно може да определим мотивацията за учене като система от подбуди, предизвикващи учебна активност.

Нашите ученици живеят и учат в условията на билингвизъм. В семейството се говори на турски език, а в училище всички дисциплини от различните предметни области се преподават на български език. Това представлява голям проблем както за учителите, така и за учениците, а като цяло и за обществото. 68% от хората по света живеят и работят в условията на билингвизъм (дори и на три- и полилингвизъм) и по всичко изглежда, че за тях и за техните общества това не е особен проблем.

Защо ромските деца не са мотивирани да учат? Само езиковата бариера ли им пречи? Или ниският социален статус?

Ние свеждаме причините за ниската мотивация на учениците за учене до следното:

- ниска степен на грамотност и квалификация на възрастните роми;
- недостатъчна мотивация на децата и родителите от ромски произход за необходимостта от обучение и образование;
- затруднена адаптация на децата и учениците от ромски произход в детската градина и после в училище;
- незадоволително усвояване на преподавания учебен материал поради недостатъчно владение на български език.

В региони с компактно население, чийто майчин език е турски, се говори за проява на социален билингвизъм, тъй като във всички сфери на употреба на езика обслужването става на език различен от българския. Единствено в училище това не е възможно. Като следствие учениците губят мотивация за учене, защото те виждат възможности и за реализации след завършване на осми клас, за които не е необходимо владение на книжовния български език.

Това поставя редица проблеми пред учителите, които са свързани с постигането на Държавните образователни стандарти и оценяването на постиженията на учениците на НВО след 7 клас и ДЗИ след 12 клас. В тези региони се очертава една постоянна тенденция за нисък успех по всички предмети, не само по български език и литература, на учениците на тези изпити.

Задачата, която си поставя педагогическата колегия в ОУ „Отец Паисий”, е да използва извънкласните форми така, че учениците да могат да запълнят празните в своите знания да се покриват образователните стандарти при външните форми на оценяване и да се създадат у учениците трайни умения за учене, които да им служат през целия живот.

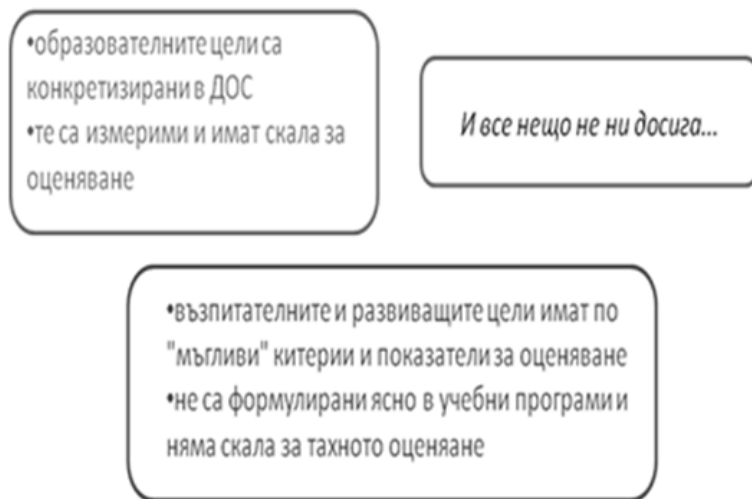
В образователния процес има три основни ценности: цел на обучението, съдържание на обучението, процес на обучението.

Ценността на целта на обучението е в постигането на: развитие на интелекта, способност за решаване на житейски и професионални проблеми, способност за самостоятелно придобиване на знания.

Ценността на учебното съдържание е в това, че то е: развиващо, полезно, ново, интересно, предизвикателно, достъпно, научно систематизирано, занимателно.

Ценността на процеса на обучение е в това, че той е: активен, разнообразен, емоционален, хуманен, занимателен, логичен, предизвикателен, нестандартен.

Една от формите за обучение, които лесно могат да постигнат ценностите на целите на обучението, е клубът. Един от организирани в ОУ „Отец Паисий” клубове е АРТ КЛУБ „Три в едно”, който функционира вече трета година.

Неговите цели са:

- да се създаде вяра у всяко дете, че може да учи;
- всяко дете да учи и да се оценява според собствените си способности;
- свобода за изграждане на собствен стил на учене;
- учене извън учебната среда;
- мениджиране на времето според конкретните нужди, а не според звънеца;
- взаимопомощ.

Принципи за участие са: доброволно участие; свободно общуване; уважение; сътрудничество; инициативност; самоуправление.

Структурата на клуба е съобразена с предпочитанията и нагласите на учениците:

- обединява ученици по интереси на доброволни начала, за извършване на разнообразна творческа или изследователска дейност по предварително заявена тематика;
- липса на възрастови ограничения за участниците;
- възможността за реализиране на различни направления вътре в самия клуб;
- вариативност в избора на тематика, която може да не съответства на конкретно учебно съдържание.

В резултат на позитивното отношение, удоволствието, чувството за значимост, успеха, яснотата и личната полза учениците са мотивирани и повишават своите учебни постижения.

В процеса на клубните занимания ние акцентираме върху положителното, елиминираме отрицателното, вървим от познатото към новото с темпо, което

сами си задаваме, създаваме предизвикателства, използваме нуждата от изява и се радваме на по-широко обществено одобрение.

Много важно за нас е и формирането на социални мотиви:

- учениците придобиват осъзната нужда от социално сътрудничество;
- развиват умения за взаимен контрол и самоконтрол;
- имат стремеж за получаване на положителна оценка от членовете на групата;
- повишава се отговорността на всеки член на клуба пред останалите;
- учениците придобиват умения за вземане на решение, което удовлетворява не само отделната личност, но и групата като цяло;
- формира се активна жизнена позиция, саморегулация и адекватна самооценка у децата;
- подобряват се резултатите от учебната дейност на всички клубни членове;
- повишава се мотивацията на слабите ученици.

Важна функция на социалните мотиви е, че те могат да поддържат интерес към ученето там, където липсват познавателни мотиви.

ОПИСАНИЕ НА ГРУПАТА

Областна ИИД	Комуникативни умения на роден език	
Форма	АРТ-КЛУБ	
Име	"Три в едно"	
Основна дейност	Театър, танци	
Възрастова група	V-VIII клас	
Брой участници	Всичко	28
	2011-2012	15
	2012-2013	15
	2013-2014	15 (7, 5)
Етнически състав	Роми	100%
Пол	Момчета	15
	Момчета	13
	Отпаднали от групата	0
	Отпаднали от училище	0
	Останали в същия клас	0
	Неизвинени отсъствия	под 5 за година
	Продължили след 8 клас	100 %
	Положителен резултат на НВО	100 %

ЕФЕКТИВНО РАЗВИТИЕ НА ИНКЛУЗИВНО, ИНТЕРКУЛТУРНО УЧИЛИЩЕ

Таня Кърджилова

*Директор на Първо основно училище „Св. Паисий Хилендарски”
град Гълъбово, обл. Стара Загора*

Първо основно училище „Св. Паисий Хилендарски” е основано през 1905 година. Само преди година то чества своята 110-годишнина. В училището се обучават 220 деца и ученици от 5 до 14-годишна възраст, разпределени в две подготвителни групи, и осем паралелки от 1. до 8. клас. Болшинството от децата са от ромския етнос, 16% са от български произход и 3% се самоопределят като други. Ето защо интеркултурните компетентности стават все повече и по-важни за нас. Ключовите думи за нашето училище са качество, творческа работа, достъпност и инициатива. Главната ни задача е да осигурим качествено обучение в комбинация с нов начин на мислене. Целта ни е да създадем едно наистина инклузивно училище, в което езикът, културата, традициите, етническото различие са нещо ценно. Училищните методи са от първостепенна важност за нас и усилията ни са ориентирани към активно търсене на нови знания, предприемане на инициативи и уважение към опита на другите.

Работейки по проекта, първите задачи, които си поставихме, е да си изясним какви са характеристиките на интеркултурното образование и да подготвим училищния учебен план, включващ училищното планиране, мисията, политиките на училището и тяхното изпълнение. Формалните и неформални политики, насочени към различни компоненти на училищния живот, имат значително въздействие върху опита и преживяванията на учениците и другите членове на училищната общност. Използването на интеркултурна перспектива по отношение на училищното планиране играе важна роля за развитието на инклузивно, интеркултурно училище.

Ключови характеристики на интеркултурното образование

- Приветства уникалността на всяко дете и възпитава всички елементи на неговия живот – духовни, морални, когнитивни, емоционални, имагинерни, естетически, социални и физически.
- Признава, че децата живеят в общество и са част от него, и че тяхното лично развитие е дълбоко повлияно от връзката им със семейната среда и с другите хора.

- Признава, че образованието не само е отражение на обществото, но има и ключово въздействие върху формирането на неговото развитие.
- Насърчава хората да бъдат бенефициенти на обществото и им дава възможност да влягат своя принос и да се справят с променящото се естество на знанията и на обществото;

Училищно планиране

Интеркултурното образование се интегрира във всички учебни предмети и в цялостния живот на училището.

- Интегрирането на знания и разбирания, умения и компетентности, отношения и ценности чрез учебната програма осигурява учениците с по-разбираем и по-богат образователен опит.
- По-вероятно е, че подходящи отношения и ценности ще бъдат развити у децата, ако те се интегрират във всички учебни дисциплини и в цялостния живот на училището.

Развитие на училищната мисия, политики и план

- За подобряване на преподаването и ученето.
- За положително отражение върху духа на училищната общност.
- За покриване на стремежите, очакванията и традициите на училището.
- Училищни политики.
- Училищен код за поведение и антитормоз.
- Включване на родителите в училищния живот и връзката „училище – семейство – общественост”.
- Оценяване.
- Здравословно хранене.
- Екскурзии и извънкласни дейности.
- Партньорство между дома и училището.

Една от училищните политики, която ще разгледам по-обстойно в този доклад, са екскурзиите, извънкласните и извънучилищните дейности, които организирахме и осъществихме през учебната 2014/2015 година. За всички нас е определено ясно, че **екскурзиите**:

- обогатяват знанията и компетентностите на учениците по общообразователните предмети;
- създават емоция, вдъхновение и подтик към пътешествие и опознаване;
- засилват интеграционния ефект в работата с ромските ученици.

От проведените през учебната година екскурзии до Вила „Армира” в Ивайловград, до Александровската гробница и град Хасково, до Скалните гъби в с. Бели пласт и Вкаменената сватба в с. Зимзелен и Кърджали, и екскурзията до Ивановските скални църкви, пещера „Орлова чука” и град Русе се убедихме, че:

- Ентузиазмът, знанията, получени от екскурзиите, подобряват участието в клас.
- Екскурзиите дават възможност на учениците да придобият неоспорим обучителен опит.
- Новите и различни физически условия осигуряват подхранваща среда, в която предшествашите познания на децата са предизвикани и позволяват да се случи индивидуално и лично обучение.
- Разнообразието от удивителни културни, исторически и природни забележителности прави учениците по-просветени и по-любопитни към собствената си родина.
- Създаването на собствено познание води до по-голяма мотивация на ученика към учебния предмет, тъй като има опит да участва в дискусии в час и е по-ентузиасиран да го прави.

Колаборативното планиране по отношение на интеркултурното измерение е важна отличителна черта на планиращия процес и разширява образователния опит на всяко дете. Интегрирането на интеркултурни теми в училищната учебна програма осигурява възможност за децата да оценят правилно богатството и разнообразието на обществото, да приемат и предизвикат предразсъдъците и дискриминацията;

За организиране на дейностите за провеждане на екскурзиите беше извършено:

- Разпределение на ролите и отговорностите на персонала в училище във връзка с екскурзията.
- Идентифициране на необходимите ресурси.
- Поставяне на цели и критерии за успех.
- Определяне на времевата рамка за провеждане.

Бяха разработени процедури за мониторинг и оценка на събитието:

- Разпределение на учениците от двете общности в смесени групи.
- Създаване на условия за позитивни преживявания от учениците по време на екскурзията.
- Възможност за децата от ромския етнос да бъдат видяни от другите и да видят себе си по позитивен начин.

По време на екскурзията до Русе използвахме нови методи на общуване с децата. Решихме: да ги приемаме като „възрастни”; да не разговаряме с тях като

с подчинени; да уважаваме мнението им; да пазим детската психика; да не натрапваме нашата филтрация за живота.

Народните танци по време на вечерята заедно с учениците, учителите, персонала на заведението на хотела бяха специално инклузивно събитие за учениците.

Интеркултурното образование не се ограничава до определен учебен предмет или само до класната стая. То е подчинено на практиките и характера, които създават класната стая и училищния климат, както и всички аспекти на училищния живот. Инклузивното училище се характеризира с учебна среда, която отразява позитивен имидж на всички ученици, независимо от техния етнос, и увеличава нормалността на разнообразието за всички ученици. **Извънкласните и извънучилищни дейности**, които проведохме през учебната година:

- Есенно почистване на училищния двор.
- Сурвакане на Комисията за защита от дискриминация – София послучай Василица.
- Участие в конкурс на AES – Гълъбово за най-красива мартеница.
- Обсъждане на книгата „Балканът” от Светлана Савицкая послучай 3 март – Националният празник на България.
- Пролетно почистване на училищния двор.
- Обменна визита до Пловдив на училищата партньори по проект „Всеки ученик може да бъде отличник” (съвместна визита на партньорите – I ОУ – Гълъбово, ОУ – Трояново и ОУ – Черна гора в Пловдив с участието на ученици, учители и родители.
- Участие в XII Детски ромски фестивал „Отворено сърце”.

Те определено доказаха, че:

- Дават възможност за интеркултурно образование.
- Са средство за достигане на образователно равенство и увеличаване на ученическите постижения.
- Формират ценности и навици, толерантност към различието.
- Ангажират родителите за по-активно участие в училищния живот и оказване на помощ.
- Дават възможност за широко участие на учениците в провежданите мероприятия.
- Заздравяват позитивното.
- Формират екологичен манталитет и повишават съзнателността спрямо околната среда.
- Възпитават в интеркултурен дух и реализират равенство за децата от ромски произход, често депресирани поради своя бит, начин на възприемане на света и поведение.

- Възпитават в емпатия и солидарност – умение за възприемане и разбиране на другия, конструиране на по-хуманен свят.
- Повишават желанието на учениците за включване в инициативите, намаляват отсъствията от училище и увеличават постиженията и успеха им.

За успешно ефективно развитие на инклузивно, интеркултурно училище е необходимо:

1. Силно образователно лидерство
2. Ясно дефинирани цели, свързани с учебната програма
3. Качество на преподаване и учене
4. Включване на учители, ученици, родители и партньори
5. Комуникация с родители.

ИЗВЪНКЛАСНИТЕ ДЕЙНОСТИ – ЕДИН ВЪЗМОЖЕН И УСПЕШЕН НАЧИН ЗА НАМАЛЯВАНЕ РИСКА ОТ ПРЕЖДЕВРЕМЕННОТО НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ

Нина Пацева – директор, Димитрия Паскалева – учител

ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Стрелци, общ. Брезово

В настоящата разработка си позволяваме да представим една добра практика относно културната и образователната интеграция на ромите на нашето училище ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Стрелци, общ. Брезово. Ще започнем с една мисъл на Конфуций: „Който гледа с една година напред, сее градина. Който гледа с десет години напред, сади дърво. Който гледа далечно в бъдещето, образова народа си”. Наричаме училището наше не само защото работим там вече повече от 25 години, а защото се чувстваме като част него и работим с всички сили и средства и децата да го чувстват част от себе си.

Село Стрелци е разположено на 35 км от Пловдив, в подножието на Сърнена Средна гора. Училището е създадено в далечната 1878 година. Учителите в нашето училище са приветливи и с радост посрещат всеки детски устрем към образование и творчество. Училището е средишно. В него учат ученици от 7 населени места – Стрелци, Сърнегор, Сухозем, Бегово, Пъдарско, Борец и Момино, и от 3 етноса – 80% роми, 17% българи и 3% турци. Грижа на целия педагогически екип е да създадем условия за обучение и възпитание в доброжелателство въпреки различията. Трите етноса имат подкрепяща среда за обучение и развитие. Мисля, че с общи усилия постигаме добри резултати в тази посока. За да повишим мотивацията за учене и подобряване качеството на успеваемост на учениците, непрекъснато подобряваме наличната училищна база в зависимост от техните потребности и интереси. Училището бе включено в проекта за целодневна организация на учебния процес в средишните училища. Установихме, че ПИГ са успешна практика. По този проект се оформи нова, съвременна учебна среда. Докараха ни нови учебни мебели, подобри се интериорът в класните стаи. Оборудваха ни с нови уреди и спортни пособия.

Главната цел, която сме си поставили, е създаване на условия за личностно развитие на децата в гражданското общество, изграждане на тяхната нравствена, познавателна, естетическа, физическа, здравна и психологична култура, развитие на творческото мислене и способности, трудови умения и навици. Стремим се да:

- Повишим интересът и подпомогнем желанието на учениците за напредък в различни области на познанието чрез организационна и съдържателна гъвкавост на предлаганите форми.
- Да дадем възможност на децата да открият, излявят и развият своите заложи, таланти и дарования.
- Да формираме у подрастващите потребност от непрекъснато образование и приобщаване към националните и общочовешки ценности и запазване на националната автентичност.
- Да превърнем културното многообразие в източник и фактор за взаимно опознаване и духовно развитие на подрастващите и за създаване атмосфера на взаимно уважение, толерантност и разбирателство.
- Да съхраним и развием културната идентичност на учениците от етническите малцинства.
- Да привлечаме и задържаме учениците чрез създаване на интересни форми за свободно избираема подготовка.

Организирането на свободното време на учениците, включването им в различни извънкласни форми на работа води до намаляване на отсъствията в училище, а самата ангажираност с интересни дейности е превенция за намаляване на агресията. Извънкласната дейност е предизвикателство, носещо огромно удовлетворение. Учителят трябва добре да познава съвременното поколение деца, за да успее да запали огънчето и провокира интереса.

За духовното развитие и възпитание на нашите деца алтернативата сме ние, учителите, които работим в извънкласните форми. Създаваме разнообразни дейности, стремим се да бъдем полезни, да направим живота им пълноценен в света на игри, приказки, музика, фантазия и творчество. За нас това е мисия, която бавно и методично изпълняваме всеки ден през годините, защото времето, подарено с обич, се отплаща с детска радост и с родителска благодарност.

Нашата цел е не всяко дете да е художник, певец, танцьор. Целта ни е да отворим сетивата им за усет към красивото, да изградим в тях ценностна естетическа система за бъдещото им развитие. За ефективността на работата в клубовете по интереси и реализацията на възпитателните възможности има голяма роля личността на учителя. Личност с висока теоретична и професионална подготовка, социално активна, отличаваща се със съвременен стил на научно-педагогическо мислене, емоционално отзивчива, с висока нравственост. Авторските програми, по които работят учителите, им дават възможност да вложат творчество, да се съобразят с интересите и възможностите на децата, както и да ги адаптират към променящите се, съвременни изисквания на младите хора.

Педагогическият ефект на извънкласната възпитателна работа не е във външната организираност на свободното време на учениците, а в развитието на общите и специфични способности, в удовлетворяването на потребностите от активната дейност, творчество, общуване. Общуването е един от феномените, които характеризират психическата същност на обединението на хората. Дори само присъствието на друг човек в границите на индивидуалната пространствено обзрима зона е вече източник на стимули, които предизвикват социалното общуване. Дете, поставено в група, където доминират общи интереси и потребности, лесно намира своето място, има възможност за изява и трудно би се поддало на негативните влияния на улицата.

Във възпитателния процес учителят изпълнява различни роли: на преподавател и на организатор, на равноправен участник в колективната дейност и на консултант, на сътрудник, на по-възрастен и по-опитен другар, свързан със своите възпитаници с общи дела, интереси и на генератор на идеи. Затова неписано, но задължително е изискването учителят да бъде творец. Творец на творци.

Децата идват с желание при нас, защото се чувстват като у дома си, а в същото време получават квалифицирано образование, напълно в крак със съвременните тенденции. Педагогическият колектив и ръководството на училището още преди няколко години „заложи“ на извънкласните и извънучилищните дейности, за да интегрира новопостъпилите ученици от закритите съседни училища. Със задоволство можем да отбележим, че това наше решение се оказва печелившо. Срегнахме не малко трудности. На първо място, от финансово естество. Ние сме малко училище и всеки СИП е финансова тежест, за всяко мероприятие трябва да отделяме средства от училищния бюджет, тъй като голям процент от учениците ни искат да участват, но са от социално слаби семейства и нямат възможност. Дори когато се появи проектът „УСПЕХ“, не можехме да участваме по него, защото сме средишно училище. В училище са изградени групи СИП, които с разнообразни форми, съобразени с интересите и дарованията на учениците, съобразени с предизвикателствата на времето, помагат за изпълнение на поставените от Европейския съюз изисквания за уплътняване на свободното време на учениците чрез превръщане на училището в тяхна желана територия. Извънкласните дейности в нашето училище са един от важните фактори за интересна учебна среда. Динамичният високотехнологичен свят поставя пред българското образование нови предизвикателства, съхранявайки добрите традиции, то трябва да се развива като гъвкава и адаптивна система. В училище има изградени следните групи СИП: „Фолклор на етносите“, Информационни технологии „Зн@м и мог@“, „Вокална група“, „Фантазия в багри и форми“, „Млад журналист“. А от тази учебна година имаме и нов СИП „Гражданско образование – Ученически парламент“.

Д. Паскалева ръководи СИП ИТ „Зн@м и мог@”. Той е за ученици от 2., 3. и 4. клас. Интересът е голям, затова вече има 2 групи – начинаещи и напреднали. Изграждат се първоначални представи за основните информационни дейности и тяхното предназначение. Учениците овладяват умения за работа с компютърна система. Повечето от учениците ни нямат в домовете си компютър и свободен достъп до Интернет. Същевременно имат желание и потребност и ние като училище сме длъжни да осигурим и задоволим тази потребност, за да получат равен достъп до образование.

СИП „Фолклор на етносите” също има две групи. Участниците от начален етап под ръководството на Д. Бориславова се запознават с богатите традиции и наследство на българския и ромския фолклор. Под ръководството на Д. Тачева учениците от прогимназиален етап събират народни умотворения, за да покажат красотата и богатството на етносите. Организируют много тържества – лазаруване, отбелязване на Международния ден на ромите, коледуване, Банго Васил и други. На ромската Нова година наши ученици ходят да сурвакат в кметството, в общината, в РИО – Пловдив. На 14 януари 2014 г. (Василица) бяхме избрани от ЦМЕДТ „Амалипе” да поднесем поздравления в Посолството на Великобритания – София. Посланикът Джонатан Алън и всички служители бяха впечатлени от изпълненията на учениците. Подарихме автентични сурвачки и изделия, изработени от децата. Тази година бяхме в посолствата на Кралство Испания и Полша. Негово превъзходителство Кшищоф Краевски стана приятел на училището. Вече пет поредни години участваме в детския ромски фестивал „Отворено сърце” – Велико Търново. По този начин създаваме условия да се преодолеят различията по етнически признак и всички ученици заедно да учат, играят, танцуват в дух на разбирателство и толерантност.

Под ръководството на Д. Пилева учениците в СИП „Фантазия в багри и форми” от прогимназиален етап изработват декорации от хартия, произведения на изкуството от рециклирани материали, украса на великденски яйца, изработване на театрални кукли, ползват различни арт техники. Имат получени много награди от участия в конкурси. Периодично правят изложби в училище, в читалището, в общината, в РИО – Пловдив.

В СИП „Млад журналист” учениците овладяват знания и умения за репортаж, медии, комуникации. Издават училищен вестник.

Сътрудничеството между учител – родител – ученик е от съществено значение за поддържане на устойчиви отношения в нашето училище. Участието на родителите в училищния живот – нетрадиционната родителска среща „На кафе”, разговори, празненства, „отворени врати на класната стая” и др., кара учениците да се чувстват по-важни и значими. Няма дете, което да не желае да се изяви, което да не иска да бъде забелязано. Едни искат да се извият в спорта, други – в

науката, но почти всички деца мечтаят за изява на сцена, за аплодисментите, които получават големите артисти. Ентузиазмът на учениците при техните изяви е увличащ и за родителите, което не само улеснява комуникацията, но я прави и градивна. Доброто сътрудничество между учителите и родителите е важна психологическа предпоставка децата наистина да почувстват училището като желана територия на личностна изява и развитие.

Годишният успех на училището ни е много добър. Резултатите от НВО са добри. Разбира се, това не може да ни удовлетворява и има още какво да желаем. С гордост можем да заявим, че нямаме отпаднали ученици. През миналата учебна година в нашето училище по свое желание и по желание на родителите си 4-ма отпаднали ученици от друго училище решиха да продължат образованието си. Казват, че се чувстват добре в училище. Намериха нови приятели, редовно посещават учебните занятия и се включват в училищния живот. Тази учебна година още двама отпаднали ученици последваха примера им.

Децата редовно идват на училище и се стремим да ги привлечем и задържим с разнообразни и интересни дейности. В училището преобладават ромските ученици, а за тях учението не е ценност. Голяма част от семействата са в затруднено положение, предвид безработицата. Занимават се основно със земеделие. Често учениците са принудени от техните родители да гледат по-малките братчета и сестричета, докато родителите са на работа. Налага се и да помагат при работата, с цел да се изкарват по-големи норми и да се изхранва семейството – напр.: роз-обер, бране на билки, бране на домати, пипер и др. Въпреки това не се забелязват фрапиращи отсъствия. Не всички ученици владеят добре български език, липсва мотивация за учене. Нашата задача е да подготвим учениците си за живота, а след това да се учат действително през целия си живот, ако искат. Да им дадем определени знания и компетенции, а после те да съчетават учене, работа, личен живот, социална активност.

Училищната ни политика е постигане на качествено образование от всеки ученик, цялостна грижа за развитие на потенциала и творческите му заложби, превръщане на културното многообразие във фактор на взаимно уважение – толерантност и разбирателство. Формирането на знания, умения и компетентности за работа в интеркултурна среда чрез интерактивни методи стимулират любознателността на децата, насърчават ги да споделят идеи, да са по-активни. Учениците са по-мотивирани да се изявяват, да научават повече, да придобиват нови умения като критично мислене при боравене с нова информация, комуникационни умения – публично говорене. Училището се старее чрез предлагане на разнообразни дейности да привлича и задържа учениците. Педагогическата колегия има важна задача – така да трансформира сложното, учебно академично съдържание, че то да стане достъпно за този контингент ученици, който преобладава. Именно

умението да се говори просто за сложни неща, да се акцентира върху главното в учебното съдържание, превръща един човек от обикновен носител и преподавател на информация в учител. Достъпното преподаване се проявява и в целесъобразните дидактически повторения на учителя и в адекватните на учебното съдържание методи на обучение, и в стремежа към засилване на занимателността в обучението. Компетенциите в използване на методите за обучение гарантира постигане на целите в обучението: усвояване на знания и развитие на мотивация за учене. Постигането на разнообразие в прилаганите методи на обучение означава умение и максимално използване на техните предимства. При интерактивните методи е налице взаимодействие между участниците в процеса на обучение, при което се създават условия в провокиране на мисленето на учениците, за свободно използване на мнение и защита на собствена позиция.

Че това е добра практика, сочат участията ни в конференции, семинари, курсове за представяне на такива, получените вече награди, но преди всичко положителния ефект върху учениците. Училището е наградено с грамота от МОН за цялостна политика за развитието на извънкласната дейност на VI конкурс за специалисти, работещи в извънкласни и извънучилищни дейности през 2013 г. в КК Албена. Носители сме на грамота и специалната награда на Председателя на Синдиката на българските учители в Международния конкурс за учители „Извънкласните и извънучилищните дейности – за устойчиво качествено обучение и възпитание на учениците” в СОК Камчия 2014.

Извънкласните и извънучилищните дейности за нас са:

1. важен фактор за подобряване на учебно-възпитателния процес;
2. приобщаване на родителската общност към училищния живот;
3. намаляване броя на неизвинените отсъствия;
4. намаляване на агресията;
5. нито един отпаднал ученик през последните няколко години;
6. начин на пълноценно общуване;
7. щастливи и удовлетворени ученици.

Нашата дейност в тази област ще продължи. Педагогическата колегия счита, че това е ФАКТОРЪТ за просперитета на нашето училище. Като ръководители на извънкласните форми учителите усещат пулса на творческите потребности на своите възпитаници и се стараят да създават работна атмосфера, зареждаща с положителни емоции. По този начин се създава доверие за споделяне, за общуване, за формиране на екипност, за концентрация на вниманието, за наблюдателност, за себеизразяване. Творчеството на учениците в извънкласни форми е ефективно средство за културна и образователна интеграция на учениците от ромския етнос.

УЧИЛИЩЕ НА СЦЕНА

Ива Пенкова

Старши учител в ОУ „Христо Ботев“ – град Стамболийски

В следващите страници ще ви разкрия моята тайна рецепта за успех или как чрез танца училището може да се превърне в извор на забавления.

Как в училище учениците да се чувстват уютно, да са спокойни и уверени, да се чувстват обичани, знаещи и можещи?

Как училището може да се превърне в желана територия на ученика само и единствено благодарение на танца?

Как една извънкласна дейност, която беше провокирана от моята страст към танците, се превърна в мой съюзник в училище?

„Заразявайки“ децата с магията на танца, аз ги поставих в ролята на активни участници в учебно-възпитателния процес.

За учениците от ОУ „Христо Ботев“, град Стамболийски училището, такова каквото го познават повечето деца, се превърна в „Училище на сцена“.

Всичко започна в класната стая още в първите дни и по време на първите уроци. Всеки педагог знае, че малките деца по-бързо се изморяват, имат неустойчиво внимание, имат нужда от повече движение и поле за изразяване на емоциите. Така в часовете по математика, български език, роден край, домашен бит и техника ние започнахме да слушаме музика – народна, класическа, модерна. Използвахме музиката като средство за почивка по време на час. Постепенно учениците започнаха да измислят движения, да импровизират стъпки и танц на различните стилове музика.

Така достигнахме до идеята да танцуваме, за да се освободим от излишната енергия, да се концентрираме по-лесно за следващия час. Танцът за учениците се превърна в стимул за по-добра, по-бърза и по-качествена работа.

Първокласниците станаха по-активни в час, те са по-концентрирани и всеотдайни в учебния процес, посещават редовно училище, защото знаят, че щом ударят звънецът, те могат да изразят себе си чрез танца.

В междучасията те се усмихват, те са щастливи, те са задружни и позитивни, защото танцуват.

Изведнъж училището за тях се превърна не само в място, където учат и получават знания, но и в място, където могат да се почувстват свободни, окрилени, позитивни – то се превърна в „Училище на сцена“.

Танцът дава възможност на децата да изразят себе си танцувайки, да осмислят свободното си време, да се запознаят с различни стилове музика и танци. Танците им предоставиха възможност за сценични изяви, изгради тяхното сценично поведение, научи ги да бъдат щастливи.

За повечето деца от моя клас българският език не е майчин език, но благодарение на танците те се научиха да изразяват чувствата си чрез универсалния език на танца.

Децата развиха качествата ритмичност, синхрон, дисциплинираност, работа в екип, уважение към многообразието от музика и танци на други етноси и култури.

Танците изискват и висока физическа активност при учениците – те подобриха цялостното си физическо здраве, повиши се тяхната издръжливост, подобри се мускулния им тонус, координацията, баланса, стойката на тялото.

В допълнение към физическата активност, уроците по танци помогнаха на децата да подобрят своите социални и комуникативни умения, да работят в екип, да развият чувство на доверие и сътрудничество.

Танците помагат и за подобряване на знанията по математика и български език и литература – броят до колко да стоят на мост, броят колко крачки или стъпки трябва да направят, „научават стъпките като стихотворение“, за да запомнят последователността на движенията по-лесно.

Чрез танца учениците от първи клас по-лесно се адаптираха към новата училищна среда, постигат по-високи резултати в образователния процес и едновременно с това развиват своите творчески способности.

И сега у вас ще изникне въпросът: „Кога танцувате? Кога намирате време за танци в така вече натоварената програма на първокласника?“.

Танцуваме по време на междучасията, в часовете по музика и физическо възпитание и спорт. Танцуваме и когато приключим с предвидения учебен материал за часа, така у учениците се поражда стимул за по-бърза работа в час. Танцуваме в края на часа, за да се поздравим за отлично свършената работа и в началото на часа, за да се мотивираме и да освободим от излишната енергия.

Почти всеки ден оставаме и в залата след учебните часове, за да танцуваме. Така учениците прекарват повече време в училище и в среда, която е изпълнена с добро и обич.

Към всичко това станаха съпричастни и родителите на моите ученици. Те с радост присъстват на всички техни изяви, вълнуват се и се радват на своите деца, виждайки колко щастливи ги правят танцът и училището. Родителите започнаха да ми сътрудничат при подготовката на костюми и декори, те започнаха да прекарват повече време в училище, идват на репетиции, споделят свои идеи.

Учениците от първи клас разкриха своя талант на голямата сцена за първи път в училищния коледен концерт. Те представиха спектакъла „Снежна бъркотия“.

Бурните аплодисменти на публиката ги мотивираха още повече. Последваха и други публични изяви, в някои от които взеха участие и майките.

Благодарение на магията на танца моите ученици :

- повишиха знанията си по различните учебни предмети;
- посещават редовно училище;
- изградиха умения за работа в екип;
- изградиха атмосфера на толерантност и взаимно уважение в класната стая и извън нея;
- откриха и развиха своите творчески заложби не само по отношение на танца, но и по отношение на изобразителното изкуство, защото те сами приготвиха своите костюми и декори;
- мотивираха се да участват в училищни и извънучилищни изяви;
- имаха пример на сцената – тяхната учителка, която заставаше до тях по време на танците.

Ето така танцът се превърна в мой съюзник за лесна и бърза адаптация в училище и успешно представяне в учебния процес. Днес учениците от първи клас са най-популярните, най-танцуващите в училище. Към тях се присъединяват и ученици от други класове. Те също искат да танцуват, а ние ги приемаме и оставаме по-дълго на репетиция след часовете, защото съм убедена, че и те ще станат по-мотивирани, по-концентрирани по отношение на учебния процес, защото знаят, че в свободното си време те ще прекрачат прага на любимото си училище – „Училище на сцена“.

А аз съм щастлива, защото знам, че учениците идват с желание на училище и си тръгват усмихнати и щастливи, защото те учат в „Училище на сцена“.

С ДУХ КРИЛАТ И СМЕЛИ МЕЧТИ ОСТАВЯМЕ ВЪВ ВРЕМЕТО СЛЕДИ!

Нела Димова

*учител в Професионална гимназия по лека промишленост,
екология и химични технологии – Ямбол*

Професионална гимназия по лека промишленост, екология и химични технологии, град Ямбол е училище с 50-годишна история, в което се обучават 365 ученици в дневна, задочна и самостоятелна форма на обучение. Учениците са с разнороден етнически произход – български, ромски и турски. Голяма част от учениците са от социално слаби семейства, в които грижата за прехраната оставя образованието на по-задан план. За тези ученици училището е основният фактор за интелектуалното и културното им образование и развитие.

Училището е място, където учениците прекарват по-голямата част от времето си. Неговото призвание е да образова, но и да възпитава. В училище учениците получават не само знания, но социални умения и компетентности, необходими за живота.

В процеса на работа през последните няколко години ние установихме, че традиционните форми на обучение не успяват да задържат вниманието и интереса на учениците. Използването на нестандартни методи и похвати на преподаване променя отношението на учениците към ученето и към училището. Те поддържат интереса, създават усещане за новост, преодолява се всекидневието и привичността. Активизира се вниманието, развиват се паметта, мисленето, познавателният интерес, индивидуалните възможности и значимите личностни качества на учениците.

Използваните методи и стратегии в часовете по български език и литература стимулират учениците да изоставят своята роля на пасивни слушатели и предизвикват тяхното по-активно участие в часовете. В хода на учебната година се поставят задачи, свързани с писане на есета и разработване на реферати. Целите на тези задачи е стимулиране на творческото мислене, самостоятелно търсене на информация и мотивиране към учене чрез действие и емоционално преживяване.

През тази учебна година насочихме вниманието си и към извънурочната дейност, която е продължение на учебната работа, но разчупва рамките на традиционния урок. Същевременно дава възможност да се обогати съдържанието,

предвидено в учебната програма, да се разширят и задълбочат знанията по съответния учебен предмет, да се формират комуникативни, изследователски и други умения на учениците.

През месец декември ученици от гимназията представиха комедията „Женско царство“ по Ст. Л. Костов. Тази инициатива бе на Ученическия парламент към гимназията, вдъхновен от присъденото първо място в Националния конкурс за „Училище без насилие и стереотипи“ към МОН. Учениците и техните родители подготвиха декорите за представлението и осигуриха костюмите за участниците.

През тази учебна година в нашата гимназия за първи път бе обявена Седмица на европейските езици по случай Световния ден на езиците. Бяха проведени различни мероприятия, които имаха за цел да популяризират различни европейски езици и ползата от владенето на чужд език. Може би най-интересен бе проведенният бинарен урок по Английски език и руски език с ученици от 10 клас, на който присъства старши експерт по ЧЕО към РИО на МОН – град Ямбол, г-жа Анна Грозданова, директорът – инж. Теодора Сулева, г-жа Алексиева – ПДУПД, колеги и ученици. Целта на урока бе формиране на творчески умения и навици, създаване на представа за езиците като духовна ценност и стимулиране на по-голям интерес към изучаването на чужди езици.

За да бъдат по-добре подготвени учениците за работа в реална трудова среда, на реално работно място, се включихме в проекта „Училищни практики“ с 60 ученика, от тях 40 са от ромски произход. По този начин учениците придобиват трудови навици и умения, които ще спомогнат за по-добрата им реализация след завършване на средно образование. След успешното приключване на проекта участниците получават сертификат за участие и възнаграждение от триста лева. Доволни от работата им, работодателите предложиха на завършващите дванадесети клас, при желание от тяхна страна, веднага да започнат работа.

Всичко това показва, че усилията, които полагаме в нашето училище за интеграция на ромските деца, дават резултати и това е ясно доказателство, че е необходима сериозна инвестиция в тази насока.

Всички знаем, че образованието в мултикултурна среда е насочено към ученици както от малцинствата, така и към тези от мнозинството, и е с основна цел да формира взаимно познание, толерантност, уважение и приятелство между всички тях.

По традиция в нашето училище отбелязваме Деня на толерантността. В продължение на една седмица бяха проведени различни мероприятия, в които учениците участваха заедно, работиха в екип и стигнаха до извода, че заедно могат да постигнат повече. Едно от най-атрактивните мероприятия бе състезанието, в което момичета и момчета размениха своите роли, извършваха дейности, характерни за другия пол. В отборите се включиха и родители, по-големи братя и сестри.

За трета година на 25.02.2015 година отбелязахме Световният ден за борба с тормоза в училище, известен още като „Ден на розовата фланелка“. Учениците, педагогическият състав и ръководството на ПГЛПЕХТ подкрепиха инициативата. На този ден всички бяха облечени в розово като символ на своята позиция и неприемане на тормоза в училище. Гост на мероприятията, посветени на този ден, бе и директорът в отдел в международна организация, говорител по проблемите на жените в Европа, и особено по въпроса за насилието в семейството и обществото, чието седалище е в Швейцария.

Според нас подрастващите имат нужда от възможност да изказват собствено мнение, да се чувстват значими, да уважават себе си и другите, както и училището като образователна институция.

През учебната 2014/2015 година бяха проведени различни обучения на ученици от гимназията. В началото на учебната година на връх Бакаджик бе проведено вътрешно-училищно обучение с ученическият парламент и представители от всеки клас – общо 20 ученици. В неформална обстановка участниците в обучението работиха в екип, по групи, проведоха различни дискусии. Така имаха възможност да прекарат повече време заедно, да общуват, да се опознаят и сблизят. С ученическият парламент бе проведено още едно обучение в град Трявна през месец април за подобряване на екипната работа и обсъждане на различни средства за мотивиране активността на учениците. През тази учебна година по програмата „Всеки ученик може да бъде отличник“ на ЦМЕДТ „Амалипе“ бяха проведени няколко обучения: на активни деца в Лясковец, където участниците споделяха проблеми, опит, случаи на дискриминация, участваха в ролеви игри и други; училище за приятелство и толерантност в град Сливен, където бе споделян опит и се проведе дискусия как да се организира ефективно дейността на ученическият парламент, за да могат тези структури на ученическото самоуправление да направят училището по-интересно, да допринасят за намаляване на безпричинните отсъствия, за превенция на ранните бракове и за увеличаване на броя на учениците от ромски произход, които завършват средно образование; съвместно обучение с ученици от ОУ „Й. Йовков“ – Ямбол в село Вонеща вода до Велико Търново на тема „Мотивацията като фактор за развитие“.

Установихме, че подобни инициативи и мероприятия стимулират участниците в тях да бъдат по-активни, по-отговорни, по-амбициозни и по-съпричастни към живота в училище.

За учениците от Ученическият парламент бе изключително интересно и полезно да участват в Първата областна ученическа конференция за град Ямбол, където се срещнаха и общуваха със свои връстници и обмениха идеи за по-ефективна работа на ученическият парламент.

На 8 май в нашата гимназия бе проведен Ден на ученическото самоуправление, когато по традиция учители и ученици разменят ролите си и по този начин учениците имат възможност да застанат „от другата страна“ и да разберат трудностите и отговорностите съпътстващи учителската професия.

Семейството е друг основен фактор за формиране и развитие на детето като личност и за създаване на положителна нагласа към образованието и училището. Затова работата с родителите е от изключителна важност за изграждане на техния родителски капацитет и умения за общуване с децата и учителите, за въвеждането им в училищния живот. От няколко години в нашата гимназия се въведе практика за провеждане на индивидуални родителски срещи по домовете, на които се обсъждат проблемите в семейството, причините за отсъствията, възможностите за преодоляването им и редовното посещение на учебните занятия.

Усилията за привличане на родителите да станат част от живота в училище доведоха до изграждане на отношения на доверие, възможност за обсъждане на проблеми и предлагане на решения. Голяма част от родителите започнаха по-активно да се включват в училищните мероприятия и инициативи и да проявяват по-голям интерес към случващото се в училище.

Известно е, че при възпитанието и формирането на индивида като личност важен фактор е заобикалящата го среда. През изминалата учебна година в нашата гимназия бяха извършени ремонти дейности за подобряване на материално-техническата база. Оборудвани бяха два компютърни кабинета, в класните стаи бе подновено подовото покритие, закупени бяха нови чинове и столове, ремонтирани бяха санитарните помещения.

Базирайки се на необходимостта от качествена промяна в учебната среда, която да създаде условия за формиране на творчески личности, притежаващи задълбочени знания, способни за саморазвитие и самореализация, през тази учебна година в нашата гимназия бяха ремонтирани учебните лаборатории по химия и специалните предмети и бе обогатено лабораторното оборудване. Това даде възможност за прилагане на иновативни методи на обучение в часовете по практика, което ангажира учениците за по-активното усвояване на преподавания материал.

При среща на директорите на професионални гимназии с Камарата на работодателите в град Ямбол бе заявена необходимостта от добре обучени и подготвени кадри в областта на производството на мебели, тъй като на територията на нашия град съществуват над 20 фирми от този бранш. От многобройните срещи с ученици и родители установихме, че едни от най-желаните професии в момента са фризьор и оператор в мебелното производство. Това наложи разкриването на две нови специалности за нашата гимназия – „Фризьорство“ и „Производство на мебели“, които привличат много ученици от ромски произход и ги мотивират да завършат средно образование.

Вече в няколко последователни учебни години Професионална гимназия по лека промишленост, екология и химични технологии, град Ямбол, работи по Програма „Равен шанс – достъп до средно образование“ на Център „Амалипе”, подкрепен от Фондация „Америка за България”. В програмата взеха участие четири ученици – Мария Георгиева, Еленка Василева, Василка Динкова от 10 клас, Панайотка Динкова от 11 клас.

На всички ученици, включени в програмата, бяха поети ежедневните пътни разходи, което сведе до минимум отсъствията им от училище през учебната година. Редовното присъствие в часовете и предоставените от фондацията учебници и учебни помагала, помогнаха на учениците да повишат успеха си и да се мотивират за по-активна работа в учебния процес и редовно участие в извънкласните и извънучилищни форми.

От натрупания опит през годините считаме, че е важно търсенето и прилагането на нетрадиционни методи и подходи, насочени към разнообразяване и осъвременяване на обучението на учениците чрез отказ от доминиращата роля на преподавателя. Но наличието на такива програми като „Равен шанс – достъп до средно образование“ на Център „Амалипе”, също води до положителни резултати, до по-добра мотивация и по-голяма активност от страна на учениците.

Родителите също оценяват помощта, която получиха от фондацията през тази учебна година, и в разговори с тях изявиха надежда и желания тази програма да продължи и за напред.

Благодарение на активната работа на ръководството и целия колектив на Професионална гимназия по лека промишленост, екология и химични технологии, град Ямбол, семействата на ученици от ромски произход започнаха да осъзнават нуждата от образование на техните деца и в последните години се наблюдава намаляване на броя отпаднали ученици.

Ние споделихме малка част от нашия опит и сме напълно убедени, че за да има училището притегателна сила за учениците от ромски произход, трябва да има повече програми като „Равен шанс – достъп до средно образование“ на Център „Амалипе”, подкрепена от Фондация „Америка за България”, програма, която позволи да се повиши взаимното доверие и уважение между поколенията, както и подобряването на комуникацията и връзката учител – ученик – родител. С гордост можем да заявим, че се повиши интересът на родителите към работата в училището; повиши се интересът и мотивацията за учене у учениците от ромски произход.

Всичко това ни дава увереност да твърдим, че полаганите от нас усилия не са напразни, което пък ни мотивира да продължим да работим в тази насока.

СПОДЕЛЯМЕ ЗА СПОДЕЛЕНИЯ ОПИТ

Петя Русинова

Директор на ОУ „Н. Й. Вапцаров” – с. Селановци, обл. Враца

В цялостната система на българското образование обучението на педагогическите специалисти не е изолиран или стихийен процес. Той изисква планиране с ясно целеполагане и организация за постигане на същата тази цел. Обмяната на добри практики, като форма на обучение, се оказва една от най-работещите и полезни дейности на различни нива, с различни организатори и участници. В хода на тази дейност естествено възникват въпроси и техните отговори определят характера и нивото на обучение: Защо споделяме? Какво споделяме? Пред кого споделяме?

ОУ „Н. Й. Вапцаров” – с. Селановци е училище със 174 ученици с различен етнически произход – 53% българи и 47% роми. Деветнадесет педагози работят за успеха на всяко дете. Имаме осъзната мисия. Имаме желана визия. Реализираме ги чрез целенасочени дейности в полза на децата и чрез проекти: „Всеки ученик ще бъде отличник”, финансиран от Център „Амалипе”; „Училището като център на общността”, финансиран от НМД; „И аз мога...”, финансиран от ЦО-ИДУЕМ; „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие” по ОП НОИР. Дейностите на всеки един от тях могат да бъдат обект на споделяне на идеи и анализ на постижения или предизвикателства.

Съгласно плана за обучение на РИО – Враца на 21.04.2016 г. – навечерието на Деня на Земята, в училището се проведе форум за обмен на добри практики с директори и учители от областта на тема: „Ефективен учебно-възпитателен процес в условията на обучение в мултикултурен клас”. Събитието премина под слоган: „Земя, ти имаш хляб... за всички”. Като домакини предвидихме разнообразие на дейности, оригинални идеи за посрещане, регистрация и „отвеждане” до избраната за наблюдение практика.

Поканихме за участие родители, изявени членове на общността – всички традиционни партньори на училището. Над 80 гости и 90 участници станаха съпричастни към една от осемте предложени практики и се включиха в професионалната дискусия след тях. Присъстваха представители на 17 училища от област Враца – директори и учители, Лорета Колева – ст. експерт по организация на средното образование, Пламенка Ангелова – ст. експерт по начално образование

и Гергана Василева – ст. експерт по математика и информатика от РИО Враца, Росица Койнова – кмет на селото, Йонка Данова – координатор за район Северо-запад на Център АМАЛИПЕ, Йоана Делчева – представител на Фондация „Заедно в час“, Камелия Мерджева и Петя Еленкова – представители на община Оряхово, Иво Йорданов – гл. редактор на вестник „Враца днес“.

Учителите и учениците показаха следните практики:

1. Час на класа – първи клас: Тема „Приказка за доброто“. Старши учител Детелина Гергова

Цел: Изучаване на традициите и обичаите в условията на мултикултурна образователна среда, като стремеж за съхраняване на „доброто“ в човешките взаимоотношения. Приложение на инициатива за наставническо взаимодействие между ученици от различни възрастови групи – първи – пети клас.

Акценти: Откриване на доброто в приказни образци от фолклора на етносите. Подготовка за лазаруване – заедно вием венци и китки. Вдъхновени от светлите празници - да бъдем добри!

2. Занимания по интереси – „Фолклор на етносите – ромски фолклор“ – втори клас: Тема „Хлябът от моите ръце“. Старши учител Йорданка Петрова и възпитател Цветелина Тошева

Цел: Разширяване знанията на учениците в мултикултурна среда за християнския празник Лазаровден.

Акценти: Месене и изработване на Лазарска кукла. Разкриване значението на хляба в живота на българина.

3. Занимания по интереси – „Фолклор на етносите – ромски фолклор“ – трети клас: Тема „Пъстър, пъстър празник“. Старши учител Даниела Бабулска и възпитател Красимир Илиев

Цел: Разширяване знанията на учениците в мултикултурна среда за християнските празници Лазаровден, Цветница и Великден – формиране на умения за събиране и използване на информация.

Акценти: Изработване на информационни постери и изработване на великденска украса.

4. Забавна математика – четвърти клас: Тема „Всички заедно с математика в градината на баба“. Главен учител Даниела Кунчева и старши възпитател Иванка Савчева

Цел: Практическо приложение на знанията по математика във всекидневния живот, поднесени по забавен и атрактивен начин.

Акценти: Работа с динамичен софтуер, решаване на логически задачи, работа с клечки.

5. Кръжок „И аз го мога“ – смесена група (включително и ученици със СОП): Тема „Декупажна техника за изработване на икони“. Ресурсен учител Соня Ангелова

Цел: Усвояване и прилагане на практика на техниката „Декупаж“ върху различни повърхности (камък, мраморна плоча). Добиване на желание за труд, работа в колектив и положителни емоции от постигнатия резултат. Взаимопомощ и умения за общуване извън учебния час.

Акценти: Предварителна подготовка – да разучат за традициите при празнуването на най-големия и почитан празник на годината в българския народен календар – Великден при различните етноси. Анализ на Великденски символи. Изработване на икона с изображението на Христос или Богородица с Младенеца (защо точно тях?)

6. Групова работа по БЕЛ – ученици със СОП от прогимназиален етап. Ресурсен учител Петя Георгиева. Изпълнение на дейност по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“

Цел: Постигане на индивидуално ниво на функционална грамотност по Български език и литература при работа с деца със специални образователни потребности.

Подцел: Усвояване на четене с разбиране чрез отговаряне на въпроси, свързани с текст (народна приказка). Затвърждаване на правописни и пунктуационни правила в писмената реч.

Акценти: Работа с непознат текст. Осъществяване на междупредметна връзка – Български език и литература и Биология и здравно образование. Нравствена категоризация – работа с опозицията добро/зло и спазване на правила в ежедневието.

7. Индивидуална логопедична подкрепа – ученик от начален етап. Логопед Лидия Илиевска. Изпълнение на дейност по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“

Цел: Корекционни: правилна диференциация на поставения звук. Образователни: обогатяване на речника. Възпитателни: формиране на самоконтрол.

Акценти: Развитие на фонематичния слух. Формиране на мотивация за работа и предизвикване на интерес към занятията .

8. Кръгла маса „Откровено... в името на децата ни“ с участието на родители, учители и партньори. Модератор: Виктория Костадинова – психолог по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“

Цел: Да осъществим позитивен диалог, относно силните и слабите страни на общността като формиращ фактор за развитието на детската личност.

Заедно да постигнем разбиране за необходимостта от ясни и балансиран отговорности у тези, от които зависи бъдещето на нашите деца.

Акценти: Представяне на резултатите от проведена анкета „Училището като център на общността в Селановци” по Проект на Национална мрежа на децата „Училището като център на общността”. Прецизиране на силните и слабите страни на общността. Набелязване на мерки за преодоляване на проблемите. Даване на визия за училището като източник на ресурси за справяне. Какво ни пречи да живеем добре?

Участниците във Форума споделиха впечатления от наблюдаваното, собствен опит и идеи в проведената дискусия на тема „Ефективен учебно-възпитателен процес в условията на обучение в мултикултурен клас”. В хода на дискусията се оформиха следните акценти:

- Дейностите по проекти са реализирани допълнителни възможности за всички деца и обогатен опит за педагозите.
- Демонстрираните практики до голяма степен покриват дейности от приетата нова областна стратегия за превенция на отпадането.
- Индивидуалният подход и екипната професионална работа са най-успешни при ученици с и без затруднения.
- Идентифицирана е необходимост от професионална подготовка за селановските деца в селановското училище (възможна реализация чрез обединено училище – по новия закон).
- Учителската професия – реализирано наставничество между новоназначени и учители с опит.

Участието във Фестивал „Отворено сърце” във Велико Търново от 3 до 5 юни 2016 г. е друга емоционална форма за споделяне на добри практики и техниките реални резултати. Във Фестивала участвахме с композиция „Докосни ме за късмет!” с ръководител Нина Димитрова. Танцов състав „Искрица” изпълни „Игривата циганка” по музика на Дико Илиев, танцов състав „Хлапета” – танц „Коминочистачи”, а Ателие „И аз го мога...” с ръководител Соня Ангелова показва декупажна техника за изработване на икони върху камък.

Какво можа да види публиката? Интересни идеи за участие и представяне, спазване на правилата, определени от организаторите, толерантно приемане на „другия” – познат или непознат, възрастен или дете, впечатляващо добро настроение (неподвластно на капризите на времето) и възторжени аплодисменти за успехите на другите участници.

Какво видяхме ние? Желание у организаторите всички участници да са щастливи, идеи за партньорства, изяви, униформи и сценични решения, одобрение в очите на другите участници и случайните минавачи, принадлежност към

едно голямо „семейство”, в което всеки успява, благодарение на подкрепата на другите.

Какво получихме? ГОЛЯМАТА НАГРАДА НА КМЕТА НА ВЕЛИКО ТЪР-
НОВО ЗА ЦЯЛОСТНО ПРЕДСТАВЯНЕ.

За финал: *Споделянето на добри практики в образованието е един от най-успешните начини да се взаимстват, генерират и реализират нови идеи с гарантиран положителен ефект за всеки ученик.*

ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ ЗА РАБОТА В МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА ИЛИ КАК ДА ДАДЕМ НА ДЕЦАТА КОРЕНИ И КРИЛА

Славка Георгиева

ОУ „Георги С. Раковски” с. Голямо ново, обл. Търговище

Село Голямо ново се намира на 23 км от град Търговище. То е едно от големите села в нашата община. Етническият състав на населението е разнороден – българи, турци, роми. Най-многобройни са жителите от ромски произход.

Училището в селото е основно. Българското и турското население е застаряващо и малобройно. Всички ученици принадлежат на ромската група миллет, мюсюлмани са по вероизповедание и семейният им език е турски. Децата живеят в свой затворен свят, липсва конкуренция. Учениците нямат мотивация да учат, образованието не е значим фактор за почти цялата общност.

Преди повече от 10 години училището преосмисли своята политика. Една от водещите идеи е съхраняване и популяризиране на ромската идентичност. За да могат успешно да се социализират и интегрират децата трябва да имат правилна самооценка и добро самочувствие. А това може да стане само, ако познават произхода си и се гордеят с миналото и културата на своя род. Разкрити са групи по СИП „Фолклор на етносите – ромски фолклор” по програма на ЦМЕДТ „Амалипе”. Въвеждането им вече десет години създава условия децата и семействата им да се чувстват зачитани и уважавани, а това води до личностно израстване. Инициативи като „Когато баба е била малка...” (срещи с възрастни роми), „Приказки край огнището” (разказване и четене на приказки) активизираха училищния живот и предизвикаха родителския интерес.

Вече седем години за преодоляването на езиковата бариера голямо значение имат годишните езикови проекти за учениците от 5 до 8 клас. Те имат за цел да подпомогнат комуникацията на български език на ромските деца. Пътят към знанието минава през преживяването и приключението! Част от творческите задачи са насочени към съхранение на родовата памет и ромската култура. Теренната работа дава възможност на деца и родители да работят в екип. Факт са следните завършени проекти:

- „Корени” – създаване на родословно дърво;
- „Бабо, разкажи ми приказка” – събиране на ромски приказки;

- „Песента на колелетата” – записване на текстове на ромски песни;
- „Сготвено от мама” – събиране на готварски рецепти и популяризиране на местната ромска кухня. Издадена е кулинарна книжка. Във връзка с този проект е организирано кулинарно шоу „Лесно, вкусно, интересно”;
- „Песента на една гора” – творческо писане: описание и олицетворяване на природата в землището на селото;
- „Предай нататък” – творческо писане по житейски проблеми, които са актуални за местната общност;
- „Учебник по доброта” – уроци по човечност и доброта, написани и илюстрирани от учениците. Крайният продукт е отпечатан под формата на истински учебник преди две години и придоби голяма популярност в национален мащаб. Всички министри и депутати го получиха като подарък за Василица.

Дългосрочните езикови задачи правят обучението емоционален процес, който носи радост и удовлетворение.

Участието в училищния живот подпомага формирането на добри социални умения и мотивирането за бъдеща личностна изява.

Детска ромска танцово-театрална трупа „Чавале ромале” е създадена през 2006 г. с цел да популяризира ромския танцов и словесен песенен фолклор и да подпомогне комуникацията на български език. В репертоара си трупата има седем сюжетни танцово-музикални спектакъла, разполага с богат гардероб и реkvизит. Изяви:

- Участия в Националния детски фолклорен фестивал „Отворено сърце” – Велико Търново от 2006 г. до сега;
- Участия в Общински детски фолклорен фестивал (2006 – 2008);
- Участие в едномесечно турне на етносите (инициатива на кмета на Община Търговище).

Ателие за приложни изкуства и рециклиране “Амалипе” е създадено през 2007 г., за да даде възможност на децата да експериментират с различни техники и материали. Голяма част от работата в ателието е насочена към съхранение на ромската култура:

- „Изкуството и ромските занаяти” – писани лъжици и керемиди;
- реставрация на предмети от ромския бит и поддръждането им в училищния музей;
- проучване и проектиране на ромски костюми (за нуждите на училищната трупа);
- „Родено от ръцете на мама” – изложба на плетени терлици и други ръкоделия на ромските жени.

Учениците са носители на множество отличия от международни и национални конкурси за детско приложно изкуство. Вече трета година Ателие „Амалипе“ има собствен щанд на традиционния пролетен панаир в областния град Търговище.

Съхраняването на ромската идентичност и създаването на условия за занимания по интереси правят училището привлекателно, а обучението носи удовлетворение.

Само по този начин децата започват да **УЧАСТВАТ** в собственото си образование!

ПРИЯТЕЛСТВО И ПАРТНЬОРСТВО НА ЕДИН АДРЕС – УСПЕХ

Красимира Благоева

*Директор на Основно училище „Васил Левски” – с. Караджово,
общ. Садово, обл. Пловдив*

Поставихме началото преди 12 години, неосъзнавайки мащабността на мрежата, в която влизаме. ОУ „Васил Левски” – с. Караджово е едно от 190-те училища, партньори на ЦМЕДТ „Амалипе”. Едно от първите, извървяло пътя на собственото си израстване и създадо в годините свой облик и цвят, който допълва палитрата от цветове на „Амалипе”. През тези години намерихме десетки съмишленици, споделихме с тях много идеи, открихме заедно решение на наболели проблеми, създадохме истински и трайни приятелства... и се подкрепяхме. Правим го и сега. В рамките на шест години, в които се реализира Програмата за намаляване на отпадането на ромските деца от училище с повече от 15 училища от мрежата на „Амалипе”, създадохме близки контакти и партньорства. Екипът на нашето училище е отворен и километрите помежду ни не са от значение, щом търсим правилните пътища за реализирането на общите ни цели, а именно – УСПЕХЪТ НА ВСЯКО ДЕТЕ. И това е най-ценното богатство, което ни дава стимул да продължим. Тук е мястото да споделя, че с екипите на ОУ „Георги С. Раковски” – с. Болярци, ОУ „Св. св. Кирил и Методий” – с. Чешнигорово, ОУ – с. Богданица в община Садово, ОУ „Христо Ботев” – с. Брестовица, общ. Родопи, ОУ „Васил Левски” – с. Триводици, общ. Стамболийски, ОУ „Граф Н. Игнатиев” – с. Граф Игнатиево, общ. Марица, ОУ „Христо Ботев” – с. Дълго поле, общ. Калояново, НУ „Св. св. ирил и Методий” – с. Борец, общ. резово, ОУ „Христо Ботев” – с. Градина, ОУ „Отец Паисий” – с. Искра, ОУ „Св. св. Кирил и Методий” – с. Дълбок извор в община Първомай, ОУ „Васил Левски” – с. Видраре, общ. Правец в област София, ОУ „Св. св. Кирил и Методий” – гр. етрен, обл. Пазарджик, СОУ „Христо Ботев” – гр. Кочериново, обл. Кюстендил и ОУ „Георги С. Раковски” – с. Голямо Ново, обл. Търговище – училища от единадесет общини на пет различни географски области, ще продължаваме да споделяме добри практики, иновативни идеи и общи визии.

Този път тема на моето изложение ще бъде споделянето на едно такова приятелство, родено благодарение на „Амалипе”. На една от работните срещи с директори във Велико Търново, обсъждайки идеи за мотивиране на екипите в учи-

лицата ни за работа в мултикултурна среда, Стиляна Димитрова и аз, като директори на училища, взехме решение да направим съвместно обучение на нашите колективи. Идеята бе да почерпим опит на терен. ОУ „Васил Левски” е средишно училище, в което десетилетия наред учат ученици от ромския, турския и българския етнос. А в ОУ „Георги С. Раковски” – с. Голямо Ново са 100% роми. Макар и в близост до големи градове, училищата и в двете населени места представляваха една затворена общност, подвластна на свои закони и традиции. Именно това ни накара предложим на екипите си да почерпим опит „на терен”. И така, след приключване на учебната година през м. юни 2011 г., екипът на ОУ „Васил Левски” – с. Караджово „преплува” България и на Еньовден тръгна по прашния път към с. Голямо Ново. Пътят от гр. Търговище до с. Голямо Ново си беше предизвикателство – без асфалт, пращен, тесен, създаващ впечатлението, че води към... нищото. Не знаехме какво ще видим там и какъв ли точно опит ще почерпим, съдейки по пътната обстановка. Пристигнахме пред една сива сграда, която въобще не ни грабна окото. Виждах недоверчивите погледи на колегите си, които бяха пристигнали тук, защото ми вярват, а в този момент не бяха сигурни, че са взели правилно решение. Колегите от ОУ „Г. С. Раковски” ни посрещнаха на прага – усмихнати, с широко отворени ръце и сърца. Влязохме в сградата. И там ни чакаше СЛЪНЦЕТО. Цялото училище светеше отвътре – по стените с творбите на учениците, а в учителската стая всичко беше светлина и усмивка. Това усетихме всички. Като гостоприемни домакини колективът на училището ни посрещна с билки за здраве (на Еньовден те имат магическа сила), набрани от собствения им двор. Поседнахме след дълъг път. Слушахме разказите на колегите си за трудностите, които са преминавали, за болката от слабите резултати на външно оценяване, за куража, който са получили, виждайки нас в този труден момент. Независимо от лошите резултати, регистрирани в МОН, ние видяхме проектите на учениците по всички стени в училището, дългия път, който тези деца бяха извървели, усвоявайки българския език. За жалост няма индикатор за оценяване на усилие, любов и отдаденост. Независимо, че бе приключила учебната година, ученици доброволци бяха в училище, за да ни покажат една страна от своите таланти. Това, което виждахме навсякъде около нас, разкриваше осезателното израстване на тези деца, защото не е достатъчно учениците да постигнат успехи в класната стая, ако не са овладели умения, които да прилагат в различни ситуации и условия.

В рамките на два дни екипите ни преминаха обучение за работа в мултикултурна среда. Обменяхме идеи, правехме бъдещи общи планове, забравихме за разстоянията в километри. През тези два дни магията на Еньовден наистина ни завладя и разбрахме, че живеем на един адрес – УСПЕХ. Успех за всяко дете. Разделихме се с утвърден план за предстоящата учебна година.

Седмица по-късно, точно преди да започне традиционната благотворителна вечер за нашето училище, получихме колет от с. Голямо Ново. Бяха ни изпратили изделия, изработени от учениците си, с които да подкрепят благотворителната ни кауза. Бяхме Заедно.

След година колегите ни върнаха визитата и двата колектива преминаха по-редното си квалификационно обучение, този път на тракийски терен. Имаше какво да покажем, да разкажем, да споделим. И да ги посрещнем като част от нашето семейство, защото учениците в ОУ „Васил Левски” вече знаеха, че в лицето на ОУ „Г. С. Раковски” – с. Голямо Ново посрещаме близки приятели.

Учебният ни календар започна да отбелязва важните събития за всеки, да чертае и да записва дублиращите се дати за двете училища. В с. Караджово и с. Голямо Ново има общо по две паралелки във всеки клас, които си разменят подаръци, решават заедно проекти и споделят своите успехи.

Така, съвсем естествено, класните ръководители на Випуск 2015 решиха класовете им да отбележат края на учебната година заедно. И физкултурният салон на ОУ „Васил Левски” събра тази емоция. Учениците от с. Голямо Ново направиха една дълга образователна екскурзия от гр. Търговище до с. Караджово. Тържеството, на което бяхме свидетели, не може да се опише с думи. Това трябва да се преживее. Всеки осмокласник изпрати своето послание за бъдещето си, като лично сам пусна в небето гълъб, а вечерта завърши с червени фенери в небето над Родопите.

В навечерието на деветата ни Благотворителна вечер, ние знаем, че нашите приятели ще бъдат с нас – като изделие, изработено от сърце, или в най-чудесния случай – ще посрещнем отново скъпи гости от далеч. Над входа на училището ни се усмихва символът на добрата надежда и успеха – четирилистната детелина - подарък от учениците на Голямо Ново.

Приятелството е вълнуващо пътешествие, което всеки поема с различни очаквания, но една цел – да стигне там, където ще се чувства добре. По пътя може да срещнеш хора, да размениш дума – две, да се посмееш и да се разтушиш. Да остане спомен, който да трае по-кратко, а може и по-дълго. Но понякога, през дългия път, срещаш този, с когото и трудното е по-леко, и хлябът е по-сладък, и смехът – по-искрен. И се оказва, че не само пътят ви е общ, а и крайната цел. Това приятелство ни помага да се вълнуваме, да си вземаме по-малко от него, когато ни е студено, помага ни да не загубим любопитството към света и към другия до нас. Това са златни песъчинки, които лесно се губят, а са толкова важни!

Традицията продължава. Всеки випуск има своя идея и търси начини за създаване на контакти, но ние, учителите на двете училища, се чувстваме като един екип, открил, че приятелството и партньорството живеят на общ адрес – УСПЕХЪТ НА ВСЯКО ДЕТЕ!

РАБОТЕЩИ ПАРТНЬОРСТВА

Славена Карагеоргиева, Валентина Трифонова

ОУ „Добри Войников” – с. Победа, обл. Добрич

I. Визия на училището

Основно училище „Добри Войников“, с. Победа, общ. Добричка, обл. Добрич е училище с опит и традиции, доказало се през годините. За първи път отваря врати през далечната 1849 г. Възрожденско училище с високи идеали, които са се запазили и до днес. Сега училището е променено, обновено и модернизирано. Децата, които обучаваме и възпитаваме са от две етнически групи – българи и роми, като 93% от учениците са с ромска етническа принадлежност. Образованието на деца от ромски произход е трудна и отговорна задача. Нужно е голямо търпение и постоянство, за да се постигнат успехи в учебно-възпитателната дейност. Нашата работа е едно предизвикателство. Какви методи и подходи трябва да използваме, за да направим училището ни привлекателна и атрактивна територия, място, където всеки ученик да се чувства уважаван и ценен? Как да създадем пространство, в което всички ученици да участват активно, отстоявайки своята гражданска позиция? Това са въпросите, които постоянно си задаваме и търсим отговор през годините. В работата си проявяваме старание и всеотдайност, но въпреки това, ние сме изправени пред проблеми, основните от които са:

- обхващане и задържане на учениците в училище;
- високият брой неизвинени отсъствия;
- ниската мотивация у ромските деца за учене и личностно развитие;
- лошо владеене на българския език и беден речников запас;
- неангажираност на голяма част от родителите към образованието.

II. Причините, които са предпоставка за тези проблеми, могат да се групират в няколко основни категории: социално-икономически, образователни и етно-културни.

1. Социално-икономически причини

- Бедност на ромските семейства – бедността сред ромските семейства е значително по-висока в сравнение с останалото население. Част от родителите трудно осигуряват ежедневното присъствие на децата в училището, защото образованието изисква разходи.

- Влияние на семейната среда – родителският контрол е занижен или отсъства. Образователният статус на ромите е нисък, образованието не е ценност за част от общността. Много от родителите работят в чужбина и често отвеждат децата със себе си (за временно или постоянно пребиваване), а това още повече ги отдалечава от учебно-възпитателния процес.

2. Образователни причини

- Недостатъчно владение на български език – това води до затруднена адаптация към училищния живот. По-голяма част от децата в семейството и помежду си общуват на ромски език. За тях не е необходима усвояването на езика. Не получават помощ и подкрепа от родителите си, които в повечето случаи са неграмотни или полуграмотни.
- Недооценяване на училищното образование и незаинтересованост от задължителното обучение. Смятат, че и без образование ще успеят да се реализират в живота.

3. Етнокултурни причини

- Ранните бракове – ранното напускане от училище ограничава социалната реализация. На момичетата не им е отредено да учат, въпреки тяхното желание. Родителите смятат, че не е необходимо дъщерите им да бъдат образовани. Задържат ги вкъщи, преценявайки, че по този начин предпазват децата си.
- Работна ръка – често децата не посещават училище, защото подпомагат формирането на семейния бюджет или участват в домакинската работа. Основната им заетост е в отглеждане на по-малките деца, в селското стопанство и в строителството.

Ясните проблеми и причините за тяхното възникване определиха целите, които нашият педагогически колектив си е поставил. Успехът на всяка мисия зависи от проявените воля и търпение. Всеки от нас знае, че може да доведе едно начинание до успешен край, а тогава идва и удовлетвореността.

III. Целите ни:

- Утвърждаване на училището като желано и привлекателно място за учениците.
- Намаляване безпричинните отсъствия и броя на отпадналите ученици.
- Подобряване нивото на владение на български език.
- Повишаване успеха от тестовото оценяване в четвърти и седми клас.
- Увеличаване броя на родителите, участващи в училищния живот. Профилактика на ранните бракове.
- Професионално ориентиране на учениците в 7. и 8. клас.

- Способстване за духовно развитие и опознаване на подрастващите, използвайки културното многообразие.
- Координация и взаимодействие между обществените институции, училището и семейството.
- Повишаване квалификацията на учителите за овладяване на модерна педагогическа методология за работа в мултикултурна среда.

Целите са ясни и конкретни и ние смело ги следваме, защото всяко едно дете има право на детство и на образование.

Това, което разбрахме през годините, е, че трябва да обърнем внимание на чисто детските потребности от социални контакти за опознаване на света. Извънкласните дейности: обменни визити, съвместни мероприятия, срещи с гости, са дейностите, които се превърнаха в наша практика, водеща до добри резултати. Създадохме работещи партньорства, които да бъдат полезни и през годините.

IV. Реализирани дейности:

Едно от най-значимите ни мероприятия е отбелязване на патронния празник на нашето училище – 166 г. от създаването на ОУ „Добри Войников”. Мероприятието се проведе в с. Красен, където отбелязахме още две годишнини – 155 г. от създаването на училището в с. Красен и 135 г. от рождението на Йовков. Тук партньорствата ни бяха разнопосочни. Децата от двете училища се запознаха. Нашите ученици посетиха къщата-музей и старото училище, в което е работил Йовков. Учениците от двете училища и жители на селото поднесоха цветя на паметника на твореца. Родители, представители на Родителския клуб, също взеха участие в мероприятиято. Изнесе се концерт в читалището на селото. Със стихове, посветени на Добри Войников и Йордан Йовков, започна нашето представяне. Още в началото участниците ни успяха да грабнат публиката. Те показаха чувство на отговорност към себе си и останалите. Разбирайки значимостта на това, което правят, те представиха училището по достоен начин. Поканата, която получи от кмета на селото за повторна визита, доказа това.

Другото ни работещо партньорство бе с деца от детски градини. В ролята на обучители, ученици от ПЕ посетиха детските градини в с. Победа и с. Котленци. Първото мероприятие се проведе в навечерието на един от най-светлите празници Коледа. Обучителите, облечени като джуджета, съхраниха и предадоха традициите на празника. Пеенето на коледни песни, слушането на приказки, рецитацията на стихове, накараха и малките ученици да усетят магията на празника. Най-успешни са мероприятията, при които деца работят с деца и им предават своя опит. С помощта на джуджетата децата изработиха красиви коледни картички за своите семейства, а за украса на детската градина – вълшебни къщички и

красиви снежни човечи. Учениците от училище поднесоха на децата подаръци: коледни топки за елхите вкъщи. Не за първи път наши ученици посещават тези детски градини. Целта на това партньорство е да докажем, че нашето училище е сигурно и спокойно място, в което всяко дете може се чувства свободно и има право на избор, може да се наслаждава на свободата си, както и на способността си да общува. Тези мероприятия са насочени и към родителите, за да им помогнем в избора за бъдещето на тяхното дете.

Едно от най-полезните ни партньорства бе с фондация „Ръка за помощ“, гр. Добрич. По проект „Училището като център в общността“ към НМД ученици от първи клас участваха в съвместни игри заедно с децата от ЦДГ „Надежда“, град Добрич, към фондация „Ръка за помощ“. Занятието се водеше от г-жа Калина Димитрова, психолог към фондацията. Децата от детската градина и първокласниците се забавляваха с интересни игри. Те танцуваха, като определяха цветовете, играха с цветни топчета и разпознаваха цвета им. Бяха поставени в ситуации, в които показваха различни емоции. За финал участваха в играта „Светофар“. Тук, използвайки знанията си по математика, те показаха цветовете на светофара. Оцветиха го и се убедиха, че думата игра е вълшебна.

Когато деца работят с деца, е винаги интересно. Различни, но заедно и за едно добро приятелство. Това го постигнахме чрез посещението на ученици от СОУ „Дора Габе“, гр. Добрич, което е партньор на нашето училище по проект „Бяла лястовица“ към ЦОИДУЕМ. При първата визита гостите с интерес разгледаха класните стаи, компютърния кабинет, етнографския кът и изложбите с творби на свои съученици. След това всички се събраха, за да започне съвместно занятие, което имаше за цел да популяризира Йовкови герои. Малки артисти се превъплътиха в образите на Индже, Шибил и Рада, циганката Божура и красивата Албена. Необичайният час продължи със самопредставянето на присъстващите. Всеки освен името си трябваше да каже какво най-много обича да яде. Това предизвика много усмивки по лицата на децата. В края на часа, весели и удовлетворени, учениците от двете училища си размениха подаръци, изработени от самите тях, и се почерпиха с любимите си сладкиши и бонбони.

Втората визита на ученици от СОУ „Дора Габе“ беше с цел изготвяне на рисунки по темата „Златна есен плодородна“. След приключването на занятието, всички рисунки бяха подредени в изложба във фоайето на училището. Следващата им визита бе свързана с участие в нашия великденски концерт и благотворителен базар.

Размяната на визити продължи с посещения на ученици от ОУ „Добри Войников“, с. Победа в СОУ „Дора Габе“ за съвместни репетиции на танцовите състави, за лазаруване и боядисване на великденски яйца.

Едно от най-интересните ни партньорства беше свързано с посещението на Зилке Христов – немска гражданка и начален учител, която живее в България. Тя е консултант към клуб „Малки предприемачи“ по проект „Училището като център в общността“. По време на часа децата и Зилке се запознаха чрез много интересна игра. Разгледаха немски книжки с приказки и снимки от живота на немските деца. После под ръководството на Зилке изиграха игра, свързана с математиката. Накрая всички си хапнаха немски и български бонбони и си обещаха да се видят отново. Това се случи много скоро, защото тя повторно посети училището ни и проведе занятие на тема „Желанието да имаш домашен любимец“. Това партньорство е много полезно за учениците, защото е с практическа насоченост.

През годините усилията на нашия педагогически колектив са насочени към повишаване мотивацията на учениците за учене. Образователната беседа на тема „Открий себе си“ допринесе за всичко това.

Гостува ни Юлиан Георгиев – председател на читалище „Романо дром“, гр. Добрич. Беседата бе много интересна, защото гостът през цялото време даваше примери от своя личен живот. Той запозна учениците с детските си години и сподели колко трудно е завършил 8 клас поради нежеланието си да учи. Решил е да продължи образованието си, за да изкара шофьорска книжка. Това напълно е променило живота му. В момента, благодарение на амбицията си, е магистър с профил „Психология“ към Шуменски университет „Константин Преславски“. Г-н Георгиев запозна учениците и с дейността на ръководеното от него читалище „Романо дром“. Разказа за проектите, над които работят, и за европейските държави, които са посетили. Гостът предположи учениците като им заговори на ромски език и демонстрира различни варианти на този език. Той определи себе си като част от миллета – общност, към която принадлежат по-голямата част от нашите ученици. Учениците зададоха много въпроси и с голям интерес изслушваха отговорите. На тази беседа присъстваха и родители.

Всеки иска да се реализира в живота, да покаже, че може да успее и да се чувства полезен. Интерес към бъдещи професии успяхме да предизвикаме чрез занятието на тема „Посещение на ромски музиканти“. Освен, че се създаде добро настроение, се постигна и нещо друго. Музиката накара всички да се сблизат. Изпълняваха се български и ромски песни, някои от които авторски. Двама от музикантите бяха наши ученици от вечерна форма на обучение, а един – родител на дете от първи клас. Занятието беше изпълнено с много веселие, танци и усмивки. Ученици, учители и родители се забавляваха заедно.

Децата са необятност, изпълнена с емоции. Не винаги те са готови да споделят за себе си. Едва ли могат и на всеки да се доверят. Партньорството ни с фондация „Ръка за помощ“ е много полезно в тази посока. В училището ни няма

психолог, а винаги има нужда от такъв. Лекторите от „Ръка за помощ“ са работещи психолози и в това отношение много помагат на нашите ученици. Двама лектори работиха с ученици от различни възрастови групи.

На учениците им бяха зададени въпроси, свързани с доброто и лошото в нашия свят. Те с охота разказваха как се чувстват, когато се отнасят към тях враждебно или агресивно, без да са дали повод за това, и колко са щастливи, когато са обичани и уважавани.

Участвайки в различни игри, разбраха колко трудно се гради приятелство и колко лесно се разваля то.

Лекторите „предизвикаха“ децата да се превърнат в артисти и да изиграят различни емоции. Те показаха радостта, обичта и страха си. Показаха също, чисто по детски и наивно, как се реагира на нанесена обида и предателство.

Много емоции се изразиха и при партньорството ни с БМЧК към БЧК гр. Добрич, което е за втора поредна година. През месец март и април доброволци от БМЧК проведоха три сесии по психосоциална подкрепа на тема „Емоции“, „Стрес“ и „Взаимоотношения“. Сесиите бяха предназначени за ученици от различни възрастови групи – 4., 7. и 8. клас. Целта: развитие на умения в учениците за разпознаване на емоции, запознаване с ежедневния стрес и изграждане на умения за справяне с него и изграждане на умения за общуване с другия.

Сесиите се проведоха в училището, но доброволците успяха да създадат една нестандартна обстановка. Учениците разказваха приказки, като изразяваха емоции, рисуваха картини на притеснението и тревожността, споделяха хубавите качества на съседа си по чин. Най-доволни бяха малките ученици, които играха игри и огласиха училището с виковете си. Учители не бяха допуснати. Нека децата да бъдат себе си. Да нямат притеснения и да се чувстват свободни.

Училището е само един кратък откъс от живота на детето и юношата и учителят би трябвало да го отведе до друго, по-високо ниво на постижения, да го накара да се чувства самоуверен и да му помогне в тази житейска промяна. С дейностите, които проведохме през тази учебна година, ние смятаме, че сме на път да постигнем това.

V. Очаквани резултати:

- намаляване броя на отпадналите ученици;
- намален брой безпричинни отсъствия;
- повишен училищен успех;
- повишен процент на записани ромски младежи в средни училища;
- повишено включване на ромските родители в училищния живот.

VI. Постигнати резултати:

- нови контакти, които да бъдат полезни и през годините;
- откриване на области, в които учениците да се чувстват полезни;
- участие на повече родители в училищния живот;
- намален е броят на отпадналите от училище;
- намален е броят на безпричинните отсъствия;
- предизвикан интерес от страна на нови ученици и техните родители.

Поради малкия си житейски опит, децата са крайно любопитни към различното около тях. За тях цветът на кожата, произходът, различните интереси, не са предпоставки за разделение, а тъкмо обратното – в много случаи те са дори обединяващи. С партньорствата, които създадохме, ние успяхме да обединим различните: българи и роми, учители и родители, деца и възрастни. Видяхме много усмивки, а какво по-хубаво от детската усмивка. Видяхме и родители, които се гордеят с успехите на своите деца. Доказахме, че училището е добро място за всеки ученик. Знаем, че за всичко това е нужно търпение, а ние го проявихме. И както е казал Франсоа Рабле: „Който овладее търпението, може да достигне всичко“, а ние смятаме, че сме го овладели.

Библиография

1. Илиева, М. Ефективни подходи за насърчаване на ранното детско образование в ромски общности. – Образователни стратегии, иновации и модели. (Сборник доклади). Стара Загора, 2011.
2. Чавдарова-Костова. Интеркултурно възпитание, С., 2001.
3. Актуализирана стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, 2010. .
4. Георгиева 2004: М. Георгиева. Обучението по български език в условия на билингвизъм. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, 2004.
5. Иванова 2009: Г. Иванова. Имитационно-моделиращи игри при психологическата подготовка за личностна реализация на юношите от ромски произход // Г. Иванова, Р. Танкова. Ромите в училище. Актуални проблеми и възможни решения. Пловдив: Фондация „Земята-източник на доходи“, 2009.

ИНОВАТИВЕН МЕТОД ЗА ОБЩУВАНЕ С УЧИЛИЩА ПАРТНЬОРИ

Катя Кръстева

Директор на ОУ „Христо Ботев“ – с. Гълъбник, общ. Радомир

Основно училище „Христо Ботев“ – с. Гълъбник, общ. Радомир е със 150-годишна история, единствено на територията на област Перник средишно училище, разполагащо с общежитие. В него се обучават деца предимно от ромски етнически произход, които са деца в риск. Децата са от социално слаби семейства, някои от тях с по един родител, деца, израснали без майчина ласка, грижа и внимание, деца без мечти. Тук децата получават не само знания, но и грижи, разбиране, подкрепа и любов, която често липсва там, откъдето идват.

Основно училище „Христо Ботев“ активно взаимодейства с община и общественост. Основните цели са: задържането на децата в училище; то да бъде желано и избрано от учениците и да продължава да бъде част от добрите новини.

В екипно ориентираното общество днешната роля на индивида е да допринесе за цялостния успех на организацията, от което зависят собствените му професионални успехи. Същият принцип важи и за училищните екипи, работещи по проект „Всеки ученик ще бъде отличник“ по програмата на Център „Амалипе“ – „Намаляване отпадането на ромските ученици от училище“. Седем училища от регион Перник: ОУ „Христо Ботев“ – с. Гълъбник, ОУ „Иван Вазов“ – с. Извор, ОУ „Христо Ботев“ – гр. Батановци, 12 ОУ „Васил Левски“ – гр. Перник, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Драгичево, СОУ „Васил Левски“ – гр. Брезник и 5 СОУ „П. Р. Славейков“ – гр. Перник работиха в екип, реализирайки училищните си програми за превенция от отпадане на ромските ученици от училище. Идеята да разчупят стандартната работна среда в училище намери реализация в работни срещи между училищните екипи, представители на Ученическите парламенти и Родителските активи. Там те си дадоха творческа среща и обмениха добри практики.

Голямо предизвикателство бе седемте училища от област Перник да работят в екип и да постигнат резултат в края на учебната година. Училищата от групата са разнородни – основни, средни, от малки населени места и от общински и обласен град. Наложиха се да създадем строга методика, за да можем да изпълним изискванията на програмата. Нейната цел е да намали безпричинните отсъствия

на учениците, да активизира ученическото самоуправление, да овласти родителите чрез активното им включване в живота на училището и не на последно място да повиши компетенциите на учителите за работа в мултикултурна среда.

Като ръководител на екипа мотивирах първо моята визия: Чрез обмяната на идеи промяна на учебната среда. Всички директори на училищата я приеха и споделиха в своите колективи.

Дейностите, които реализирахме през учебната година бяха:

Обучителен семинар на учители от училищата партньори на тема „Интеркултурното образование – успешен модел намаляване отсъствията от училище”

Директорите и учители от седемте партньорски училища взеха участие в семинар, воден от проф. Мария Баева. Представена бе програмата на „Амалипе“ за резултатите от включването на интеркултурното образование в училищната програма. Споделени бяха добри практики от училища, които прилагат елементите на програмата в по-дълъг период от време и тяхното въздействие върху промяна мотивацията на децата за активно включване в училищния живот. В края на семинара се наблюдаваше значителна промяна в скептичните нагласи на много колеги, в залата се усети дух на надежда и оптимизъм. Един от колегите директори сподели: „Бях скептично настроена преди срещата. От споделените идеи в тази вдъхновяваща обстановка вярвам, че може да се направи още нещо. Изпитвам желание да изпробвам някои идеи веднага”. Тези срещи предразполагат колегите към споделяне, към търсене на решения, като коректив на своите дейности и им дават възможност да открият своето място спрямо другите, които имат същите или подобни проблеми.

Обмяна на добри практики в СОУИЧЕ „Св. св. Климент Охридски”, Благоевград

Обучение на родителите: „Училището – втори дом на моето дете”.

Една успешна форма за провокиране активността на родители и приобщаването им към училищния живот. Един от основните проблеми пред българското училище е голямото разстояние между семейство и училище. Това се дължи, от една страна, на недостатъчната информиране на родителите за училищния живот. По-често срещите с родителите преминават в дискусии за успеха и дисциплината на учениците. Обикновено родителите на най-често проявилите се ученици не присъстват на тези срещи. От друга страна, родители, ангажирани с дейности по осигуряване на прехраната не успяват да намерят време и да обърнат внимание на своето дете. Има и трети проблем – родители с ниска мотивация за образованието на детето, които често спират децата си от училище, за да гледат

по-малки братя и сестри, или не могат да осъществят необходимия контрол върху детето. Ако на него не му се ходи на училище, те не го възпрепятстват. Целта на тези срещи е да се провокира създаването на родителска структура във всяко училище, която да подпомага решаването на някои проблеми в общността, като бъде медиатор за повишаване мотивацията за образование на някои родители. Освен че ще обсъждат заедно с училищното ръководство училищната програма за празници и събития, ще се включва в тяхното организиране и провеждане, те ще подпомагат учителите при връзката им с други родители, които неглеждат възпитанието и образованието на децата.

Срещата на родителските активи на училищата партньори премина в изключително приятна атмосфера. В нея се включиха и представители на общинското ръководство, регионалният координатор на Център „Амалипе“ – Мая Пенчева, като се споделиха много успешни примери за родителска активност в др. училища. Акцентира се на ролята на родителския клуб в училище и ползата от неговата активност.

Семейството е първостепенният фактор за социализация на личността на детето. Факт е, че голяма част от нашите деца са от семейства със специфични проблеми: семейство без един родител, семейства с много деца, семейства в затруднено икономическо състояние, голяма и трайна неграмотност сред родителите. От тези условия произтича съответното погрешно мнение за образователния процес, че той не е чак толкова важен, защото съществуват малки възможности за реализация на роми, въпреки полученото образование.

За една голяма част от родителите отговорностите за обучението на собственото им дете не се осъзнават и от това произтичат трудностите при приобщаване на тази група родители към училищния живот. Те не осъзнават, че тяхната незаинтересованост пречи на успеха на детето им.

Друга част от родителите се интересуват от битовите въпроси, свързани с пребиваването на детето им – храната в училищния стол, безплатните учебници, пособия и закуски. Тези родители се приобщават трудно към училищния живот, защото имат погрешна представа за ролята на училището в живота на детето.

Имаме родители, които смятат, че училището и учениците носят вина за трудностите и проблемите с поведението на детето им и са склонни към агресия и саморазправа. В ОУ „Христо Ботев“ активно се работи за повишаване на родителската активност и приобщаване на родителската общност към живота на училището, което е сигурен гарант за позитивни резултати и траен успех.

Така родителите не само осъзнават своята роля като партньори и помощници на своите деца, а се променя и нагласата в семейството за ролята и мястото на училището.

Активното родителство е равно на защитени и знаещи деца. Колкото по-здружни, по-отговорни и по-въвлечени в процеса на обучение са родителите, толкова по-добри неща биха се случвали. Добра практика за насърчаване на активността на родителите в училището е в края на всяка учебна година на най-активните родители да бъдат връчвани грамоти и благодарствени писма.

Най-активно е родителското участие в провежданите училищни празници и тържества, където родителите са и зрители, и участници.

Педагогическият колектив на ОУ „Христо Ботев“ – село Гълъбник гледа на родителите като на безценни помощници и партньори при осъществяване на целите си за намаляване на отпадането на ромските деца от училище.

Подкрепата, която получаваме от родителите, ни прави по-уверени и сигурни в нашите намерения и действия.

Сценичните изяви на всяко дете са гордост и самочувствие за неговия родител. Празниците са тези, които се превръщат в мост между училището и родителите.

В ОУ „Христо Ботев“ – село Гълъбник е изградена добра практика за задържане на ромските деца и чрез активната дейност на създадения Ученически парламент, в който ромчета и българчета дебатираат и предлагат необходими решения за постигане на благоприятна училищна атмосфера.

В училището бе извършен демократичен избор чрез гласуване на Ученически парламент. Ръководството на парламента прие свой план и Програма за действие, в които бяха заложени и теми относно интеграцията на учениците от различни етнически малцинства, а също така и дейности за намаляване на отсъствията и намаляване дела на отпадане на учениците от училище.

Опитът, натрупан досега, доказва вярната посока на развитие, а постигнатите успехи са повод за гордост и основа за нови, още по-силни ученически изяви.

Това окуражава членовете на Ученическия парламент да участват в планирането и провеждането на различни инициативи и ги мотивира да популяризират постигнатото и да обменят опит с други училища от област Перник и региона.

Среща на ученическите парламенти: „Аз мога...“. Практиката показва, че учениците биха били още един полезен партньор и коректив на училищните екипи. Стига да се провокира тяхното включване в ученическото самоуправление. Сформирането на ученически съвети в училище и тяхното включване в живота на училището у важен фактор за развитието на училището. Членовете на ученическите съвети са най-добрият проводник на идеи, които ще подпомогнат процеса на създаване на атрактивна учебна среда. Тяхната дейност формира у тях организационни умения, които ще им бъдат полезни в по-нататъшната им реализация. Тъй като повечето от училищата бяха нови партньори, то техните ученически

съвети правеха първите си стъпки. Споделеният опит между тях провокираше атрактивна дискусия и вдъхновяваше много от членовете.

На 26.04.2016 г. в МКИЦ „Европа“ – гр. Радомир се проведе фестивал на спорта и културата, с който бе отбелязан заключителния етап от дейността по проекта „Всеки ученик ще бъде отличник“. Гости на значимото събитие бяха: г-жа В. Коконова – Началник на РУО, Перник; г-жа Р. Зашева – старши експерт по БЕЛ в РУО, Перник; г-н С. Кирилов – председател на Общински съвет, Радомир; г-жа Мая Пенчева – регионален координатор на Център „Амалипе“, директори на училища, учители и граждани.

Празникът започна със спортно състезание между отборите „Ракета“ и „Комета“. Отборите включваха по двама представители от всяко училище. Спортната надпревара приключи с награждаване, като медалите на участниците бяха раздадени лично от г-жа Коконова. Втората част на фестивала бе открит с танц на учениците от ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Драгичево, изпълнен с много динамика, фолклорни мотиви и хармония от цветове. Празникът бе изпълнен с много емоции, песни, танци, красота и феерия. В знак на признателност за активното участие на училищата партньори в проекта, г-жа Кръстева раздаде на всички участници подаръци, грамоти и благодарствени писма.

В ОУ „Христо Ботев“ – с. Гълъбник е изградена добра практика по задържане на ромските деца. Средата, в която те живеят, е оформила още от ранна детска възраст любов към ромските песни и танци.

От 2011 година е сформирана танцова формация „Дъга“ във връзка със СИП „Фолклор на етносите“ с художествен ръководител Лидия Рангелова. Основна цел на тази група е разпространяване на традициите и обичаите в бита и културата на различните етноси. Децата се включват с огромно желание и ентузиазъм. Те са много редовни в репетициите, нетърпеливо ги очакват, стараят се да изпълняват с лекота и финес отделните движения и стъпки.

В групата се наблюдава истинска интеграция на ромски и български деца и сме свидетели на едни чудесни взаимоотношения между двете народности. Чрез СИП „Фолклор на етносите“ освен танцувални умения, се развиват от децата и възпитателни такива. Редовните участия на танцовата група в училищни и общински мероприятия въздействат много положително и емоционално върху децата, а това ги приучава към дисциплина, отговорност и уважение един към друг. Опознаването на собствените традиции приобщава учениците от ромския етнос в дух на толерантност, засилва желанието за съхраняването и популяризирането на традициите и труда на етносите, живеещи на територията на община Радомир. Децата в групата по танци се включват активно в изяви на училищния и извън-училищния живот, като демонстрират завидно самочувствие и самоувереност.

Дейността на СИП „Фолклор на етносите“ е насочена към създаване на условия за развитие на потенциала на всяко дете чрез включването му в дейности, които да осмислят свободното му време, да ги мотивират за участие в дейности за промяна към по-добро чрез занимания с дейности по интереси, за превенция на всички форми на рисковото поведение, за преодоляване на проблема за отпадане от училище. Чрез СИП „Фолклор на етносите“ в училище се осъществява преходът от получаване на знания към изграждане на ценности.

Работата по проекта стартира с обучение на учители и директори от седемте училища на тема „Повишаване мотивацията на училищните екипи при работа в интеркултурна среда“. Лектор на семинара бе професор Мария Баева. Много емоционално, с много примери от реалния живот тя накара всеки да се замисли каква е неговата лична мотивация и какъв е приносът му в работата на училищния екип.

В град Брезник се проведе поредното събитие по проект „Всеки ученик ще бъде отличник“ на ЦМЕДТ „Амалипе“. Активни родители от седем училища в региона обмениха идеи и добри практики в направление „Работа с родители в интеркултурното образование като средство за намаляване отпадането на ромските деца от училище“. Гости на събитието бяха госпожа Мая Пенчева – регионален координатор на ЦМЕДТ „Амалипе“ за Югозападна България, Мария Добревска – зам.-кмет по образование Брезник, и Наталия Първанова – ст. експерт „Образование“, Брезник. Домакинята Емилия Вълва – директор на СОУ – Брезник, заедно с Катя Кръстева – директор от Гълъбник, показаха перфекционизъм в подготовката и организацията на събитието. Посрещането бе по стар български обичай с питка и мед, а към гостите бе отправен музикален поздрав. Обмениха се интересни идеи от живота на училищата. Проф. Мария Баева бе най-точния ментор с много примери от реалния живот. Присъстващите родители от съответните училища проявиха своята съпричастност и отговорност към поставените проблеми.

В гр. Батановци се проведе работна среща на Ученическите парламенти. Участници в мероприятиято бяха седемте училища от област в Перник работещи по проекта. Работната среща бе открита от директора на училището – г-жа Стойчева. Г-жа Кръстева – изпълнител по проекта и директор на ОУ „Христо Ботев“, с. Гълъбник, поздрави всички присъстващи на събитието, като им пожела ползотворна работа и много приятелства.

Специален гост на срещата бе г-жа Бойка Иванова, Началник отдел ИОМД в РИО Перник, бивш преподавател в ОУ „Христо Ботев“ гр. Батановци. Учениците се представиха като истински депутати. В началото на заседанието бе предложен дневен ред, който бе гласуван и приет без възражения. Всички училища представиха дейността на своя Училищен парламент и показаха ползата от нея. В проце-

са на работа участниците споделиха опит и обмениха идеи за бъдещата си съвместна работа.

Ръководството на училището раздаде подаръци и грамоти за участие в срещата на Училищните парламенти. Всичко това привлича и задържа учениците в ОУ „Христо Ботев“, стимулира траен интерес към учебния процес като цяло, води до успешна образователна интеграция на децата от ромски произход, като не допуска отпадането им от образователната система.

В резултат от съвместната ни работа за пет години нивото на отпаднали ученици бе намалено от 2,60 до 0,47% в края на 2014/2015 г. Рязко намаляха неизвинените отсъствия. Броят на учениците, които продължават да учат в средни училища, се удвои. Бяха създадени Родителски клубове, които започнаха активна работа с местните общности. Обменът на визите между училищата и изнесените срещи са мотивиращи за учителските колективи, учениците и родителите, коректив за постигнатите резултати и гаранция за успешно реализиране на програмата.

Преодолявайки всички трудности и препятствия по време на съвместната ни дейност с училищата партньори, ние израснахме и помъдрыхме. Успяхме да намерим своето достойно място в образователния и културен живот и вярваме, че ще запазим и съхраним енергията на добрите дела, за да продължим напред.

УЧАСТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА ПРОГРАМА „ЕРАЗЪМ +“ – СРЕДСТВО ЗА НАМАЛЯВАНЕ ОТПАДАНЕТО НА РОМСКИТЕ ДЕЦА ОТ УЧИЛИЩЕ

Мария Николова

Главен учител в ОУ „Отец Паисий” – с. Стефан Караджа, обл. Силистра

ОУ „Отец Паисий” е малко селско училище в с. Стефан Караджа, област Силистра. То се намира на 12 км от общинския център гр. Главиница и на 61 км от областния град. Тук се учат 65 деца от 1 до 8 клас. В 5.–8. клас учениците са 100% роми с майчин турски език. През тази учебна година общият брой на учениците от прогимназиална степен е 29 (13 момчета и 16 момичета). Родителите на много голяма част от учениците работят в чужбина и те живеят тук със своите баби и дядовци. От 2011 г. училището има програма за превенция на отпадането, която се актуализира всяка година. През последните 5 учебни години нямаме напуснали ученици, освен преместените в друго училище в България или чужбина.

Отпадането от училище обикновено се определя като случай, в който даден ученик напълно се проваля в образователния процес и напуска училище. Отпадането намалява шансовете за успех в живота и на пазара на труда по-късно. При хора с основно образование, или дори с по-ниско, рискът от социално изключване расте. Хората, които напускат училище с основно образование, респ. с незавършено основно образование, или които не завършват средно образование, са в неравностойно положение на пазара на труда в днешното общество, което е основано на знанието и образователния ценз. Тяхното личностно и социално развитие е в опасност и често невъзможно, а те са изложени на риск от живот в бедност и социално изключване.

Отпадането от училище е образователен проблем на много държави, включително и за България. Превенцията на ранното отпадане от училище е един от най-важните образователни приоритети през последните години. Стратегиите за равни условия и качествено образование за всички деца и тяхното успешно изпълнение чертаят бъдещото развитие на обществото утре. За да се предотврати напускането на училище, трябва да развие системен подход, който включва едновременно действия за превенция на ранното отпадане от училище на всички субекти в образователния процес: учители, родители и ученици. „Отпадането” е

свързано с усещането за безсилие на всяка една страна, което понижава изключително на мотивацията.

В ОУ „Отец Паисий” от 5 години има създадена Програма за превенция на отпадането на учениците, която е успешна. Целенасочените действия дават реални резултати и през този период няма отпаднали ученици. Създаденият Родителски клуб „Кафене за родители”, традицията родителите периодични да бъдат канени в час, включването им в дейности от вътрешноучилищния квалификационен план, Ученическият парламент, клубовете за извънкласни дейности на учениците са доказали своята ефективност във времето.

През 2014 г. ОУ „Отец Паисий” се включи като партньор в Проект „Travelling words” по Европейската програма “Еразъм +”.

Партньори по проекта са 4 училища: ОУ “Отец Паисий”, с. Стефан Караджа, България, Трета гимназия в Каламария, гр. Солун, Гърция, Средно училище „Александър Йоан Куза”, гр. Дорохой, Румъния, Специална гимназия във Фенер, гр. Истанбул, Турция

Уебсайт: <https://sites.google.com/site/travellingwords14/>

Целите на проекта и очакваното въздействие върху участниците са да се повишат и подобрят:

- езиковите умения на учениците;
- дигиталните уменията на учениците;
- социалните умения на учениците;
- повишаване на мотивацията за работа на учителите и за учене на учениците
- самочувствието на учениците;
- информираността за ЕС и неговите граждани;
- педагогическите умения на учителите;
- уменията за управление на проекти на учителите;
- сътрудничеството между учители, ученици и родители.

По този проект, който приключва на 31.08.2016 г., изпълнихме много дейности: семинари за учители – 4, уебинари за учители – 3, уъркшопи за ученици и учители – 24, City games – 4, презентации – 9, добри практики – 4, ревизии на партньорски добри практики – 4, срещи с родители, учители, ученици и общественост – 12, учебни екскурзии – 4, конкурси – 1, електронен журнал за международната среща в България – 1, получени сертификати: учители – 24, ученици – 30, медийни изяви – 2 (печатни – 1, ТВ – 1) участие в международни срещи – 3 (ученици – 9, учители – 5), семинари за разпространение на проекта – 1.

Проектите в рамките на „Travelling words” са 7: „Мотивът за мъртвия брат в българския фолклор” – видео, „Мотивът за вграждането в българския фолклор” –

видео, онлайн креативно писане за ученици, четириезичен речник на близки думи (100 думи), „Пеперуди”, „Бурята” от Шекспир – драма, многоезична изложба.

Участието на ОУ „Отец Паисий” в този проект по ЕП „Еразъм+” е отлично средство за превенция чрез изграждане на самочувствие. Известно е, че факторите за самочувствието на всеки човек са няколко: сигурност, идентичност, принадлежност, цел и компетентност.

Фактор сигурност: Учениците станаха по-сигурни в своите способности, а техните родители от своя страна са по-сигурни в институцията/училището и в това, че правим всичко възможно за развитието и изявата на техните деца. Постепенно се преодоляват стереотипи като тези децата да не се отделят от близките си, момичетата да не пътуват без семействата си в чужбина.

Фактор идентичност: Учениците се идентифицират с гордост със своето училище и с България. Не се идентифицират с негативните тенденции на общността, а се разграничават от тях. Имат критично отношение към отрицателни прояви като агресия, употреба на вредни вещества (цигари, алкохол, наркотици). Идентифицират се с положителни прояви и примери.

Фактор принадлежност: Учениците осъзнават принадлежността си към училищната общност и нейните цели. Имат визия за принадлежност към по-големи общности извън принадлежността си единствено към етноса. Чувстват се граждани на Евопа. Осъзнавайки своята идентичност, те приемат другите и културното многообразие.

Фактор цел: Учениците от ОУ „Отец Паисий” си поставят по-високи образователни цели. Всички, които участват в дейностите по проекта, завършват успешно 8 клас и продължават своето образование след 8 клас.

Фактор компетентност: Учениците, които се включат в дейностите по проекта, повишават своите компетентности и умения по български език, по английски език, дигиталните си компетентности и социалните си умения. На НВО показват по-високи резултати от останалите ученици и нямат слаби оценки. Тези ученици работят по-добре в екип, приемат лидерството и имат чувство за съпричастност.

По проекта „Travelling words” се сформира група от 16 ученици. През първата проектна година в групата се включиха както следва: от 8 клас – 3 ученици, от 7 клас – 4 ученици; от 6 клас – 3 ученици; от 5 клас – 6 ученици. От тях: 6 момчета и 10 момичета. През втората проектна година съставът на групата бе както следва: 8 клас – 6 (4+2) ученици; 7 клас – 4 (3+1) ученици; 6 клас – 6 ученици. От тях момчета – 6, момичета – 10. Условието за участие в групата бяха желание, успех по английски език, общ успех, съгласие на родителите. По тези критерии се избираха ученици за участие в международните срещи извън България. Общо

9 ученици са участвали в международните срещи в гр. Солун – Гърция и в гр. Дорохой – Румъния. От тях 5 момчета и 4 момичета.

Практикуваните педагогически дейности за предотвратяване на преждевременното напускане на училище, които директно са свързани с постигане целите на проекта, са прилагане на интерактивни методи за обучение, изнасяне на част от учебните дейности извън класната стая, при възможност прилагане на неформално обучение, учене чрез игра, извънкласни дейности.

Всеки млад човек трябва да докосне света извън класната стая, което е съществена част от обучението и развитието на личността, независимо от възраст, способности или други обстоятелства.

Така например „City games” е дейност за обучение извън класната стая. Под формата на разходка, забавление и/или състезание учениците научават за историята на населеното място. Те участват в екип с ученици и учители от другите страни и така подобряват своите умения по английски език.

Ето защо по време на международни срещи се организират “City games”.

Нашите ученици получават най-доброто от метода за учене извън класната стая по време на посещението на музеи, археологически и исторически места в приемащата страна. Те са наясно с целите на обучението за посещението. Планирането на „City games” гарантира, че посещението е свързано с учебния план, като част от по-широка единица, и не е еднократно действие. Водещите учители организират дейности и дискусии с учениците, преди и след посещенията и така се разнообразяват дейностите. Организаторите гарантират, че програмата отговаря на възрастовата група на учениците. Ние насърчаваме учениците да поемат отговорност за собственото си учене (например чрез работа на местата в малки групи с други ученици и с възрастни). „City games” помага на учениците да учат, защото целите са фокусирани върху това учениците да се развиват в посока на сътрудничество.

Тази форма за обучение е много ефективна и за формиране и развитие на младежката общност, защото към нея се привличат и доброволци от населеното място, обикновено бивши ученици, които продължават своето образование след 8. клас.

След игрите участниците попълват въпросник за оценка.

Друг много важен аспект на проекта и негов резултат е разширяването на диалога с родителите. Разшири се динамиката на сътрудничество с родителите, което е важна част от превенцията и помага за предотвратяване на преждевременното напускане на училище. Учители и родители си сътрудничат повече и по-осъзнато в процеса да се разберат нуждите и поведението на ученика. Контек-

стът на отношенията учител – ученик излизат извън рамките на училището и класната стая. Между учителите и родителите има разбирателство, сътрудничество и доверие в по-висока степен. От друга страна, и учителите имат възможност за по-добро опознаване на света на родителите.

Чрез обмена на добри практики учителите от ОУ „Отец Паисий” повишиха своята квалификация и своите педагогически умения.

От 1.09.2015 г. ОУ „Отец Паисий” е партньор по още един проект по ЕП “Еразъм +”. Името на проекта е „E-Learning Interactive Open School”. Срокът на проекта е тригодишен – до 31.08.2018 г. В този проект партньорите са 10: ОУ „Отец Паисий”, с. Стефан Караджа, България, ОУ „Христо Смирненски”, Раковски, България, University of Patras, Greece, Liceo Polispecialistico Piero Calamandrei, Italy, OpenCom A.P.S., Italy, Liepajas Raina 6. vidusskola, Latvia, Szkoła Podstawowa w Jankowie Przygodzkim, Poland, Scoala Gimnazială „Alexandru Stefulesku”, Romania, Mehmet Akif Ersoy Anadolu Kiz Imam Hatip lisesi, Turkey, Ortakoy 80.yil Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi, Turkey. Водеща организация е Университетът в гр. Патра, Гърция.

Целите на проекта и очакваното въздействие са:

- Прилагане на нови методи на преподаване въз основа на конструктивизма;
- Създаване на интердисциплинарни учебни сценарии;
- Учебни сесии с множество участници, така че всеки един ученик, независимо от неговото икономическо състояние да може да се присъедини курсове за дистанционно обучение;
- Асинхронни класове;
- Развитие на познавателните и метакогнитивни умения;
- Постигане на по-високи резултати на учениците в училище;
- Безплатно качествено обучение;
- Повишаване на образователните стандарти в училище;
- Високи резултати в националните изпити на учениците;
- Създаване на образци за експериментални училища;
- Създаване на достъпен източник за образователни материали, създадени от учители, които ще подобрят качеството на методите на преподаване и ще ги приложат в модерната технологична реалност на 21 век.

Досега от наша страна са изпълнени следните дейности: участие в подготовителна среща на дейностите през първата година на проекта в гр. Патра; посещение в Научния център на гр. Патра; участие в Международна конференция на тема „Образованието в Източна Европа” – гр. Патра, 13-14 февруари 2016 (изнесен 1 доклад); обмен на 2 добри практики. В началото на октомври тази година четирима наши ученици участваха в мобилност в град Лиепая, Латвия. Ученици-

те се запознаха с историята и образователната система на страната. Участваха в уъркшопи по компютърни науки, английски език и предприемачество. Създадоха се много нови приятелства. Децата за пръв, а може би и за последен път, летяха със самолет.

Предвиждат се обмени на още добри практики и провеждане на 2 мобилности за ученици, съответно в Италия през месец февруари и в Полша през месец юни. По план в мобилностите ще се включат общо 15 ученици. Развитието, изпълнението и резултатите от този проект ще бъдат обект на друга наша публикация.

Изводите се налагат сами от споделеното тук. Включването на учениците от ромски произход в европейската програма „Еразъм +” е необходимо да бъде приоритет за всяко училище, в което се обучават тези деца. Това ги изважда от инерцията и скуката, които често ги съпътстват в класната стая. Те започват да се чувстват важни и значими за по-широка група хора, която далеч надхвърля рамките на училището, махалата, населеното място, страната им. Това е едно от вълшебните ключета, което не само ги задържа в училище (често баничката сутрин, детските и мечтата за шофьорска книжка са достатъчни), а ги кара да се чувстват отговорни за себе си, за съучениците си, за училището и за своето бъдеще.

НАШЕТО УЧИЛИЩЕ – НАДЕЖДНА ГАРАНЦИЯ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ И ЗАДЪРЖАНЕ НА ДЕЦА ОТ РАЗЛИЧЕН ЕТНИЧЕСКИ ПРОИЗХОД

Венета Горялова

Основно училище „Неофит Рилски” – гр. Баня, обл. Пловдив

I. Необходимост от интеркултурно образование и възпитание

В изпъстрения с етноси свят бъдещето ще се крепи на съвместното съжителство. Затова пред ОУ „Неофит Рилски” стои една изключително важна задача – освен да образова, то трябва да възпита у подрастващите умение да се научат да живеят заедно, независимо от различията в културен, религиозен и етнически аспект. Практическият ми опит като педагог, работещ в основно училище, в което тези фактори са налице, ми показва, че учениците, прекарвайки по-дълго време заедно, се обогатяват взаимно, опознавайки се в процеса на учене, спорт и занимания с различни дейности, те откриват не това, което ги различава, а това, което ги свързва.

Основна функция на българското училище е да подготвя подрастващите за техния социален живот и реализация, като им даде образование, способства за тяхното възпитание и спомага за развитието на техните индивидуални способности, таланти и личностни дарования. В съвременното българско общество ролята на училището като основна образователна институция на държавата става все по-отговорна. Динамиката на общественото развитие обуславя сложността на задачите, които стоят пред образователната ни система. Поради това нашето училище трябва да реагира адекватно и да удовлетворява специфичните изисквания на деца с различни културни, религиозни, етнически и др. потребности.

В съответствие с държавните образователни изисквания, учебните планове и програми училището ни трябва да даде на подрастващите такова образование и възпитание, каквото е необходимо и достатъчно. Ето защо то изпълнява важна обединяваща функция, като събира под един покрив всички деца, независимо от различията между тях.

С въвеждането на делегираните бюджети училищата не разполагат с достатъчно средства за извънкласни и извънучилищни дейности. Учениците нямат достатъчно поле за изява на своите възможности.

Болшинството родители са от категорията „социално слаби“, не разполагат с достатъчно средства за осигуряване участие на децата си в екскурзии или други форми и са силно затруднени при организирането на свободното си време. Голяма част от тях са заминали на гурбет и са оставили децата си на баби и дядовци, или да се грижат сами за себе си. Голяма част от тези причини водят и до отпадане на учениците от училище. Немалка част от учениците не са напускали родното си място и не познават страната ни.

Децата са крайно любопитни към различното около тях. За тях цветът на кожата, произходът, различните интереси, не са предпоставки за разделение. Децата са много по-толерантни и ако в някакъв по-късен етап на тяхното развитие се проявят признаци на нетърпимост към дадена раса, етнос или култура, то това е в резултат на влияние на някаква специфична среда.

Това налага още от най-ранна възраст децата да бъдат възпитавани интеркултурно и високо нравствено. В този смисъл интеркултурното образование е ключ към междуетническа толерантност и разбирателство. То дава възможност за взаимно опознаване на различни етнокултури, за оценяване на техните достойнства и за използване на положителните им страни в процеса на обучение и възпитание.

II. Проблемите, които са предизвикателство за работещите в ОУ „Неофит Рилски“

Макар и на подсъзнателно ниво, тези пропуски в учебния материал, допринасят за формиране на представата за училището като „не наша“ среда. Една от причините за високия процент на непривлечените и отпадналите от училище ромски деца е фактът, че училището все още остава официална и чужда институция в очите на ромите. Те не могат да видят в него нищо свое. Въвеждането на интеркултурно образование има шанса да промени това като покаже на ромските деца (както и на техните родители), че училището е наистина място за всички.

Повтарян от почти всички социолози е фактът, че в ценностната система на ромите семейството заема най-важна роля, докато училището е по-назад. Включването на интеркултурни елементи и особено въвеждането на часове по „Фолклор на етносите в България – ромски фолклор“ в занимания по интереси дава шанс на ромското дете да почувства образованието в училище като продължение на възпитанието в къщи: чрез ромските приказки, предания, обичаи и песни. Това ще приближи училището до семейството и в ценностната система на ромите, което ще се отрази върху броя на привлечените в училище ромски деца, както и върху тяхната мотивация за учене.

Друг проблем е недостатъчната ангажираност на общината по осъществяване на контрол и административно-наказателна отговорност съгласно чл. 47 и чл. 48 от ЗНП на родители на безпричинно отсъстващи, подлежащи на задължителното училищно обучение ученици до 16-годишна възраст.

Необразоваността на родителите също е една от причините за липса на мотивация за учене на техните деца.

Основните проблеми, с които се сблъсква образователната интеграция на децата от различен етнически произход и в частност ромските деца, са конкретизирани в програмата за намаляване на отпадането на ромските ученици от училище.

III. В училището винаги има място за всеки

Основен подход в педагогическата концепция на програмата за превенция на отпадане на ромски деца от училище е, че „знанието се постига в споделянето на ценности и култури, в което всеки един ученик може да бъде добър“.

Ръководейки се от педагогическата концепция на програмата, екипът на ОУ „Неофит Рилски“ в град Баня е възприел няколко важни принципи и подходи:

1. Всеки ученик е добър в нещо и може да бъде отличник в съответната област. А като отличник в това, в което е добър, той ще направи преход към това, в което обществото изисква да бъде добър. Ето защо трябва да се открие тази област, в която всеки е най-добър.

2. Всеки човек се стреми да постигне това, което се очаква от него. Ако той смята, че не може да успее, защото е от малцинствен произход, то повишаването на неговото самосъзнание и гордостта от етническия му произход е важна крачка за формирането на убеденост, че той може да успее. Всяко дете трябва да бъде убедено, че то може да успява.

3. Училището може и трябва да бъде привлекателно за всяко дете. Децата, родителите им и обществеността в дадено място трябва да се отнасят към училището като към „своя“ институция. Когато в тази институция се организират разнообразни, интересни извънкласни и извънучилищни дейности и инициативи, в които са ангажирани не само учениците, а и техните близки, а също и представители на местните общности, и всичко това показва културата на различните ученици, събрани на място, което им дава възможност да се развиват и да се забавляват, то това място ще бъде желано, любимо, предпочитано.

4. Училището може и трябва да бъде добре функционираща система, която предлага широк спектър от образователни възможности, които привличат както учениците, така и техните родители, като се акцентира на равнопоставеното им участие. Едновременно с това то подпомага развитието и усъвършенстването на

учителите, които са основен двигател в процеса на утвърждаване на училището като добра среда за интеграция на деца от различен етнически произход.

IV. Фактите

ОУ „Неофит Рилски“ в град Баня е основано в 1879 г. като класно. Днес в него учат, спортуват и играят 174 ученици от първи до осми клас. Те са от различни етнокултурни групи и етноси: българи, роми, турци и деца от смесени бракове.

През 2015 г. училището се присъедини към групата училища, работещи съвместно с Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“.

Предпоставки за реализиране на идеята са дългогодишното мирно съществуване на различните етнокултурни групи в населеното място, готовността на педагозите за работа в мултикултурна среда и желанието на учениците.

Стъпки към нейното реализиране са: дейности по направление „Фолклор на етносите – ромски фолклор“ в заниманията по интереси, създаване на родителски клуб, създаване на ученически парламент, избиране на ученици наставници.

Към днешна дата можем да заявим, че нашето училище е модел за междуетническа толерантност.

Работата по проекти допринася за привличане на допълнителни средства, за да се увеличи броят на желаещите ученици да участват и се включват в разнообразяване на училищния живот, изпълване на извънкласните дейности с реален смисъл за учениците, ограничаване на отпадането и насърчаване на посещаемостта на учениците в училище чрез повишаване на мотивацията им за участие в извънкласни и извънучилищни дейности. Всичко това има важно значение за личностното развитие на учениците от различните етноси, за стимулиране на техните изяви и творческа инициатива.

V. Резултатите от проведени инициативи и дейности

Децата винаги могат повече, най-вече когато срещат разбиране и получават нужната подкрепа от учители, приятели, съученици, родители. Едно от местата, където може да се отбележи всяка една инициатива, е интернет страницата на ОУ „Неофит Рилски“.

1. Работа на учениците в занимания по интереси „Фолклор на етносите – ромски фолклор“

Дейностите, организирани в заниманията по интереси, се провеждаха ежеседмично. Участниците работиха по учебни помагала за 2.–4. клас „Истории край огнището“ и 5.–7. клас „Разказани пътища“. Четяха приказки, пяха песни, запознаваха се с различни традиции и ритуали. С много желание и старание беше подготвена коледна кулинарна изложба. Не беше пропуснат и празника Василица.

Въпреки очакванията на учениците, водещото училище не успя да организира плануваната пролетна приятелска футболна среща между четирите партниращи училища.

На 3 и 4 юни 2016 г. за първи път участвахме във фестивала „Отворено сърце“ в гр. Велико Търново. Независимо от това че репетициите се провеждаха след учебните часове, всички с желание и отговорност участваха.

През учебната година се включваха в подготовката на дейностите, инициативите и мероприятията, представени в настоящия доклад. Всички приключиха успешно учебната година при незначителен брой безпричинни отсъствия.

2. Работата на ученици наставници

Когато на ученика се вменят конкретни задължения, той става по-отговорен към себе си и към другите. Грижата за по-слабия и по-неопитния се възпитава у човека, а възможността да се справиш с агресивното поведение на свой съученик, защото осъзнаваш, че той ти има доверие, дава на ученика наставник по-голямо самочувствие и вяра в собствените му сили. Учениците наставници с желание съдействаха на учителите по различни учебни предмети при работа с ученици, срещащи обучителни затруднения. Активно подпомагаха и дейността на класните ръководители за недопускане на безпричинно отсъствие на ученици от различни класове.

3. Сформиране на ученически парламент

„Обличането във власт“ е метод, който се оказва много работещ. Ученическият парламент в училище работи на принципа на общинския съвет. Учениците избраха управителен съвет, в който членуват демократично избрани представители от всички класове. Те от своя страна избраха свой председател. На периодичните заседания през учебната година се разискваха въпроси, свързани с: дисциплината в училище, създаването на правила от ученици към всички ученици, изготвянето на табла по различни поводи, изложби. За съжаление, водещото училище отново не реализира предвидената по плана от дейности среща между ученическите парламенти на партниращите училища

4. Сформиране на Родителски клуб

Сформираният Родителски клуб се оказва много важен елемент в мотивацията на родителите и в приобщаването им към училищния живот. Той бе избран на обща родителска среща в училище, като в него се включиха родители по собствено желание, както и такива, които бяха предложени от останалите родители. Представител на Родителския клуб присъства на проведената среща в Пловдив. На периодичните сбирки под мотото „Кафето е от нас – сладките от вас“ се обсъждат теми, които вълнуват родителите – дисциплината на конкретен ученик,

предлага се решение за справяне с това; проблем, свързан с ремонт и опазване на материалната база; споделяне на успех на ученици и учители. Родителският клуб се включва в мероприятия в училище и извън него. Така например по повод Коледа и Нова година, беше организирана кулинарна изложба с активното участие на майки. Родителите започнаха да проявяват активност и заинтересованост към изявите на своите деца. Налице е и желание да помагат.

Родителският клуб се включва активно в извънкласния живот на училището и допълнително мотивира учениците, защото родителите и училището вървят в една посока, имат обща цел – бъдещето на децата ни.

Благодарение на съвместната работа между училищата, подкрепена от любезното съдействие на представителите от ЦМЕДТ „Амалипе“, Велико Търново, успяхме да постигнем следните резултати:

- а) ангажиране на децата от училище в допълнителни дейности .
- б) създадени условия за развитие на творчески потенциал на всеки ученик.
- в) подобро общуване с деца от различни възрасти в мултикултурна среда.
- г) развита толерантност във взаимоотношенията учител – ученик – родител – общество в един образователен процес.
- д) гарантирана възможност за достъп и равен старт до качествено образование и работа със съвременни материали и консумативи в интерактивна среда.

Извънкласната и извънучилищната дейност имат важно значение за развитието на децата. Времето ни изисква качества на личността като: отговорност, толерантност и себеуважение, които откриваме изучавайки традициите и ритуалите на етносите в България. Едногодишната ни работа с приятелите от „Амалипе“ ни разкри нови възможности. Благодарение на тях и на обученията, които проведоха с учители, директори, родители обменихме добри практики с училищата от областта и страната. Различията между хората е ценност, която трябва да се възпитава и развива.

В заключение на всичко казано смятаме, че успеем ли да предадем на учениците нашата любов към учението и те я споделят, те ще се научат да учат. А дори да не знаят всичко, важното е да знаят къде да го намерят, да бъдат на точното място.

И както е казал Конфуций:

„Ако мислиш за 1 година напред, посей ориз, ако мислиш за 10 години напред, засади дърво, а ако мислиш за 100 години напред – образовай детето си!“

УСПЕШНИ УЧЕНИЦИ – ДОБРО БЪДЕЩЕ

Павлина Филева, Диана Георгиева, Маргарита Георгиева

ОУ „Христо Ботев“ – с. Каспичан, обл. Шумен

Етнокултурното многообразие в България прави актуален проблема за осигуряване на условия за равен старт в училищното обучение на деца и ученици от различни етнически групи, за осмисляне на културната и езиковата им идентичност и пълноценното им интегриране в обществото. Тъй като в много населени места няма интензивни контакти с българи, не съществува социална необходимост от усвояване на българския език. Поради тези и други причини при постъпване в училище децата от тези групи имат сериозни езикови проблеми. Създалата се езикова бариера влияе както върху интелектуалното им развитие, така и върху усвояването на български език.

Семейството е първата „институция“ за социализация и възпитание на детето и важен фактор за личностното развитие на всяко дете.

Слабите връзки между училището, учителите и родителите на децата от етническите малцинства са друга важна причина за изоставането в процеса на обучение и отпадането от училище. Учителят трябва добре да познава спецификата на етноса, към който принадлежат учениците, за да може педагогическото взаимодействие да се пречупи през призмата на културата и традициите на обучаемите. От учителя се очаква да промени нагласите на родителите на децата относно възможностите за развитие и пълноценната им интеграция в обществото.

Важно значение за работата с такива ученици има начина на преподаване на учебното съдържание. То трябва да бъде достъпно, богато онагледено и свързано с техния познавателен житейски опит. Това се налага поради различното равнище на владеене на книжовен български език, тъй като повечето от децата имат беден пасивен и активен речник.

Педагогическият ни колектив има дългогодишен опит, свързан с обучението и възпитанието на ученици от етническите малцинства. Успешното ни партньорство с ЦМЕДТ „Амалипе“ и работата ни по различни проекти разшири и обогати нашата практика, добихме самочувствие и увереност да продължим по посочения път.

Учебната 2015/2016 година започна с посрещането в нашето училище на вицепрезидента – госпожа Маргарита Попова. Заедно засадохме дърво, символ на приятелството и толерантността. Присъствието на представител на Президентска-

та институция предизвика интереса не само на ученици и родители, но и на други жители на селото. Събитието бе отразено в местните и национални медии.

Участието в благотворителни прояви учи децата на милосърдие, съпричастност и грижа за самотните и болни хора. Затова за поредна година организирахме инициативи за благотворителност във връзка с големите християнски празници Рождество Христово и Великден. В училищния Коледен базар се включиха повече участници в сравнение с миналата година. Класовете, събрали най-много средства, бяха поощрени с награди. Дарените яйца и парче козунак по Великден зарадваха самотни и възрастни хора от селото.

И тази година ни бе оказана честта да участваме в сурвакане на държавни институции послучай Банго Васил. Група ученици бяха посрещнати в Президентството лично от госпожа Маргарита Попова и пресъздадоха част от коледарската и сувакарска традиция. Учениците имаха възможност да разгледат Парламента и да видят „на живо” работата на народните представители. Посещението на новооткрития „Музейко” предизвика интереса и любопитството на децата с огромните си размери и необичайни експонати. Банго Васил имаше своя отзвук и в училище, като ученици наричаха благопожелания за здраве и берекет, сурвакайки кмета на селото и представители на община Каспичан. Поканата за участие в коцерт послучай Ромската нова година в Шумен отново доказа, че изявите на нашите ученици оставят добри впечатления, което допринася за популяризирането на училището ни.

През тази учебна година за първи път наши ученици изявиха желание да се включат в извънкласни дейности към Центъра за работа с деца, гр. Каспичан. Учениците бяха обхванати в три групи по интереси: Приложни изкуства, Пътешествие в народното творчество и Танцова палитра.

В клуб „Приложни изкуства” учениците имаха възможност да изработват различни предмети от природни материали, да се запознаят с техниките квиллинг, папие-маше, да изработват тематични картички, да развиват въображението си, превръщайки стъклени бутилки в красиви сувенири. Част от изработените предмети бяха представени на ателие във фестивала „Отворено сърце”.

Пътешествието в народното творчество даде възможност учениците да се запознаят с класически народни приказки, две от които бяха драматизирани и изиграни пред публика. По случай националния празник на страната – 3 март, учениците от клуба подготвиха литературно-музикална програма. Едни от любимите занимания за децата бе изработването на маски и рисуването на илюстрации към приказки. В програмата на клуба бе предвидено изучаване на пословици, поговорки и гатанки.

Любовта към музиката и танците на част от учениците в училище бе изразена в клуб „Танцова палитра”. Учениците се запознаха със спецификата и разнообразието на народните хора и облекла в различните етнографски области на България. Разучаването на танци с различни ритми бе истинско предизвикателство. Те обогатиха репертоара на училищните тържества и донесоха нови емоции и аплодисменти.

Участието в тези клубове даде възможност на учениците да изявят своите възможности, да обогатят знанията си за народните обичаи и традиции. Артистичните изяви допринесоха за развитие на четивната техника и обогатяване на речника на български език и формиране на отговорно поведение при публични изяви.

Ученици от СИП „Фолклор на етносите” за поредна година бяха поканени в град Шумен да се включат в тържествата послучай отбелязването на Международния ден на ромите.

Освен училището, друг важен център на културния живот в селото е читалището. С помощта на европейски средства то бе изцяло реновирано. Това даде възможност за реализация на общи проекти през настоящата учебна година, както и да се пренесат училищните тържества на „голяма сцена” пред многобройна публика.

По случай 9-ти май, който освен друго се отбелязва и като празник на село Каспичан, се включихме в тържеството, организирано от читалището.

По случай патронния празник – 2 юни, и 120-годишнината на читалището участвахме в програмата, подготвена съвместно с читалищните дейци. Събитието се превърна в празник, на който присъстваха официални гости, ученици, местни жители.

Важно звено в учебно-възпитателната работа е работата с родителите. Родителят е главен фактор в живота на всяко дете, личен пример за подражание. Това в още по-голяма степен важи за семействата от ромски произход, тъй като ромската общност е сравнително „капсулирана”. Повечето от тях стават родители на възраст, когато все още не са достатъчно психически и физически узрели, за да поемат тази отговорност. Обикновено грижата за детето при голяма част от ромските семейства се изчерпва със задоволяване на физическите потребности на децата. Неглижира се ролята на образованието като фактор за успешно личностно развитие. Голяма част от ромските родители са малограмотни или неграмотни. Този факт създава редица проблеми, като например: не могат да помогнат на детето си в подготовката на уроците, не знаят как да се попълни бележника на ученика и къде да се подпишат, не разбират обясненията на учителя и други подобни. Хубаво е все пак, че има и съзнателни ромски родители, които показват

отговорно отношение към училището като образователна институция и изискват от учителите обратна връзка за развитието на детето им. Жалко е обаче, че не тези родители са примери за подражание и уважение за местната общност. С авторитет се ползват богатите и преуспелите. Но общата картина, макар и много бавно, се променя. Емиграцията, в търсене на препитание и по-добър живот, постепенно променя миогледа на ромските родители и преосмисля приоритетите им. Натрупаният житейски опит и впечатления ги убеждава, че образованието е необходимо стъпало, което трябва да изкачат, за да могат да бъдат успешни и конкурентноспособни на трудовия пазар.

Благодарение на практическите съвети и напътствия, в резултат на редица обучения се научихме да ангажираме родителите и да ги направим наши партньори и преки участници в училищния живот. Увеличава се публиката от родители и близки, които присъстват и поощряват публичните изяви на децата си. Работата с родители помага да се промени отношението на родителя към собственото си дете, да станат по-отговорни и съпричастни към успехите и проблемите им.

За пореден път организирахме изнесено обучение с наши родители и родители от училищата партньори на ЦМЕДТ „Амалипе”. Участниците имаха възможност да дискутират актуални проблеми, свързани с обучението и възпитанието на децата в семейството и училището. Работата в екип допринесе за преодоляване на първоначалните притеснения и създаване на приятелски взаимоотношения между присъстващите. Двама родители, членове на Родителския клуб, присъстваха на обучение, организирано от ЦМЕДТ „Амалипе”, с цел да се повиши компетентността на родителите относно образованието и да се оценят възможностите, които създава .

Участието на родители в кампанията „Да бъдеш баща” бе съчетано с отбелязването на Деня на розовата фланелка. Бащите отправиха към учениците своите послания за толерантност и взаимно уважение. Заснехме клип и го споделихме в социалните мрежи, а на активните татковци връчихме специални грамоти.

Поради ниските финансови възможности на родителите избягваме организирането на екскурзии с учебна цел, освен ако не се финансират по линията на проекти. Едновременно с това сме наясно, че нашите ученици имат беден речник не само на български, но и на майчин език. Причината е в преобладаващото нагледно-образно мислене при учениците билингви. Факт е, че не можеш да получиш трайни знания без наличието на конкретни представи.

Ето защо организирахме екскурзия до първата българска столица Плиска с ученици от начална степен. Малките ученици имаха възможност да се докоснат до историята, разглеждайки старините и експонатите в музея, както и да видят на

живо как се извършват археологически разкопки и се откриват артефакти. Възторгът от видяното и предизвиканото любопитство у децата ни дават мотивация да експериментираме в тази посока и в бъдеще. По този начин ще възпитаваме децата в уважение към историческите ни корени, култура и традиции.

Организираната среща (в с. Кранево) на членове на Ученическият парламент от партньорски училища сложи края на една наситена със събития и дейности учебна година, благодарение на която станахме по-знаещи, можещи и опитни. Това е нужно, за да приемем уверено новите предизвикателства в нашата работа в името на нашите ученици, в името на бъдещето.

МИСИЯ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО

Теменушка Томчовска

Директор на Основно училище „Христо Ботев“ – село Баница, област Враца

Основно училище „Христо Ботев“ – село Баница е средишно училище с 8 паралелки, 14 педагози, 160 ученици от I–VIII клас от селата Баница, Мраморен, Голямо Пещене и Оходен, като 94% от тях са от ромския етнос, а 24 ученици са със специални образователни потребности. Училището е с целодневна организация на образователно-възпитателния процес, обхващащо 8 паралелки и четири групи ПИГ – по две в начален и прогимназиален етап на основната степен на образование. Материално-техническа база е много добра по отношение наличието и използването на различни технически средства и интерактивни материали и пособия.

Нашето училище е еднакво, но и различно от другите училища със същия статут, което предполага и специфична мисия.

Значението на мисията е призвание, ясно изразена, дългосрочна представа за целта. В Стратегията на училището сме формулирали така: ОУ „Христо Ботев“, село Баница е институция, осигуряваща познавателно-творческа среда за ефективно обучение и личностно развитие на всички ученици, което е основа за успешна реализация в следващата образователна степен и в живота.

Училищната политика произтичаща от мисията е насочена към повишаване на обхвата, намаляване на отсъствията, мотивиране и задържане на учениците в училище. Тя е в съответствие с държавната и областна политика, отнасящи се до средното образование. Ние осигуряваме на учениците си трайни знания, умения и компетентности, приложими в живота.

Педагогическият екип за да реализира мисията на училището работи съвместно с родителската общност и ученическият съвет за повишаване качеството на образованието и стимулира развитието на индивидуалните заложби на всеки ученик. Реализира и основната стратегическата цел: „Училищната политика да е насочена към мотивацията на учениците за учене, успешната им интеграция и реализация в реалния живот“.

Особено важно е на вниманието на педагози родители и ученици да е SWOT АНАЛИЗА:

СИЛНИ СТРАНИ

– Квалифицирани учители

- Работа по проекти
- Целодневно обучение I-VIII клас
- Много добра материално-техническа база
- Подходящо избрани форми на ЗИП,СИП, занимания по интереси и извънкласни дейности
- Изяви на учениците на различни форуми
- Мотивиране на учениците за продължаване на образованието им

СЛАБИ СТРАНИ

- Слаб родителски интерес
- Живот в общност с безработица, икономическа емиграция и мултиетнически състав на населението
- Проблеми на външната подкрепяща среда
- Ниска родителска култура и образованост
- Социална и етнокултурна обремененост

ВЪЗМОЖНОСТИ

- Осигуряване на иновативност в ОВП с помощта на външна подкрепяща среда
- Интерактивно обучение
- Гражданско и интеркултурно образование
- Вътрешно-училищна квалификация
- Участие в ученическо самоуправление
- Работа по училищни програми за мотивиране и задържане на учениците в училище
- Родителска подкрепа

ЗАПЛАХИ

- Недостиг на финансиране
- Неефективност на санкциите по отношение на ученици
- Неизпълними санкции по отношение на родителите
- Броят ученици, нуждаещи се от ресурсно подпомагане при реализирането на ОВП

Посоките, по които тръгва екипът на ОУ „Христо Ботев“ село Баница, за да реализира изникналите пред него предизвикателства, са:

1. Планиране на дейностите в съответствие с изискванията на нормативната уредба и спецификата на училището.

Планирането, организацията и контролът на образователно-възпитателния процес се реализира чрез поднормативните документи, отнасящи се до ОУ „Христо Ботев“, село Баница, основаващи се на нормативната уредба на МОН и

в съответствие със Стратегията на училището. При изготвянето и приемането на всеки документ, отнасящ се до бъдещата дейност на училището, се вземат под внимание идеите и предложенията, направени от учениците, в лицето на Ученическия съвет и на родителите – предложени чрез Родителския клуб.

2. Създаване на оптимална организация за работа и контрол в училището

За учебната 2015/2016 г. в ОУ „Христо Ботев“, село Баница са създадени условия за реализиране на оптимална организация за прием на учениците от първи и пети клас при целодневна форма на обучение.

Обхванати са всички ученици на територията на четирите села – Баница, Мраморен, Голямо Пещене и Оходен, като са им осигурени всички условия за пълноценен образователно-възпитателен процес. Няма отпаднали ученици.

Създадена е пълноценна организация за работата на педагогическите кадри, извършване на вътрешно-училищна квалификационна дейност, което предполага изпълнението на изискванията, съобразно нормативната уредба на МОН.

Плануваната контролна дейност на директора е реализирана.

3. Осигуряване на допълнителни образователни възможности за ученици със слаби резултати, ученици в риск, изявени ученици с различна културна идентичност.

Учениците обучаващи се в ОУ „Христо Ботев“, са с ромска и българска етническа принадлежност. За всички тях се провеждат консултации, в които се обръща особено внимание както на учениците с обучителни трудности, така и на тези с изявен интерес по даден учебен предмет.

В училището за учебната 2015/2016 година се реализира НП „С грижа за всеки ученик“:

- модул 1 – 1 група (за работа с талантиливи ученици по гражданско образование);
- модул 3 – 4 групи (за работа с изоставащи ученици от начален етап);
- модул 4 – 4 групи (за работа с изоставащи ученици от прогимназиален етап).
- НП „На училище без отсъствия“, мярка „Без отсъствия“ и мярка „Без свободен час“.
- През лятната ваканция се осъществява допълнителна работа с учениците от начален етап с обучителни трудности.
- Включването на учениците в различни изяви в училище и извън него благоприятства осигуряването на безопасна и позитивна образователна среда, което е предпоставка за намаляване броя на отсъствията, мотивиране за учене и задържане в училище.

4. Осигурена безопасна и благоприятна образователна среда като превенция на училищния тормоз

За опазване живота и здравето на учениците е организиран строен пропускателен режим.

За безопасността на всички в училището има постоянно пребиваващ медицински специалист и са монтирани 16 камери за видеонаблюдение, свързани със СОД, с отдалечен достъп в град Враца.

В училището функционира и ученически стол за всички ученици, а за посещаващите ПИГ – обедно хранене с поевтиняване на цената на храната за сметка на бюджета на училището и Община Враца.

5. Обучение и възпитание на ученици с различна етническа принадлежност, включително и със специални образователни потребности

В училището се обучават 24 ученици със СОП, по индивидуални програми на ресурсно подпомагане от 2 ресурсни учители и 4 специалисти от Ресурсен център – Враца.

6. Създаване на ефективна организация на труда в училището

Има показатели и критерии за оценяване труда на педагогическите кадри, при определяне на „Учител на годината“ (с парична награда), както и за „Ученик на месеца“ и „Ученик на годината“ (с предметни награди).

7. Повишаване на професионалната компетентност на директора и педагогическия екип.

Вътрешноучилищната квалификационна дейност реализирана в заседанията на ПС и работа в 3 методически обединения.

Портфолия на учителите, актуализирани под ръководството на главния учител в училището.

Описание на проучения и адаптиран положителен чужд опит.

Обмяна на добри практики с училища със сходни характеристики чрез открити уроци, презентации, доклади, съобщения.

8. Въвеждане на иновационни практики и работа по проекти.

- Участие с доклад в Третата национална научно-практическа конференция „Интеркултурното образование като средство за намаляване отпадането на ромските деца от училище“, организирана от Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“, Велико Търново под патронажа на вицепрезидента на Република България, госпожа Маргарита Попова – 1-2 юли 2015 г.
- Работата по програмата на Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“, Велико Търново по програмата „Всеки ученик ще бъде отличник“.

- Съвместни дейности с училищата от селата Краводер, Борован, Малорад, Девене и ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – град Враца по реализиране на дейности по посочената програма, включително обмяна на добри практики в ОВП.
 - Реализирането на дейности от Културния и спортен календар на Община Враца.
 - Съвместни дейности с ВТУ, филиал Враца, по отношение проява на доброволчество от страна на студентите.
9. Функциониращо ученическо самоуправление и осигурена подкрепа за ученическата инициатива и творчество.

Активно работещ Училищен ученически съвет от 2010 година. С множество инициативи, свързани с ученическото самоуправление, благотворителни каузи, доброволчески изяви, съвместно с учениците от проекта „Младежта е толерантна“, наставничество между ученици за оказване на помощ на деца с риск, съвместни дейности с родителите и обществеността на селата Баница, Мраморен, Оходен и Голямо Пещене.

10. Взаимодействие с родителите и институции, имащи отношение към образованието.

Действащ „Родителски клуб“, активно участващ в училищния живот, инициращ дейности, свързани с празниците на различните етноси.

Сътрудничество с кметствата, читалищата и детските градини от селата, чиито деца се обучават в училището.

Общи изяви с Окръжна библиотека – Враца, Ротари клуб – Враца, Областна администрация – Враца, РУО – Враца, Агенция „Закрила на детето“ – Враца

11. Реализиране на маркетинг и реклама на училището.

Поддържане сайт на училището и изпращане и публикуване на материали, отразяващи училищния живот.

Популяризиране на различните дейности в местни и национални медии и форуми.

12. Показани резултати на учениците в образователно-възпитателен процес.

Успехът на учениците в ЗП и НВО през годините е трайно добър, което е показател за добре изпълнената мисия и продължаващи предизвикателства пред педагогическия, ученическият и родителския екип, за устойчивост в политиката на училището по отношение мотивиране на учениците за учене и продължаване на образованието в следващ етап.

И още предизвикателства, стоящи пред екипа на ОУ „Христо Ботев“ – село Баница, произтичащи от мисията на училището, но пряко свързани с обозримото бъдеще:

- Преосмисляне на работата с родителската общност, като партньори и хора с идеи.
- Възможност да признаем собствените си грешки и желание за промяна.
- Разпределение на отговорности и ангажименти.
- Промяна в самочувствието и повишаване на мотивацията за работа на учителите чрез успехите на учениците.
- Превръщане на средищното училище от основно в обединено за реализиране на професионално направление „Растениевъдство и животновъдство“.

Мисията и предизвикателствата са факт и те трябва да се реализират в условията на динамично променящото се българско образование, изпълнявайки новите изисквания на Закона за предучилищно и училищно образование. Но пред нашия екип предстоящите дейности ще са по-лесно изпълними, защото имаме опита, натрупан в годините от съвместната ни работа с Център „Амалипе“. Опитът, който събрахме с реализираните дейности по програмите „Намаляване на отпадането на ромските ученици от училище“, „Всеки ученик може да бъде отличник“ и сега по проекта „Всеки ученик ще бъде отличник“, се оказа неоценим, защото изискванията по реализирането на дейности в съответствия с новия закон са идентични или близки до вече изпълняваните от нас.

Най-същественото предизвикателство пред екипа ни сега се оказва реализирането на Училищния план за нововъведения и работата чрез реализирането на проектно базирано обучение като част от дейностите на проекта на фондация „Америка за България“, „Академия за училищни лидери“, част от който сме и ние от тази 2016 година.

Обнадеждаващото в настоящия момент за екипа на ОУ „Христо Ботев“ – село Баница е, че благодарение на съвместната ни дейност с Център „Амалипе“ – Велико Търново успяхме да преодолеем специфичните си проблеми и да изпълним предизвикателството на проекта „Академия за училищни лидери“ и сега ще можем адекватно да посрещаме предизвикателствата на Закона за предучилищното и училищното образование.

ЕДИННИ В МНОГООБРАЗИЕТО

Цеца Ценкова, Таня Станчева, Силвия Илиева

ОУ „Христо Ботев“ – гр. Дунавци, обл. Видин

ОУ „Христо Ботев“ – Нашето училище... 178 години история – 178 стъпала по пътя на знанието, хиляди ученици – образовани, социализирани, реализирани.

ОУ „Хр. Ботев“ е мястото, където децата усвояват знания, умения и компетентности, учат се да правят избор, да откриват своите дарби, да развиват своя потенциал.

Учим се да знаем, да можем, да живеем с другите, да бъдем!

ЗАЩО?

- за да съхраним и развием културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства – предпоставка за качествено образование и равнопоставена интеграция в училището и в обществото;
- за да превърнем етнокултурното многообразие в източник на взаимно опознаване, уважение и толерантно сътрудничество в обща образователна среда;
- за да осигурим подкрепяща образователна среда, която да превърне училището в желана територия за ромските деца;
- за да осмислим свободното време на учениците;
- за да възпитаваме в дух на уважение, разбирателство и толерантност;
- за да подобрим социално-психологическия климат в училището;
- за да намалим до минимум броя на неизвинените отсъствия;
- за да развием потенциала на всяко дете и да му предоставим възможност за изява;
- за да засилим мотивацията за учене и успеваемостта по учебните предмети;
- за да повишим самочувствието и себеуважението на децата, опознали историята, обичаите и традициите на своята етническа общност, осъзнали се като носители на етнокултурна идентичност и ценности, научили се да приемат различието в обществото;
- за да приобщим родителите роми към образователния процес на техните деца и да повишим активността им – ключ за успешното осъществяване на интеграционния процес;
- за да преодолеем предразсъдъците и дискриминацията по етнически признак в обществото.

Идентифицирани проблеми: затруднения при осъществяване процеса на интеграция, социализация и адаптация на учениците от ромски произход; наличие на предразсъдъци към ромския етнос поради недостатъчно познаване на историята, културата, обичаите, традициите и ценностите; недобро владеење на българския книжовен език от страна на ромските деца, в резултат на което те имат ниско самочувствие, комплекси за малоценност, липсва им мотивация за учене, резултатите по учебните предметите са незадоволителни, а училището е превърнато в нежелана територия за тях.

Идентифицирани нужди: осигуряване на подкрепяща среда за ромските деца в училище чрез сформирание на групи в областта на изкуствата, спорта, предприемачество и наука, съобразно техните интереси, потребности и дарби; преодоляване на предразсъдъците по етнически признак чрез опознаване на историята, традициите, музиката, песните и танците на ромския и българския етнос; превръщане на етнокултурното многообразие в източник на взаимно опознаване, уважение и толерантно сътрудничество в общата образователна среда; по-добро овладяване на българския книжовен език от страна на ромските деца за повишаване на самочувствието, на мотивацията за учене, на резултатите по учебните предметите; превръщане на училището в желана територия за ромските деца; осигуряване на средства за финансиране на дейността на клубовете; активизиране на родителите по отношение на успешната интеграция на децата им в училище.

Изпълнението се налага, за да разреши идентифицираните проблеми и да задоволи идентифицираните нужди в училището, както и в изпълнение на целите и приоритетите, свързани с образователната интеграция на етническите малцинства, разписани в: Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020); Стратегия, програма и план на училището, свързани с образователната интеграция на децата и учениците с етнически произход, със съхраняването и развитието на културната им идентичност, приети с решение на ПС – Протокол № 11 / 25.03.2014г. за стратегията и Протокол № 17 / 01.09.2014г. за плановете и програмите.

Ситуацията в община Видин, касаеща образователната интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, е следната: голяма безработица, бедност и демографски срив; родители на работа в чужбина и деца в риск – оставени на грижата на роднини; наличие на предразсъдъци към ромския етнос поради недостатъчно познаване на историята, културата, обичаите, традициите и ценностите; недобро владеење на българския книжовен език от страна на ромските деца, в резултат на което те имат ниско самочувствие, комплекси за малоценност, липсва им мотивация за учене, резултатите по учебните предметите са незадоволителни, а училището е превърнато в нежелана територия за тях.

Водещи принципи: удовлетворение от ученето; положителното подкрепяне; социалното валидизиране; човеколюбие; дискретност; лоялност; толерантност.

„Ти трябва да бъдеш промяната, която искаш да видиш в света.“

Махатма Ганди

Как? Заедно с: Ученически парламент; Ученически клубове; Ателиета; Родителски клуб; Училищно настоятелство; Отдел „Закрила на детето“, Център за превенции, Център за работа с деца – кризисен център, Ресурсен център, Кметство – Дунавци, Читалище „Светлина 1922 г.“, РИО – Видин, община Видин и др.

Работа по проекти

- Проект **„Пей, танцувай и празнувай с моя етнос“** по Приоритет 2, Тема 3 съгласно Договор № БС-33.14-2-014 / 30.09.2015г. на училището, сключен с ЦОИДУЕМ. Чрез него осигурихме подкрепяща среда за ромските деца в училище чрез сформирани на 2 училищни групи по СИП в областта на историята, културата, фолклора и традициите на етноса, съобразно възрастовите особености, интереси и дарби на децата
- Национална програма **„С грижа за всеки ученик“** към МОН:
 - Модул 1. „Осигуряване на обучение на талантиливи ученици за участие в ученическите олимпиади“
 - Модул 2. „Осигуряване на допълнително обучение за деца от подготовителните групи“
 - Модул 3. „Осигуряване на допълнително обучение на учениците от началния етап на основното образование за повишаване на нивото на постиженията им по общообразователна подготовка“
 - Модул 4. „Осигуряване на допълнително обучение на учениците от прогимназиален етап за повишаване на нивото на постиженията им по общообразователна подготовка“

Други дейности

- Отбелязване на 16 ноември – **Ден на толерантността** в нашето училище. На гости ни бяха представители от училищата в гр. Брусарци и с. Медковец. Изработихме табло, върху което всички участници писаха своите послания за толерантност и доброта. Табла бяха изработили и нашите гости. „Да поговорим за Апостола“ – учениците от Медковец. Всички заедно се включихме в „Игра на толерантността“.
- **Седмица на четенето** в училище, съгласно Националната седмица на четенето и Училищен план за насърчване и повишаване на грамотността през учебната 2015/2016 г.

- **Коледа** – надежди и мечти. Коледен концерт-спектакъл. В работилница „Джуджетария“ и ателие „Златни ръчички“ бяха изработени коледни сувенири, картички, рисунки, накити за „Коледен базар“ за подпомагане на социално слаби ученици.
- **Благотворителна инициатива за малката Памела** от I клас, чиято къща изгоря. По инициатива на съучениците и класния ръководител, Ученическият парламент и Клуб на родителя организира благотворителна кампания. Бяха събрани дрехи, обувки, помагала, книжки, парични средства.
- **Василица** – на гости на ромско семейство, отбелязване на празника в училище – презентация, история на празника, коледари, съчинения и, разбира се, музика и танци.
- **Ден на розовата фланелка** – под мотото „Бъди себе си! Уважавай другите!“ учениците от Ученическият Парламент организираха отбелязването на празника в училище – информационен кът, рисунки, плакати, розови лентички, които закачиха на съучениците и учителите си, закупили розови балони и организираха изписването на послания за толерантност и доброта.
- **8 април – Международен ден на ромите.** Участниците в проекта изготвиха презентация за холокоста, и поздравиха с песни своите съученици, а на площада в града се извиха кръшни хора. Отбелязване на събитието в ромския квартал в град Дунавци в присъствието на представители на институции: Кмет на община Видин, заместник Кмет по хуманитарни дейности и социална политика, Председател на Общински съвет – Видин и заместник – председатели, народни представители от региона.
- **Отбелязването на 200 годишнината на първия български патриарх Антим I:** представена презентация, посветена на живота и делото на великия българин, а в час на класа бяха дискутирани теми, провокирани от въпроси и становища на база презентацията. Включихме се и в дейностите на ниво община, ще се включим и в заключителния етап под патронажа на Председателя на Народното събрание г-жа Цецка Цачева.
- **140 години от избухването на Априлското въстание** отбелязахме чрез презентация, подготвена от госпожа Т. Станчева, която ни върна в онези страшни, но славни години. Последваха дискусии на тема „Какво е да си истински българин?“, „Какво е да си наследник на славни предци?“, „Има ли място днес за велики дела?“.
- Най-големите християнски пролетни празници **Великден и Гергьовден** бяха отбелязани в училище както с активното участие на учениците от групите по СИП по проект „Пей, танцувай и празнувай с моя етнос“ – ЦОИДУЕМ чрез литературно-музикална програма и табла, отразяващи както историята и традициите, така и съвременните начини за отбелязване на празниците у нас и по

света. Бяха оформени кътове с творби на ученици, посветени на празниците – рисунки, сувенири, шарени яйца.

- **1 юни – международният празник на детето** бе отбелязан чрез литературно-музикална програма, подготвена и представена от ученици от начален етап. В присъствието на родителската общност бяха връчени свидетелствата за завършен етап на четвъртокласниците, а учениците от групите по СИП по проект „Пей, танцувай и празнувай с моя етнос” – ЦОИДУЕМ поздравиха присъстващите със своята празнична програма, подготвена за Международния фестивал „Отворено сърце“ в град Велико Търново
- На 3 и 4 юни учениците от групите по СИП по проект „**Пей, танцувай и празнувай с моя етнос**” – ЦОИДУЕМ заедно с екипа, работещ по проекта участваха в Международния детски ромски фестивал „Отворено сърце“ в град Велико Търново. Огромно бе вълнението от възможността да се излявят на сцената на музикално-драматичния театър „Константин Кисимов”. Насладихме се на приятелска атмосфера, и незабравими изживявания от новите приятелства, прекрасните забележителности на града, и се възхитиха на спектакъла „Звук и светлина”, споменът за който ще носят в сърцата си.

Обогатяването на познанията за културата на другите етноси, натрупването на социални умения за практическа дейност, работата в екип в дух на толерантност и взаимно уважение и общественото признание чрез медиите оказват трайно въздействие върху целевите групи. Новаторският подход – въвеждане и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование за запазване и развитие на културната идентичност на етническите малцинства при децата и учениците, е добър пример за успешна интеграция, социализация и адаптация в училище.

Използваният метод на „интегриращото обучение” е основа за разработване на нова училищна стратегия за успешна социализация и за намаляване на риска от “социална изолация”. Споделянето на нашия опит и резултати от проекта с представителите на Сдружение „Организация ДРОМ“ – гр. Видин и ЦМЕДТ „Амалипе“ – гр. Велико Търново е предпоставка за обмяна на добри практики с училища от други общини в България.

Факт е, че когато децата се обучават в неформална обстановка под формата на игра – по-бързо се интегрират, усвояват материала по-добре, чувстват се по-значими и мотивирани за учене.

Ние знаем, че и най-трудният и дълъг път се извървява с малки крачки.

Когато работиш с мотивирани деца и родители, с учители – новатори, с амбициозен директор и заинтересована и отзивчива общественост и институции, няма как нещата да не се случват! Убедени сме, че Заедно можем повече!

ДА ОТКРИЕМ СЕБЕ СИ И СВОЕТО МЯСТО

Тотка Робагина

учител в Основно училище „Христо Ботев“ – с. Златия, общ. Вълчедръм

Основно училище „Христо Ботев“ с. Златия е създадено през 1874 г. От 2008 година е средишно. При нас се обучават деца от 4 населени места. Разполагаме с нова материално-техническа база. Имаме три ремонтирани стаи за ПИГ, фитнес зала, маси за тенис и обуредвана спортна площадка. От няколко години работим по Програма „Намаляване на отпадането на ромски деца от училище“, „Всеки ученик може да бъде отличник“ към Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“

Началото

Когато започнахме работа по програмата, пред нас стоеше въпросът как да изберем най-точните методи и средства, за да задържим децата в училище. За целта направихме анализ на целевата група, за да „уловим“ спецификата, интереса, уменията и желанията на децата, както и причината, поради която те са склонни да не посещават училище.

Причините са различни, но като водещи открихме:

- семейната и културна среда, в която децата живеят,
- липсата на заинтересованост към учебния процес,
- неразпознаване на образованието, като ценност,
- липса на стимул и личностно развитие.

Характерно за децата, с които работим, е, че за тях учебната дейност е свързана с изисквания и задължителност, строго спазване на правила и норми, което ги отблъсква от учебния процес. Затова за да ги привлечем и задържим в училище, заложихме на включване на различни видове извънкласни дейности в училищния живот, чрез които те да се забавляват, да проявяват силните си страни, възможностите и талантите си, както и да постигат успехи. Така стигнахме до изкуството като начин да направим деня на децата в училище забавен и желан.

И така вече няколко години в Основно училище „Христо Ботев“ – с. Златия, чрез изкуството във всичките му форми ние работим по превенция на отпадането на ромските деца от училище. Най-много залагаме на откритите уроци и концертните изяви, защото по този начин децата показват придобитите знания и умения, получават похвалата и одобрението на публиката, чувстват се значими,

преживяват успех, възприемат себе си като част от събитие, което те сътворяват с помощта на своите учители и формират положителна самооценка. А когато преживее успех, детето е склонно да повтаря действията и дейностите, довели до успеха. И тъй като това са дейности, които се извършват в училището, детето е мотивирано да посещава училище.

През учебната 2015/2016 година успяхме да реализираме редица мероприятия, които подготвихме основно в часовете по СИП „Фолклор на етносите.

- участвахме във фестивали,
- направихме коледен концерт,
- организирахме спортен празник с деца и родители,
- обменихме опит с училищните парламенти от другите училища в общината,
- направихме Панаир на занаятите,
- участие във фестивала „Отворено сърце” в град Велико Търново.

Пеem и танцуваме!

Най-голямата част от извънкласните ни дейности е насочена към песенното и танцовото изкуство. Чрез него ние показваме на децата богатството и красотата на фолклора на различните етноси, живеещи в България, техните културни различия, които не разделят, а допълват цветната палитра на живота. Когато пее и танцува, детето „изважда” от себе си стаени емоции, мисли и чувства, освобождава се и открива себе си, потъва в свят на красота и спокойствие, мечтае, твори. Творейки, то полита на крилете на въображението си, изразява себе си, преживява успех от сътвореното. Какво по-хубаво от това да изповядаш себе си чрез танца, да накараш тялото, ръцете, усмивката и мълчанието да бъдат твоята безмълвна изповед, признание, откровение... Какво по-трудно от това да превърнеш жеста и стъпката, ритъма и трепета в изказ на най-тънките извивки на мисълта? Какво по-трудно от това и какво по-хубаво?!

Приложно изкуство!

Приложното изкуство дава възможност на децата чрез ръцете си да изразят себе си. Изработването на картички, сувенири и предмети за украса, освен естетическа наслада, дават на децата знания и умения за създаване на празник. Те заявяват желание за пренасяне на празничната атмосфера къщи, а това говори за желание за друг живот, различен от установения. В часовете по приложна дейност се изработват покани, картички и украса, свързани с различни мероприятия на училището. Това от своя страна носи удовлетворение и нагласа за опазване на декорацията и създава желание за естетическа среда на учене и живот.

Театрално изкуство!

Децата обичат да влизат в роли и да привличат вниманието към себе си. Научавайки текста на ролята, детето преживява свой личен успех, с който се гордее. Влизайки в роля, спонтанно поглежда на света от друг ъгъл, различен от ежедневно общуване. В процеса на репетиране на пиесата се учи на постоянство и търпение. А изявата на сцена носи други предизвикателства, като освобождаване от притеснението, концентриране, желание да покаже най-доброто от себе си тук и сега. Веднъж получило аплодисментите и одобрението на публиката, то чувства личен успех и само се мотивира да продължи нататък.

Интерактивни игри!

Методическите принципи на интерактивните игри са съобразени с постиженията на съвременната психология и групова психотерапия. Основното предварително допускане е, че малката социална група (в случая децата от класа, с който се провежда СИП „Фолклор на етносите“) може с успех да послужи, като корективно-формираща среда, в която се експериментира с нови форми на поведение.

Интерактивните и ролеви игри дават възможност за опознаване на себе си и другите. Целта е да се създадат и развият умения за разбиране на собствения свят и света на другия, за да се постигне толерантност и ефективност в общуването. Така се подобрява социалната компетентност, овладяват се принципите на сътрудничество и съревнователна активност. Чрез интерактивните игри работим за това децата да се впишат в обществото като стойностни личности.

Заключение

Когато детето свързва училището с приятни дейности, то с желание го посещава. В работата си през изминалите години вплетохме желанието си да открием на децата безкрайните възможности на изкуството. Защото е успешен животът на оня човек, който е открил себе си, осъзнал е какво обича да прави, кое му носи радост и удоволствие. Открие ли човек това, открива себе си, а открие ли себе си, по-лесно намира пътя, професията и просперитета си.

РАБОТА В МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА. НАЧИНИ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ И ЗАДЪРЖАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД В УЧИЛИЩЕ

Валери Стоилов

Директор на ОУ „Христо Ботев”, с. Невестино, обл. Кюстендил

ОУ „Христо Ботев”, с. Невестино е средишно и защитено училище на територията на община Невестино, в което през изминалата учебна година се обучаваха 180 ученици, от които 154 са от ромски произход.

Демографска криза в страната засегна и нас. Принуди ни, както много други училища в България, да се насочим към децата на увеличаващия се ромски етнос, за да оцелеем или да съществуваме ефективно. Това постави пред колектива съвсем нови, до този момент, непознати проблеми, с които трябваше да се справи.

Като основен проблем при работата с ученици роми е проблемът за привличането им и особено за задържането им в училище. При търсене решение на проблема сме се старали да погледнем през погледа на родителите, както и на учениците от ромски произход. Какво би привлякло и задържало в училище едно дете? Какво би накарало родителят да изпраща редовно детето си на училище? Отговаряйки си на тези въпроси, ние изготвихме своята стратегия и методи за привличане и задържане на ученици в училище. Поставихме си за цел не просто да съществуваме, докато чакаме учениците в общината съвсем да изчезнат, което е на път да се случи, а да бъдем училище, което привлича ученици и от съседната община Кюстендил.

Как постигаме това?

От години разгръщаме широкомащабна рекламна кампания в ромската махала на гр. Кюстендил, като наблюдаваме на предимствата на училището. Стараем се всеки елемент на кампанията да бъде издържан и да е по-притегателен от тези на конкурентните училища. Учителите с таблети показват условията в училище, добре облечени са, рекламират училището, като не злепоставят другите училища, което е често срещан похват, използваме ромски лидери и такива с авторитет сред общността. Стремим се да обясним на родителите, че децата от ромски произход живеят в затворена общност и извеждането им от махалата ще спомогне за развитието на способностите им, за езиковото и социалното им общуване, за привличането към други етнически общности.

Имайки предвид ниския социален статус на учениците роми, старанието ни е да предложим максимален брой безплатни дейности. Вече години наред осигуряваме безплатните учебници, безплатния транспорт, безплатни закуски за учениците от началния курс, безплатни плодове по програмата „Училищен плод“, безплатен обяд за всички ученици, както и дрехи, обувки, учебни помагала, храна и други от БЧК. Получаваме хуманитарно дарение от неправителствена организация, базирана в Южна Африка, както и от самия персонал на училището. За бедните родители, това е сериозен мотив за изпращане на децата им на училище.

Стараем се да поддържаме една много добра материална база. Имаме естетично обзаведени и поддържани класни стаи и кабинети, стаи за занимания по интереси, два компютърни кабинета, наличие на компютри, плазмени монитори, интерактивни дъски във всички класни стаи, столова.

Поставили сме си за цел, освен задължителната учебно-възпитателна работа, да предложим интересни дейности за учениците, които да ги мотивират да идват на училище. Монтираният във фоайето на училището голям плазмен монитор кара децата всяко междучасие да се събират там и да пеят популярни български песни или да танцуват. Изпълнени с интересни занимания са дейностите по интереси и часовете за организиран отдих и спорт – спортни състезания, игри в парка на селото, занимания в компютърния кабинет, участие в максимално голям брой прояви извън училище – най-вече със спортен характер, трудови дейности, съобразени с възрастта. За да обогатим знанията на учениците за различните етноси, с цел подобряване на общуването между тях, и през тази учебна година в заниманията по интереси един път седмично продължи да се изучава Фолклор на етносите – „Ромски фолклор“. Два пъти в седмицата с учениците работеше хореограф, с когото те разучаваха народни хора и модерни танци.

Персоналът на училището не прави разлика в отношението си към учениците от различните етноси. И не само това – старанието е такова, че чрез поведението си учителите да предизвикат обичта на децата. Дете, което обича учителя си, не отсъства от училище, има по-висока успеваемост, по-активно е в училищния живот.

Взема се отношение при проява на агресия сред учениците. Сигурността на нашите възпитаници е едно от основните неща в нашата работа с тях. Монтирахме камери в коридорите и двора на училището. Назначена беше охрана – човек от ромската махала, ползващ се с уважението и доверието на родителите. Когато родителите се чувстват спокойни за децата си, а учениците защитени и обгрижвани, тогава училището се превръща в притегателен център и безпричинните отсъствия намаляват.

Чрез подпомагане работата на учителите от възпитателите и обратно – на възпитателите от учителите, поддържаме по-добър ред и дисциплина в училище.

Осъзнахме, че за да успее едно дете, ние трябва да открием неговите заложби и интереси и да ги развием. През изминалата учебна година мотивирахме учениците да участват в различни конкурси и изложби и за наша радост успехите им се заредиха един след друг. Спечелихме гостуване в читалище „Аура”, София, където децата демонстрираха певческите си умения и завладяха публиката с изпълнението си на руски детски песни. Посетихме зоологическата градина в София, а благодарение на Амалипе се забавлявахме в парк „Вятърните мелници”. Рисунките на нашите ученици, изобразяващи руски анимационни герои, бяха на централно място в изложбената зала на Руския културно-информационен център.

Стараем се забавното и любопитното да влязат и в класната стая и по време на учебните занятия. Използваме ресурсите, които ни предлага материалната база. Интересните уроци, включващи широкото използване на електронни учебници и интернет, карат учениците да остават в час и след биенето на звънеца по някои учебни предмети. Любопитството на много от тях беше събудено и постепенно се превърна в откривателство. А опитите на някои учители да преподават уроците си на открито се увенчават с успех.

На сайта и фейсбук страницата на училището широко се отразяват дейността и постиженията на учениците.

За ученици, които въпреки всичко не посещават редовно училище, се прилагат и принудителните мерки: спиране на детските надбавки за неизвинени отсъствия, налагане на наказания, използване на авторитета на ромски лидери и на лидери на неправителствени организации.

Така постигаме сериозни за нас резултати. Запазихме и развиваме училището, намалях безпричинните отсъствия, има добър микроклимат. Това обаче не е достатъчно. Все още има какво да се желае при работата с децата роми с посещението на училище, успеваемостта, опазване на учебници и материална база.

Все още смятаме, че тези проблеми могат да бъдат решени само с реалната подкрепа на държавата. При нас промените, макар и извършващи се с бавни темпове, са налице, но тези на ниво държава все още липсват. Образованието не трябва да се случва въпреки всичко, то трябва да е всичко.

Какво трябва да бъде направено?

Повишаване на жизнения статус на населението.

Сериозни санкции при неоснователно отсъствие от училище или носене на наказателна отговорност. Липса на социални права при липса на образование и нежелание за труд.

Промяна на учебното съдържание с приоритет на това с практическа насоченост. Формиране на морални ценности, като патриотизъм, честност, добронамереност, отзивчивост, хуманно отношение към живата природа.

Освобождаване на учителя от безсмислени административни задължения и приоритетно занимание с образователната и възпитателната функция. Документация при екскурзии, наказания, отразяване на учебния материал, и много справки.

Издигане статуса на учителската професия (финансов, запазване на възможността за по-ранно пенсиониране, ниски такси и други преференции при кандидатстване за педагогически специалности, реално кариерно развитие, съчетано с финансово такова).

Ефективно използване на средствата, предвидени за интеграция на етническите малцинства.

Подчиняване на образованието на целите на държавата (подготовка на кадри за нар. стопанство, учени, дипломати, военни, финансисти). Планиране на дейността с поглед към бъдещето.

Мотивиране на персонала на училищата към редовно отразяване на отсъствията.

Как може да бъде накарано правителството да работи в полза и за благо-то на народа?

Само чрез активна гражданска позиция и непримиримост на всеки български гражданин и избор на национално отговорно правителство с ясно разписани контролни функции от обществото.

ЗАЕДНО МОЖЕМ ПОВЕЧЕ

Нела Димова

Професионална гимназия по лека промишленост, екология и химични технологии, град Ямбол

В Професионална гимназия по лека промишленост, екология и химични технологии, град Ямбол се обучават близо 400 ученици с разнороден етнически произход – в дневна, задочна и самостоятелна форма на обучение.

Работата с ученици от различни етноси изисква използването на разнообразни и нестандартни методи и форми, които да направят училището по-привлекателно за тях, да ги мотивират да продължат своето образование, да бъдат активни участници в учебния процес и училищния живот.

Нашият опит показва, че учениците обичат да се изявяват, да участват в различни мероприятия, а това влияе положително на работата им в учебните часове. Съвременните ученици, не харесват традиционния начин на преподаване, бързо им доскучава в час и губят желание да посещават училище. Затова нашите усилия през изминалата учебна година бяха насочени към промяна в стила и начина на преподаване и поставяне на ученика в центъра на образователния процес, с което той да бъде предизвикан сам да открива нужната информация и сам да достига до изводи и заключения, към разнообразен и динамичен училищен живот.

Всички дейност в нашата гимназия са подчинени на идеята, да работим и да се забавляваме заедно, защото можем да постигнем повече.

За втора поредна година в нашата гимназия се проведе лингвистичното състезание „Свят без граници”, посветено на Седмицата на езиците. Гости и жури на състезанието бяха г-жа Анна Грозданова – старши експерт по чуждоезиково обучение, г-жа Теодора Сулева – директор и г-жа Алексиева – помощник-директор на гимназията. В състезанието взеха участие ученици от 9. до 12. клас. Под формата на забавни игри и езикови предизвикателства учениците показаха своите знания по английски и руски език и умението си да ги прилагат на практика.

През учебната 2015/2016 година бяха проведени три изнесени урока по БЕЛ в музеите на Христо Ботев, Иван Вазов и Йордан Йовков. По нетрадиционен начин и в неформална обстановка, учениците се запознаха с живота и творчеството на тримата български автори.

По случай 14 февруари Ученическият парламент към гимназията проведе кампания „В любовта няма насилие“. Началото на кампанията бе поставено с

динамичен зумба танц, израз на сплотеността във взаимоотношенията между младите хора. В импровизирано телевизионно студио ученици от различни класове споделиха своето разбиране за любовта чрез стихове, жестове на уважение и внимание. В творческата работилница „Заедно можем“ бяха изработени сувенири с различни послания за любовта и подарени на присъстващите ученици, родители и гости.

В час по Психология и логика бе проведен открит урок на тема „Любовта и човешките права“ с ученици, учители, родители и специалисти от Комплекс за социални услуги – град Ямбол.

ПГЛПЕХТ разполага с добре оборудвани лаборатории и специализирани кабинети по химия, което бе причина за втора поредна година да бъде домакин на Националната олимпиада по Химия и ООС. След приключване на олимпиадата организаторите, в лицето на Министерство на образованието, Софийски университет и РИО на МОН Ямбол, изказаха специални благодарности към ръководството и педагогическия колектив на гимназията за отличната организация при провеждане на мероприятиято.

През седмицата, посветена на празника на училището се проведеха състезания по различните професии в гимназията.

В състезанието по професия „Фризьор“, коафьорите демонстрираха своите умения при изработването на официална прическа, а след това техните модели дефилираха пред публиката и журито, за да получат оценка за работата си. Председател на журито бе инж. Роса Георгиева – главен експерт по Професионално образование към РИО – Ямбол.

Ученици от 9. – 12. клас, специалност „Екология и опазване на околната среда“, участваха в състезанието по професия „Еколог“, включващо викторина „Екологичен начин на живот“ и три практически задачи. Специални гости и членове на журито бяха: инж. Роса Георгиева – главен експерт по Професионално образование и г-н Здравко Динев – старши експерт „Природни науки и екология“ към РИО – Ямбол.

Ученици от специалност „Производство на мебели“ посетиха специализирана изложба „Светът на мебелите“ и „Техномобел“ за машини, инструменти, материали и аксесоари за дървообработване и мебелно производство в Интер Експо Център – София, където се включиха в специалната работилница за мебели като изработиха бюро и стол с най-новите машини от водеща немска фирма.

Ученици от специалност „Производство на облекло от текстил“ участваха в националния конкурс „Млади таланти в модата“ на 22 април 2016 година в град Пловдив със свой модел на тема „Човекът от миналото с поглед към бъдещето“. За националния кръг се класираха 45 ученици от различни професионални гим-

назии от цялата страна. Участниците в конкурса бяха оценявани от професионално жури в състав проф. Христо Петров – ръководител на катедра „Текстилна техника“, Технически университет – София, Милена Вельова – моден дизайнер и Валери Захов – моден фотограф. Събитието се проведе в рамките на Осмата панорама на професионалното образование, която се организира от Министерството на образованието и науката и има за цел да предостави възможност на успешните млади хора обучаващи се в професионалните гимназии да демонстрират уменията си.

По традиция през месец април преди предстоящите матури се проведе състезание по БЕЛ, в което ученици от 11 и 12 клас провериха знанията, уменията и подготовката си за ДЗИ. С много ентузиазъм и желание за победа учениците от четирите отбора решаваха различни задачи, свързани с правописните, граматическите и пунктуационните норми в българския език и показаха знанията, които са усвоили.

Ученическият парламент на ПГЛПЕХТ отново намери нестандартен начин, по който да отбележи Световния ден на книгата и авторското право и важноста от четенето. Учениците ръчно изработиха разделители за книги с избрано послание, като това бе подаръкът към техните съученици, учители и директори.

Срещите с успели и известни хора играят важна роля за мотивацията и желанието за напредък у учениците. Убедихме се в това при осъществяването на среща-разговор с писателя Георги Господинов през миналата учебна година, затова през тази година изненадахме нашите ученици с едно вълнуващо и различно голямо междучасие, което се превърна в нетрадиционен и много емоционален урок по литература, воден от писателя Христо Карастоянов. Той им представи последната си книга „Една и съща нощ“ и своите разкрития и размисли за сложната и противоречива личност на поета Гео Милев.

По случай навършването на 138 години от Освобождението на град Ямбол съвместно с Военноисторическият музей, в ПГЛПЕХТ бе проведен урок по „Родолубие“. На урока присъстваха г-н Милчо Начев – директор на Военноисторическия музей и г-жа Ивелина Панева – главен уредник на музея. Урокът се проведе в изцяло обновения кабинет на гимназията, оборудван с учебни таблети, на които учениците отговаряха на онлайн въпроси от интерактивни игри, свързани с темата на урока.

По случай 140 години от Априлското въстание бе проведен втори урок по „Родолубие“, в който учениците проследиха връзката между история и литература и проведоха литературно четене по произведения на Иван Вазов.

ПГЛПЕХТ – Ямбол участва в Националния ученически конкурс „Посланици на здравето“. Учениците от 11. клас провокираха своите съученици с анкета

на тема: ”Здравословно хранене”. Д-р Русева, инспектор от Регионална здравна инспекция – Ямбол бе гост-лектор в гимназията и запозна учениците с различните видове заболявания, причинени от воденето на нездравословен начин на живот.

ПГЛПЕХТ – Ямбол е посланик на националната кампания „Да бъдеш баща”. В гимназията се проведеха различни инициативи, в които участваха ученици и родители: дискусия за родителството с екип от социални работници към КСУДВ – гр. Ямбол и представители на родителския клуб, демонстративна партия по шах, футболен мач между бащи и ученици.

Друго наше постижение е все по-активната роля на родителския клуб и на останалите родители на нашите ученици в живота на гимназията. Това е резултат на дългогодишната ни работа с родителите, многото срещи и разговори с тях, тъй като отдавна сме стигнали до заключението, че родителите са важен фактор при мотивирането и насърчаването на учениците от ромски произход да продължат и завършат средно образование. Усилията ни за привличане на родителите да станат част от живота в училище доведоха до изграждане на отношения на доверие, възможност за обсъждане на проблеми и предлагане на решения.

Професионална гимназия по лека промишленост, екология и химични технологии – град Ямбол е носител на награда „Глобално училище”. За отличието се пребориха 11 от общо 42-ма кандидати от цялата страна. Полученото дарение от конкурса бе използвано за изграждане на „зелена класна стая” в двора на училището, в която ще се провеждат часове по различни учебни дисциплини.

През учебната 2015/2016 година в нашата гимназия бяха реализирани различни проекти: „Насилието в романтичните приятелства – скритото лице на нарушаване на човешките права на тийнейджърите”; „Скачай по-високо”, финансиран от ЦОИДУЕМ и се осъществяваха различни дейности, свързани с участието в Националния ученически конкурс „Посланици на здравето”. ПГЛПЕХТ спечели проект за ученици по програма „Еразъм +“, Ключова дейност 1, „Образователна мобилност на граждани“, Сектор „Професионално образование и обучение“. Проектът ще стартира през учебната 2016/2017 г. Учениците от специалностите „Производство на мебели“ и „Фризьорство“ ще придобият умения и компетенции в реална работна среда в град Валенсия, Испания.

От натрупания опит през годините считаме, че търсенето и прилагането на нетрадиционни методи и подходи, насочени към разнообразяване и осъвременяване на обучението на учениците, води до положителни резултати, до по-добра мотивация и по-голяма активност от страна на учениците.

Благодарение на активната работа на ръководството и целият колектив на Професионална гимназия по лека промишленост, екология и химични техноло-

гии, град Ямбол, семействата на ученици от ромски произход осъзнават нуждата от образование и се стремят към него.

Ние споделихме малка част от нашия опит и сме напълно убедени, че за да има училището притегателна сила за учениците от ромски произход трябва да се повиши взаимното доверие и уважение между поколенията, както и подобряването на комуникацията и връзката учител – ученик – родител. С гордост можем да заявим, че това сме го постигнали и интересът на родителите към работата в училище е повишил.

Всичко това ни дава увереност, да твърдим, че полаганите от нас усилия не са напразни, че заедно можем повече, което пък ни мотивира да продължим да работим в тази насока.

ЗАЕДНО МОЖЕМ...

Мадлена Георгиева

Директор на ЦДГ „Слънчице” – с. Върбица, общ. Горна Оряховица

„Семейството е едно от чудесата на природата.”

Джордж Сантаяна

Детската градина е институция, която има голямо значение и играе важна роля за развитието и възпитанието на децата от предучилищна възраст. Нейната функция е да допълва и да разширява ролята, която в първите години на детето играе семейството. Редица проблеми съпътстват етническото население във връзка с достъп, интегрирането и постигането на успех в образователната система. Децата от обособени етнически общности живеят преди всичко затворено и почти никой не обръща внимание на развитието на способностите им за езиково и социално общуване и за приобщаване им в обществото. Попаднали в детската градина недоброто владение на български език, липсата на изградени навици и социални умения, новата среда, в която попадат и наложеният нов дневен режим, ги обърква и притеснява. Родителите също се чувстват изолирани и притеснени, тъй като се сблъскват с изисквания, които понякога противоречат на техните разбирания за възпитание и отглеждане на подрастващите.

Изхождайки от всичко казано до тук екипът на ДГ „Слънчице” си постави за цел осмисляне и практическо прилагане на понятията взаимопомощ, толерантност и работа в екип детска градина – семейство под мотото „Заедно можем”.

Заедно можем:

1. Да общуваме пълноценно, да бъдем толерантни и да преодоляваме различия.
2. Да изграждаме партньорски връзки и взаимоотношения, основани на доверие и уважение.
3. Заедно да се споделяме
4. Заедно да превърнем детската градина в място за игра, мислене, намиране на отговори, разговори и забавления.

Всички задачи се осъществяват в различни форми на взаимодействие: разговори, учене в екип – възрастни и деца, развитие на художествени заложби, отбелязване на различни празници, различни форми на труд, развлечения. Родители-

те възприемат детското заведение като партньор и приятел, не се притесняват да споделят, предлагат и участват в живота на своите деца извън семейната среда.

Заедно постигнахме следните резултати:

1. Родителите и учителите станаха съмишленици и заедно решават своите проблеми. Целта е детето да бъде добре научено, добре възпитано и да му се дадат условията да развие максимума от своя капацитет.
2. Родителите с желание и готовност се включват в дейности, които са близки до техния начин на бит, които не изискват добри езикови умения, които са свързани с музикални умения и сръчности.
3. При дадени възможности, родителите с готовност се включват в живота на детското заведение; разбират по-добре своите деца, сравнявайки ги с връстниците им; овладяват конкретни способности за общуване с децата в разнообразни дейности; приемат от нова позиция работата на педагога, нараства доверието към него; опознават съдържанието на педагогическия процес и на ежедневието в детската градина; разчупват закостенели стереотипи за семейното възпитание; обменят информация не само с педагога, но и помежду си; добиват по-голямо самочувствие.
4. При децата се засилва чувството за сигурност и емоционален комфорт; стимулира се активността и индивидуалната изява; обогатява се социалния опит.
5. Педагозите се стимулират в търсенето и прилагането на нови стратегии; разбират по-добре децата, опознавайки близките им; осъществяват взаимен обмен на информация с родителите за индивидуалните особености на всяко дете; използва непосредствената помощ на родителите в педагогическия процес; разчитат на съдействието на родителите при възникнали проблеми.

Детската градина и семейството са двата свята на всяко дете и хармонията между тези два свята е от огромно значение за неговото щастие. То трябва да се чувства еднакво комфортно и на двете места, а за това може да допринесе тясното сътрудничество между двете. Защото „Заедно можем” да сме толерантни, добри, разбиращи, съчувстващи и развиващи се.

ИЗХВЪРЛЕТЕ КЛЮЧА – ДЕТСКА ГРАДИНА НА БЪДЕЩЕТО

Десислава Бошнакова

СДГ „Детски свят” – гр. Горна Оряховица, обл. Велико Търново

Днес множество въпроси стоят пред нас, учителите. Тук можем да поставим въпроси, касаещи бъдещите промени и предизвикателства пред образователната система в Република България. Можем да разгледаме проблемите на ранното детско включване и социализиране в условията на детската градина. Можем да проучим подходи и практики за приобщаване на различните, чрез интеркултурното образование... Защото всички тези въпроси дълбоко засягат ежедневната ни работа. Те са фундаментални и основополагащи за бъдещето на нашите деца и неизбежно са тема на нашата мисъл и занимание.

Днес вместо доклад ще Ви представим есе, пожелание, модел... Защото си представихме детската градина, такава каквато искаме и работим да бъде... „Детска градина – даваща крила и подготвяща децата за полет”; „Детска градина – на семействата, а не на учителите”; „Детска градина – продължение на дома”.

Работата в мултикултурна среда е ежедневен сблъсък – сблъсък на култури, на ценности, на норми, на гледни точки. Основният въпрос е: Как да превърнем сблъсъка в богатство, а не в дълбок конфликт? Как да преодолеем стереотипите, различията, страховете, неразбирането, негативните нагласи и най-вече себе си... Как?

Традиционно всяка образователна институция се възприема като територия на учителите. Като затворена врата, зад която семейството няма достъп и получава само бегла информация за своето дете. Това създава порочен модел на недоверие и липса на реална представа за процеса. Създава предпоставки участниците в него да имат различна представа за мястото и функциите си, засилва негативните нагласи и поражда неразбиране. Учители и родители като две диаметрални противоположности няма как да поставим детето в центъра на взаимодействието.

В нашата детска градина на бъдещето, събаряме бариери и отваряме вратата... Преодоляваме тази пропаст между дома и институцията. Градим партньорства; работим заедно; споделяме трудности, радости и опит; вземаме заедно важни решения... Защото родителското участие в ранното детство трябва да е основното ядро на възпитанието и това е задължителен елемент в условията на мултикултурност.

За да успеем, трябва да си отговорим на няколко въпроса:

- Как да превърнем недоверието в доверие?;
- Как да разберем културата и традициите на другите?;
- Как да превърнем различието в ефективно средство за взаимодействие?;
- Как да създадем партньорства с незаинтересованите родители?;
- Как да направим детето щастливо?

Няколко прости формулировки на истински дълбоки и сложни процеси и взаимоотношения. А тяхното решение е...

Отворената врата – отворена от ранна утрин, когато детето прекрачва прага и заедно с мама под ръка казва: „Добро утро” на госпожата. Когато мама играе с нас и ни помага да закусим. Когато обяснява непонятните думички от този нов език, който говорят в детската градина и детето не е чувало вкъщи. Когато мама тръгне на работа и поръча на детето да вярва на госпожата и да я слуша, докато се върне. Когато мама си отива спокойна, че детето и е в добри ръце. ...

Възможно ли е това? Не и ако не опитаме!

Трудно ще е в началото. Сигурно ще се гледаме под вежди – учители и родители, но със сигурност ще успеем, ако положим усилия, ако си помогнем, ако се доверим един на друг.

И ще продължим по пътя, не само с мама, но и с татко, и с баба... ще играем, ще разказваме, ще правим празници, ще ходим на разходка, ще работим заедно.

Ще положим усилия да ги разберем, да ги посъветваме когато имат нужда, да почерпим опит от тях, да ги приобщим и да им се доверим...

След това ще излезем от детската градина, ще отидем при тях, ще влезем в техните дрехи, ще погледаме, ще послушаме, ще приемем дома на детето и неговото малко общество.

Ще направим всичко възможно да поставим институцията в центъра на общността, ще я превърнем в място, където заедно отглеждаме нашите деца, ще създадем екип с общо целеполагане.

Не е трудно, просто трябва да преодолеем себе си, да разберем различията си, да бъдем толерантни и най-важното да го правим в името на децата.

Нашата детска градина, тази на бъдещето, е с мама и татко за ръка!

Тя съществува!

Само трябва да изхвърлим ключа!